

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YEREL TOPLUM
ÇALIŞMALARINDAN YARARLANMA:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

Tuğba SELANİK AY

DOKTORA TEZİ

Ekim, 2010

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YEREL TOPLUM ÇALIŞMALARINDAN
YARARLANMA: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

Tuğba SELANİK AY

DOKTORA TEZİ

Danışman Doç. Dr. Handan DEVECİ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ekim, 2010

DOKTORA TEZ ÖZÜ

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YEREL TOPLUM ÇALIŞMALARININ KULLANIMI: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Tuğba SELANİK AY

İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Doktora Programı
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Danışman: Doç. Dr. Handan DEVECİ

Sosyal Bilgiler, “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersiyle yaşamı bütünleştirmek, öğrenilenlerin gerçek yaşamda uygulanmasını sağlamak için öğrenme-öğretme sürecinde, toplumdaki yararlanmak bir zorunluluk haline gelmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci yaşamın kendisiyle karşı karşıya gelmelidir. Öğrenciler yaşamda karşı karşıya kaldığı durum için çok yönlü alternatif çözümler üretmeli ve en iyi çözümü gerekçeleriyle ortaya koyabilmelidir. Sözü edilen bu gerekçelerden yola çıkılarak, Sosyal Bilgiler dersinde topluma ve yakın çevreye ilişkin konu ve çalışmalara yer verilmesinin Sosyal Bilgiler öğretiminin etkililiğini artırdığı söylenebilir. İyi bir planlama ile Sosyal Bilgiler programı ile ilişkilendirilen yerel toplum çalışmaları, öğrencilerin ilgisini çekebilir ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda yaşamın kendisini yansıtan Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin yerel toplum çalışmalarından yararlanmaları gerekmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan yerel toplum çalışmalarının nasıl uygulanacağını belirlemeye çalışmaktır. Belirlenen bu temel amaca bağlı olarak, aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersinin uygulama sürecinde gerçekleştirilen;

- yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma,
- yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma,
- internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma,
- özel günler ve güncel olaylardan yararlanma

etkinlikleri ne şekilde düzenlenebilir?

2. Yerel toplum çalışmaları öğrencilerin, yaşadıkları çevredeki sorunları belirlemelerine ve bu sorunlara çözüm bulma girişiminde bulunmalarına yardım etmekte midir?
3. Öğrencilerin yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında bir değişim oluşturmakta mıdır?

Araştırmanın uygulaması 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili Alpu İlçesi merkezi Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu'nda 5/A sınıfına devam eden öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Öğretim boyutu 5/A sınıfında yer alan 13 öğrencinin tümü üzerinde uygulanmış; ancak, araştırmanın katılımcıları olarak üç odak öğrenci belirlenmiştir. Araştırmada yerel toplum çalışmaları 23/03/2009- 03/06/2009 tarihleri arasındaki Sosyal Bilgiler dersinde “Toplum için Çalışanlar” ve “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitelerinde 11 hafta süre ile uygulanmıştır. Araştırmanın verileri kişisel bilgi formu, video kayıtları, yarı-yapılandırılmış görüşme, öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü ve tutum ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmanın verilerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacı ve öğrenci günlükleri betimsel analiz yolu ile çözümlenmiş, video kayıtları ise makro ve mikro analizler yoluyla çözümlenmiştir.

Araştırma bulguları araştırma sorularına bağlı kalınarak yorumlanmış, sonuç ve öneriler yazılmıştır. Araştırma bulgularına dayalı olarak belirlenen sonuçlar ve sonuçlar ışığında geliştirilen öneriler şu şekildedir:

Yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma, yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma, internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, özel günler ve güncel olaylardan yararlanma kapsamında etkinlikler geliştirilmeli, öğrencilerin yerel toplum çalışmalarına katılımı sistematik biçimde sağlanmalıdır. Yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanmaya yönelik olarak alan gezileri düzenleme ya da yerel yöneticileri, kurum ve kuruluşların yöneticilerini sınıfa davet etme gibi etkinlikler gerçekleştirilebilir. Öğretmenler öğrencilerin yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanmalarını sağlamak için kaynak kişi davet etme, sözlü tarih, tarih sergisi düzenleme, ailelerle birlikte yapılacak etkinlikler düzenleme gibi çalışmalar gerçekleştirebilir. Öğrencilerin internetten ve kütüphanelerden yararlanmalarına yönelik etkinlikler geliştirilmelidir. Halk kütüphaneleri,

okul ve sınıf kitaplıkları zenginleştirilmeli, bilişim teknolojileri sınıflarının donanım eksiklikleri giderilmelidir. Milli bayramlar, yerel kurtuluş günleri gibi özel günlerden yararlanılmalıdır. Öğrencilerin güncel olaylarla Sosyal Bilgiler dersi arasında bağ kurmalarına olanak sağlanmalıdır. Öğrenciler yaşadıkları çevrede sorun belirlemeleri ve çözmeleri için cesaretlendirilmelidir. Öğretmenin öğretim sürecindeki rolü rehberlik olmalıdır. Bunun yanı sıra öğretmenin öğretim sürecindeki rolü etkinlik öncesinde kaynak kişilerle iletişim kurma, çalışmanın amacına ilişkin kaynak kişileri bilgilendirme, öğrencilere rehberlik etme, öğrencileri cesaretlendirme biçiminde özetlenebilir.

Bunun yanı sıra öğrencilere uygulanan “Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği” nden elde edilen verilere göre öğrencilerin tutumları yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersi sonunda olumlu yönde değişmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Yerel Toplum Çalışmaları, Eylem Araştırması

DOCTORATE DISSERTATION
ABSTRACT
LOCAL COMMUNITY STUDIES IN SOCIAL STUDIES COURSE: AN ACTION
RESEARCH

Tuğba SELANİK AY

Department of Primary School Education Ph.D. Program
Anadolu University Graduate School of Educational Sciences

Advisor: Associate Professor Handan DEVECİ

Social Studies can be defined as “bonding process based on verification with social reality and dynamic information obtained as a result of this process”. In this context, it is essential to unify the Social Studies course with the real life and to benefit from the society in teaching-learning process in order to enable the learned information to be applied in the real life. In the Social Studies course, students should encounter with the real life itself. Thus, students can produce multidimensional alternative solutions for the cases they encounter and they can explain the best solution with justifications. Considering these arguments, it can be claimed that involving the subjects and studies related to the society and near environment in the Social Studies courses increases the effectiveness of Social Studies teaching. Local community studies, which are associated with the Social Studies program by means of a detailed and good plan, can draw students’ attention and thus permanent learning can occur. In this sense, teachers should benefit from the local community studies in the Social Studies course which reflects the real life.

The aim of this study is to determine how local community studies will be applied in Social Studies course in the primary education schools. In line with this aim, the following research questions were addressed:

1. How can the activities of
  - a. benefitting from institutions and organizations in local communities
  - b. benefitting from people in local communities
  - c. using Internet and library sources
  - d. benefitting from special days and current events

which are carried out in the Social Studies course taught with local community studies, be arranged?

2. Do the local community studies help the students determine the problems in their environments and find out the solutions for these problems?
3. What are the students' opinions about the Social Studies course taught with local community studies ?
4. Does the Social Studies course taught with the local community studies change the students' attitude towards the Social Studies course?

The study was conducted with 13 students attending to 5/A in Eskişehir/Alpu Ertugrulgazi Primary School in the spring term of 2008-2009 academic years. Training in the present study was given to all students in the class while three students in the class were selected as the focus of the study. For this study, the local community studies were applied in the Social Studies course for 11 weeks between 23 March 2009 and 03 June 2009 within the context of “The Ones Working for the Society” and “One Country, One Flag” units. The data of the study were collected with different data collection tools, such as personal information form, attitude scale, video records, semi-structured interviews, document analysis, students diaries and researcher diary. The data collected from semi-structured interviews, student and researcher diaries were analyzed through descriptive analysis while video records were examined with macro and micro analyses.

The findings of the study were interpreted on the basis of the research questions, in this line; the conclusion and suggestions were written. The conclusions drawn considering the findings and the suggestions offered in the light of the conclusions were as follows:

It is essential to design and develop activities within the context of benefitting from the institutions and organizations in the local community; benefitting from the people in the local community; using Internet and library sources; benefitting from special days and current events, besides the participation to local community studies should be arranged systematically. Moreover, to benefit from the institutions and organizations in the local communities, some activities such as organizing field trips or inviting local managers of the institutions and organizations can be carried out. The teachers can implement the activities such as inviting source person, verbal history, arranging history exhibition and activities with

parents in order to enable the students benefit from the people in local community. It is necessary to design the activities for benefitting from Internet and library sources. Public library, school and class libraries should be enriched; moreover, any technical deficiencies in the information technologies classes should be made up. Additionally, the special days such as national holidays and local independence days should be utilized. The students should be encouraged to relate the current events with the Social Studies course. The students should determine a problem in their environment and they should be supported to find out a solution for this problem. The teacher's role in the teaching process is to 'guide', besides, the teacher should have roles to communicate with the source person before the activities, inform the source people about the aim of the study, guide the students and encourage the students.

According to the findings from "Social Studies Course Attitude Scale", the students' attitude towards the Social Studies course were changed as positively as a result of the applications of the local community studies in the course.

Key Words: Social Studies, Local Community Studies, Action Research

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Tuğba SELANİK AY'ın "Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarından Yararlanma: Bir Eylem Araştırması" başlıklı tezi 25.10.2010 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programında, Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç.Dr.Handan DEVECİ	
Üye	: Prof.Dr.Şefik YAŞAR	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Oğuz GÜRSEL	
Üye	: Prof.Dr.Cemil ÖZTÜRK	
Üye	: Doç.Dr.Mehmet GÜLTEKİN	

Doç.Dr.A.Aykut CEYHAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdür Vekili

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler dersi ile bireylerin toplumsallaşması, içinde yaşadıkları toplumun sorunlarına duyarlı bireyler olarak yetişmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi toplumdan ve o toplumda yer alan kaynaklardan bağımsız düşünülemez. Toplumda yer alan tüm kaynakların sistemli biçimde işe koşulması ile etkili bir Sosyal Bilgiler öğretimi gerçekleştirilebilir. Yerel toplum çalışmaları; toplum tarihi, toplumun şu an ki durumu, toplumun gelecekteki konumu gibi konuları kapsayan, öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumu ve çevrelerini anlamlandırmalarını sağlayan konu, içerik ve etkinliklerdir. Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanılarak öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgileri günlük yaşamlarında kullanmaları sağlanabilir. Böylece öğrenciler haklarını bilen ve kullanan bireyler olarak yetişebilir.

Bu araştırmada, ilköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan yerel toplum çalışmalarının nasıl uygulanacağı belirlenmeye çalışılmıştır. Yerel toplum çalışmaları öğrencilerin yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan, yerel toplumda yaşayan kaynak kişilerden, internet ve kütüphane kaynaklarından, özel gün ve güncel olaylardan yararlanmalarını sağlamaya yönelik etkinliklerden oluşmaktadır. Yaşamın kendisini yansıtan Sosyal Bilgiler dersinden en üst düzeyde yararlanabilmek, etkili bir öğretim gerçekleştirebilmek bakımından, Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından ne şekilde yararlanılabileceğinin araştırılması önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın, Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının ne şekilde uygulanabileceğine ilişkin olarak uygulayıcılara ve bu konuda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde birçok kişinin katkıları olmuştur. Doktora eğitimim süresince yaptığım her çalışmada ve bu araştırmanın her aşamasında akademik bilgisi ve manevi desteği ile yanımda olan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Handan DEVECİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Doktora eğitimim süresince gerek akademik bilgisi gerekse değerli görüşleriyle sağladığı katkılardan dolayı Sayın Prof. Dr. Şefik YAŞAR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Değerli görüş ve önerileri ile araştırma sürecine destek ve katkılarını sağlayan Sayın Yrd. Doç Dr. Oğuz GÜRSEL'e ve Sayın Doç Dr. Mehmet GÜLTEKİN'e teşekkür ederim.

Tez geçerlik komitesinde yer alarak her hafta yapılan etkinliklere ilişkin görüş, öneri ve eleştirileri ile araştırmamı zenginleştiren ve katkılar sağlayan, aynı zamanda manevi destekleriyle araştırma sürecinde yanımda olan Sayın Yrd. Doç Dr. Burçin TÜRKKAN ve Araç. Gör. Sibel DAL'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmayı gerçekleştirdiğim ve görev yaptığım Alpu Ertuğrulgazi İlkretim Okulu 5/A sınıfı öğrencilerine gösterdikleri anlayış ve destek için çok teşekkür ederim.

Araştırmanın raporlaştırma sürecinde dünyaya gelen sevgili kızım Nil'e, kızıma çalışmalarım süresince bakarak huzurlu bir ortamda çalışmamı sağlayan sevgili anneme, manevi desteklerinden dolayı sevgili eşim, babam ve kardeşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eskişehir, Ekim 2010

Tuğba SELANİK AY

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
ÖZGEÇMİŞ.....	xi
İÇİNDEKİLER.....	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xviii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xix

BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler.....	3
1.3. İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersinin Yeri ve Önemi.....	5
1.4. Sosyal Bilgiler Programı.....	7
1.5. Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarının Yeri ve Önemi.....	11
1.6. Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmaları	
Kullanımına Yönelik Etkinlikler.....	16
1.6.1. Yerel Toplumda Yer Alan Kurum ve Kuruluşlardan	
Yararlanma.....	21
1.6.1.1. Gezi.....	21
1.6.2. Yerel Toplumda Yer Alan Kişilerden Yararlanma.....	25
1.6.2.1. Sözlü Tarih Çalışmaları.....	25
1.6.2.2. Kaynak Kişi Davet Etme Çalışmaları.....	28
1.6.2.3. Aile Katılımının Sağlandığı Çalışmalar.....	29
1.6.2.4. Sergi Çalışmaları.....	32
1.6.3. İnternet ve Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma.....	34
1.6.3.1. İnternet Kaynaklarından Yararlanma.....	34
1.6.3.2. Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma.....	35
1.6.4. Özel Günler ve Güncel Olaylardan Yararlanma.....	36

1.6.4.1. Özel Günlerden Yararlanma.....	37
1.6.4.2. Güncel Olaylardan Yararlanma.....	37
1.7. Yerel Toplum Çalışmaları Bakımından	
Sosyal Bilgiler Programının İncelenmesi.....	41
1.8. Araştırmanın Amacı.....	45
1.9. Araştırmanın Önemi.....	46
1.10. Sayıtlılar.....	46
1.11. Sınırlılıklar.....	47
1.12. Tanımlar.....	47
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	48
2.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	48
2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	52
3. YÖNTEM.....	56
3.1. Araştırmanın Modeli.....	56
3.1.1. Eylem Araştırmasında Araştırmacının Rolü.....	58
3.1.2. Eylem Araştırmasında Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.....	60
3.2. Ortam.....	62
3.3. Katılımcılar.....	63
3.4. Verilerin Toplanması.....	68
3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	70
4. BULGULAR.....	72
4.1. Yerel Toplum Çalışmaları Kapsamında	
Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	73
4.1.1. Kütüphane Araştırması Etkinliği.....	73
4.1.2. Kaynak Kişi Davet Etme (Zabıta) Etkinliği.....	81
4.1.3. Kaynak Kişi Davet Etme (Halk Eğitim Merkezi	
Müdür Yardımcısı)Etkinliği.....	85
4.1.4. Kaynak Kişi Davet Etme (Polis) Etkinliği.....	90
4.1.5. Sunu Hazırlama (Sivil Toplum Kuruluşları) Etkinliği.....	96

4.1.6. Kitap Toplama Kampanyası Etkinliği.....	103
4.1.7. Dosya Oluşturma (TEMA) Etkinliği.....	105
4.1.8. Engellilere Yardım Projesi Etkinliği.....	110
4.1.9. Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası.....	115
4.1.10. Bağımsız Öğrenci Etkinliği.....	118
4.1.11. Çalışma Yaprağı (Yasalar) Etkinliği.....	121
4.1.12. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Etkinliği.....	125
4.1.13. Sözlü Tarih Çalışması Etkinliği.....	128
4.1.14. Sınıf Anayasası Etkinliği.....	136
4.1.15. Mahalle Modeli Oluşturma Etkinliği.....	139
4.1.16. Alan Gezisi Düzenleme (İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü) Etkinliği.....	146
4.1.17. Dosya Oluşturma (Bakanlıklar) Etkinliği.....	151
4.1.18. Dosya Oluşturma (Cumhurbaşkanlarımız) Etkinliği.....	155
4.1.19. Sınıf Meclisi Etkinliği.....	159
4.1.20. Tatbikat ve Drama Etkinliği.....	164
4.1.21. Tarih Sergisi Etkinliği.....	168
4.1.22. Aile Anayasası Hazırlama Etkinliği.....	174
4.2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular.....	180
5. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	184
5.1. Sonuç.....	184
5.1.1. Yerel Toplumda Yer Alan Kurum ve Kuruluşlardan Yararlanma Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar.....	184
5.1.1.1. Alan Gezisi Düzenleme (İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü) Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	185
5.1.2. Yerel Toplumda Yer Alan Kaynak Kişilerden Yararlanma Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar.....	186
5.1.2.1. Kaynak Kişi Davet Etme Etkinliklerine İlişkin Sonuçlar.....	187

5.1.2.2. Sözlü Tarih Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	190
5.1.2.3. Tarih Sergisi Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	191
5.1.2.4. Aile Anayasası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar	193
5.1.3. İnternet ve Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar.....	194
5.1.3.1. Sunu Hazırlama (Sivil Toplum Kuruluşları) Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	194
5.1.3.2. Dosya Oluşturma (Tema) Etkinliklerine İlişkin Sonuçlar	195
5.1.3.3. Çalışma Yaprağı (Yasalar) Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	198
5.1.3.4. Kütüphane Araştırması Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	199
5.1.4. Özel Günler ve Güncel Olaylardan Yararlanmaya İlişkin Sonuçlar.....	200
5.1.4.1. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Törenine İlişkin Sonuçlar.....	201
5.2. Öğrencilerin Sorun Çözmeye Yönelik Olarak Gerçekleştirdiği Etkinliklere İlişkin Sonuçlar.....	202
5.2.1. Kitap Toplama Kampanyası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	202
5.2.2. Engellilere Yardım Kampanyası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	203
5.2.3. Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	204
5.2.4. Bağımsız Öğrenci Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	205
5.2.5. Sınıf Anayasası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	206
5.2.6. Sınıf Meclisi Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	206
5.2.7. Tatbikat ve Drama Etkinliğine İlişkin Sonuçlar.....	208
5.3. TARTIŞMA.....	210
5.4. ÖNERİLER.....	215

5.4.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	215
5.4.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler.....	216
EKLER.....	217
I. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi.....	217
II. Video Kontrol Listeleri.....	218
III. Öğrenci Kişisel Bilgi Formu.....	242
IV. Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği.....	244
V. Görüşme Soruları.....	246
VI. Veli İzin Formu.....	248
VII. Oregon Eyalet Üniversitesinden Alınan “Eylem Araştırması” Dersine Ait Sertifika.....	249
KAYNAKÇA.....	250

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa No

Çizelge 1	4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yerel Toplum Çalışmalarına Yer Verilme Durumu.....	43
Çizelge 2	Öğrencilerin Kişisel Özellikleri.....	67
Çizelge 3	Tutum Ölçeği İşlem Yolu.....	180
Çizelge 4	Tutum Ölçeğine İlişkin t-testi Sonuçları.....	181

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1 Sosyal Bilgilerin Kapsadığı Alanlar	5
Şekil 2 Uygulama Süreci Sınıf Yerleşim Planı.....	63
Şekil 3 Araştırmanın Uygulama Süreci.....	72

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

İlköğretim, öğrencilerin yaşama ilişkin bilgi, beceri ve deneyim kazandıkları, içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı anlama çabası içine girdikleri, içinde yaşadıkları topluma uyum sağlama ve etkin vatandaş olma gibi özellikler kazanmaya çalıştıkları bir eğitim basamağıdır. İlköğretimdeki pek çok ders arasında yaşama ilişkin bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik derslerden biri Sosyal Bilgiler dersidir.

Okul en önemli toplumsal kurumlardan biridir. Eğitim kurumları okullarda çocukları toplumsallaştırarak ve kültürel mirası aktararak, toplumların gelişmesi ve devamlılığının sağlanmasına yardımcı olur. Okulların bu işlevlerini yerine getirebilmesi için toplumdaki çeşitli grup, kurum ve kişilerle işbirliği yapması gerekir. Okul toplum ilişkisinin kurulması tüm konu alanları için gerekli olmakla birlikte Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersinde daha çok önem taşır. Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı öğrenciyi toplumsallaştırmak ve onu iyi bir vatandaş haline getirmektir. Bu özellikler büyük ölçüde toplumla sağlıklı ilişkiler kurularak, öğrencilerin toplumdaki kurum, grup ve kişilerle doğrudan etkileşim kurmasını sağlayarak olanaklı hale gelir (Erden, tarihsiz, s.158).

Sosyal Bilgiler tanımlamaları aşağıdaki gibi konu merkezli, toplum merkezli ve öğrenci merkezli tanımlar biçiminde ele alınabilir. Sosyal Bilgiler (Michaelis ve Garcia, 1996, s.2);

- Kültürel mirasın aktarımını sağlar (konu merkezli).
- Tarih, sosyal bilimler ve diğer disiplinlerin içerik ve araştırma yöntemlerine dayalıdır (konu merkezli).
- Sosyal problemler hakkında düşünme ve karar verme becerilerinin gelişiminde rol oynar (toplum merkezli).
- Sosyal eleştiri ve eylem için yetkinlik geliştirir (toplum merkezli).
- Öğrencilerin kendini yönetme ve grup çalışmalarına katılma yeteneklerini artırır (öğrenci merkezli).

Sosyal Bilgiler; hemen her bakımdan değişen dünya ve ülke koşullarında bilgiye dayalı kararlar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı içeriği disiplinler arası bir yaklaşımla kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır. Savage ve Armstrong (1996’dan aktaran Öztürk, 2009, s.27) Sosyal Bilgileri, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, Antropoloji, Arkeoloji, Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Hukuk, Felsefe, Siyaset Bilimi, Psikoloji, Din ve Sosyolojinin yanı sıra Beşeri Bilimler, Matematik ve Doğa Bilimlerinden oluşturulan içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı kararlar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır.

Sosyal Bilgiler, “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersiyle yaşamı bütünleştirmek, öğrenilenlerin gerçek yaşamda uygulanmasını sağlamak için öğretme-öğrenme sürecinde, toplumdan yararlanmak bir zorunluluk haline gelmektedir (Sönmez, 1997, s.1). Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci yaşamın kendisiyle karşı karşıya gelmeli, yaşamda karşı karşıya kaldığı durum için çok yönlü çözümler üretmeli ve en iyi çözümü gerekçeleriyle ortaya koyabilmelidir. Önemli olan sınıftaki uygulamalarda, öğrencinin probleme ilişkin düşünce üretmesi, neden-sonuç ilişkileri üzerinde düşünmesi ve gelecekle ilgili tahminlerde bulunmasıdır (Gelen, 2002, s.104).

İlköğretim basamağındaki çocuklar yetişkinlere göre daha çok somut yaşantıya gereksinim duyarlar. Özellikle yeni bir kavramın öğretimi söz konusu olduğunda, öğrencilerin gerçek yaşamla bağlantı kurmalarına ve somut yaşantılar edinmelerine yardımcı olacak öğretim ortamlarının tasarlanması gerekir (Yaşar, 2006, s.305). Bu nedenle toplumu oluşturan bireylere yakın çevreden başlayarak yaşamı; geçmişi ve geleceği ile birlikte keşfetme olanağı sağlama gibi bir amacı gerçekleştirmeye çalışan Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi sırasında, çocuğun içinde yaşadığı toplumdan yararlanılmalı, toplumsal yaşam Sosyal Bilgiler dersine yansıtılmalıdır. Sosyal Bilgiler

dersinde etkili bir öğretim gerçekleştirmek için öğrencilere önce yakın çevresindeki olay, kurum ve kuruluşlar tanıtılmalı, sonra ülkedeki ve dünyadaki uygulamalardan örnekler sunulmalıdır (Deveci ve diğerleri, 2007, s.464).

Burz ve Marshall'a (1998, s.70) göre ilköğretim 5. sınıf öğrencileri, kavramları var olan deneyimlerinin de ötesinde yorumlayabilmelidir. Deneyimleri çeşitlendirme öğrencilere bu dönemde analizler ve karşılaştırmalar yapabilmeleri için olanaklar sunar. Öğrencilerden bu sınıf düzeyinde beklenen, vatandaşlık haklarını kullanarak gerçek bir durum ya da olay karşısında eyleme geçmeleri, vatandaşlık eylemlerinin yerel, ulusal ve evrensel etkilerini açıklamalarıdır. Bunun yanı sıra öğrencilerin bu etkilerin farkında olmaları, toplum yararına olacak biçimde vatandaşlık görevini yerine getirmeleri, güncel bir olaya katılım ya da bu olay üzerinde etki yaratacak bir plan yapmaları ve uygulamaları da beklenir. Bu bağlamda yerel toplum çalışmaları, sıralanan bu beklentilerin öğrencilerde gözlenmesine hizmet edebilecek çalışmalar olarak görülmektedir.

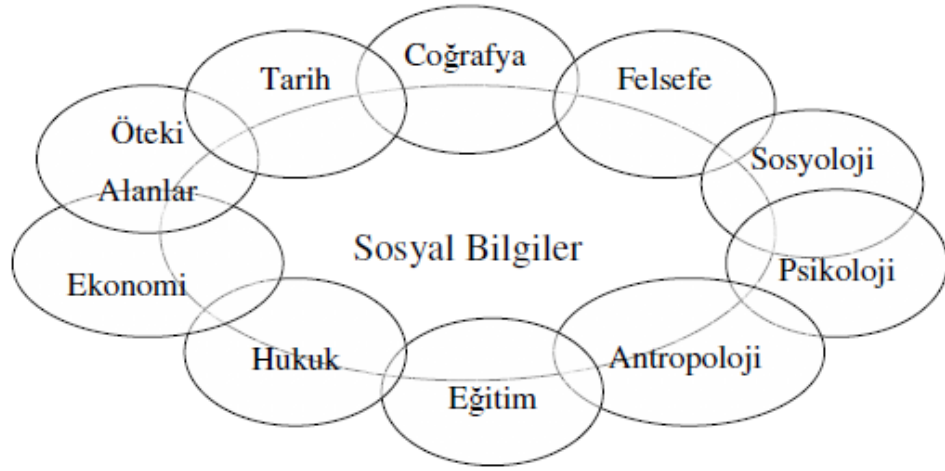
Sosyal Bilgiler dersinde topluma ve yakın çevreye ilişkin konu ve çalışmalara yer vermek Sosyal Bilgiler öğretiminin etkililiğini artırabilir. Bireyler toplum içinde yaşamlarını sürdürürken, aslında pek çok Sosyal Bilgiler eğitimi konusu ile karşı karşıya gelmekte ve yaparak yaşarak öğrenme gerçekleşmektedir. İyi bir planlama ile Sosyal Bilgiler programı ile ilişkilendirilen yerel toplum çalışmaları, öğrencilerin ilgisini çekmekte ve kalıcı öğrenmeler gerçekleşmektedir. Sosyal Bilgiler dersi ilköğretimde yerel toplum çalışmalarının gerçekleştirilmesine en elverişli derslerden biridir. Yaşamın kendisini yansıtan Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin okul-toplum ilişkisini sağlayabilecek çalışmalardan yararlanmaları Sosyal Bilgiler öğretiminin etkililiğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

1.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler kimi zaman birbirinin yerine kullanılmasına karşın, birbirinden farklı kavramlardır. Sosyal Bilimler, insanın insanla ve çevresiyle etkileşimini inceleyen disiplinler topluluğu, Sosyal Bilgiler ise bireyin toplumsallaşmasını ve iyi bir vatandaş olmasını sağlamak için bu disiplinlerden

seçilmiş, ilköğretim düzeyinde basitleştirilmiş ve düzenlenmiş konulardır (Erden, tarihsiz, s.35). Kısaca Sosyal Bilgiler dersi kapsamında Antropoloji, Arkeoloji, Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Hukuk, Felsefe, Siyaset Bilimi, Psikoloji, Din ve Sosyolojinin yanı sıra Beşeri Bilimler, Matematik ve Doğa Bilimleri konuları ilköğretim düzeyinde basitleştirilerek Sosyal Bilgiler dersinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler arasında bir ilişki vardır. Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgu ve araştırmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsayarak, temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinlerarası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak oluşturulmuş bilgileri bütünleştiren; ilköğretim düzeyine ve çocuğun küresel algılayma özelliğine uygun durumuna getirilmiş bir derstir (Sözer, 2008, ss.1-13). Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler kavramları çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılmalarına karşın, bu iki kavram arasındaki ayrımı göz ardı etmemek gerekir. Sosyal Bilimlerin bilimsel anlamda insanın insanla ve çevresiyle etkileşimini incelemesine karşılık, Sosyal Bilgiler insanın toplum olarak yaşayışını, davranışını, temel gereksinimlerini, bunların karşılanma biçimlerini, giderilmesi için yapılan çalışmaları ve ilgili kurumları ele alır (Kısakürek, 1987, s.5). Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinde insanların toplumsal yaşayışı ve gereksinimleri ele alınırken, içinde yaşanılan toplumda yer alan kurumlar, o toplumda yaşayan kişiler gibi kaynaklardan yararlanılması gerekir. Bu da etkili bir Sosyal Bilgiler öğretimi için okul-toplum ilişkisinin iyi biçimde kurulmasını gerektirir.

Sosyal Bilgiler dersi, Sosyal Bilimlerin birbirini tamamlayıcı niteliğine ve disiplinlerarası yaklaşıma olanak tanır. Temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinlerarası bir yaklaşımla alıp yoğurur; ilköğretim düzeyine, kendi yapı ve doğasına uygun bir anlayışla bütünleştirir ve programdaki yerini alır. Sosyal Bilgiler dersinin kapsadığı alanlar şu şekilde gösterilebilir (Sözer, 2008, s.7).

Şekil 1. Sosyal Bilgilerin Kapsadığı Alanlar

Şekil 1’ de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler dersi Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji, Antropoloji, Eğitim, Hukuk, Ekonomi gibi pek çok alan ile ilişkilidir. Bu alanları birbirinden ayrı düşünmek olanaksızdır. Sosyal Bilimler bilginin yapısını ele alıp inceleyen bir kavramdır. Sosyal Bilgiler ise program yapısını ilgilendirmektedir. Sosyal Bilimler bir bilgi kategorisi iken, Sosyal Bilgiler bir program kategorisidir. Sosyal Bilimler insanoğlunun sosyal ilişkilerini konu edinen bilgi kategorilerinden oluşur.

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını bütünleşip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir vatandaşlık eğitimi programıdır (Bilgili, 2008, s.5). Sosyal Bilgiler iyi vatandaş yetiştirmek üzere Antropoloji, Arkeoloji, Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Hukuk, Felsefe, Sosyoloji gibi çeşitli sosyal bilimlerin sistematik, planlı bir biçimde bütünleşmiş biçimidir (Zarrillo, 2004, s.4).

1.3. İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersinin Yeri ve Önemi

Sosyal Bilgiler dersi demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamlarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005, s.51). Sosyal Bilgiler, öğrencilerin hak ve sorumluluklarının bilincinde sorumlu vatandaşlar olarak

yetişmelerine katkıda bulunur. Ayrıca, onların gerek okul içinde gerekse okul dışında kendilerine güvenmelerini ve sorumluluk almalarını sağlayarak ruhsal, toplumsal, ahlaki ve kültürel bakımdan gelişmelerine yardımcı olur. Onları okulda, çevrede, toplumda ve dünya genelinde yararlı bireyler olmaları için yüreklendirir. Bütün bunların yanı sıra, Sosyal Bilgiler, öğrencilere ekonomiye ilişkin bilgiler verir; demokratik kurumları ve değerleri tanıtır; farklı ulusal, dinsel ve etnik ögelere saygılı olmalarını destekler; onların çeşitli konulara ilişkin görüşlerini açıklama ve tartışmalara katılma yeteneğini geliştirir (Yaşar, 2008, ss.236-237).

Okul ve toplum süreçlerinin birbirinden kopuk olması Sosyal Bilgilerin öğrenciler tarafından soyut bir ders olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde kazandığı bilgilerin okulda ve toplumda kullanabilecekleri nitelikte olması, Sosyal Bilgiler dersinde topluma ve yakın çevreye ilişkin çalışmalarla yer verilmesi önemli görölmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin yaşamı keşfetme olanağı sağlama gibi bir işlevi olduğundan öğretim sürecinde geçmiş ve gelecek arasında bağ kurma, yakın çevreden yararlanma, toplumsal yaşamı Sosyal Bilgiler dersine yansıtmaya yönelik etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amacı Sosyal Bilgiler kavramlarını günlük yaşam ile ilişkilendirerek öğrencileri toplumun yapıcı üyeleri haline getirmektir. Öğrencileri dünya vatandaşı olarak ve 21. yüzyılın gerektirdiği beceriler ile donanık bireyler olarak yetiştirmek Sosyal Bilgiler dersinin öncelikli amaçlarındandır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için öğrencilerin modern dünya ile baş edebilecekleri becerileri kazanmaları gerekir. Bu beceriler; yaratıcılık, yeni düşünceler üretme, bir işi başarı ile sonuçlandırabilecek özdisipline sahip olma, parçası olduğru grupta üstlendiği görevi yerine getirme olarak sıralanabilir. Sözü edilen bu beceriler ilköğretimde Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilere kazandırılacak becerilerdir (Checkley, 2008, ss.74-75).

İlköğretim programında yer alan Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı, öğrencilere önemli sosyal becerileri kazandırarak onların toplumsallaşmasını sağlamak ve onları iyi birer vatandaş olarak yetiştirmektir. Bu bakımdan, Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim programında önemli bir işleve sahiptir (Deveci, 2003, s.1). Sosyal Bilgiler öğretim

alanının değişik bilim dallarını içine alması farklı düzeylerde, değişik yetenek ve motivasyondaki öğrencilere, farklı amaçlarla öğretim yapmayı gerektirmesi gibi özel niteliklerinden dolayı, bu öğretim alanında farklı öğretim-öğrenme yöntemlerinin bir arada kullanılması gerekmektedir (Aykaç, 2007, s.24).

ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) ise Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını şu şekilde belirtmektedir (NCSS, 1992):

- Toplumsal yaşam anlayışı çerçevesinde bireysel ve kültürel kimliği tanımlama,
- Okulda ve toplumda katılım ve gözlem etkinliklerini gerçekleştirme,
- Dünyayla ilgili önemli konulara ilişkin duyarlılık geliştirme,
- Demokratik ilkelere dayalı olarak karar verme becerilerini kazanma,
- Toplumsal olaylara vatandaş olarak katılım sağlama.

Sosyal Bilgiler Programı sosyal bilim disiplinlerine dayalı olarak oluşturulan, toplumsal kültürün aktarımına katkıda bulunan, düşünme, karar verme, topluma etkin katılma için gerekli bireysel yeterlikleri geliştirmeyi amaçlayan bir program olarak, ilköğretim programları içinde önemli bir yere sahiptir (Michaelis ve Garcia, 1996, s.2). İlköğretim basamağında öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, katılım becerilerini kazanmış, ülkesini ve tüm dünyayı ilgilendiren sorunlara karşı duyarlı, deneyimlerini kullanan, çevresi ile etkileşim içinde olan, eleştirel düşünebilen, problem çözebilen, ulusal ve evrensel değerler ile donanık, fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesi amaçlanmaktadır. Bu da ilköğretimde Sosyal Bilgiler programı aracılığı ile gerçekleştirilmektedir.

1.4. Sosyal Bilgiler Programı

Sosyal Bilimlerde yaşanan gelişmelerin Sosyal Bilgilere yansması ve bu gelişmelere ayak uydurabilecek bireylerin yetiştirilmesi amacıyla 2004 yılında yeniden hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretim programı 2005-2006 öğretim yılından itibaren Türkiye genelinde uygulamaya konulmuştur. Sosyal Bilgiler öğretim programı, hemen hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı

bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir programdır (Öztürk, 2006, ss.24-49). Sosyal Bilgiler programına bakıldığında, programın vizyonu şöyle belirtilmektedir (MEB, 2004, s.43);

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, Sosyal Bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.

Sosyal Bilgiler programının vizyonundan da anlaşıldığı gibi, günümüzde eğitimden beklenen yalnızca bilgi edinen değil, bilgi üreten ve bilgiye ulaşma yollarını bilen, çevresinde gelişen olay ve durumların farkında olan, eleştirebilen, sorunları belirleyerek çözümler üretebilen, yaşadığı topluma ve dünyaya karşı duyarlı, haklarını bilen ve kullanan, başkalarının haklarına karşı saygılı olan bireyler yetiştirmektir.

Genel olarak, evrensel düzeyde Sosyal Bilgiler dersinin amaçları şu şekilde sıralanmaktadır (Turner, 1999, s.8):

- Demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar yetiştirme,
- Öğrencilere, daha sonraki öğrenim yaşamlarında gereksinim duyacakları bilgi ve becerileri kazandırma,
- Çağdaş ve sosyal konulara ilişkin bilinç ve anlayış geliştirme,
- Kavram geliştirme,
- Sosyal Bilimlerin yöntemlerinin öğretimi,
- Sosyal Bilgileri öğrenmeye isteklilik konusunda öğrencileri güdüleme,
- Problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirme,
- Dünya vizyonuna sahip küresel değerle donatılmış vatandaşlar yetiştirme.

Sosyal Bilgiler Programının genel amaçları programda şu şekilde yer almaktadır (MEB, 2005, s.9):

- Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletimi seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
- Atatürk ilke inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
- Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
- Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
- Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretimde bilimsel ahlakı gözetir.
- Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
- Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sunar.
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, Cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
- Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
- İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

Sosyal Bilgiler dersi için belirlenen amaçlara bakıldığında bilime ve bilgiye değer verme; bilgiye ulaşma yollarını bilme ve kullanma; Sosyal Bilgiler dersi konuları ile toplum arasında bağ kurma; geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurma; ulusal ve evrensel bağlamda duyarlı olma; sosyal katılım gibi noktaların vurgulandığı söylenebilir.

2004 Sosyal Bilgiler Programı, öğretme-öğrenme sürecinde yapılandırmacı öğrenme kuramının anlayışını yansıtmaktadır. Yapılandırmacı anlayışta öğrenci dış uyarıcıların edilgen bir alıcısı olmayıp, onların özümleyicisi ve davranışların etkin oluşturucusudur. Öğrenci kendi öğrenmesinden sorumludur ve kendisine sunulan bilgiler arasından

uygun olanları seçen ve işleyen kişi olarak öğrenmede etkin olan kişidir. Bu nedenle, yapılandırmacı kuramın öngördüğü eğitim ortamlarında bireylerin öğrenmede daha fazla sorumluluk almaları ve etkin olmaları gerekmektedir. Öğrencilerin zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerine ve çevreleri ile daha fazla etkileşimde bulunmalarına olanak sağlayacak etkinliklere yer verilmesi, kuramın önemli bir öngörüsüdür. Zengin eğitsel yaşantıları içeren ortamlar yoluyla öğrenciler daha önce zihinlerinde yapılandırdıkları bulguların doğruluğunu sına, yanlışlarını düzeltme ve belki de önceki bilgilerinden farklı yeni şemalar oluşturabilirler (Yaşar, 1998, s.696).

Sosyal Bilgiler programı, Sosyal Bilgiler ile ilgili olan, “Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler”, “Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler” ve “Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler” olarak tanımlanan üç geleneği de benimsemektedir. Sosyal Bilgiler programının uygulanması sırasında bu üç yaklaşıma da yer verilirken; bir başka deyişle kültürel miras aktarılırken, Sosyal Bilim disiplinleri ile ilgili konular ele alınırken, bireysel ve toplumsal sorunlar ele alınırken yerel toplum çalışmalarından yararlanılması gerekir. Maxim’e göre (2006, s.5) öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin kendilerini “bir sosyal bilimci” gibi hissedecekleri zengin öğrenme ortamları oluşturmaya çalışmalıdır. Örneğin, kültürel miras aktarılırken tarih sergisi düzenleme, müzelere gezi düzenleme, sözlü tarih çalışmalarından yararlanma gibi yerel toplum çalışmalarından yararlanılabilir. Sosyal Bilgiler ile ilgili konular merkeze alınırken yerel toplum çalışmaları ile ilgili internet, kütüphane araştırması çalışmaları yapılabilir. Yansıtıcı inceleme alanı olarak Sosyal Bilgilerde toplumsal yaşamdaki problemler ele alındığından gazetelerden yararlanma, haber defteri oluşturma, bir sorunla ilişkili araştırma sonuçlarının sınıfta tartışıldığı toplu görüşme düzenleme gibi güncel olaylarla ilgili etkinlikler düzenlenebilir. Öztürk (2006, s.22)’e göre; Sosyal Bilgiler, doğrudan vatandaşlık eğitimi üzerine odaklanmış tek ders olma özelliğine sahip olduğundan günlük yaşam ile Sosyal Bilgiler arasında güçlü bir bağ vardır.

Sosyal Bilgiler dersi programı ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerden biri de sosyal katılım becerisidir. Bu beceri ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim kılavuzunda (MEB, 2005, s.76); demokratik, modern toplumlarda eğitimin en önemli amaçlarından birisi kendisine, çevresindeki kişilere ve doğaya değer veren, kendisine

yaşadığı toplumun ve dünyanın bir parçası olarak güvenen ve topluma katkıda bulunabilen bir bilince sahip bireyler yetiştirme biçiminde açıklanmaktadır. Böyle bir bilinç kazandırmak ve topluma katkısı olan bireyler yetiştirmek için öğrencilerin, okul çağının ilk yıllarından başlayarak toplumsal yaşamdaki işleyişi kavraması gerekir. Öğrenciler toplumsal olaylara ilgi duymalı, sorunların farkında olmalı, gerektiğinde hem kendi hem de başkalarının iyiliği için harekete geçebilmelidir. Öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri, yaşadıkları toplumun sosyo-ekonomik durumu, sosyal katılımı etkileyen etmenlerdir. Öğrenci, toplum ve çevre sorunlarına duyarlı olmalı ve çözümüne yönelik sürece katılımda istekli olmalıdır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımı öğrencilere sosyal katılım becerisi kazandırmaya, toplum, güncel yaşam ve Sosyal Bilgiler dersi arasında bağ kurmaya yardımcı olabilir.

1.5. Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarının Yeri ve Önemi

Sosyal Bilgiler dersi ile bireylerin toplumsallaşması, içinde yaşadıkları toplumun sorunlarına duyarlı bireyler olarak yetişmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi toplumdaki ve o toplumda yer alan kaynaklardan bağımsız düşünülemez. Toplumda yer alan tüm kaynakların sistemli biçimde işe koşulması ile etkili bir Sosyal Bilgiler öğretimi gerçekleştirilebilir. Yerel toplum çalışmaları; toplum tarihi, toplumun şu an ki durumu, toplumun gelecekteki konumu gibi konuları kapsayan, öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumu ve çevrelerini anlamlandırmalarını sağlayan konu, içerik ve etkinlikler olarak tanımlanabilir. Yerel toplum çalışmaları kapsamında tarih sergisi düzenleme, sözlü tarihten yararlanma, toplumda karşılaşılan olaylar, insanlar arasındaki etkileşimlerle ilgili günlük yazma, çeşitli kişi ve kurumlara inceleme gezileri düzenleme, gözlem yapma, kütüphane ve internette yararlanma gibi etkinlikler gerçekleştirilebilir (Savage ve Armstrong, 1987, ss.191-201). Yerel toplum çalışmaları ayrıca Sosyal Bilgiler dersinde bir kavramın, genellemenin ya da değerinin öğretilmesinde kullanılabilir. Sosyal Bilgiler dersinde sınıf-toplum ilişkisi kurulması öğrencilerin temel katılım becerilerini öğrenmesinde pek çok olanak sunabilir (Kaltsounis, 1987, s.213).

Örneğin; öğretmenin ya da öğrencilerin “Toplumun tarihi ve coğrafyasında neler olmuş?” sorusuna yanıt bulmak için yerel toplum çalışmalarından yararlanması

gereklidir (Martorella, 2001, s. 59). Genellikle okul ve toplumun birbirinden kopuk olması Sosyal Bilgilerin öğrenciler tarafından soyut bir ders olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle öğrenenler olgu, olay ve genellemelerle ilgili soyut bilgiler kazanmaktadırlar. Tematik üniteler öğrencilere günlük yaşamla ilişki ve bağlantıları görmelerinde gerekli rehberliği sağlar. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde kazandığı bilgiler okulda ve toplumda kullanabilecekleri nitelikte olmalıdır (Ediger, 1998, ss.347-363). Bu bağlamda aile tarihi, yerel toplum tarihi gibi çalışmalar öğrencilerin yerel toplumda bir tarihçi gibi araştırma yapmasına yardımcı olur. Ancak, böyle bir çalışmada öğrenciler okul kütüphanesinde ya da internette gereksinim duydukları bilgilere ulaşamayabilirler. Bu da öğrencilerin bilgi için sınıf dışına çıkmalarını gerektirir. Aile tarihi ya da yerel toplum tarihi için öğrencilerin başvurabileceği kaynaklar arasında günlükler, mektuplar, yerel kütüphanelerdeki fotoğraflar, posterler, yerel gazetelerin arşivleri, yerel müzeler, çeşitli kurum ve kuruluşların kayıtları ve katalogları, yerel haritalar, telefon rehberleri ve uzun zamandır aynı yerde yaşayan kişiler sayılabilir (Chapin, 2006, ss.167-174). Yerel toplum çalışmaları ile toplumdaki kaynaklardan etkili biçimde yararlanmanın amaçlandığı söylenebilir. Böylelikle okul ve toplumun birbirinden kopuk olması önlenebilir.

Yerel toplum kaynaklarının kullanımı ile öğrencilerin karar verme becerisi gelişir. Bunun yanı sıra öğrenciler toplumun bir parçası olmayı, toplumda kendilerine düşen rol ve sorumlulukları öğrenir. Öğrencilerin bağımsız öğrenenler ve iyi vatandaşlar olmasını sağlar. Bu bağlamda yerel toplum kaynakları ile öğrencileri karşı karşıya getirmek öğrencilerin okullarında iyi birer öğrenci, ülkelerinde iyi birer vatandaş ve dünya vatandaşı olmalarını sağlar (Munoz, 2003, ss.1-4).

Toplum kaynakları bir kavram, değer, genelleme ya da insan çatışmalarını tanımlamak için kullanılacak her şeyi içerir. Bu kaynak toplumsal olayları içermekle beraber entelektüel ya da sosyal becerilerin gelişimini ve kişilerin duygu ve değerlerini sınıflandırılmasını sağlamayı amaçlar. Yerel toplum kaynaklarının taşıdığı önem aşağıda belirtilen dört ana neden ile açıklanabilir (Kaltsounis, 1987, ss.213-214):

- Öğretme öğrenme süreci çocukların deneyimlerine dayandığı için toplum kaynaklarının kullanımı önem taşır.

- Toplum, sosyal eylem ve entelektüel ya da sosyal beceriler için güzel olanaklar sunar.
- Okul ve toplum birlikte gelişir.
- Öğrenciler toplum hakkında daha fazla şey öğrendiklerinde daha iyi vatandaşlar olarak yetişirler.

Yerel toplum çalışmalarının vatandaşlık becerilerini kazanma ve etkili kullanmaya katkı sağladığı, okul ve toplum arasındaki ilişkiyi güçlendirdiği söylenebilir. Toplumu sınıfa taşımanın temel yararı, öğrencilerin toplum yaşamının karmaşık doğası ve dünyanın farklı yerlerindeki toplumlar ile ilgili düşüncelerini sağlamaktır. Sosyal Bilgiler programlarında toplum, çalışmaların odak noktasını oluşturur. Programlarda konular öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olarak toplumsal yaşamdan seçilir. Yerel toplum çalışmalarından yararlanırken, örneğin; oturdukları evin konumunu belirlemeye çalışırken, bölgelerindeki yerleşim özelliklerini ortaya çıkarırken, müzeleri ve endüstri kuruluşlarını araştırırken öğrencilerin gözlem becerileri; yaşlı insanlarla, iş adamlarıyla, okul çalışanlarıyla, memurlarla ve diğer toplum çalışanlarıyla görüşmeler yaptıklarında ise iletişim becerileri gelişir. Öğrenciler fotoğrafları, mektupları, gazeteleri, raporları ve diğer yerel dokümanları incelediklerinde ise, analiz ve değerlendirme becerileri kazanırlar. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında, iletişim, eğitim, çevre, tarih, coğrafya, sağlık hizmetleri ve gelecek planlama ile ilgili pek çok konuda yerel toplum çalışmalarından yararlanılabilir (Michaelis ve Garcia, 1996, ss.279-296). Örneğin 4. Sınıf “Gerçekleşen Düşler” ünitesi, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı, “Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır” kazanımına yönelik olarak öğrencilerin teknolojik gelişmelerden önce ve sonra gündelik yaşamın nasıl olduğuna ilişkin aile büyükleri ile görüşme yapmaları istenebilir. Yine bu konu ile ilgili olarak öğrencilerin iletişimdeki gelişmeler ile ilgili olarak sanal Telekom iletişim müzesini internet yoluyla gezmeleri ve fotoğraflarla bu teknolojik gelişmelere ilişkin görüş geliştirmeleri sağlanabilir. Bu çalışmaların sonunda buluşların toplum yaşamına etkileri tartışılabilir.

Yerel toplum, Sosyal Bilgiler çalışmaları için laboratuvar ortamı sağlar. Böylece pek çok Sosyal Bilgiler kavramına ilişkin öğrencilerin doğrudan deneyim kazanması

sağlanabilir. Yerel toplum çalışmaları öğrencilerin Sosyal Bilgiler kavramları ile kendi yaşamları arasında ilişki kurmalarına olanak tanır ve iyi bir planlama ile derse yönelik ilgiyi artırabilir (Michaelis ve Garcia, 1996, s.191). Örneğin “hava durumu” Sosyal Bilgiler programında yer alan kavramlardan biridir. Bu kavramı öğretmek için önce sınıfça bir hava durumu levhası yapılabilir. Öğrencilerin çeşitli gazetelerden ya da televizyondaki hava durumu raporlarından her gün hava durumunu öğrenmeleri ve bu levhada işaretlemeleri istenebilir. Öğrencilerin hava durumuna uygun önlemler alıp almadıkları konusunda konuşularak bu kavramlarla kendi yaşamları arasında ilişki kurmaları sağlanabilir.

Yerel toplum çalışmaları ile gerçekleştirilebilecek bu çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda yerel toplum çalışmalarının yararları şu şekilde sıralanabilir. Yerel toplum çalışmaları (Kaltsounis, 1987, ss.213-217);

- Sosyal Bilgiler öğretimi için iyi bir laboratuvar ortamı oluşturur,
- Pek çok Sosyal Bilgiler kavramının doğrudan ve etkili bir biçimde öğretimine yardım eder,
- Sosyal Bilgiler kavramları ile öğrencilerin yaşamları arasında ilişki kurmasına olanak tanır,
- Uyarıcı etki yaparak öğrencilerin ilgisini çeker,
- Toplumla ilgili daha çok bilgi kazandırarak öğrencilerin daha iyi vatandaşlar olmalarını sağlar,
- Öğretme ve öğrenmenin öğrenci deneyimleri üzerinde yapılandırılmasına olanak tanır,
- Okul ve toplumu birbirine yaklaştırır,
- Entelektüel ve sosyal beceriler geliştirmeyi sağlar,
- Öğrencilerin gerçek problem durumlarıyla karşılaşmaları sonucu edindikleri deneyimler yoluyla problem çözme becerilerinin gelişimini sağlar,
- Birlikte çalışma ve iyi insan ilişkileri kurmaya yardımcı olur,
- Yerel toplumun bir parçası olan özel kurumların ve devlet kurumlarının fonksiyonları hakkında bilgi düzeyinin artmasını sağlar,
- Öğrencilerin gönüllü etkinliklere, toplum düzenlemelerinin bir üyesi olmaya dönük istek ve katılımlarını artırır.

Yerel toplum çalışmaları ile öğretimde kullanılan sınıf dışı kaynaklar öğretim sürecini zenginleştirir, ders konuları ile günlük yaşam arasında ilişki kurulmasını kolaylaştırır, vatandaşlık becerilerinin kazanımına katkılar sağlar, öğrencilerin ilk elden bilgi edinmelerine olanak sağlayarak deneyim kazandırır, öğrencilerin derse karşı olan ilgilerinin artmasına katkıda bulunur. Bu noktadan hareketle yerel toplum çalışmaları öğrencilerin grupla ve bireysel çalışma becerilerini, vatandaşlık becerilerini ve sosyal katılım becerilerini kazanmalarına katkıda bulunabilir ve öğrencilerin problem çözebilen, eleştirel düşünebilen bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olabilir. Öğrenciler yerel toplum çalışmaları ile sosyal katılım becerisini kazandıklarında başkalarının ilgi, gereksinim, sorun ve amaçlarına duyarlı, farklı grupların dinamiklerine uyan, lider ya da izleyen olarak kuruma, sosyal örgüt ve topluma hizmet eden, katılımın değerini bilen, yaşam koşullarının bireysel ve grup etkinliklerinin geliştirilmesine katkı sağlayan, yakın çevrelerini ve toplumlarını etkileyen konularda gereksinimlerinin karşılanması için düşünce üreten, bu düşünceleri çevrelerindekiyle ileten, sosyal katılımın gerekli olduğu durumları belirleyen bireyler haline gelirler (Deveci, Çengelci ve Selanik Ay, 2008, s.195).

Yerel toplum çalışmaları öğrenci, öğretmen ve toplumun birlikte çalışmasını öngören bir çalışma biçimidir. Buggey (1976'dan aktaran, Kaltsounis, 1987, s.222) çalışmasında, öğrenci, öğretmen ve toplumun birlikte çalışmasını sağlayabilecek üç basamaklı temel bir model önermektedir. Bu basamaklar şöyledir:

1. Basamak: Planlama

- Okul ya da toplum için vatandaşlık amaçlarını belirleme,
- Okul ya da toplum amaçlarını her sınıf ve düzeye uygun biçimde açık, net olarak sınıflandırma,
- Her sınıf için belirlenen amaçlara uygun etkinlikleri listeleme.

2. Basamak: Uygulama

- Belirlenen amaçlara yönelik özel etkinlikler planlama,
- Öğrenenlerin belirlenen amaçlara ulaşmalarını sağlamak için deneyim kazanmalarına olanak sağlama.

3. Basamak: Değerlendirme

- Çalışmalar sonunda dönüt alma,
- Yapılan toplantılar sonunda ulaşılan sonuçlar ve alınan dönütler ışığında değerlendirme yapma.

Yukarıda görülen öğrenci, öğretmen ve toplumun birlikte çalışmasını sağlamaya yönelik olarak geliştirilen, üç basamaklı modelin; vatandaşlık amaçlarının her sınıf düzeyinde belirlenmesini, bu amaçlara yönelik etkinlikler planlanmasını ve tüm sürecin izlenerek değerlendirilmesini kapsadığı söylenebilir. Örneğin 5. Sınıf “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı, “Gerçekleşen Düşler” ünitesi, “Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder” kazanımına ilişkin olarak öğrenciler ile bir sınıf ya da okul sözleşmesi yapılarak ya da bir sınıf ya da okul anayasası düzenlenerek bir çalışma gerçekleştirilebilir. Her sınıf kendi düzeyine uygun önerilerde bulunabilir ve çeşitli sorunlar belirleyerek bu sorunlara çözüm olabilecek anayasa maddeleri geliştirebilir.

İlköğretim programlarında öğrencilerden beklenen; sorun çözebilen bireyler olmaları, içinde yaşadıkları topluma ve dünyaya karşı duyarlı, etkin vatandaşlar olarak yetişmeleridir. Yerel toplum çalışmalarında toplumda yer alan kaynaklardan yararlanarak, kaynakların tümünü eğitim ortamına dahil ederek öğrencilere bilgiye ulaşma yollarını, yaşadığı çevreyi tanımayı, sorunlarını fark etmeyi ve bu sorunlara çözüm önerileri getirerek, çözüme yolunda adımlar atmayı hedeflemektedir. Etkili biçimde planlanan yerel toplum çalışmaları ile öğrencilerde bu yönde değişim yaratılabilir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinin günlük yaşamla bütünleştirilmesi kolaylaşabilir.

1.6. Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmaları Kullanımına Yönelik Etkinlikler

Sosyal Bilgiler dersinde yer verilen yerel toplum çalışmaları ile yaşadığı toplum ve çevresinde incelemeler yapmaya, sosyal yaşama etkin biçimde katılmaya başlayan öğrenciler, çeşitli analizler yaparlar. Bu da yaşamı anlamlandırmalarını sağlar. Sosyal Bilgiler dersinde başarılı bir biçimde yerel toplum çalışmalarını düzenlemeye yönelik

olarak deneyimleri toplumun geçmişi, bugünü ve gelecekteki konumu ile ilişkilendirme gibi çeşitli yaklaşımlardan yararlanılabilir. Bu bağlamda yapılabilecek çalışmalar yine aynı başlıklar altında ele alınacak olursa şu şekilde bir sınıflandırma ile sunulabilir (Michaelis ve Garcia, 1996, s.191):

- **Toplumun geçmişi ile ilgili yapılabilecek çalışmalar:** Eski gazeteler, uzun süredir aynı yerde yaşayan insanlarla yapılan görüşmeler, yerel toplumdaki sınıfa davet edilen kaynak kişiler ya da ulaşılabilen diğer kaynaklar kullanılabilir. Yerel toplum çalışmalarını en etkili biçimde gerçekleştirme yollarından biri yerel toplumun bir parçası olan insanlardan bilgi edinmek olduğundan bu amaca yönelik sözlü tarih çalışmaları çok iyi bir planlama gerektirir. İlköğretim öğrencileri bu çalışmaları yaparken bilgileri daha kolay akılda tutabilmek ve düzenleyebilmek için ses kaydı yapabilirler. Ayrıca yaşlı kişilere ulaşmayı kolaylaştırmak için bu kişiler sınıfa davet edilip öğrencilerin sorular sorması sağlanabilir.
- **Toplumun bugünü ile ilgili yapılabilecek çalışmalar:** İlköğretimin üst sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrenciler yaşadıkları çevreye ya da topluma ilişkin çok az bilgi sahibidir. Toplumun bugününe odaklanan yerel toplum çalışmaları öğrencilerin iki çeşit bilgi edinmesini sağlar. Bunlardan ilki yaşadıkları çevrenin doğasını ya da diğer toplumlarla olan farklılıklarını anlamalarına yardımcı olmaktır. İkincisi ise öğrencilere toplumların gelişigüzel oluşmadığını, toplumdaki değişiklikler olduğunu, toplumu oluşturan kesimlerin farklılıklarına karşın nasıl bir araya gelerek bir toplum oluşturduklarını görmelerini sağlamaktır.
- **Toplumun gelecekteki durumu ile ilgili yapılabilecek çalışmalar:** Toplumun gelecekteki olası durumuna ilişkin tahminde bulunmak ilgi çekici bir etkinliktir. Öğrencilerin gelecekteki durumu tahmin edebilmelerine yardım edebilmek için bir yerin eski fotoğrafları ile şu anki fotoğrafları gösterilerek değişimlere dikkat çekilebilir. Daha sonra öğrencilerden gelecekteki duruma ilişkin tahminlerde bulunmaları istenebilir. Öğrencilere gelecekle ilgili hayalleri sorulabilir, olası değişimlerin neler olacağı konusunda öğrenciler gruplara ayrılarak çeşitli görüşler ileri sürebilirler. Tüm fikirler dinlendikten sonra en çok ilgilerini çeken

değişimler ya da beğenmedikleri değişimlerin neler olduğu gibi sorular sorularak tartışma ortamı yaratılabilir.

İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersi genellikle öğrenci, aile, yakın çevre ve topluma odaklanır. Bunu etkili biçimde gerçekleştirebilmek için bu bileşenlerin öğretim sürecine dahil edilmesi gerekir. Yapılacak çeşitli alan gezileri, röportajlar ve buna benzer etkinlikler yoluyla sözü edilen bileşenler öğretim sürecinde etkili biçimde yer alabilir. Okul yakınlarındaki herhangi bir hastane, polis merkezi, jandarma ya da postane gibi resmi kurumlara yapılacak ziyaretler de Sosyal Bilgiler dersini yaşamla bütünleştirmek için etkili yöntemlerdir. Gazeteler ya da sözlü tarih çalışmaları da bu bağlamda gerçekleştirilebilecek çalışmalardır (Farris, 2007, ss.329-330).

Yerel toplum çalışmalarında yararlanılabilecek kaynaklar kısaca özetlenecek olunursa; kurum ve kuruluşlar, çeşitli konularda uzman olan kişiler, o bölgede uzun süredir yaşayan kişiler, geçmiş zamanlardan kalma çeşitli eşyalar, eski fotoğraflar, eski mektuplar, tarih ve turistik yerler, çeşitli internet siteleri, kütüphaneler ve aileler olarak sıralanabilir. Çeşitli konularda uzman kişiler sınıfa kaynak kişi olarak davet edilerek, uzun süredir o bölgede yaşayan insanlar ile öğrenciler sözlü tarih çalışması yapabilirler, kütüphane ve internet kaynaklarından araştırma yapmalarını gerektiren çalışmalar gerçekleştirebilirler. Okulda çeşitli sergiler düzenlenerek eski fotoğraf, eşya, mektup ve benzeri dokümanlar sergilenebilir. Örneğin 5. Sınıf “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı, “Gerçekleşen Düşler” ünitesi, “Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir” kazanımına ilişkin olarak öğrencilere eski eşyalardan oluşan bir sergi düzenleneceği söylenebilir. Örneğin kablolu telefon, telsiz telefon ve cep telefonu, kömürle çalışan ütü ve buharlı ütü, el süpürgesi ve elektrik süpürgesi, kaset, cd, dvd, flash bellek, hafıza kartı gibi çeşitli teknolojik ürünler gelişim sırasına göre sergilenebilir. Böylece öğrenciler teknolojik gelişmeler ve buluşları ilişkilendirebilir.

Sözü edilen bu kaynakların sınıfta kullanımına ilişkin olarak şu öneriler getirilebilir (Savage ve Armstrong, 1987, s.199):

- Öğrencilerde analitik düşünmeyi sağlayabilecek yeni programlarla öğretmenler özellikle ilgilenmeli, yenilikleri izlemelidir.

- Programda yer alan Sosyal Bilgiler dersi konuları geniş bir bakış açısıyla ele alınmalıdır.
- Sosyal Bilgiler dersinde bilgisayar destekli öğretim etkinlikleri gerçekleştirilmesinin ders içeriğini paylaşma, bilgi analizi ve paylaşımını sağlama, düşünme becerilerini geliştirme, bilgisayarlardan teknoloji ürünü olarak yararlanma ve sınıfta verilen görevleri yerine getirme amaçları üzerinde durulabilir.
- Sınıfta bilgisayar kullanılırken Sosyal Bilgiler programı ile bilgisayar destekli öğretimi bütünleştirme, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alma ve öğrencilerin bilgisayar kullanımına ilişkin yeterli olmalarını sağlama gibi noktalara dikkat edilmelidir.
- Gazete kullanımının hizmet ettiği amaçlar vardır. Bunlar; harita becerileri, kariyer eğitimi, tüketici eğitimi, alan çalışmaları, karikatürler, tatiller olarak sıralanabilir.
- Yerel toplum çalışmaları öğrenci, öğretmen, okul yöneticisi, resmi kurumlar, sivil toplum örgütleri, öğrenci velileri gibi pek çok unsurun bir araya gelmesini sağlar.

Kısaca yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilebilecek etkinlikler toplumda yer alan tüm kaynakların etkili ve sistemli kullanımını amaçlayan çalışmalar bütünüdür. Bu bağlamda kurum, kişi, olay, doküman gibi tüm kaynakların planlı biçimde işe koşulması gerekmektedir. Teknoloji kullanımı tüm çalışmalarla iç içe geçmiştir. Yerel toplum çalışmaları günümüz toplumunun gereksinim duyduğu duyarlı, girişken, eleştirel düşünen, kendini yaşadığı topluma ve dünyaya ait hisseden, dolayısıyla çevresine ve çevresinde yaşayan insanlara karşı duyarlı, bilgiye ulaşma yollarını bilen ve ilk elden bilgi edinebilen bireyler yetiştirmeye katkıda bulunabilecek etkinliklerden oluşur.

Yerel toplum çalışmaları kapsamında pek çok farklı kaynak işe koşulabilir. Bu kaynaklar farklı kaynaklarda şu şekilde sıralanmıştır:

- Çevrede gelişen olaylar, özel günler, gazeteler, kişisel günlükler ve belgeler, haritalar ve fotoğraflar yerel toplum çalışmaları ile ilişkilendirilebilecek kaynaklardır (Allen ve Stevens, 1998, s.68).
- Sözlü tarih, gazeteler, kaynak kişiler, internet, gezilerde karşılaşılan kaynaklar, yerel yöneticiler aileler ve okul yöneticileri yerel toplum çalışmaları için birer kaynak olarak kullanılabilir (Savage ve Armstrog, 1987, ss.191-200).
- Kaynak kişiler, alan gezileri, müzeler, kütüphaneler, güncel olaylar, bülten ve gazeteler, televizyon ve radyo yerel toplum için kaynak olarak kullanılabilir (Michaelis ve Garcia, 1996, s.81).
- Yerel toplum çalışmalarında bülten tahtasında haber ve fotoğraf sergileme, alan gezileri düzenleme, aileyi sınıfa davet etme, sınıfa çeşitli meslek gruplarından kaynak kişiler davet etme, kütüphane ziyareti düzenleme ve çocuk tiyatrolarına katılma gibi etkinlikler düzenlenebilir (Kaltsounis, 1987, ss.217-218).
- Yerel toplum çalışmalarına yönelik olarak alan gezileri düzenleme, kaynak kişilerden, müzelerden, kütüphanelerden, ailelerden, yerel yönetimlerden, gazetelerden yararlanmaya yönelik etkinlikler düzenlenebilir (Martorella, 2001, ss.51-52)

Yerel toplum çalışmalarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için yukarıda belirtilen kaynakların genel ve ortak özelliklerinin yanı sıra geçmişten günümüze kadar yapılan sınıflamalar göz önünde bulundurularak yerel toplum çalışmaları kapsamında yararlanılabilecek kaynaklar dört ana başlık altında ele alınabilir:

- Yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma,
- Yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma,
- İnternet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma,
- Özel günler ve güncel olaylardan yararlanma.

Yerel toplum çalışmaları kapsamında planlı biçimde yürütülecek bu etkinlikler, yukarıda belirtilen ana başlıklar altında toplanabilir. Gezi, sözlü tarih, tarih sergisi, gazetelerden yararlanma, görüşme, kaynak kişi davet etme, internetten araştırma yapma, kütüphaneden araştırma yapma, sunu hazırlama, grupta, aile ile birlikte ya da bireysel

çalışma gibi pek çok etkinlik dzenlenebilir. Ana başlıklar altında yer verilen bu etkinlikler aşağıda sıralanmaktadır:

1.6.1. Yerel Toplumda Yer Alan Kurum ve Kuruluşlardan Yararlanma

Çocuğun evi ve okulu kadar bu kurumların bulunduğu çevre de Sosyal Bilgiler eğitim sürecini önemli ölçüde etkiler. Bu nedenle okul, bilgi edinilen bir kaynak olmasının yanında, çocuğun kendisi ve çevresiyle uyum becerilerini kazanacağı bir yerdir. Toplumdaki tüm kurumların yerine getirdiği işlevler vardır. Bu işlevler toplumun sürekliliğini sağlar. Bu nedenle bireylerin kurum ve kuruluşları tanınması, görev ve sorumluluklarının bilincinde olması, bu kurum ve kuruluşların kendisinden beklediği davranışları kavraması gerekir (Erden, tarihsiz, s.158). Eğitim sistemlerinin hedeflediği nitelikte bireyler yetiştirebilmesi ve Sosyal Bilgiler dersinin etkili vatandaş yetiştirme amacına ulaşabilmesi için bu yönde çalışmalar yapılması gereklidir. Bu çalışmaların etkili biçimde gerçekteştirilmesi ile okulun içinde bulunduğu toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanması okul ve toplum ile ya da okul ve gerçek yaşam arasında bağ kurma bakımından büyük önem taşır. Bu bağlamda bir takım etkinlikler yoluyla yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanılması sağlanabilir. Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma amacıyla gezi yönteminden yararlanılabilir.

1.6.1.1. Gezi

Eğitime yapılan en eski eleştirilerden biri, okul ile toplum arasında büyük engellerin olmasıdır. Sosyal Bilgiler dersinde yapılacak etkinlikler ile okul ile toplum arasındaki engeller büyük ölçüde giderilerek öğrencilere “Gerçek dünyayı görme olanağı” sağlanır. Öğrenciler gezi ile öğretim materyallerinin olduğu yere giderek gözlem yapma ve bu materyalin doğal yerleşimlerinde çalışma olanağına sahip olurlar (Küçükahmet, 2001, s.85). Geziler eğitimde kullanılabilir en etkili çalışmalar arasında sayılabilir. Öğrencilerle birlikte çeşitli kurumlara yapılacak geziler yoluyla öğrencilerin gözlem becerilerinin gelişimi ve Sosyal Bilgiler dersi konularıyla günlük yaşam arasında bağ kurmaları sağlanabilir.

Gezi, okul ve sınıf içi çalışmalarını tamamlamak, daha anlamlı kılmak amacıyla planlı yapılır. Gezi olayları, durumları gerçek görünümüyle tanıma, takdir etme ve bilgileri asıl kaynağından elde etme amacıyla uygulanır. Böylece sınıf çalışmaları, gerçek yaşamla bağlantı kurularak daha anlamlı ve daha çekici bir kimliğe kavuşturulur (Bilen, 1999, s.219). Olayları gerçek görünümüyle tanıma ve bilgileri ilk kaynaktan elde etme amacıyla geziden yararlanma etkili olmaktadır (Demirel, 2005, s.116). Gezi öğrencilerin yakın çevrelerini tanımaları, okulda kazandıkları bilgiler ile gerçek yaşam arasında ilişki kurmaları, bilgileri asıl kaynağından elde etmeleri amacıyla kullanılan bir öğretim etkinliğidir. Gezi sırasında öğrenciler tüm duyu organlarını kullanarak, yaşayarak öğrendikleri için, kalıcı izli davranış değişikliği meydana gelir (Erden, tarihsiz, s.164).

Gezi yöntemi ile eğitim açısından ilginç yerlere (örneğin, bir fabrika müze, kütüphane, sanat galerisi ve dağlık veya ormanlık bölgelere) okul tarafından ziyaretler düzenlenir. Gezi yönteminin başarılı olabilmesi için gezilecek veya gözlem yapılacak yerler hakkında öğretmenin bir ön inceleme yapması, harcanacak zamanın, paranın ve emeğin değmesi açısından çok önemlidir.

Öğrencilerin tek başlarına ya da aileleri ile birlikte yapacakları yerel geziler yoluyla toplumsal deneyim kazanmaları sağlanabilir. Ancak gezi öncesinde, gezi sırasında ve geziden sonra dikkat edilmesi gereken noktalar vardır (Kaltsounis, 1987, s.226):

Geziden önce yapılması gerekenler:

- Gezi yerini önceden ziyaret ederek mevcut durumu belirlemek, eğer rehber olacaksa rehberi bulmak ve gezinin amacı hakkında görüşmek,
- Gezi öncesi sınıfta gezi amacını tartışmak ve öğrencilerin gezinin amacını anladığından emin olmak,
- Gerekli izinleri almak (okul, veli), taşıma aracını seçmek,
- Gezi sonrası yanıtlanması gereken soruları belirlemektir.

Gezi sırasında dikkat edilmesi gereken noktalar:

- Gezi sırasında amaçları hatırlatmak,
- Öğrencilerin sorularını yanıtlamak,
- Öğrencilerin notlar almalarını sağlamak,

- Gezi yerine ulaşıldığında ve ayrılırken tüm öğrencilerin tam olduğundan emin olmaktır.

Geziden sonra dikkat edilmesi gereken noktalar:

- Amaçları gerçekleştirmede gezinin yararlı olup olmadığını sınıfta tartışmak,
- Öğrencilerin gezi esnasında ilgi çekici bulunduğu noktalar hakkında konuşmak,
- Gezi yapılan yere gezi sonrası teşekkür mektubu yazmak,
- Öğrencilerin gezi raporlarını hazırlamaları gerektiğini belirtmek,
- Öğrencilerin öğrendikleri konuları ve gezi sırasında deneyim kazandıkları konuları ilişkilendirmelerinde yardımcı olmaktır.

Gezi yöntemi ile sağlanabilecek yararlar şu şekilde sıralanabilir (Küçükahmet, 2001, s.85):

- Okul-çevre ilişkisi gelişir,
- Öğrencilerin gözlem yapma yeteneği gelişir,
- Öğrenciler ilk elden deneyim kazanır,
- Öğrencinin birden fazla duyu organını kullanmasını sağlar,
- Öğretim daha etkili ve kolay gerçekleşir,
- Öğrenciler çevrelerini daha iyi öğrenirler,
- Kazanılan deneyimler öğrencilerin diğer öğrenme etkinliklerine temel oluşturarak öğrencilerin bilgilerinin gelişmesine ve yeni ufuklar kazanmasına katkıda bulunur.

Geziler öğrencilerin toplumla doğrudan etkileşimde bulunmasını sağlamak ve dersleri zenginleştirmek amacıyla öğretmen gözetiminde düzenlenebilir (Martorella, 2001, s.54). Geziler eğitim açısından fabrika, müze, kütüphane, sanat galerisi, kamu kuruluşları gibi yerlere düzenlenebileceği gibi öğrencilerin üzerinde çalışmakta olduğu ya da yakın gelecekte çalışacakları konulara ilişkin örnekler toplayabileceği ya da örneklerini görebilecekleri yerlere de düzenlenebilir (Küçükahmet, 2001, s.85). Gezi ile ilgili olarak öğrenciden, öğretmenden ve gezi düzenlenen yerde bulunan kişilerden beklenenler vardır.

Gezinin Sosyal Bilgiler dersinde kullanımına ilişkin olarak Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzunda programın uygulanması ile ilgili açıklamalar bölümünde, şu açıklamalar ve öneriler yer almaktadır (MEB, 2005, s.8):

- Öğretmen, gezilere önem vermelidir.
- Geziler pazar yerine, resmi dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazılara, atölyelere, müzelere ve tarihi mekanlara yönelik olabilir.
- Geziler yalnızca eğlenceli bir gün geçirme olarak düşünülmemeli, her aşaması planlanmalı ve değerlendirilmelidir.

Programda da belirtildiği gibi gezilere öğretim sürecinde mutlaka yer verilmelidir. Geziler sırasında dikkat edilmesi gereken noktaların tümü ayrı ayrı göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü bu sayede öğrencilerin gerçek yaşam problemleri ile karşı karşıya gelmesi, öğrendiklerini anlamlandırması ve günlük yaşamı ile öğrendikleri arasında ilişki kurması sağlanabilir. Çevrenin incelenmesi, doğal, ekonomik, kültürel olayların birer öğretim konusu olarak ele alınması, yalnızca çocukların çevrelerini tanımalarını sağlamakla kalmaz aynı zamanda onları çevrelerinin problemlerine, olanaklarına karşı bilinçlendirir. Bunun yanı sıra geziler öğrencilerin öğrenmesine, güdülenme düzeylerinin artmasına ve katılım becerisi kazanmalarına katkıda bulunur.

Öğrenciler kurum ve kuruluşlara yaptıkları geziler sırasında burada çalışanlarla konuşarak birinci elden bilgi toplayabilir, öğrenciler soyut olan kurumları örnekleri ile somutlaştırabilir, burada çalışanların görevlerini daha kolay hatırlayabilir ve bu kurumlara karşı sorumluluklarını algılayabilirler (Erden, tarihsiz, s.159).

Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olarak düzenlenebilecek gezi etkinliklerine bir örnek verilecek olunursa örneğin; 5. Sınıf “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı, “Ürettiklerimiz” ünitesi, “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.” kazanımına ilişkin olarak yaşanan bölgedeki herhangi bir atölye, fabrika ya da tarlaya gezi düzenlenerek öğrencilerin bir ekonomik etkinliğe ilişkin olarak bilgi edinmesi sağlanabilir.

1.6.2. Yerel Toplumda Yer Alan Kişilerden Yararlanma

Yerel toplumda yer alan kişilerden farklı pek çok eğitsel amaç için yararlanılabilir. Bu kişilerden doğrudan bilgi edinmeye dönük çalışmaların yanında bu kişilerden elde edilebilecek dokümanlardan, eşyalardan yararlanmaya dönük çalışmalar da bu kapsamda ele alınabilir. Bu bağlamda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde; öğrendikleri konuları anlamlandırmalarına, dersi günlük yaşamları ve içinde yaşadıkları toplum ile bütünleştirmelerine yönelik olarak toplumda yer alan kişilerden yararlanmaları sağlanabilir. Bu çalışmaların dersin etkililiğini artıracığı söylenebilir. Yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanmak için yapılabilecek çalışmalar aşağıda açıklanmaktadır:

1.6.2.1. Sözlü Tarih Çalışmaları

Sözlü tarih insanlar etrafında kurulmuş bir tarih türüdür (Thompson, 1999, s.18). Sözlü tarihin yararları şu şekilde sıralanabilir. Sözlü tarih:

- Tarihin içine yaşamın dahil olmasını sağlayarak, kapsamını genişletir,
- Kahramanları yalnızca liderler arasından değil çoğunluğu oluşturan ve o ana kadar bilinmeyen insanlar arasından seçer,
- Öğretmen ve öğrencilerin birlikte çalışmasını destekler,
- Tarihi toplumun içine ve dışına taşır,
- Yaşlı insanların saygınlık ve özgüven hissi kazanmalarına yardımcı olur,
- Toplumsal nesiller ve sınıflar arasında bağlantıyı, dolayısıyla anlayışı sağlar,
- Ortak anlamları ortaya çıkararak tarihçiye, başka insanlara, bir mekana ya da zamana ilişkin aidiyet duygusu kazandırır.

Sosyal Bilgiler dersinde yer verilecek yerel toplum çalışmalarıyla her yönden daha donanımlı insanlar yetiştirilmesine katkı sağlanır. Aynı şekilde sözlü tarih, insanı tarihin kabul edilmiş mitlerini ve tarih geleneğinin içinde yer alan baskın yargıları tartmak zorunda bırakır. Sözlü tarih, tarihin toplumsal anlamını kökten dönüştürmek için bir araçtır (Thompson, 1999, s.18). Kywik ve Marty (2000'den aktaran Öztürk ve diğerleri, 2005, s.220) çalışmasında sözlü tarihi, tarihi kişilikler ve olaylarla ilgili olarak ilk elden bilgiye sahip kişilerden görüşme yoluyla elde edilen bilgilerin kayda geçirilmesi ve bunun toplam bilgiye eklenmesi olarak tanımlamıştır. Özellikle geçmişteki değişik

dönemlerin, bu değişiklikleri yaşayan insanlar aracılığıyla doğrudan anlatılması ile sözlü tarih, deneyimlerin, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam yerine siyasal ve ekonomik ilişkileri öne çıkaran geleneksel tarihte insanların gözden kaçan anılarını toplamanın eşsiz bir yolunu sunmaktadır. Böylece sözlü kanıtlar tarihe daha kapsamlı ve daha temel bir boyut kazandırmaktadır. Sözlü kanıtlar araştırılan şeyi “nesne” konumundan çıkarıp “özne” durumuna getirerek yalnızca daha zengin değil, daha kesin ve daha gerçek bir tarihin oluşmasını sağlamaktadır. Creswell’e göre (1998, s.49) sözlü tarih, araştırmacının bir bireyden ya da bireylerden olayların kişisel hatırlamasını, nedenlerini ve etkilerini topladığı bir yaklaşımdır.

Okullarda sözlü tarih etkinliklerinin yürütülmesinde dikkate alınacak ilkeler Welton ve Mallan’ın (1999, s.109) da önerilerinden yararlanarak şöyle sıralamak:

- Sözlü tarih etkinliği özellikle alt sınıflarda kontrol edilebilir bir konu üzerinde odaklanmalıdır.
- Görüşme dikkatlice hazırlanmalıdır. Öğrencilere konu hakkında yardımcı olabilecek vasiyetname, günlük gibi kaynaklar da etkinlikte kullanılabilir. Diğer taraftan öğrencilerin güdülenme düzeylerini düşürecek derecede hazırlık yapılması uygun olmayabilir.
- Görüşmede kullanılan araçlar arasında eski fotoğraflar, resimler ve mutlaka bir ses kaydedici cihaz olmalıdır.
- Görüşme bir saat ya da daha az bir zamanla sınırlandırılmalıdır.
- Öğrenciler görüşmelere iki ya da üçlü gruplar halinde gönderilmelidir.

Sözlü tarih çalışmalarının öğrencilere kazandırabileceği beceriler şöyle sıralanabilir (Welton ve Mallan, 1999, s.396);

- Dinleme,
- Gözlem,
- Soru sorma,
- Bilgiyi düzenleme,
- Olguyu düşünceden ayırma,
- İlgili ve ilgisiz bilgileri birbirinden ayırma ve ilgili olanı belirleme,
- Kendilerinden önceki kuşakları daha iyi anlama ve takdir etme,

- Değişim ve sürekliliği algılama.

Öğrenciler sözlü tarih çalışması yaptıkları kişi konuşurken dinleme, gözlem, olguyu düşünmeden ayırma yönünde; sözlü tarih yaptıkları kişiye merak ettiklerini sorarken soru sorma, görüşme sonunda bilgiyi düzenleme, ilgiliyi ilgisizden ayırt etme yönünde; sözlü tarih çalışmalarının bitiminde de kendilerinden önceki kuşakları daha iyi tanıma ve takdir etme, değişim ve sürekliliği algılama yönünde gelişim sağlayabilirler.

Thompson'a (1993, s.18) göre sözlü tarihin kullanım alanları; televizyon programları, yerel tarih çalışmaları, tiyatrolar, müzeler, kendini yalıtılmış ya da umutsuz hisseden yaşlı insanlarla yapılan anımsama çalışmaları ve her şeyden önemlisi de çocukları tarihle tanıştıran bir araç olarak sıralanabilir.

Dinleme, gözlem ve soru sorma, görüşme esnasında bilgiyi düzenleme, olguyu düşünmeden ayırma, ilgisiz bilgi arasında ilgili bilgiyi bulma becerileri görüşmeden hemen sonra bant çözümlemesinde kazanılır. Kendinden önceki kuşakları daha iyi anlama ve takdir etme ile değişim ve sürekliliği algılama becerileri ise öğrencinin kendi yaşantısı ile geçmişte yaşamış insanların yaşantılarını karşılaştırması sonucu kazanılır. Sözlü tarih etkinliklerinin öğrencilere kazandırdığı bu beceriler etkinliğin başlaması ve sonuçlanması arasında aşama aşama elde edilir (Sarı, 2006, s.3).

Sosyal Bilgiler programında yer alan çoğu beceri sözlü tarihin kullanımı ile doğrudan ilişkilendirilebilecek becerilerdir. Öğrenciler görüşmelerini gerçekleştirirken iletişim, Türkçeyi doğru güzel ve etkili kullanma, girişimcilik, araştırma, empati gibi becerileri kazanabilir. Çalışmalarını çeşitli araçlar aracılığıyla kaydederek ve sunumlarını hazırlayarak da bilgi teknolojilerini kullanma becerisi kazanabilir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan en büyük sorunlardan biri, öğrenciler için derslerin anlamlı hale getirilememesi ve sıkıcı bulunmasıdır. Bu bağlamda öğretmenler belirli bir tarihi olay ya da temaya odaklanan sözlü tarih projesini Sosyal Bilgiler programıyla ilişkilendirerek kullanabilir. Böylece sözlü tarih araştırması, öğrencileri pasif öğrenen rolünün ötesine taşıyarak aktif araştırmacılar haline getirir. Deneyimsel

bir içeriğe sahip olan sözlü tarih araştırması, öğrencilere hem akademik hem de kişiler arası yaşam becerilerini öğretmek, etkili bir öğrenme etkinliğine dönüşür (Öztürk ve diğerleri, 2005, s.221). Yerel tarih konuları anlatılırken olayı yaşamış kişilerin hatıraları önemlidir. Bu, konuya ilginçlik katacağı gibi öğrencilerin ilgilerini de artırabilir. Kasaba ve şehirlerde yakın tarihin olaylarına karışmış bir çok insan bulunur. Bu kişiler ziyaret edilerek öğrencilerin bilgi edinmesi sağlanabilir (MEB, 2005, s.311).

Örneğin, sözlü tarih ile ilgili olarak 5. Sınıf “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı, “Gerçekleşen Düşler” ünitesi, “Buluşların, teknolojik gelişmelerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.” kazanımına ilişkin olarak öğrencilerden, çevrelerinde yaşayan yaşlı bir kişi ile sözlü tarih çalışması yapmaları, bunun yanı sıra hazırladıkları sorular ile bu kişinin teknolojik gelişmelerin toplum yaşamına etkileri konusunda görüş ve hatıralarını anlatmasıyla konuya ilişkin bilgi edinmeleri ve sınıfta sunmaları istenebilir.

1.6.2.2. Kaynak Kişi Davet Etme Çalışmaları

Okulun yer aldığı çevreden sınıfa davete edilen kaynak kişiler hem öğrencilerin bilgiye ulaşmayı öğrenme becerileri üzerinde hem de çevrede yer alan kişilerden yararlanma yönünde eğitime katkı sağlayabilir. Öğrenciler hem içinde yaşadıkları topluma karşı farkındalık ve duyarlılık geliştirebilirler hem de okulda edindikleri bilgileri daha kolay anlamlandırabilirler. Böylece edinilen bilgiler öğrencilerin gözünde daha değerli ve anlamlı hale getirilebilir. Öğrenciler merak ettiklerini doğrudan konu ile ilgili kişiye sorarak bilgi edinebilirler. Ancak burada dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bu noktalar:

- Konuya ilişkin olarak kaynak kişinin önceden bilgilendirilmesi,
- Öğrencilerin kaynak kişi gelmeden önce kimin geleceği ve hangi konuda bilgi vereceği gibi konularda bilgilendirilmesi,
- Öğrencilerin soracakları sorular konusunda düşünmeye yönlendirilmesidir.

Yerel toplum çalışmaları kaynak kişiler ile yapılacak görüşmeler ile bu kaynak kişilerin sınıfa davet edilerek sınıf tartışmaları gerçekleştirilmesi ile zenginleştirilebilir. Bu bağlamda sınıfa hava alanı görevlileri, kütüphane çalışanları, mimarlar, yazarlar,

işadamları, işçiler, memurlar, yaşlı kişiler, tüccarlar, müzisyenler gibi pek çok farklı kişi davet edilebilir. Öğrenciler kaynak kişi ile görüşmeye başlamadan önce öğrencilere kaynak kişi ile görüşme sırasında dikkat edilecek noktalar açıklanmalıdır. Bu noktalar aşağıda sıralanmaktadır (Michaelis ve Garcia, 1996, ss.81-83):

- Öncelikle öğrenci kendini tanıtmalı, görüşme sırasında sorular açık biçimde dile getirilmeli ve dikkatle dinlenmelidir.
- Kaynak kişiye sorusunu yanıtlaması için süre tanınmalıdır. Eğer yanıt yeterince açık değilse anlaşılmayan bölümler açıklanıncaya kadar yanıtlama devam etmelidir.
- Karmaşık konu ya da teknik terimleri not alınmalıdır.
- Zaman boşa harcanmamalıdır.
- Sorunun yanıtı alındıktan sonra teşekkür edilmelidir.

Öğretmenler her çevrede bilgilerinden, hatıralarından yararlanabilecekleri kimseler bulabilirler. Örneğin köyün ya da mahallenin idaresini muhtar ve ihtiyar kurumunun görevlerini yalnızca kitaplardan öğrenmek yeterli olmayabilir. Bu kişiler ile öğrencilerin görüşmelerini, öğrencilerin bu kişilere ne gibi işler yaptığını sormalarını sağlamak iyi bir çalışmadır. Bu kişiler sınıfa davet edilerek bu olanak sağlanabilir (MEB, 2005, s.311).

Örneğin kaynak kişi daveti ile ilgili olarak 5. Sınıf “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı, “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesi, “Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir.” kazanımına ilişkin olarak sınıfa bir sivil toplum örgütü çalışanı davet edilerek, bu sivil toplum örgütü ve çalışmaları konusunda öğrencilerin bilgi edinmesi sağlanabilir.

1.6.2.3. Aile Katılımının Sağlandığı Etkinlikler

Aile, okul ve çevre çocuğun dünyasına yön veren üç önemli etkidir. Bunların, işlevlerini olumlu bir biçimde yerine getirmesi, daha mutlu bireylerin ve toplumların oluşması için gereklidir (Yiğit ve Bayrakdar, 2006, s.7).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, ailenin de eğitim sürecine katılımının, eğitim sürecinin etkili bileşenlerinden biri olduğu görüşünün yaygınlık kazanmaya başladığı görülmektedir. Aileler eğitim sürecine çeşitli uygulamalar ile katılabilmektedirler. Bu uygulamalardan biri de aile tarihi çalışmalarıdır. Bu konuya ilişkin olarak Reynolds ve Gill (1994'den aktaran Akkök, Kökdemir ve Ögetürk, 1998, ss.14-17) yapmış oldukları çalışmalarında, çocukların etkili öğrenmelerinde aile katılımının etkili olduğunu, okul ya da ev ortamındaki becerilerin tutarlı bir biçimde gelişmesi yönünde yarar sağladığını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Griffith (1996, s.33) ailelerin kaynaşması ve ailelerin çocuklarının gelişimini gözlemlemesi açısından aile katılımının önemli bir yeri olduğu yönünde görüşünü belirtmiştir.

Günlük yaşama dönük bir ders olarak Sosyal Bilgiler dersinde, ailelerin katılımıyla pek çok yerel toplum çalışması gerçekleştirilebilir. Öğrencilerin öncelikle içinde yaşadıkları çevreyi, toplumu, dünyayı tanımada ve anlamada bu sürece etkin bir vatandaş olarak katılması için gerekli olan bilgi, beceri ve değerleri kazanmasında Sosyal Bilgiler dersinde yakın çevreden ve yerel toplum kaynaklarından yararlanılması büyük önem taşımaktadır. Ancak bu yolla, yaşadığı bölgeden başlayarak yerel, ulusal ve evrensel düzeyde bilinçli, duyarlı ve sorumlu vatandaşlar yetiştirilebilir. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımı ile ailelerin katılımının da sağlanabileceği pek çok etkinlik gerçekleştirilebilir.

Toplumların geçmiş yaşantılarından belgeye, tarihe, kayda geçmiş ve bugüne aktarılmış olanlar sınırlıdır. Yaşantının kendisini bir bilgi alanı olarak görmek, bu bilgi alanına erişimi, kalan belge ve kayıtla sınırlamamak tarihsel bilginin alanını zenginleştirmekle kalmaz, sosyal bilimler ve tarih alanındaki çalışmaların gündeminde yerini alır. Yaşam tarihi alanındaki, anı, günce, biyografi alanındaki çalışmaların giderek yeniden önem kazanması, aile tarihi, yerel tarih çalışmaları, kaynak kişilerden derlenen yaşam tarihi anlatıları, tanıklıkları bugün artık geçmişin araştırılmasında üretilen ve başvuru kaynakları olma niteliği kazanmıştır (İlyasoğlu, 2005).

Sosyal Bilgiler dersi yaşamın kendisiyle ilgili olduğundan, öğretmenlerin okul içi ve okul dışı yaşantıları kaynaştıracak çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Epstein ve

Salinas'a (2004'den aktaran Deveci ve Sözer, 2007, s.186) göre ev, okul- toplum ilişkisi, okul konularını çocuklar için anlamlı hale getirir. Bir çok okul, aileleri değişik etkinlikler yoluyla çocukların eğitimine katmakta; böylece okul-aile işbirliği içinde pek çok etkinlik gerçekleştirilmektedir. Maynard ve Howley (1997'den aktaran Deveci ve Sözer, 2007, s.186) ise ailelerin okula katılımı ile ilgili olarak elde edilebilecek gelişmeleri şöyle sıralamaktadır:

- Okul programları ve duvarları dışında işbirliğine dayalı öğrenme ortamları oluşur.
- Ailelere evde öğrenme yaşantıları geçirmesi için olanaklar sunar.
- Aile ve çocuklar için yaz uzantılı programlar hazırlanabilir.
- Toplum temelli öğrenme gerçekleşir.
- Toplum etkinlikleri için okul kaynaklarının kullanımı sağlanır.
- Ev ziyaretleri ile ev-okul etkileşimi gerçekleşir.
- Öğrenmeyi ve akademik başarıyı artırır.
- Okula devam oranında artışlar olur.
- Öğrencilerin tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkiler.

Burns, Roe ve Ross (1992'den aktaran Çelenk, 2003, s.30)'a göre anne-baba ve öğretmenler, çocuklara uygun bir öğrenme ortamı yaratabilmek için ortak bir çaba göstermelidirler. Çocuğun evde oluşan ilk öğrenme deneyimleri, okuldaki öğrenme girişimlerine destek sağlayarak, öğretmenin sınıf içi uygulamalardaki başarı oranını yükseltir. Bu yüzden öğretmenlerin çocuğun aile ortamlarını iyi değerlendirmeleri ve onun daha iyi eğitimine olanak hazırlamak amacıyla aile sorumlularıyla iletişim kurmaları önemlidir.

Aile katılımı doğrudan okul ortamında öğrenci ve aileler ile gerçekleştirilen etkinlikler yoluyla gerçekleştirilebileceği gibi, öğrencilerin kendi aile ortamlarında ya da başka ortamlarda aileleri ile gerçekleştirebileceği etkinlikler ile de sağlanabilir. Örneğin öğrencilerin ailelerinin de içinde bulunduğu kendi aile ortamlarında gerçekleştirip sınıfta sunum yapmalarına dayanan bir çalışma olarak, aile anayasası hazırlama etkinliği gerçekleştirilebilir.

Yine 4. Sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanı, “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesi, “Sahip olduğu resmi kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımına ilişkin olarak öğrencilerden aileleri ile birlikte kimlik belgelerini incelemeleri ve aileleri ile birlikte soy ağacı hazırlamaları sağlanabilir.

1.6.2.4. Sergi Çalışmaları

Sergi, bireylerin gezip görmesi, tanınması için uygun biçimde yerleştirilmiş cisimlerin ve sanat eserlerinin tümüdür. Eğitim açısından sergi, bir konunun tanıtılması ya da bir öğretim etkinliğinin başkalarına duyurulması amacıyla düzenlenen ve görme yoluyla öğrenmeyi sağlayan bir öğretim etkinliğidir (Demirel, 2005, s.117). Sergiler belli bir amaçla yapılmış ya da biriktirilmiş bulunan nesne, sanat eserleri ve diğer benzer eserlerin belirli bir düzenleme içinde birleştirilerek hizmete sunulması için yararlanılan bir etkinliktir (Bilen, 1999, s.223). Sosyal Bilgiler dersinde sergi çalışmaları düzenlenerek öğrencilerin estetik duygularının gelişimine ve çalışma isteklerinin artmasına katkıda bulunulabilir. Sergilerin olumlu yanları ve sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir (Tan ve Erdoğan, 2004, s.89):

Sergi etkinliklerinin olumlu yanları;

- Konuya ilişkin temel kavramlar kolay öğrenilir,
- Alt ve tamamlayıcı görüşlere açıklık kazandırır,
- Görerek ve gözleyerek öğrenmeye olanak sağlar,
- Belli bir konuya ilgi ve merak uyandırır,
- İlgilileri belli bir konudaki çalışmalardan haberdar eder.

Sergi etkinliklerinin sınırlılıkları;

- Pahalı ve çok çaba isteyen bir etkinliktir,
- Sergi hazırlayacak kişinin eğitim teknolojisi ve sanat alanlarında bilgi, beceri ve yetenek sahibi olması gereklidir.

Bilen (1999, s.226)’ e göre sergiler şu özellikleri taşımalıdır:

- Öğrencilerin kolay ulaşabileceği uygun bir yerde açılmalıdır.

- Birden fazla öğretim aracı kullanılarak hazırlanmalıdır.
- Zamanı, yeri ve kapsamı önceden duyurulmalıdır.
- Çevredeki insanlar için ilginç olmalıdır.
- Dikkati çekmeli ve sürdürmelidir.
- Düzenli olmalıdır.
- Malzeme açık seçik, bilgi verici nitelikte olmalıdır.

Sergilerde kullanılan eski eşya, fotoğraf, belge, sanat eseri gibi materyaller öğrencilerin bu materyallerin ait olduğu zaman dilimine ilişkin görüş geliştirmelerine olanak tanır. Öğrencilerin geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurmasına yardımcı olur. Öğrencilerin tarihe tanıklık etmelerini ve farklı bakış açıları kazanmalarını sağlamak Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminin başlıca amacıdır (Farris, 2004, s.305).

Fotoğraflar da öğrencilerin geçmiş yaşama ilişkin bilgi edinebilecekleri görsel materyallerdir. Sergilerde kullanılacak fotoğraflar öğrencilerin geçmişte ekonomik ve sosyal yaşam gibi konularda gözlem yapmalarına ve tahminde bulunmalarına olanak tanıyarak geçmişe tanıklık edinmelerini sağlayabilir.

Fotoğraflardan yerel toplum kaynağı olarak yararlanmak için yapılabilecek çalışmalar; insanların yaşayışları ve giyim biçimlerini karşılaştırmak, fotoğrafları karşılaştırmak, yerel çevrede yer alan binaların eski ve yeni hallerini gösteren fotoğrafları karşılaştırmak olarak sayılabilir (Sunal ve Haas, 2002, ss.275-278). Eski fotoğraf ve eşyalar kullanılarak öğrencilerin eski devirlerdeki toplumsal yaşam hakkında görüş geliştirmeleri, çeşitli yorumlar yapmaları sağlanabilir. Yine bu materyaller kullanılarak öğrencilerle birlikte tarih sergisi düzenleme gibi etkinlikler gerçekleştirilebilir.

Örneğin 5. Sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı, “Hepimizin Dünyası” ünitesi, “Çeşitli ülkelerde olan ortak miras öğelerine örnekler verir.” kazanımına yönelik olarak öğrencilerin ortak miras öğelerinin fotoğraflarını bulmaları istenerek okulda ortak mirasımız konulu bir fotoğraf sergisi düzenlenebilir. Ortak miras öğelerinin bulunduğu yer ve bu öğenin önemine ilişkin öğrenciler kısaca yaptıkları araştırmaları fotoğraflarını sunarken açıklayabilir.

1.6.3. İnternet ve Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma

Öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını bilmesi, araştırma becerilerini kazanması, ulaştığı bilgileri sınıflandırarak anlamlı hale getirebilmesi ve sunabilmesi öğrencilerde kazanılması gereken önemli beceriler olarak sayılabilir. Öğrenciler yazılı kaynaklardan bilgiye ulaşabileceği gibi birbirlerinden, çevrelerinden ya da yazılı kaynaklardan da bilgiye ulaşabilirler. Bu bağlamda bu başlık altında kütüphane kaynaklarından ve internet kaynaklarından yararlanmaya yer verilmiştir.

1.6.3.1. İnternet Kaynaklarından Yararlanma

Günümüzde bir bilgi kaynağı olarak internet herkes tarafından kullanılmaktadır. Eğitim internet ve web bağlamında artık oldukça geniş bir yer oluşturmaktadır. Özellikle eğitim alanındaki siteler kullanıcıya farklı bakış açıları sunmakta, farklı gereksinimleri karşılamaktadır.

Şahan'a (2005, s.224) göre; internetin eğitim ortamında kullanımının, zengin iletişim seçenekleri ve bilgiye kolay erişim olanakları sunduğu, öğretim ortamlarını zenginleştirdiği ve öğrenenin bilgiyi yapılandırmasını sağladığı söylenebilir. Öztopçu (2003'den aktaran Kurtde ve Ergün, 2007, s.650) "İnternetin eğitim ortamında kullanımı çocuklarda özgüven sağlar, çocukların ilgisini çeker, öğrencilere problem çözebilmek için güvenli bir eğitim ortamı sağlar, hızlı ve aydınlatıcı biçimde dönüt almalarına olanak tanır, öğrencilerin güdülenme düzeyini yükseltir, öğrencileri zengin bilgi kaynaklarına doğrudan ulaştırır." Derken, Pektaş ve diğerleri (2008, s.157) ise bilgisayarların eğitim ortamında kullanımına ilişkin olarak; bilgisayarların multimedya özellikleri sayesinde aynı anda çok sayıda duyu organına hitap ettiğini, soyut ve anlaşılması zor pek çok kavramı dijital olarak somutlaştırabildiğini belirtmiştir. Bilgisayarların eğitim öğretim sürecinde kullanılması, kazandırılmasında güçlük çekilen davranışların öğretilmesine olanak sağlamaktadır.

Eğitimde teknoloji kullanımının önemi açıktır. Önemli olan eğitim teknolojilerinin çeşitli öğretim yöntemleriyle bütünleştirilerek, öğrencilerin öğrenmelerini geliştirme olanağının sağlanmasıdır. Örneğin internet öğrenciler ile işbirliğine dayalı öğrenme ortamlarında kullanılabileceği gibi bireysel öğrenmelerde ve okul dışı öğrenme

ortamlarında da işe koşulabilmektedir. İnternette araştırma yapmaya dayalı etkinlikler hem bireysel hem de grupla çalışma amacıyla gerçekleştirilebilir. Lee (2008, s.130)'ye göre internetin sınıfta kullanımı ile ;

- Öğrenciler arasında işbirliğine dayalı etkinlikler gerçekleştirilebilir ve öğrenciler arasında iletişim kurulması sağlanabilir,
- Dijital kaynakların sınıf ortamında kullanımı sağlanabilir,
- Öğrencilerin araştırma becerileri geliştirilebilir,
- Öğrencilere sınıf dışında öğrenme olanağı sağlanabilir,
- Eleştirel medya okur yazarlığı becerilerinin gelişimine katkı sağlanabilir.

Sosyal Bilgiler dersinde internetin kullanımı ile ilgili olarak 4. Sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ve “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesi kapsamında, “Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunun farkına varır.” kazanımına yönelik olarak bir internet araştırması etkinliği düzenlenebilir. Bu bağlamda öğrencilerden bir ülke seçip, internette o ülkeye ilişkin araştırma yapmaları ve görseller bularak bir tatil kataloğu hazırlamaları istenebilir.

1.6.3.2. Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma

Günümüzde bireylerin araştırma yapma, bilgiyi sınıflandırma ve sunma gibi becerilerle donanık olması beklenir. Bireylere bu becerileri kazandırmak için araştırma yapabilecekleri olanaklar sunulmalı, nasıl araştırma yapılacağı öğretilmelidir. Bu bağlamda kütüphanelere düzenlenecek geziler ile öğrencilerin araştırma yapmalarına olanak tanımak yararlı olabilir.

Karabey (2004'den aktaran Özbayraktar, 2005, s.105) 21. yy kütüphanesindeki ortamları aşağıdaki gibi sıralamaktadır;

- Kütüphaneler okulun merkezinde, tüm yaş grupları tarafından kolay ulaşılabilir bir konumda yer almalıdır.
- Kitaplıkların yanı sıra, görsel-işitsel eğitim donanımının gerçekleştirilebileceği çok amaçlı, bölünebilir salonları bulunmalıdır.
- Kolayca erişilebilir bilgisayar kullanım olanakları sunulmalıdır.
- Bireysel çalışma için küçük nişler olmalıdır.

- Küçük seminer ve toplantı odaları içermelidir.
- Küçük yaş grupları için yerlere oturmaya olanak sağlayan, ayrı bir bölümü olmalıdır.

Okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları, hem bireysel hem de toplumsal ve kültürel kalkınmanın anahtar öğeleri arasında sayılabilir. Okuyan ve kütüphane kullanan bireylerin daha güçlü, sağlıklı ve zengin kişiliğe sahip olacakları; böyle kişiliğe sahip bireylerden oluşan toplumların ise karşılaşacakları sorunları daha kolay aşacakları söylenebilir (Yılmaz, 2000, s.452). Böyle bir anlayışla öğrenciler kütüphane araştırmalarına yöneltilerek varsa yerel arşivleri taramaları sağlanabilir. Konulara ilişkin çeşitli araştırmalar yaparak değişik kaynaklardan bilgi toplamaları desteklenebilir.

Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin kütüphane kaynaklarını kullanmalarını ve birbirleriyle etkili biçimde iletişim kurmalarını sağlamak amacıyla kütüphaneye düzenlenen bir gezi ile konu kütüphanede işlenebilir. Öğrenciler gruplara ayrılarak araştırmalarını kütüphane ortamında bireysel olarak gerçekleştirebilir. Daha sonra grup üyeleri ile bir araya gelerek yaptıkları araştırmaları birleştirerek birer grup raporu hazırlayarak sunabilirler. Örneğin bu etkinlikle ilgili olarak 5. Sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı, “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesi kapsamında, “Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlere neden olan uygulamaları fark eder.” kazanımına yönelik olarak, kütüphaneye bir gezi düzenlenebilir. Öğrencilerin belirledikleri bir doğal afet ve bu doğal afetin nedenlerini kütüphanede yer alan kaynaklardan araştırarak bir rapor hazırlamaları istenebilir.

1.6.4. Özel Günler ve Güncel Olaylardan Yararlanma

Öğrencilerin özel günlerin ve güncel olayların farkında olması, Sosyal Bilgiler dersinin günlük yaşamla ilişkilendirilmesinde, Sosyal Bilgiler dersi ile yetiştirilmesi hedeflenen etkin vatandaşların, eleştirel düşünebilen, problem çözebilen bireylerin yetiştirilmesinde etkilidir. Sosyal Bilgiler dersinde özel günlere yer verilmesi öğrencilerin kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmesine, güncel olaylara yer verilmesi ise öğrencilerin çevrelerine karşı duyarlılıklarının artmasına katkıda bulunabilir.

1.6.4.1. Özel Günlerden Yararlanma

Tatiller, özel olaylar, törenler okul-toplum etkileşimini artırmak için kullanılabilir. Belirli günler ve haftalar, okuldaki törenler ve kutlamalar, Sosyal Bilgilerin yaşayarak öğretilmesi, öğrencilerin en etkili biçimde öğrenme yaşantısına katılmaları bakımından son derece önemlidir (Demirtaş ve Barth, 1997, 13.6). “Bir Ülke Bir Bayrak Ünitesi” ile aynı zamana denk gelen 23 Nisan törenine ilişkin öğrenci gözlem ve görüşlerine yer verilmesi Sosyal Bilgiler dersinin etkililiğini artırabilir. Milli ve dini bayramlar, mahalli kurtuluş günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanarak, öğrencilerin tarihsel duyarlılığı geliştirilmelidir (MEB, 2005, s.7).

Ulusal ve dinî bayramlar, mahalli kurtuluş günleri, belirli gün ve haftalar, Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik, özellikle duyuşsal alandaki belli tutumları, değerleri ve inançları geliştirmek için düzenlenen etkinlikleri, öğrenme yaşantılarını kapsar. Belirli gün ve haftaların öğretimi yoluyla, çocukların kültürel mirası tanımaları ve bu konuda belli değerleri geliştirmeleri beklenir. Ulusal değerler, kişiler ve kavramlarla ilgili tutumlar ve inançlar geliştirilmeye çalışılır. Belirli gün ve haftaların öğretimi, vatandaşlık sorumluluğu geliştirmenin önemli bir bölümünü oluşturur. Ulusal ve dini bayramların kutlanmasıyla, sosyal ve insana özgü özelliklerin ve ilişkilerin geliştirilmesine, çocukların birbiriyle ve çevreleriyle kaynaşmalarına çalışılır (Kısakürek, 1987, s.57).

Sosyal Bilgiler dersinde özel günlerden yararlanılması öğrencilerin kendini toplumun bir parçası olarak hissetmesine ve vatandaşlık bilinci geliştirebilmesine, yaşadığı topluma ve dünyaya karşı duyarlı bir birey olarak yetişmesine katkıda bulunur. Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiği kavramları ve konuları günlük yaşamıyla ilişkilendirebilmesine olanak sağlar.

1.6.4.2. Güncel Olaylardan Yararlanma

Güncel olaylara Sosyal Bilgiler dersinde yer verilmesi öğrenilenlerin günlük yaşamda kullanılmasına katkı sağlayabileceği gibi öğrencilerin çevrelerinde gelişen olayları yorumlayabilmesini, eleştirebilmesini, çevrelerinde yaşanan sorunları fark ederek çözümler üretebilmesini sağlayabilir. Güncel olayları sınıf ortamına getirmek amacıyla

medya ürünleri kullanılabilir. Bu bağlamda yerel ve ulusal gazetelerden, dergilerden, televizyon ve radyo programlarından, yeni çıkan kitaplardan yararlanılabilir. Erden (1990, tarihsiz, s.161) güncel olay kullanımının öğrencilerin okulda öğrendikleriyle gerçek yaşam arasında bağ kurmalarına, kazandıkları bilgileri gerçek yaşam problemleri üzerinde uygulamalarına ve yaşadıkları bölge ve ülkedeki güncel olay ve gelişmeleri izlemelerine katkı sağladığını ifade etmiştir. Güncel olaylardan etkili biçimde yararlanabilmek için dikkat edilmesi gereken noktalar; öğrenci seviyesine uygun olması, eğitsel açıdan bir değerinin olması, işlenen konu ya da ders ile ilgili olması, yeterli zaman ayrılması, güvenilir ve güncel olması biçiminde sıralanabilir.

Haas ve Laughlin (2000, s.2) güncel olayları çalışmanın öğrencilere sağladığı yararları empati geliştirme gibi çeşitli tutum ve değerleri kazandırma, ırkçı davranışları azaltma, küresel farkındalığı artırma, karşılıklı bağlılık duygularını geliştirme, başkalarının fikirlerine değer verme, hoşgörü geliştirme, bilginin önemini kavrama olarak sıralamıştır.

Kaltsounis'e (1987'den aktaran Arın, 2006, s.9) göre ise, güncel olayların öğretimde kullanılmasının yararları şöyle sıralanabilir:

- Okul dışı yaşantılar sayesinde okuldaki çalışmalardan anlamlı sonuçlar çıkar.
- Toplumsal yaşamdaki somut durumlar, yeni kavramların öğrenilmesini kolaylaştırır.
- Ders kitabını güncelleştirir.
- Öğrenciler vatandaşlık bilgi ve becerilerini geliştirir.
- Öğrencilerin gerçekte düşünce arasındaki farkı anlamalarına yardımcı olur.
- Öğrencilerin bir vatandaş olarak yaşadığı dünya hakkında bilgi sahibi olmasını sağlar.
- Öğrencilerin problem çözme yeteneklerini geliştirir.
- Öğrencilerin diğer kişilerle ilişki kurma becerilerini geliştirir.
- Öğrencilerin okula karşı ilgi ve tutumlarını olumlu yönde geliştirir.
- Öğrencilerin, toplumdaki bireylerin malların üretimine katkısını fark etmesini sağlar.

- Öğrencilerin özel ve devlet kurumlarının işlev ve sorumluluklarını daha iyi anlamalarını sağlar.
- Öğrencilerin kendi yaşantıları ile toplumdaki iş olanakları ve bu işler için gerekli nitelikleri, çalışma koşullarını öğrenmesini sağlar.

Nicholas (1997'den aktaran Ünlüer, 2008, s.35)'a göre günlük olayların değerlendirilmesinde; doğal afetlerin, turizm hareketlerinin, kültürel etkinliklerin, trafik kurallarının, toplumsal kuralların anlatımında gazete resimlerinden yararlanılabilir. Ayrıca gazeteden kesilen resimler öğrencilerle tartışılabilir. Örneğin, öğrencilerden ulusal bir olay ya da bir dünya krizi ile ilgili bir resim hakkında düşüncelerini söylemeleri ya da seçilen resim hakkında duygularını ifade etmeleri istenebilir, ya da öğrencilerin haber tartışmasına yönelik eğitim ortamları hazırlanarak, dersten önce bir sabah toplantısı ya da paylaşma saati ile haberler tartışılabilir. Böylece öğrenciler Sosyal Bilgiler dersi konuları ile ilişkili olarak getirilen gazete haberleri ya da gazete fotoğrafları aracılığı ile günlük yaşam ve Sosyal Bilgiler dersi arasında bağ kurabilirler.

Sosyal bilgiler dersi, okulu ve dersleri günlük yaşamdan koparmamak için bazı güncel olayları derslere taşımakla eğitim ve öğretimde yararlı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Güncel olaylarla en fazla iç içe olan derslerden biri Sosyal Bilgiler dersidir. Çocukların güncel olaylardan haberdar olmanın gerekliliğini anlaması, Sosyal Bilgiler dersinin amaçları doğrultusunda bilinçli bir vatandaş olarak yetiştirilmeleri için önemlidir. Sosyal Bilgiler dersinde güncel olayları kullanarak öğrenciler toplumsal sorunlarla karşı karşıya bırakılır ve onların toplumsal yaşamla kaynaşmaları sağlanır. Bu yolla Sosyal Bilgiler dersi çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde önemli bir görevi yerine getirmiş olur (Demirkaya Gedik, 2008, s.120).

Deveci (2005, s.7)'ye göre yaşamla iç içe bir ders olan Sosyal Bilgiler dersinde konuları gazetelerdeki haberlerle destekleyen bir öğretmen öğrencilere de birçok katkı sağlamış olur. Gazete kullanımının sağlayacağı katkılar şu şekilde sıralanabilir:

- Öğrencilerin yaşamla bağına güçlendirir,
- Güncel olayları izleme, gazete okuma isteği, alışkanlığı kazanır,

- Eleştirel düşünme gücü geliştirir,
- Önemli ve önemsiz olayları ayırt etmeyi sağlar,
- Doğru haberle yanlış haberi ayırmayı sağlar,
- Güncel olayların günlük yaşamdaki etkilerini gözlemleme olanağı sağlar,
- Güncel olayların gelecekte yaşamı nasıl etkileyeceğini anlama olanağı sağlar,
- Okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerini geliştirir.

Sunal ve Haas'a (2002'den aktaran Deveci, 2005, s.3) göre, gazetelerden yararlanarak işlenen bir Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin kendi sosyal dünyalarındaki anlayışları yapılandırarak, öğrencilerin düşünme becerilerini ve okul programından elde ettikleri bilgileri bütünleştirmelerine yardımcı olmakta, öğrenciler bunlardan sonuç çıkarmakta ve sunulan problemleri çözmek için araştırma yapmaya başlamaktadırlar.

Sosyal Bilgiler dersi öğrencinin içinde bulunduğu toplumsal yaşamla ilişkili olduğundan derste işlenen konuların toplumsal yaşamla ilişkilerinin kurulması dersin amaçlarına ulaşma bakımından temel bir zorunluluktur. Derste işlenen konuların güncel olaylarla ilişkilendirilmesi yoluyla öğrenciler toplumsal olgu ve olayları daha iyi anlarlar, yorumlarlar ve derslerde öğrendikleri ile yaşam arasında bağlantı kurarlar. Bunun yanı sıra bilgi toplama, cümleleri analiz etme, kavramları tanımlama, görüşleri özetleme, tartışmalara katılma gibi beceriler kazanırlar. Toplumsal ve kültürel gelişmeler, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin insan yaşamı üzerindeki etkileri, kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, Sosyal Bilgiler dersinde güncel olayların kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir (Deveci, 2007, s.422).

Güncel olayların öğretime yönelik olarak bir çok etkinlik düzenlenebilir. Ancak bunların, sınıf düzeyine göre seçilmesi ve uygulanması gereklidir. Bu etkinlikler şu şekilde sıralanabilir (Kısakürek, 1987, ss.54-56):

- Yuvarlak masa tartışmaları düzenleme,
- Toplu görüşme düzenleme,
- Çizelge, harita, grafik yapma,
- Afiş ve duvar resimleri hazırlama,
- Haberleri, resimleri belli dosya ya da defterlerde saklama,

- Haberlere ilişkin karikatür çizme,
- Rapor sunma,
- Radyo haber programları düzenleme,
- Haber olaylarını oyunlaştırma,
- Canlı radyo yayını dinleme,
- Belli olayları televizyon yayınlarından izleme.

Öğrencilerden konuyla ilişkilendirilebilecek ya da önemli gördükleri haberleri Sosyal Bilgiler dersinde getirmeleri istenerek ders sonunda ayrılan sürede bu haberler tartışılabilir, sonrasında da bülten tahtasına asılarak öğrencilerin tekrar okumaları sağlanabilir. Tartışmalar sonunda öğrenciler tartışılan haberlerden bazı sonuçlar çıkararak, bu sonuçları yaşadıkları çevre ile ilişkilendirebilir. Bu sorunları çözmek için gereken girişimlerde bulunabilir.

Bu bağlamda öğrenciler özel günlerde yapılan törenler aracılığıyla ya da güncel olayları takip ederek Sosyal Bilgiler dersinin günlük yaşamları ile ilişkisini daha kolay biçimde kurabilir. Böylece öğrenci Sosyal Bilgiler dersi konularını daha iyi anlamlandırabilir.

1.7. Yerel Toplum Çalışmaları Bakımından Sosyal Bilgiler Programının İncelenmesi

Sosyal Bilgiler dersi yaşamın kendisidir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde günlük yaşamdan, toplumda yer alan kaynaklardan yararlanmanın önemi yadsınamaz. Sosyal Bilgiler programının vizyonu:

“21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkelerini ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen, sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek” olarak belirtilmiştir (MEB, 2005, s.50).

Sosyal Bilgiler programının bu vizyonunu gerçekleştirebilmesi için, Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanmak neredeyse bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Sosyal Bilgiler programının benimsediği temel yaklaşım ile ilgili açıklamalardan aşağıda yer verilen maddelerin yerel toplum çalışmaları ile ilgili olduğu grlmektedir (MEB, 2005, ss.50-51):

- Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine katkıda bulunur.
- Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alişverişi yapmaya özendirir.
- Milli kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
- Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde ruhsal, ahlki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
- Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
- Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
- Öğrencilerin ğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.

Sosyal Bilgiler programında Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilere kazandırılacak beceriler eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma, gözlem, meknı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekli liği algılama, sosyal katılım, empati olarak belirtilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma bu becerilerin tamamının öğrencilere kazandırılmasına ilişkin uygun olanaklar sağlayabilir. Sosyal Bilgiler programının kazanım ve içeriğinin yerel toplum çalışmaları ile ilgili olma durumu incelenerek; elde edilen bilgiler izelge 1'de sunulmuştur (Deveci ve Selanik Ay, 2008, s.652);

Çizelge 1.

4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yerel Toplum Çalışmalarına Yer Verilme Durumu

Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Yerel Toplum Çalışmalarına İlişkin Kazanım Sayısı	Toplam Kazanım Sayısı
4. Sınıf			
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	3	6
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	5	6
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	6	8
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	1	7
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	4	6
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	5	5
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	3	4
		Yerel Toplum Çalışmalarına İlişkin Kazanım Sayısı	Toplam Kazanım Sayısı
Öğrenme Alanı	Ünite Adı		
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	1	4
Toplam		28	46
5. Sınıf			
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	3	6
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	5	6
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	6	8
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	1	7
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	4	6
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	5
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	3	4
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	1	4
Toplam		28	46

Çizelge 1 incelendiğinde, 4. ve 5. sınıfta ünitelerin içeriklerine göre değişen sayılarda yerel toplum çalışmaları ile ilgili kazanımların olduğu görülmektedir. 4. sınıf programında “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesinde 6 kazanımın 5’i yerel toplum çalışmaları ile ilgili iken “Üretimden Tüketime” ünitesindeki 7 kazanımdan 1’i yerel

toplum çalışmaları ile ilgilidir. 4. sınıfta 8 öğrenme alanı ve üniteye yer alan 46 kazanımın 28'inin yerel toplum çalışmaları ile ilgili olması 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanmayı gerekli kılmaktadır. 5. sınıfta yer alan kimi öğrenme alanı ve ünitelerdeki kazanımların tümünün yerel toplum çalışmaları ile ilgili olduğu görülmektedir. “Haklarımı Öğreniyorum”, “Bölgemizi Tanıyalım”, “Toplum İçin Çalışanlar” ve “Bir Ülke, Bir Bayrak” ünitelerindeki kazanımların tümü yerel toplum çalışmalarını içeren kazanımlardan oluşmaktadır. 5. sınıf 8 öğrenme alanı ve üniteye yer alan 46 kazanımın 31'i yerel toplum çalışmalarını kapsamaktadır. 4. sınıfa göre 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında yerel toplum çalışmaları ile ilgili kazanımların biraz daha arttığı görülmektedir. 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında öğrencilerin kazanmış olması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak tanımlanan kazanımların çoğunun yerel toplum çalışmaları ile ilgili olması nedeniyle Sosyal Bilgiler dersinde öğretme-öğrenme süreçleri düzenlenirken yerel toplum çalışmaları ile ilgili etkinliklere yer verilmesi gerektiği söylenebilir. Böylece öğrencilerin kendini, ailesini ve yakın çevresini tanımasına yönelik günlük yaşam bilgi ve becerilerinden oluşan Sosyal Bilgiler dersinde anlamlı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirilmesi ve okul-toplum işbirliğinin sağlanması kolaylaşacaktır. Bir başka deyişle ilköğretim programında yer alan bir ders olan Sosyal Bilgilerin günlük yaşama yaklaşacağı söylenebilir (Deveci ve Selanik Ay, 2008, s.652). Bu bağlamda öğretmenler Sosyal Bilgiler dersi konuları ile ilişkilendirerek yerel toplum kaynaklarının etkili biçimde işe koşulmasını sağlamaya çalışmalı, bu amaçla kurum ve kuruluşlardan, okul çevresinde yaşayan kişilerden, internet ve kütüphane kaynaklarından, özel gün ve güncel olaylardan yararlanmaya yönelik etkinlikler planlamalıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin aktif olmasına, derste öğrenilenlerin günlük yaşamda uygulamaya geçirebilmesi için çeşitli etkinlikler geliştirilmesine dikkat edilmesi, öğrencilerin vatandaşlık haklarını kullanmaya, araştırmaya, gözlem yapmaya, tartışmaya teşvik edilmesi gerekmektedir. Sözü edilen noktalar etkili biçimde gerçekleştirildiğinde yerel toplum çalışmalarına Sosyal Bilgiler dersinde yer verildiği söylenebilir. Bu araştırma yerel toplum çalışmaları etkinliklerinin Sosyal Bilgiler dersinde ne şekilde düzenlenebileceğini, yerel toplum çalışmalarına ilişkin öğrencilerin görüşlerini, öğrencilerin yaşadıkları çevredeki sorunları belirlemelerine ve bu sorunlara

çözüm bulma girişiminde bulunmalarına katkı sağlayıp sağlamadığını ve öğrencilerin derse yönelik tutumu üzerinde yerel toplum çalışmalarının etkisini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu noktaların belirlenmesi ile Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımının ve Sosyal Bilgiler dersinin etkililiğini artıracığı, öğrencilerin günlük yaşamları ile Sosyal Bilgiler dersi arasında bağ kurmalarına yardımcı olacağı, haklarını bilen ve kullanan, çevresine karşı duyarlı, çevrelerinde gelişen sorunların farkında olan ve çözümlene girişiminde bulunan bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayacağı umulmaktadır. İlgili alanyazın incelendiğinde yerel toplum çalışmaları içinde yer alan etkinliklerle (gazete kullanımı, sözlü tarih, gezi... vb) ilgili çalışmalar bulunmakla birlikte yerel toplum çalışmalarını bütün olarak ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın alandaki bu eksikliği gidermesi umulmaktadır.

1.8. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan yerel toplum çalışmalarının nasıl uygulanacağını belirlemeye çalışmaktır. Belirlenen bu temel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersinin uygulama sürecinde gerçekleştirilen;
  - yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma,
  - yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma,
  - internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma,
  - özel günler ve güncel olaylardan yararlanmaetkinlikleri ne şekilde düzenlenebilir?
2. Yerel toplum çalışmaları öğrencilerin, yaşadıkları çevredeki sorunları belirlemelerine ve bu sorunlara çözüm bulma girişiminde bulunmalarına yardım etmekte midir?
3. Öğrencilerin yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında bir değişim oluşturmakta mıdır?

1.9. Araştırmanın Önemi

Öğrencilerin toplumsal yaşamı anlayarak bu sürece etkin katılım için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandığı Sosyal Bilgiler dersinde yakın çevreden ve yerel toplum kaynaklarından yararlanılması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim basamağında yerel toplum çalışmalarının gerçekleştirilmesine en elverişli derslerden biridir. Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımı ile öğrencilerin sosyal katılım becerisi kazanmaları, bilgiye ulaşma yollarını öğrenmeleri, girişimci olmaları, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan, yaşadığı bölgeden başlayarak yerel, ulusal ve evrensel düzeyde bilinçli, duyarlı ve sorumlu vatandaşlar olarak yetişmeleri sağlanabilir. Öğrenciler önce yaşadıkları çevreden başlayarak içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı anlama çabası içine girerler. Bunu da karşılarına çıkan her kaynaktan yararlanarak başarabilirler. Yerel toplum çalışmaları öğrencilerin yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan, yerel toplumda yaşayan kaynak kişilerden, internet ve kütüphane kaynaklarından, özel gün ve güncel olaylardan yararlanmalarını sağlamaya yönelik etkinliklerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra bu etkinlikler ile öğrencilerin dün, bugün ve gelecek arasında ilişki kurmalarını, öğrencilerin bu kaynaklardan etkili biçimde yararlanarak çevrelerindeki sorunları belirlemelerini ve bu sorunları çözmeye girişiminde bulunmalarını sağlamak hedeflenmektedir.

Yaşamın kendisini yansıtan Sosyal Bilgiler dersinden en üst düzeyde yararlanabilmek, etkili bir öğretim gerçekleştirebilmek bakımından Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından ne şekilde yararlanılabileceğinin araştırılması önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının ne şekilde uygulanabileceğine ilişkin olarak uygulayıcılara ve bu konuda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

1.10. Sayıtlar

Bu araştırmanın dayandığı temel sayıtlar şunlardır:

- Araştırmaya katılanlar araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan ölçme araçlarını gerçeği yansıtacak biçimde içtenlikle yanıtlamışlardır.

1.11. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şöyle belirlenmiştir:

- Araştırma ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Toplum İçin Çalışanlar” ve “Bir Ülke Bir Bayrak” üniteleriyle sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen bulgular, 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili Alpu İlçesi merkezi Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu’nda 5/A sınıfına devam eden öğrencilerden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.12. Tanımlar

Bu araştırmada kimi kavramların, kullanılış amacına en uygun düşen tanımları aşağıda verilmiştir:

Sosyal Bilimler: İnsanların grup, topluluk halinde yaşamalarından doğan sosyal olguları inceleyen bilim dalı (Bilgili, 2008, s. 168).

Sosyal Bilgiler: Hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı (Öztürk, 2009, s. 4).

Yerel Toplum Çalışmaları: Toplum tarihi, toplumun şu an ki durumu, toplumun gelecekteki konumu gibi konuları kapsayan, öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumu ve çevrelerini anlamlandırmalarını sağlayan konu, içerik ve etkinlikler (Deveci, Çengelci ve Selanik Ay, 2007, s. 464).

Güncel Olay: Güncel Olaylar : Bireyin yaşadığı bölge ve ülkesinde gelişen, birey ve toplum için önemli ve yeni olaylar (Erden,Tarihsiz, s.161).

Sözlü Tarih: Belirli bir konu etrafında, konuyla ilgili kişilerle yapılan ve kaydedilen uzun söyleşiler sonucu ortaya çıkan bilgileri belirli bir sistem içerisinde değerlendirerek inceleme (MEB, 2005, s. 150).

1. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Alanyazın taramasında yerel toplum çalışmaları ile doğrudan ilgili birkaç araştırmaya rastlanmıştır. Bu bölümde yer verilen araştırmalar yerel toplum çalışmalarıyla ya da yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerle ilgilidir. Türkiye’de yapılan araştırmalar ve yurtdışında yapılan araştırmalar olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur.

2.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde doğrudan yerel toplum çalışmalarıyla ilgili ya da yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerle ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Çalışkan (2008) “Sosyal Bilgiler Dersinde Münazara ve Araştırmaya Dayalı Öğrenmenin Birlikte Kullanımına Yönelik Örnek Bir Uygulama” isimli çalışmasında ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde münazaranın ve araştırmaya dayalı öğrenmenin birlikte kullanılmasına yönelik olarak bir uygulama gerçekleştirmiş bu uygulamanın sonucunda öğrencilerin kendi kendilerine gerçekleştirdiği araştırmalarda gerekli bilgileri elde ettiği ve bu bilgileri münazarada kullanabildikleri belirlenmiştir.

Deveci ve Selanik Ay (2008) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmaları ve Uygulama Örnekleri” başlıklı araştırmada 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde ‘Güç, Yönetim ve Toplum’ öğrenme alanı ‘Bir Ülke, Bir Bayrak’ ünitesindeki kazanımlara ulaşmak için yerel toplum çalışmalarına dayalı etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Üniteye yerel toplum çalışmaları kapsamında internet araştırması, gözlem, alan gezisi, haber dosyası oluşturma, anekdot yazma, tarih sergisi düzenleme, kaynak kişi ile görüşme, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlaması gibi etkinlikler gerçekleştirilmiş ve etkinlik planları ile kimi uygulama örnekleri sunulmuştur. Ayrıca ilgili etkinliklere ilişkin öğrenci anekdotları doğrudan alıntı biçiminde verilmiştir. Çalışmada Sosyal Bilgiler dersinin kendinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için iyi bir planlama ile Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarına yer verilmesi gerektiği öneri olarak sunulmuştur.

Ünlüer (2008) “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi” isimli doktora tez çalışmasında ilköğretim dördüncü sınıfta Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma karma yöntemin baskın-daha az baskın desenine göre desenlenmiş ve gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel verileri, deneme modellerinden “öntest-sontest kontrol gruplu model”e göre nitel verileri ise “yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” ile toplanmıştır. Araştırma 2007-2008 öğretim yılında dördüncü sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında kişisel bilgi formu, Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik tutum ölçeği, öğrencilerin akademik başarılarını ölçmek için başarı testleri, gazete kullanılarak hazırlanmış materyaller, gazeteler, ders planları ve öğretimden sonra öğrenci görüşlerini almak üzere hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımına ilişkin olarak öğrencilerin akademik başarıları ve derse ilişkin tutumları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanılmasına ilişkin öğrenci görüşlerinin genelde olumlu olduğu yapılan görüşmelerde öğrencilerin tümünün derste gazete kullanımının okuma ve okuduğunu anlama becerisini artırdığını, tümüne yakınının gazete kullanımıyla dersi daha iyi öğrendiğini, dersi günlük yaşamla ilişkilendirdiğini ve araştırma becerilerini geliştirdiğini belirttikleri ifade edilmiştir. Görüşmeye katılan öğrencilerin tümünün derste gazete kullanımıyla dersi sevdiği, tümüne yakınının derste gazete kullanımında güçlüklerle karşılaşmadığı ve tüm derslerde gazetenin kullanılabileceğini belirttiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yönev (2008) tarafından gerçekleştirilen “Ortaöğretimde Okutulan Tarih Derslerindeki Gezi Gözlem ve İnceleme Etkinliklerinin Öğrenciler Açısından Kazanımları” isimli yüksek lisans tezinin amacı, ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin gezi gözlem ve inceleme etkinlikleri yoluyla edindiği Tarih kazanımlarını araştırmaktır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. 32 sorudan oluşan araştırma anketleri İstanbul ili Avrupa Yakası sınırları içindeki genel ve özel liselerde random (tesadüfî örneklem) yöntemiyle seçilmiş çeşitli okullardaki toplam 385 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda; Tarih derslerinde gezi- gözlem ve inceleme yönteminin kullanımının

öğrenciler açısından birçok kazanımlarının olduğu görülmüştür. Araştırmanın en çarpıcı sonuçlarından biri öğrencilerin %91'inin tarih derslerinde gezi gözlem ve incelemeye gereksinim duyduğunu ifade etmesidir.

Demir ve Özsoy Eşki (2007)'in "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Gözlem Gezisi Yöntemine Bakış Açılarının İncelenmesi" başlıklı çalışmasının amacı sınıf öğretmeni adaylarının gözlem gezisi yöntemine bakış açılarını incelemektir. Bu betimleyici çalışmanın evreni, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği dördüncü sınıf öğrencileridir. Çalışmanın evrenini oluşturan 294 öğrenciden 168 öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak ilçe ve il merkezlerinde ve devlet ilköğretim okullarında görev yapmak istedikleri, %23' ünün üniversite öncesi hiç gözlem gezisine katılmadığı, %21' inin öğretmen olduğunda en çok düz anlatım uygulayacağı, %46' sının öğretmen olduğunda ev ödevi uygulamasını en az yapacağı, öğretmen adaylarının tamamına göre ülkemizde gözlem gezisinin yeterince uygulanmadığı ortaya çıkmıştır.

Deveci, Çengelci ve Selanik Ay (2007) tarafından yapılan, "Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarından Yararlanma Durumu" başlıklı çalışma tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından konuya ilişkin bir anket hazırlanmıştır. Eskişehir ilinde bulunan 100 sınıf öğretmenine kapalı ve açık sorulardan oluşan anketlerin uygulanması sonucunda; sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının amaçlarını orta düzeyde gerçekleştirdiği, yerel toplum çalışmaları ile ilgili etkinliklerden orta düzeyde yararlandıkları, yerel toplum çalışmalarını orta düzeyde değerlendirdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler yerel toplum çalışmalarının Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasının, öğretimin etkililiğini ve kalıcılığını artırdığını belirtmişlerdir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yeterince yararlanamama nedenleriyle ilgili olarak ailelerin bilgisizliği ve okul-aile işbirliğinin yetersizliği gibi nedenler belirterek, yerel toplum çalışmalarından Sosyal Bilgiler dersinde daha çok yararlanmaya ilişkin çeşitli öneriler sunmuşlardır.

Mazman (2007)'in "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Gezi-Gözlem Metodunun Uygulanmasına İlişkin Bir Araştırma (Tokat Örneği)" isimli yüksek lisans tez çalışması Tokat ilindeki ilköğretim ikinci kademedeki görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemini kullanma durumları ve sıklıklarını betimlemek ve yöntemin kullanılmasında, varsa karşılaşılan problemleri incelemek amacıyla yapılmıştır. Katılımcılara 30 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Araştırmaya Tokat ili merkez okullarında ve merkeze bağlı köylerde, ayrıca ilçeler ve ilçelere bağlı köy ilköğretim okullarında görev yapan 154 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 11.0 paket programı ile kodlanmış ve analiz edilmiştir. Analizler sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yönteminin öğrencilerin derslerdeki başarılarını artıracığı yönünde yararlı bir yöntem olarak gördükleri ve öğretmenlerin büyük çoğunluğunun söz konusu yöntemi derslerinde kullandıkları ancak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun gezi-gözlem yönteminin uygulamasıyla ilgili bilgilerinin yeterli olmadığı belirlenmiştir.

Sözer ve Deveci (2007) "Sosyal Bilgiler Dersine Aile Katılımı ve Çeşitli Uygulama Örnekleri" başlıklı çalışmalarında ailelerin okula katılımı ile ilgili bilgiler sunarak, Sosyal Bilgiler dersinde aile katılımı sağlanmasının önemi ve gereğini açıklamışlardır. Ayrıca 5. Sınıf öğrenci ve ailelerinin Sosyal Bilgiler dersine aile katılımına yönelik görüşlerinden doğrudan alıntılar vererek uygulama örnekleri sunmuşlardır.

Açıkgöz (2006)'ün "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi-Gözlem ve İnceleme Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinin temel amacı gezi gözlem ve inceleme yönteminin ilköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi başarısına etkisini araştırmaktır. Araştırma 2005-2006 öğretim yılında aynı öğretmenin iki ayrı sınıfında yer alan toplam 56 altıncı sınıf öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen uygulanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sosyal Bilgiler dersinde gezi- gözlem ve inceleme yönteminin kullanımının başarıyı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Arın (2006) "Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olay Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Hatırd Tutma Düzeyi Üzerindeki Etkisi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının amacı,

ilköğretim altıncı sınıfta Sosyal Bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrenci başarısına ve hatırd tutma düzeyine etkisini belirlemektir. “Öntest-sontest kontrol gruplu model”e göre desenlenen araştırma, 2005-2006 öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında anket formu, öğrencilerin akademik başarılarını ve öğrenilenlerin hatırd tutma düzeyini ölçecek bir başarı testi, Sosyal Bilgiler dersinin güncel olayların kullanımına göre işlenebilmesi için ders planları, ders notları, sınıf içi etkinlikler için öğretim materyalleri, ayrıca öğrencilerin güncel olayların kullanımına ilişkin görüşlerini almaya yönelik bir soru kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde, güncel olayların kullanımına yönelik olarak öğrenci başarıları ve hatırd tutma düzeyi üzerinde deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bunun yanı sıra öğrenciler güncel olayların kullanımına ilişkin olarak kalıcı ve zevkli öğrenme sağladığını, dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmeleri öğrenerek düşünme becerilerinin geliştiğini belirtmişlerdir.

Kızılcıoğlu (2003) “İlköğretim Okullarında Bir Kırsal Yerleşmeye Düzenlenecek Gözlem Gezisinde Gerçekleştirilecek Etkinlikler ile Bir Gezi Planı Önerisi” isimli çalışmasında programda yer alan hedefleri gözlem gezisi yöntemi ile öğrencilere kazandırmayı amaçlamıştır. Elde edilen veriler ışığında gezi sırasında öğrencinin etkin olması; öğrencilere gezi amaçlarını, araştırma problemlerini, yöntem ve tekniklerini geliştirme olanağı sağlanması; öğretmenin gezilerdeki rolünün rehberlik olması biçiminde öneriler getirilmiştir.

2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde doğrudan yerel toplum çalışmalarıyla ilgili ya da yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerle ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Alleman, Knighton ve Brophy (2007)’nin gerçekleştirdiği “Öğrencilerin Toplum ve Genel Kültür Kaynaklarını Kullanımı” başlıklı çalışmada düzenlenen etkinlikler sonunda öğrencilerin kişisel, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili karar verme becerilerinin geliştiği gözlenmiştir. Toplum çalışmalarının öğrencilerde öğrenme isteğini artırdığı,

tutum, değer ve karakterlerinin gelişimine, öğrencileri demokratik toplum içinde yer alan etkin vatandaşlar olarak yetişmelerine katkılar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Farmer, Knapp ve Benton (2007)'in “İlköğretim Çevre Eğitiminde Alan Gezileri” isimli araştırmalarında çevre eğitimi amacıyla okul alan gezisi düzenlenmiştir. Uygulamanın sonunda öğrenciler ile görüşmeler yapılmış, öğrenciler alan gezileri ile edindikleri deneyimleri, öğrendiklerini ve alan gezilerinin etkilerini resimlerle ifade etmişlerdir.

Lyons (2007) “Tarih Sınıfını Aile ve Toplumla Bütünleştirme: Bir Sözlü Tarih Çalışması” isimli çalışmasında tarihi ilgi çekici, öğrencileri ise istekli hale getirmek için aile ve okulun içinde bulunduğu yerel toplumdaki yararlanılabileceğini belirtmiştir. Öğrenciler aileler ve yerel toplumda yer alan kişilerle toplum tarihi ile ilgili konularda sözlü tarih çalışmaları gerçekleştirmiş, aileler ve yerel toplumda yer alan kişiler eski fotoğraflar gibi çeşitli materyaller ile öğrencilere yardımcı olmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra çeşitli kişiler sınıfa kaynak kişi olarak davet edilmiş, tarih□ yerlere alan gezileri düzenlenmiştir. Bu çalışma sonucunda öğrenciler yerel ve ulusal tarihe ilişkin bilgiler edinmişler, iletişim becerileri ve yazma becerileri gelişmiş, derse karşı daha ilgili ve istekli olmalarına katkı sağlanmıştır.

Munck'un (2007) “Tarih Öğretiminde Gazete ve Haber Dergilerinin Kullanımı” başlıklı, deneme modeli ile gerçekleştirilen çalışmasında, gazete ve haber dergilerinden elde edilen güncel olaylarla ilgili makaleler kullanılarak tarih öğretimi gerçekleştirilmiştir. 10. sınıfa devam eden 90 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma 10 hafta süreyle yapılmıştır. Yapılan ön test ve son testler sonucunda gazete ve haber dergilerinin sınıfta kullanılmasıyla öğrencilerin vatandaşlık haklarını daha iyi öğrendikleri belirlenmiş, bunun yanı sıra öğrencilerin güncel olayları içeren yayınları okumaya karşı istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Roslynne (2007)'in “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde İnternet Araştırmalarına Odaklanmalarını Sağlayabilecek Başarılı Stratejiler” başlıklı çalışması Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin internet araştırmalarına nasıl odaklanabileceğini araştırmaya yönelik bir eylem araştırmasıdır. Araştırmanın sonucunda öğretmen

desteğinin öğrencilerin internet araştırmasına odaklanmasına katkı sağladığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin öğrencilere araştırma becerilerini kullanabilecekleri, birbirlerine öğretebilecekleri, problem çözebilecekleri, bağımsız çalışabilecekleri sınıf ortamları sağlamanın etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Justin (2006) “Alan Gezileri ile Sosyal Bilgiler Öğretimi: İlköğretim Basamağında İngilizce Öğrenen Öğrenciler Üzerinde Uygulanması” isimli çalışmasında yapılandırmacı yaklaşımla Sosyal Bilgiler öğretiminde alan gezilerini kullanarak ikinci dil olarak İngilizce öğrenen öğrencilerin hem dil kullanma deneyimi kazanmalarını hem de Sosyal Bilgiler konularını öğrenmelerini amaçlamıştır. Bu amaçla bir öğretim sürecinin ne şekilde düzenlenebileceği betimlenmeye çalışılmıştır.

Blozis, Scalize, Waterman, Cheryl ve Wells (2002) “Öğrencilere Vatandaşlık Becerileri Kazandırma” isimli eylem araştırmasında öğrencilerin yerel toplum çalışmalarına katılımına yönelik çeşitli etkinlikler planlanarak uygulanmıştır. Uygulama öncesinde öğrencilere uygulanan anketler yoluyla toplum çalışmalarına katılmayan, vatandaşlık bilinci kazanmamış öğrenciler belirlenmiş, böylece araştırmanın örneklemini oluşturulmuştur. Bu araştırmanın sonunda öğrencilerde vatandaşlık becerilerini edinme yönünde gelişim sağlanmıştır. Öğretmenlere sınıflarında öğrencilerin toplum içinde rol ve sorumluluklarını öğrenmelerine yönelik yerel toplum çalışmaları ve karakter eğitimi etkinlikleri gerçekleştirmeleri önerilmiştir.

Davies ve Evans (2002) “Kanada’da Bir Yerel Eğitim Bölgesindeki Vatandaşlık Eğitimi Uygulamaları” adlı araştırmalarında, bir eğitim bölgesi içinde yer alan okullardaki vatandaşlık eğitimi uygulamalarını belirlemeye çalışmışlardır. Öğretmenler, yerel eğitim yöneticileri, okul müdürleri, öğrenciler ve toplum hizmetinde çalışan kişilere anket uygulanmış, doküman incelemesi ve görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, okullarda altı farklı vatandaşlık eğitimi uygulaması yapıldığı ve vatandaşlık eğitimi konusunda okullar ile siyasetçiler arasında anlaşmazlık olduğu sonucuna varılmıştır. Sürekli seminerlerle öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi konusunda bilgilendirildiği, aynı bölgede çalışan öğretmenlerin birbirleriyle iletişim içinde olduğu ve yerel kaynakları kullandıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra öğretmenler çok

kültürlü bir toplumu yansıtan sınıfta farklılıklara saygı ve uzlaşmayı sağlamada zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Haas ve Laughlin (2000) “Güncel Olayların Öğretimi: Sosyal Bilgilerdeki Yeri” başlıklı araştırmalarında Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’ne üye öğretmenlerin sınıflarında güncel olayları nasıl öğrettiklerini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmada toplam 598 konsey üyesi öğretmene anket uygulanmıştır. Ankette öğretmenlerin güncel olayları öğretirken kullandıkları stratejilere, öğretim sürecine ve değerlendirmeye ilişkin kısa cevaplı sorulara yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde güncel olaylara yer verdiği, öğretmenlerin çoğunun Sosyal Bilgiler dersinde tarihsel, sosyal, ekonomik ve politik kavramları işlerken, sosyal olayların zaman ve kültürler içindeki sürekliliğini vurgulamak için güncel olaylardan yararlandığı, bunun yanı sıra öğretmenlerin bir bölümünün de sorgulama gerektiren çalışmalarda ya da farklı bakış açılarını tanımlarken güncel olaylardan yararlandığı belirlenmiştir.

İlgili alanyazının incelenmesi sonucunda Türkiye’de doğrudan yerel toplum çalışmaları ile ilgili az sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Yurt dışında yerel toplum çalışmaları ile ilgili yapılan araştırmaların daha fazla olduğu görülmüştür. Yerel toplum çalışmaları ile doğrudan ilgili çalışmaların yanı sıra yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilebilecek etkinlikler ile ilgili araştırmalara da yer verilmiştir. Bu kapsamda yer verilen araştırmalar alan gezisi düzenleme, sözlü tarih, aile katılımı, internet araştırmaları, gazete kullanımı ve güncel olay kullanımı ile ilgili araştırmalardır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, eylem araştırması süreci, ortam, katılımcılar, verilerin toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt başlıklarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

“İlköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan yerel toplum çalışmalarının nasıl uygulanacağını belirlemeye” yönelik olan bu araştırma, incelenen durumun özeliğinden dolayı eylem araştırması biçiminde desenlenmiştir.

Eylem araştırması pek çok farklı şekilde tanımlanmıştır. Ekiz’e (2003, s.55) göre eylem araştırması teknik olarak nitel araştırma metodolojisinde değerlendirilebileceği ve uygulanabileceği gibi nicel araştırma içerisinde de görülebilir. Eylem araştırması hem nicel hem de nitel veri toplama tekniklerinden yararlanır. Ancak felsefi anlamda nicel ve nitel verilerden farklı olup eleştirel kuram içinde değerlendirilir. Okul ve sınıf ortamlarında değişimin ve buna bağlı olarak da gelişimin oluşturulabilmesinde en güçlü araştırma desenlerinden biridir.

Eylem araştırması, bir sosyal durumu gözleyerek kaliteyi geliştirmeyi amaçlayan bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Eliot, 1991). Andrews’a (2005, s.21) göre ise öğrenme durumunun, sınıf ya da okul gibi gerçek ortamlarda anlaşılması ya da geliştirilmesine yönelik, eğitimin kalitesini artırmayı amaçlayan bir yöntem olarak tanımlanabilir. Bunun yanı sıra eylem araştırması, öğretmenlere uygulamalarını gözleme ve problemleri keşfetme olanağı tanıyan sistematik bir yöntemdir.

Bilimsel araştırmalar ile okul ve sınıflarda değişimin ve buna bağlı olarak da gelişimin oluşturulabilmesinde en güçlü araştırmalardan biri eylem araştırmasıdır (Carr ve Kemmis, 1986’dan aktaran Aldağ ve Gürpınar, 2007, s.5). İlk kez Lewin tarafından kullanılan eylem araştırması kavramı, günümüzde planlama, eyleme geçme, gözleme ve yansıtma etkinliklerini kapsayan döngüsel bir süreçten yararlanarak kuram ve uygulama arasındaki farkı kapatmak için bir çözüm yolu olarak tanımlanmaktadır.

Mills (2003, s.5)'e göre eylem araştırması bir öğretme öğrenme ortamında araştırmacı olarak öğretmenler, yöneticiler, okul danışmanları, ya da diğer ilgililer tarafından öğrencilerinin nasıl daha iyi öğrenebilecekleri, nasıl öğretim yaptıkları ve okullarının nasıl işlediği konusunda bilgi edinmek amacıyla yapılan sistematik bir araştırma sürecidir.

Eylem araştırması, bir okulda çalışan yönetici, öğretmen, eğitim uzmanı veya diğer tür kuruluşlarda çalışan mühendis, yönetici, planlamacı, insan kaynakları uzmanı gibi bizzat uygulamanın içinde olan kişiler tarafından uygulanır. Uygulayıcının doğrudan kendisinin ya da bir araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği ve uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çıkarılması ya da hali hazırda ortaya çıkmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik veri toplama ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.295).

Eylem araştırması, birçok nedenle yapılabilir. Bu araştırma türü, hemen hemen tüm alanlarda ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmaya yönelik bir araştırma çeşididir; uygulamacıların her türlü sorunlarını çözmek için kendi uygulamalarını incelemeleri üzerine kurulu bir süreçtir. Genellikle eylem araştırması, sorunların çözümüne yönelik işbirliğine dayalı bir etkinliktir. Eylem araştırması, katılımcıların üzerinde çalışılan durumla ilgili derinlemesine yaptığı kritik ve pratik deneyimlerine dayanır ve araştırmalara ve eyleme rehber olacak teori geliştirmeyi amaçlar (Köklü, 2001, s.35).

Andrews'a (2005, s.22) göre eylem araştırması süreci temel beş basamakta gerçekleştirilir:

- Bir soru sorma ve problemi tanımlama, araştırma alanını belirleme,
- Hangi verilerin toplanması gerektiğine karar verme ve veri toplama aracını belirleme, veri toplama aracının hangi sıklıkla ve ne kadar süre ile kullanılacağına karar verme,
- Verileri toplama ve analiz etme,
- Elde edilen bulguların ne şekilde kullanılacağını, uygulamaya nasıl yansıtılacağını belirleme ve bu bulgulardan hareketle eylem için bir plan hazırlama,

- Bulguları ve eylem planını paylaşmak üzere raporlaştırma.

Eylem araştırmasının eğitim alanındaki en büyük amacı, eğitim dünyasında ortaya çıkan gerçekleri sistematik olarak anlamak ve onu değiştirerek geliştirmeye çalışmaktır. Genel olarak nitel araştırma şemsiyesi altında görülen eylem araştırması, bu amacına ulaşabilmek için aslında hem nitel hem de nicel araştırma içerisinde bulunan veri toplama yöntem ve tekniklerinden de yararlanabilmektedir (Kuzu, 2005, s.32).

Yerel toplum çalışmaları eğitimdeki son gelişmeler ile yakından ilgilenir. Bu bakımdan da uygulayıcıların öğretim sürecinde araştırma sonuçlarından yararlanmasına olanak tanıyan bir yöntemdir (Andrews, 2005, s.21).

3.1.1. Eylem Araştırmasında Araştırmacının Rolü

Eylem araştırmacısı, gerekli donanımlara sahip, geleneksel araştırmacıdan farklı olarak, gerçek süreçlerin içerisinde konumlanan, planlama sürecini bilgi üretim süreci gibi yöneten sosyal bilimcidir (Ataöv, 2007, s. 143). Yurt dışında genellikle araştırmacı öğretmenlerle yürütülen eylem araştırmasında, sınıfın gelişimini sağlamak, gelişim sağlanırken öğrencilerin, araştırmacı öğretmenin ve diğer katılımcıların süreci geliştirmelerine, değiştirmelerine olanak tanımak en çok üzerinde durulan noktalar olarak göze çarpmaktadır.

Araştırmacı uygulama sürecinde değişimi sağlamaktan doğrudan sorumlu olan kişidir. Bu bağlamda araştırmacının nitelikleri ve sınıfla olan ilişkisi de eylem araştırmasında araştırmacının rolünü etkileyen değişkenlerdir. Bu çalışmada araştırmacı lisans ve yüksek lisans eğitimini sınıf öğretmenliği alanında tamamlamış, doktora eğitim sürecinde çalışmalarını Sosyal Bilgiler alanında sürdürmüştür. Araştırmacı yurt içi ve yurt dışı konferanslara ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretimi konusunda hazırladığı bildirilerle katılarak ve hakemli dergilere yayınlar hazırlayarak alanında kendisini geliştirmeye çalışmaktadır. Araştırmacı yerel toplum çalışmaları konusunda da ilgili alan yazını taramış, konuya ilişkin kapsamlı bilgiler elde etmeye çalışmıştır. Bu konuya ilişkin yurt içi ve yurt dışında katıldığı çeşitli kongre ve sempozyumlarda bildiriler sunmuştur. Bunun yanı sıra yerel toplum çalışmalarının alt başlıkları ile ilgili çeşitli

konularda da yayınlar yapmıştır. Araştırmacının bugüne kadar gerçekleştirdiği ve halen devam eden tüm bu çalışmaları, uygulamasına başladığı araştırmanın konusu ve yönteminde belirli bir deneyime ulaşmasına yardımcı olmuştur.

Araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımına dayalı bir çalışma desenlenmesi nedeniyle uzman görüşleri doğrultusunda araştırmanın eylem araştırması yöntemiyle gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Ayrıca araştırmacı doktora yeterlik sınavının ardından Oregon Eyalet Üniversitesi'ndeki "Action Research" adlı iki kredilik online derse katılarak sertifika almış (Ek 7), bu bağlamda eylem araştırması yöntemini kullanma konusundaki bilgi ve deneyimlerini artırmış, araştırmanın gereği olan bilgi, beceri ve tutumları kazandığını düşünerek eylem araştırması yöntemini uygulayabileceğine karar vermiştir.

Eylem araştırmasında uygulayıcı öğretmen olma kararını yedi yıldır Milli Eğitim Bakanlığı'nın çeşitli okullarında sınıf öğretmenliği görevini sürdüren bir eğitimci olmasına dayanarak vermiştir. Araştırmacının son iki yıldır öğretmeni olduğu Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu 5/A sınıfı öğrencileri üzerinde uygulamayı gerçekleştirmesinin gerekçesi araştırmacının sınıfı, sınıfın da araştırmacıyı iyi tanıyor olmasıdır. Araştırmacı ilk olarak Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğünden uygulama için gerekli izinleri almış (Ek 1), daha sonra da araştırmasına olan güveni sağlayabilmek için dönem başında bir veli toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda sınıfta gerçekleştirilecek uygulama konusunda ve bu araştırmanın amacı konusunda velileri bilgilendirmiş, izin formlarını dağıtarak izinlerini almıştır. Seçilen odak öğrencilerle her etkinlik sonunda görüşmeler yapılacağı ve görüşmelerin ses kaydının alınacağı ilgili velilere iletilmiştir. Dersin tüm aşamalarının kamera ile kayıt altına alınacağı, velilerin isteği üzerine bu kayıtların kendileriyle paylaşılabilmesi belirtilmiştir. Veliler bu çalışmaya ilgi göstermiş, memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Tüm aileler çocuklarının araştırmaya katılabileceği yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir.

Uygulama sonunda araştırmacı tarafından veri seti oluşturulmuştur. Bu veri setinde video kamera görüntüleri, her hafta gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin video kayıtlarının makro analizleri ve mikro analizleri, araştırmacı ve öğrenci günlükleri,

kişisel bilgi formları, odak öğrencilerle yapılan görüşmelerin analizleri ve öğrenciler tarafından yapılan ürünler yer almaktadır. Bulguların sunulmasında ve yorumlanmasında araştırmacının ön yargı ya da yönelimlerinin etkilerinin yok edilmesi için araştırmacı ham verileri sürekli olarak incelemiş ve nesnel olmaya özen göstermiştir.

3.1.2. Eylem Araştırmasında Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Yıldırım ve Şimşek'e göre eylem araştırmasında geçerlik ve güvenirliliği sağlamak bir takım stratejilerin kullanımı ile olanaklıdır. Bu stratejiler; inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık ve onaylanabilirliktir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 265).

İnandırıcılık sağlanabilmesi için elde edilen bulguların gerçekliliği, sonuçların benzer ortamdaki geçerliliği, süreçlerin birbiriyle tutarlılığı, verilerin toplanması ve sonuçların ortaya konmasında nesnellik sağlanmalıdır. Bu bağlamda bu araştırmanın inandırıcılık boyutunun sağlanabilmesi için şu çalışmalar gerçekleştirilmiş; araştırma verileri toplam 11 haftalık bir süreç içerisinde toplanmıştır. Araştırma sürecinde toplanan verilerin analizleri düzenli olarak yapılmıştır. Böylece, her hafta toplanan verilerin kontrolü sağlanmış her hafta toplanan geçerlik komitesinde belirlenen sorun ya da eksikliklere yönelik çözüm önerileri oluşturulmuştur. Araştırmanın planlanması, uygulanması ve sonuçlandırılması aşamalarında gerek alan bilgisi gerekse nitel araştırma konularında uzman görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca araştırmacı da nitel araştırma konusunda bir ders alarak bu konuda kendini geliştirmeye çalışmıştır. Araştırma verilerinin analizleri yine uzman kişilerin görüş birliğine dayanarak gerçekleştirilmiş ve sonuçlar uzmanlarla paylaşılarak onların görüş ve önerilerinin alınması yoluna gidilmiştir. Araştırma verileri eylem araştırmasının farklı veri toplama araçlarına dayandırılarak toplanmış ve birbirleriyle ilişkileri göz önünde tutulmuştur.

Aktarılabirlik, araştırma sonuçlarını okuyan her bireyin benzer biçimde anlaması biçiminde ifade edilebilir. Bu bağlamda bu araştırmada aktarılabirliğin sağlanması amacıyla açık ve anlaşılır bir dil kullanılmasına özen gösterilmiştir.

Tutarlılık boyutu ise değişkenlerin tutarlı biçimde ele alınmasıdır. Bu araştırmada bu boyut da dikkate alınmış, kavramların ortak biçimde ele alınması sağlanmıştır.

Onaylanabilirlik, sonuçların verilerle sürekli birbirini desteklemesi anlamına gelmektedir. Bu araştırmada sonuçlar birbirini destekleyen verilerin uygulama sürecinde gerçekleştirilen her bir etkinlik için ard arda verilmesi ile açık biçimde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırma için geçerlik çalışmasına yönelik olarak nitel araştırma ve alan uzmanlarından oluşan bir geçerlik komitesi oluşturulmuştur. Geçerlik komitesi biri tez danışmanı olmak üzere üç uzmandan oluşmuştur. Her hafta uygulamaların ardından düzenli olarak toplanan geçerlik komitesi, uygulamalara yönelik olarak görüş ve önerilerde bulunmaları amacıyla oluşturulmuştur. Her hafta yapılan uygulamaların ardından toplanan geçerlik komitesi toplantılarında araştırmacı, o haftanın uygulamalarını gösteren video kayıtlarının ilgili bölümlerini komite üyelerine izletmiştir. Araştırmacı, komite üyelerinin sınıf uygulamalarını video kayıtlarından izlerken öğretim süreci, öğrencilerin göstermesi gereken beceriler ve araştırmacının öğretim rollerine ilişkin gözlemlerini izlemeleri için uzman görüşlerine dayalı olarak video kontrol listesi geliştirmiştir. Geçerlik komitesi üyeleri video kayıtlarından sınıf uygulamalarını izlerken bu kontrol listesindeki maddeleri kendi görüşleri doğrultusunda işaretlemişlerdir. Kontrol listelerinin işaretlenmesinin yanı sıra, video kayıtlarında izlenen belirleyici durumlar üzerinde tartışmalar yapılmış, komite üyeleri ve araştırmacının görüş birliğine varmaları sağlanmıştır. Araştırmacı komite üyelerinin görüş ve önerileri doğrultusunda eylem planlarını gözden geçirerek gerekli görülen noktalarda değişiklikler yapmıştır. Bu bağlamda, geçerlik komitesi kararları araştırmanın eylem döngüsünü önemli ölçüde etkilediğinden araştırmacı geçerlik toplantısının ardından bir komite karar defteri tutmuştur. Bu deftere toplantıda ele alınan görüşmelerin yansıttığı açıklamaları ‘bulgular’ başlığında, toplantıda verilen kararları ise ‘karar’ başlığı altında yazmıştır. Geçerlik komitesindeki tüm görüşmelerin ses kaydı alınmıştır. Toplantının ses kayıtlarının her hafta düzenli olarak dökümü yapılmış ve eylem planlarında yapılması gereken değişiklik ya da düzeltmeler geçerlik komitesinin görüşlerine dayandırılmıştır. Bu toplantılarda ayrıca eğer o hafta yapılan

uygulamalarda elde edilen öğrenci ürünleri varsa o ürünlerden örnekler de araştırmacı tarafından getirilerek komite üyeleri ile paylaşılmıştır.

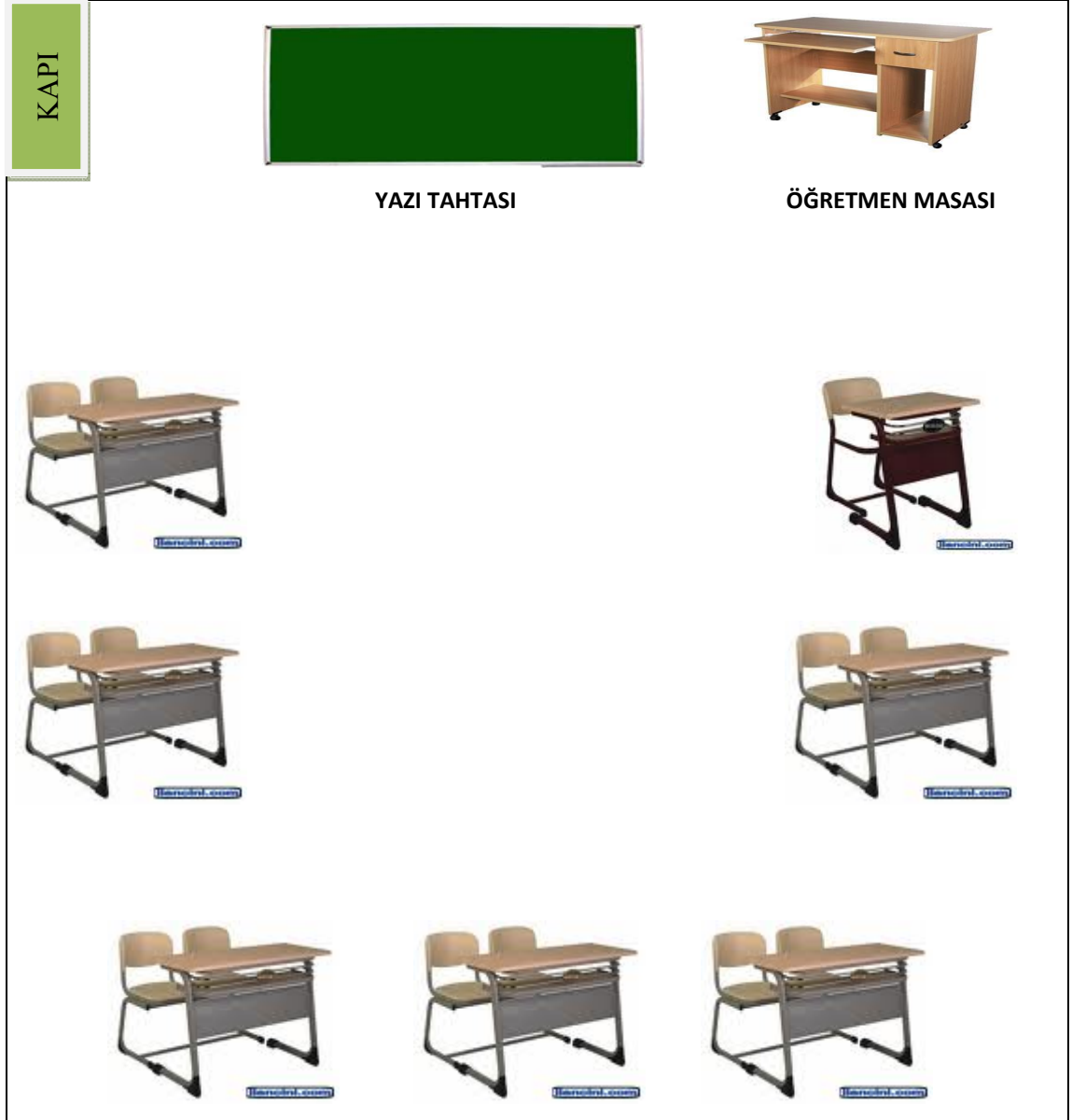
3.2. Ortam

Araştırmanın gerçekleştirildiği ortam araştırmanın sonuçlarını etkileyen etmenlerden biridir. Bu nedenle bu çalışmada ortamın betimlenmesi yoluna gidilmiştir.

Araştırmanın uygulaması Eskişehir ili Alpu ilçesi merkezinde bulunan “Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu”nda gerçekleştirilmiştir. Bu okulun seçilmesindeki temel ölçüt, araştırmacının 2 yıldır sınıf öğretmeni olarak görev yaptığı sınıfın öğrencileri üzerinde uygulama yapabilmektir. Böylelikle, öğrencilerin araştırmacıyı tanıyor olmasının yapılacak çalışmalara olan katılım isteğini artıracak ve öğrencilerin daha rahat olacağı düşünülmüştür. Bunun yanı sıra, sınıfın teknolojik donanımının olması araştırmanın bu okulda gerçekleştirilmesinde önemli bir etmen olmuştur. Sınıfta bilgisayar ve projeksiyon makinesinin yer alması, bunun yanı sıra bilişim sınıfının istenilen her an kullanımının sağlanabiliyor olması, okul yönetiminin bu tür akademik araştırmalara verdiği destek de araştırma için bu okulun seçilmesinde önemli rol oynamıştır. Sınıf 4’ü erkek, 9’u kız olmak üzere toplam 13 öğrenciden oluşmuştur.

Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu yalnızca ilköğretimin ilk beş sınıfından oluşmaktadır. Okul tek katlı küçük bir görünüme sahiptir. Okul dış görünümüyle dikkat çekici değildir. Ancak uygulama yapılan sınıf araştırmacı tarafından düzenlenmiş, sınıfta bilgisayar, projeksiyon ve yansı görevi gören perde donanımı hazır hale getirilmiştir. Bunun yanı sıra sınıf U düzeni biçiminde yerleştirilmiş, sınıf panoları ve sınıf kitaplığı da araştırmacı tarafından amaca hizmet edecek biçimde yeniden düzenlenmiştir. Bu nedenle sınıf, içeri girildiğinde oldukça temiz ve düzenli oluşuyla nitelikli bir eğitim kurumu görünümü sergilemektedir. Tek katlı binanın içinde sınıfların yanı sıra, öğretmenler odası, arşiv, yönetici odası ve bilişim sınıfı da bulunmaktadır. Uygulama süreci 5/A sınıfı yerleşim planı şeklindeki gibidir.

Şekil 2. Uygulama Süreci Sınıf Yerleşim Planı

Şekil 2’de uygulama süreci sınıf yerleşim planı verilmiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği 5/A sınıfında öğrenci sıralarından birinde bir öğrenci, diğerlerinde ikişer öğrenci olmak üzere toplam 13 öğrenci bulunmaktadır.

3.3. Katılımcılar

Araştırma Eskişehir İli Alpu İlçesi Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu 5/A Sınıfı’nda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilköğretim 5. sınıfta yapılmasının gerekçesi 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi programında ard arda yer alan ‘Gruplar Kurumlar ve Sosyal

Örgütler' öğrenme alanı 'Toplum İçin Çalışanlar' ünitesinin ve 'Güç, Yönetim ve Toplum' öğrenme alanı 'Bir Ülke, Bir Bayrak' ünitesinin tüm kazanımlarının yerel toplum çalışmaları ile ilgili olmasıdır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi belirlenen bu iki ünite, yerel toplum çalışmalarına dayalı etkinliklerle işlenmiştir. Yapılan etkinliklerin listesi şu şekildedir:

ETKİNLİK LİSTESİ

Etkinlik Sırası	Etkinliğin Adı	Tarih/Ders Saati
1	Kütüphane Araştırması Etkinliği	16.03.2009 (2)
2	Kaynak Kişi Davet Etme (Zabıta) Etkinliği	19.03.2009 (1)
3	Kaynak Kişi Davet Etme (Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı) Etkinliği	23.03.2009 (1)
4	Kaynak Kişi Davet Etme (Polis) Etkinliği	26.03.2009 (2)
5	Sunu Hazırlama (Sivil Toplum Kuruluşları) Etkinliği	30.03.2009 (2)
6	Kitap Toplama Kampanyası	02.04.2009 (2)
7	Dosya Hazırlama (TEMA) Etkinliği	06.04.2009 (2)
8	Engellilere Yardım Etkinliği	09.04.2009 (1)
9	Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası	13.04.2009 (2)
10	Bağımsız Öğrenci Etkinliği	16.04.2009 (1)
11	Yasalar Çalışma Yaprağı Etkinliği	20.04.2009 (1)
12	23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Etkinliği	23.04.2009 (Yaklaşık 2 ders saati)

Etkinlik Sırası	Etkinliğin Adı	Tarih/Ders Saati
13	Sözlü Tarih Etkinliği	27.04.2009 (2)
14	Sınıf Anayasası Etkinliği	30.04.2009 (1)
15	Mahalle Modeli Oluşturma Etkinliği	04.05.2009 (1)
16	Alan Gezisi Düzenleme (İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü) Etkinliği	07.05.2009 (1)
17	Dosya Oluşturma (Bakanlıklar) Etkinliği	11.05.2009 (2)
18	Dosya Oluşturma (Cumhurbaşkanlarımız) Etkinliği	14.05.2009 (1)
19	Sınıf Meclisi Etkinliği	18.05.2009 (1)
20	Tatbikat ve Drama Etkinliği	21.05.2009 (2)
21	Tarih Sergisi Etkinliği	25.05.2009 (2)
22	Aile Anayasası Etkinliği	28.05.2009 (1)

Araştırmanın uygulama boyutu tüm sınıfı kapsayacak biçimde gerçekleştirilmiştir. Ancak görüşme, doküman incelemesi ve öğrenci günlükleri ile verilerin toplanmasında “iç örnekleme” den yararlanılmıştır. Bu amaçla araştırma verileri için önemli olabilecek bireylerin seçimi yoluna gidilmiştir. İç örneklemede araştırmacı, araştırma verisi için önemli bilgilerin miktarını artıracak dokümanları, zamanı ve bireyleri belirler. Ortamdaki anahtar bilgiler tanımlanır ve o grup içinde kullanılır. Böylece, ortamdaki herkesle çalışılmamış olur. Doğruluğu kesin dokümanlar araştırma için daha zengin bilgi sağlayacağı için bu tür dokümanlara daha çok dikkat edilir (McMillan, 2004, ss.272-273). İç örnekleme belirlemede ise ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede önceden hazırlanmış bir dizi ölçüt kullanılabileceği gibi ölçütler araştırmacı tarafından da geliştirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 87).

Araştırma 9 kız 4 erkek öğrenci olmak üzere toplam 13 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada araştırmacı tarafından belirlenen temel ölçüt, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki başarısı, yerel toplum çalışmalarına olan ilgisidir. Uygulama öncesinde araştırmacı yerel olanaklardan yararlanmalarını gerektiren görevler vererek öğrencileri ve öğrenci ürünlerini incelemiş bu gözlemlerinden yola çıkarak öğrencilerin bu çalışmalara ilgilerini belirlemeye çalışmıştır. Bu bağlamda üst, orta ve alt seviye odak öğrenciler araştırmacı tarafından belirlenmiş, odak öğrenci görüşmelerinde bu öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, uygulamalar tüm sınıfa uygulanmasına karşın süreç içinde örnekleme alınan öğrencilere odaklanılmış ve bu öğrencilerin sınıf uygulamalarına katılımı ile yerel toplum çalışmaları kapsamında oluşturdukları öğrenci ürünleri incelenmiştir. Araştırmada bu odak öğrencilerin gerçek adları kullanılmamış ve araştırmacı tarafından kendilerine kod adlar verilmiştir. Araştırmacının gözlemleri, görüşleri ve kişisel bilgi formlarından elde edilen bilgilere göre bu öğrencilerin genel özellikleri ve odak öğrenci olarak seçilme nedenleri şöyledir:

Eda: *Sınıfın dikkat çeken kız öğrencilerinden biridir. Son derece düzenli, sorumluluk sahibi, lider ruhlu bir öğrencidir. Esprili, rahat tavırları ve dile hâkimiyeti ile kendini çok iyi ifade eden bir öğrencidir. Araştırmayı seven, değişik kaynaklardan bilgi toplayarak üst düzey ödevler yapabilen bir öğrencidir. Eda'nın ilköğretim mezunu olan annesi ev hanımı, lise mezunu olan babası ise memurdur.*

Dilara: *Sınıfın orta düzey öğrencilerinden biridir. Genellikle verilen görevlerden çabuk sıkılan, görevlerini yarım bırakan ve son derece heyecanlı bir yapısı vardır. Dilara tek çocuklu bir ailenin kızıdır. Bu nedenle ilgi odağı olmak istemekte grup ile çalışma konusunda sorun yaşamaktadır. Bireysel olarak verilen görevleri ise ilgisini çekmek kaydıyla yerine getirmektedir. Lise mezunu olan anne ve babası esnaftır.*

Büşra: *Büşra sınıfın başarı düzeyi açısından alt düzey öğrencilerinden biridir. Sınıf ve sınıf dışında verilen görevleri yerine*

getirmek için elinden geleni yapan ancak sınıf düzeyinin altında olan bir öğrencidir. Büşra'nın babası ilköğretim mezunu ve postacıdır. Annesi ise ilköğretim mezunu ev hanımıdır.

Odak öğrenci olarak belirlenen bu öğrenciler uygulama sürecinde çalışmalarını eksiksiz olarak tamamlamışlardır. Öğrencilerin kişisel özellikleri Çizelge 2' de verilmiştir.

Çizelge 2. Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Özellikler	f
Cinsiyet	
Kız	10
Erkek	3
Kardeş Sayısı	
1	2
2	5
3	4
4	1
Diğer	1
Anne Eğitim Düzeyi	
İlköğretim	9
Lise	3
Üniversite	1
Diğer	-
Baba Eğitim Düzeyi	
İlköğretim	3
Lise	9
Üniversite	1
Diğer	
Anne Mesleği	
Ev Hanımı	11
İşçi	1
Memur	-
Esnaf	1
Baba Mesleği	
İşçi	2
Memur	2
Esnaf	4
Çiftçi	5
Toplam	13

Çizelge 2'de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrenciler 9'u erkek 4'ü kız olmak üzere toplam on üç kişidir. Öğrencilerden 2 tanesi 1 kardeş, 5 tanesi 2 kardeş, 4 tanesi 3 kardeş, 1 tanesi ise 4'ten fazla kardeştir. Öğrencilerden 9'unun annesinin eğitim düzeyi ilköğretim, 3'ünün lise, 1'inin ise üniversitedir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ise 3'ünün ilköğretim, 9'unun lise 1'inin ise üniversitedir. Öğrencilerin 11'inin annesi

ev hanımı, 1'inin annesi memur, 1'inin annesi ise işçidir. Öğrencilerin 4'ünün babası esnaf, 5'inin çiftçi, 2'sinin memur, 2'sinin de işçidir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın kuramsal temelini oluşturulması için yerli ve yabancı kaynaklar taranmış bunun yanı sıra uygulama sürecinde farklı veri kaynaklarından bilgi toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan veri toplama araçları şöyledir:

- Kişisel bilgi formu
- Video kayıtları
- Yarı-yapılandırılmış görüşme
- Öğrenci günlükleri
- Araştırmacı günlüğü
- Tutum ölçeği

Kişisel Bilgi Formu: Bu form öğrencilerin kişisel ve aile bilgilerini almaya yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Toplam altı sorudan oluşmaktadır (Ek 4).

Video Kayıtları: Her hafta yapılan öğretim etkinlikleri video aracılığı ile kaydedilmiştir. Video kayıtları ile araştırmacının aynı zamanda uygulayıcı olmasından dolayı yapılan etkinliklerin daha sonra gözlenebilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan video kayıtları aracılığı ile sınıf içi etkileşim, ortam, uygulayıcı ve öğrenci performansları ve çeşitli olaylar geçerlik komitesinde izlenmiştir.

Yarı-Yapılandırılmış Görüşme: Öğrencilerin görüşlerini almak bu doğrultuda öğretim sürecinde gerekli görülen değişiklikleri yapmak amacıyla öğrencilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler öğretim etkinliklerine bağlı olarak ve etkinliklerin hemen ardından yapılmıştır. Görüşme soruları Ek 6'da verilmiştir.

Öğrenci Günlükleri: Araştırma kapsamında öğrenci günlükleri, öğrencilerin yapılan etkinliklere ilişkin duygu ve düşüncelerini belirlemek ve yerel toplum çalışmalarına ilişkin gözlemlerini ifade etmelerini sağlamak amacıyla kullanılmıştır.

Araştırmacı Günlüğü: Araştırmaya ilişkin tüm görüş ve gözlemlerin kaydedildiği bir defterdir. Araştırma sürecinin her adımını betimlemek açısından büyük önem taşıyan bir veri kaynağı olduğu söylenebilir.

Tutum Ölçeği: Araştırmada Devenci ve Güven (2003) tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” nin (EK 4) kullanılmasına karar verilmiştir. Tutum ölçeği yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında bir değişim oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

“Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” 31 maddeden ve beşli derecelendirme ölçeğinden oluşmaktadır. Ölçek, ölçek maddelerini belirleme, deneme ölçeğini hazırlama, ölçeği uygulama, güvenilirlik ve geçerliliği belirleme olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Maddeleri belirleme aşamasında, tutum ölçeği geliştirme aşamaları ile ilgili kaynaklardan ve 100 kişilik dördüncü sınıf öğrencisine yazdırılan Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili kompozisyondan yararlanılmıştır. Deneme ölçeğini hazırlama aşamasında, tutum ifadelerine ölçek biçimi verilmiştir. Hazırlanan 39 tutum ifadesi alanla ilgili 20 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların kontrolü sonucu madde sayısı azaltılıp 35 maddeden oluşan denemelik ölçek hazırlanmıştır. Ölçeği uygulama aşamasında, ölçek 220 dördüncü sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Güvenirlik ve geçerliği belirleme aşamasında, iç tutarlılık sınaması yapılmış, Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı .86 bulunmuştur. Kapsam geçerliği için 20 uzmanla yapılan çalışma yeterli görülmüştür. Yapı geçerliği için faktör analizi yapılmış, temel bileşenler çözümlenmesi ve Varimax tekniği ile yapılan döndürme işlemi sonunda, özdeğeri 1.00’den büyük olan on bir faktör ortaya çıkmıştır. Faktör sayısının çok çıkması nedeniyle bu sayının azaltılıp azaltılamayacağını yoklamak için Cattell’in “scree” sınaması yapılmıştır. “Scree” sınaması sonucunda faktör sayısı altıya indirilmiştir. Altı faktörün özdeğerleri 4.65, 2.86, 2.50, 2.47, 2.03, 1.77’dir. Altı faktörün tümü toplam varyansın %46.5’ini açıklamaktadır. Maddelerin altı faktöre dağılmasını sağlayacak biçimde Varimax rotasyonu yeniden yapılmıştır. Deneme ölçeğinde yer alan 35 maddeye ilişkin faktör yükleri .35 ile .72 arasında değişmektedir. Birden çok faktörde yer alan bir maddenin faktörlerden birindeki yük değerinden en az .1 değerinden daha büyük olmaması nedeniyle dört maddeye ölçekte yer verilmemiş ve ölçek 31 maddeden oluşmuştur.

Ölçekteki birinci faktördeki on madde, Sosyal Bilgiler dersinin önemine ilişkin tutumları yansıtmaktadır. İkinci faktördeki beş madde, Sosyal Bilgiler dersinin ilgi çekiciliğiyle, üçüncü faktördeki beş madde, Sosyal Bilgiler dersinin programdaki yeri, dördüncü faktördeki dört madde, Sosyal Bilgiler dersinin içeriğiyle ilgilidir. Ölçekteki beşinci faktördeki beş madde, Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ilgi duymayı ve altıncı faktördeki iki madde, Sosyal Bilgiler dersinde gerçekleştirilen etkinlikleri içermektedir.

3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin çözümlenmesinde “betimsel analiz”den yararlanılmıştır. Bu araştırmada elde edilen verilerin bir kısmı verilerin toplanma aşamasında düzenli olarak analiz edilmiştir. Etkinliklerin tamamlanmasının ardından tekrar analiz edilen verilerin birbiri ile olan ilişkisi ve tutarlılığı analiz edilmiştir. Öğrenci günlükleri ve araştırmacı günlüklerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Öğretim etkinlikleri video ile kaydedilmiştir. Video kayıtlarının makro analizler için her hafta düzenli olarak video kayıtlarının genel bir dökümü yapılmış, makro analizler her hafta komite üyelerine sunulmuştur. Komite üyeleri video kontrol listelerini kullanarak araştırmacıyı, öğrencileri ve öğrenme ortamını gözlemlemişlerdir (Ek 2). Uygulama sonunda da kayıtların mikro analizleri yapılmıştır. Mikro analizler sonucu ulaşılan veriler araştırmanın diğer verileriyle birlikte ele alınarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde uzman görüşleri de alınarak tema ve alt temalar belirlenmiştir.

Verilerin sunulmasında ise; araştırma soruları, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da bu süreçlerdeki boyutlar dikkate alınır. Gözlenen ya da görüşülen bireylerin görüşlerini yansıtabilmek amacıyla sık sık doğrudan alıntılar yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, ss.224-303). Bu araştırmada da video kayıtları, görüşme kayıtları, öğrenci günlükleri ve araştırmacı günlüğünden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Araştırma sürecinde her hafta gerçekleştirilen uygulamaların ardından video kayıtlarının ilgili bölümlerinin dökümü yapılmıştır. Video kayıtlarının genel bir tanıtımının yapılması ve önemli olabilecek yerlerin belirlenmesi amacıyla makro analizler

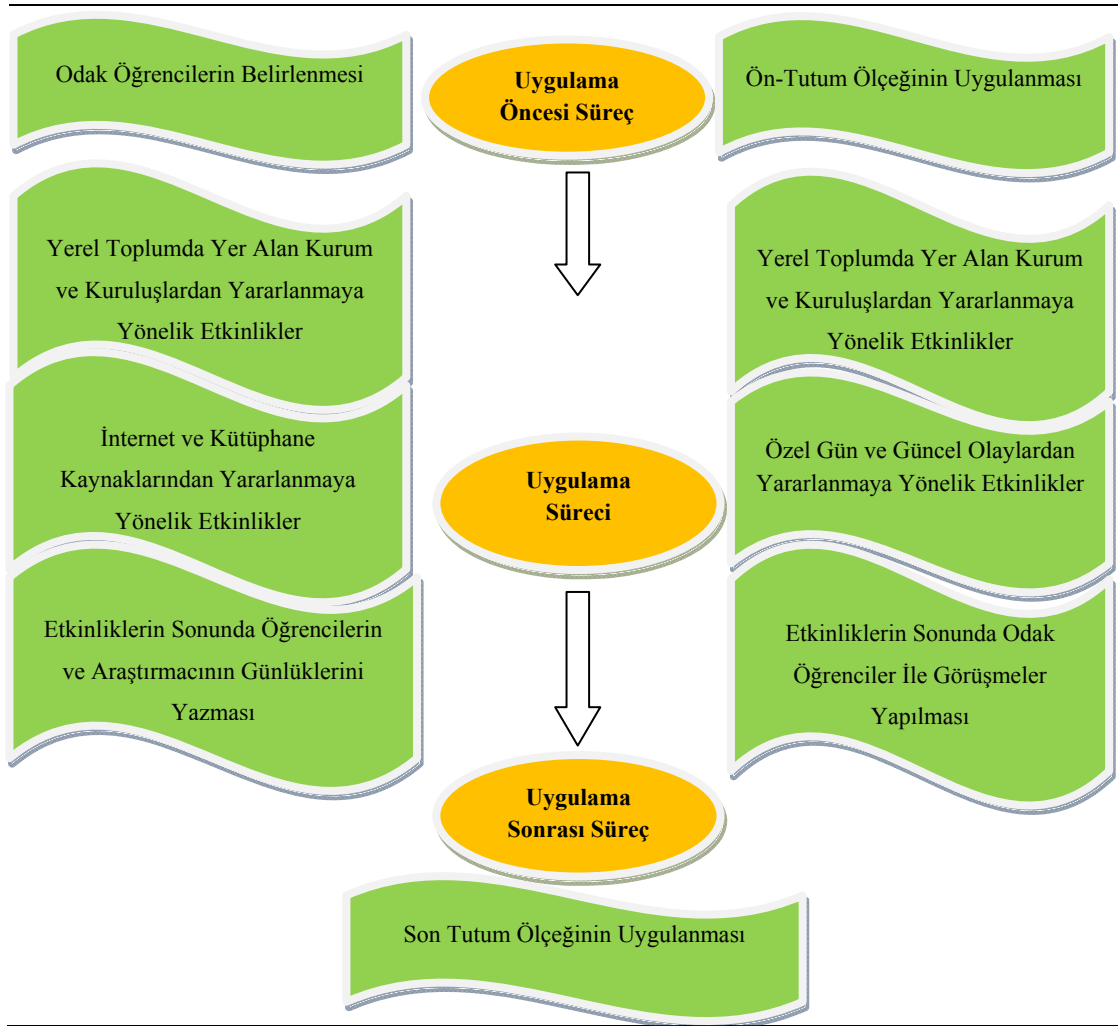
gerçekleştirilmiştir. Video kayıtlarının geçerlik toplantısında izlenebilmesi ve uygulamanın değerlendirilebilmesi için söz konusu toplantıya kadar makro analizlerin tamamlanması sağlanmıştır. Her etkinliğin bitiminde odak öğrenciler ile görüşme yapılmış; böylece her etkinliğin sonunda üç görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme dökümleri düzenli olarak görüşme formlarına aktarılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan video kaydı dökümlerinin ve görüşme kayıtlarının doğrulanması için bir alan uzmanından yardım alınmıştır. Araştırmacı yapmış olduğu tüm dökümleri uzmana vermiş ve uzman, araştırma verisinin %20'sini bağımsız olarak incelemiştir. Uzman, dökümleri karşılaştırarak araştırmacının yaptığı dökümlerin doğru olup olmadığını incelemiştir. İnceleme sonucunda görülen birkaç sözcük hatası, araştırmacı ve uzmanın birlikte çalışmasıyla düzeltilmiştir.

Araştırmacı günlüğü, öğrenci günlüğü ve öğrenciler ile yapılan görüşmeler doğrudan alıntılar yapılarak verilmiştir.

Araştırmada kullanılan “Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği”nden elde edilen veriler SPSS 11.0 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı ile kodlanmış ve analiz edilmiştir.

4. BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlar araştırma sürecinin betimsel analizinin yapılması, oluşturulan temaların araştırmanın alt problemleriyle ilişkilendirilmesi ve ulaşılan bulgular çerçevesinde yorumlar yapılması biçiminde yapılandırılmıştır. Bulgular ve yorumların ele alınmasında eylem araştırmasının uygulama sürecinde gerçekleştirilen etkinlikler uygulama sürecindeki gelişmelerin bütünsel olarak ortaya konabilmesi için tarih sırasına göre verilmiştir. Bunun yanı sıra uygulama öncesinde ön tutum uygulama sonrasında da son tutum ölçeği olarak uygulanan “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmanın uygulama süreci Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. Araştırmanın Uygulama Süreci

Şekil 3'te görüldüğü gibi, araştırma süreci uygulama öncesi ve uygulama süreci olarak iki aşamada ele alınmıştır. Uygulama öncesi süreç, odak öğrencilerin belirlenmesini ve ön-tutum ölçeğinin uygulanmasını; uygulama süreci yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma, yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma, internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, özel günler ve güncel olaylardan yararlanmaya yönelik etkinlikler gerçekleştirilmesini, etkinliklerin sonunda araştırmacının ve öğrencilerin günlüklerini yazmasını ve etkinliklerin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler yapılmasını; uygulama sonrası süreç ise son-tutum ölçeğinin uygulanmasını kapsamaktadır. Bulgular ve yorumlar bu başlıklar altındaki her bir etkinlik için araştırma sorularına bağlı kalınarak ele alınmıştır.

4.1. Yerel Toplum Çalışmaları Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinlikler

Bu bölümde yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma, yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma, internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, özel günler ve güncel olaylardan yararlanmaya yönelik gerçekleştirilen etkinliklerle ilgili bulgular sunulmaktadır. Ancak bu bölümde gerçekleştirilen etkinlikler belirtilen ana başlıklar altında verilmemiştir. Bunun gerekçesi eylem araştırmasının gelişimsel bir model olmasıdır. Bu bağlamda ilk etkinlikten başlayarak öğrencilerde oluşan gelişimin daha net anlaşılabilmesi için etkinliklerin tarih sırasına göre verilmesine karar verilmiştir.

4.1.1. Kütüphane Araştırması Etkinliği

Araştırmanın uygulama sürecinde gerçekleştirilen kütüphane alan gezisi “Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma” başlığı altında ele alınmıştır. Alpu İlçe Halk Kütüphanesine alan gezisi düzenlenmiş, öğrenciler kütüphanede araştırma yapmışlardır. Öğretim sürecinin işleyişine ilişkin ders planı şu şekildedir:

16.03.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Dersi Plan

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 80 Dakika
Kazanım	: Toplumun temel ihtiyaçlarıyla kurumları ilişkilendirir.
Öğrenme Alanı	: Gruplar, Kurumlar, Sosyal Örgütler
Ünite	: Toplum İçin Çalışanlar
Konu	: Temel ihtiyaçlarımızı kimler karşılıyor?
Etkinlik	: Kütüphane alan gezisi
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Kütüphanedeki yazılı materyaller
I. Giriş	
1. Dikkat Çekme	:Öğretmenin “Bugün biliyorsunuz kütüphaneye bir alan gezisi düzenleyeceğiz ve dersimizi orada gerçekleştireceğiz. Konuyla ilgili daha önce sizlere dağıtılan yönergeler yanınızda mı?” demesi.
2. Güdüleme	: Yönergelerin gözden geçirilmesi. Yani kısaca: <ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenin öğrencilere kütüphane alan gezisi yapılacağını söylemesi, • Kütüphane gezisine gidilmeden önce öğrencilere kütüphanede temel ihtiyaçlara ve bu ihtiyaçları karşılayan kurumlara ilişkin araştırmalar yapılacağını hatırlatılması, • Kütüphanede uyulması gereken kuralların sınıfta tartışılarak hatırlatılması.
3. Gözden Geçirme	: Öğretmenin öğrencilere “Bugünkü konumuz, temel ihtiyaçlarımızı kimler karşılıyor?” sorusunu yöneltmesi, dersin konusu ile ilgili öğrencilerin getirdiği gazete kupürlerini toplaması, kupürlerin bülten tahtasına asılması ve kütüphaneye gidilmesi.
4. Derse Geçiş	: Kütüphanenin gezilmesi, her öğrencinin kendi grubu ile aynı masaya oturması ve araştırmaya

başlamalarının belirtilmesi.

II. Geliştirme

- Öğrencilerin bireysel olarak konuya ilişkin araştırmalarını gerçekleştirmesi.
- Öğrencilerin gerektiğinde görevliden ve öğretmenlerinden yardım istemesi.
- Öğretmenin araştırma sürecinin sonunda her gruba araştırmalarını birleştirerek ortak birer rapor oluşturmalarını ve seçtikleri grup sözcüsü ile sunum yapmalarını hatırlatması.
- Grupların teker teker sunumlarını gerçekleştirmesi.
- Yapılan sunumlarda eksik kalan yönlerin tartışılması.
- Öğretmenin konuyla ilgili açıklamalar yapması.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugünkü dersimizde kütüphane alan gezisi gerçekleştirerek, temel ihtiyaçlarımızı kimlerin karşıladığını öğrendik” demesi.
- Öğrencilerin kütüphane gezisinde yaptığı araştırmalar sonucunda hazırladığı raporlardan yola çıkılarak toplumun eğitim ihtiyacını okulların, sağlık ihtiyacını hastanelerin, güvenlik ihtiyacını ordunun ve polis teşkilatının karşıladığının özetlenmesi.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin öğrencilerden etkinliğe ilişkin olarak günlüklerini ve “Bugün Neler Öğrendik?” başlığı ile öğrendiklerini yazmalarını istemesi. Getirilen gazete haberlerinin yanına her öğrencinin yorumlarını yazmalarını istemesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde, “Temel İhtiyaçlarımız” konulu bir kompozisyon yazdırılması. Görsel Sanatlar dersinde temel ihtiyaçlarımızı karşılayan kurumlar ile ilgili afiş hazırlanması.

Gerçekleştirilen kütüphane alan gezisi ve araştırması etkinliğine ilişkin olarak 24.03.2009 Cuma tarihli geçerlik komitesinde yapılan öneriler ve buna bağlı olarak alınan kararlar şu şekildedir; ilk olarak derste kullanılan gazete haberlerinin yalnızca bülten tahtasına asılarak, bu haberlere ders dışında öğrencilerin yorum yazmalarının yeterli olmadığına, dersin son 10-15 dakikasında yapılacak tartışmaların dersi daha da

zenginleştirebileceğine karar verilmiştir. Bu konu geçerlik komitesinde şu biçimde görüşülmüştür:

Türkkan: Etkinliğin genel olarak amacına ulaştığını düşünüyorum. Ancak bir önerim var. Bence getirilen gazete haberleri derste tartışılsın. Çünkü sonuçta anladığım kadarıyla gazete haberleri kullanma da senin uygulamanın bir parçası. O zaman daha etkili kullanmış olursun. Dersi zenginleştirir. Daha güzel veriler elde edebilirsin. Bir de sınıfı çok iyi tanımıyorum ama gördüğüm en sessiz sınıf. Tartışmak istemiyorlar. Zorla konuşuyorlar sanki ya da çekinmiş olabilirler çekim yapıyor diye bilemiyorum.

A.Ö: Aslında çekinen bir sınıf değil. Çekime de alışmaları için aslında kendi sınıfım da olduğu için kameraya alışmaları için aylardır ben kamera açık ders yapıyorum. Sessiz oldukları doğru ama hep müdür yetkili öğretmenle okumuşlar şimdiye kadar. Çoğu zaman da mecburen müdür yetkili öğretmen öğrencileri ödevlendirip toplantılara gitmek durumunda kaldığından kendi kendilerine sessizce ders işlemeye alışmışlar. Onları konuşturmak zor ama elimden geleni yapacağım.

Türkkan: Bence ders sonunda konuyla ilgili getirilen gazete haberlerinin tartışılmasının öğrencileri daha fazla konuşturmak, tartışmalarını sağlamak yönünde katkıları olabilir.

A.Ö: Aslında ben de öyle düşünüyorum ama süre yetmezse diye düşündüm. Yeterli olur mu acaba?

Türkkan: Sınıf senin sınıfın. Bence süre konusunda en esnek olabilecek olan sensin. Çünkü bu konuda çok şanslısın. Dersi istediğin kadar uzatmak, yerini değiştirmek, uygulama süresini uzatmak hepsi senin elinde.

A.Ö: O zaman çok rahatladım hocam. Açıkçası 40 dakikalık ders süresinde yetiştirme zorunluluğu beni de çok rahatsız ediyordu. Sizin dediğiniz biçimde değişiklik yapacağım. Zaten gazete haberleri her ders kullanılacak. Bu etkinliğe özgü bir çalışma değil.

Dal: Ben de Burçin hocama katılıyorum. Hem daha iyi tartışmalar hem de ders daha dolu dolu geçer (Geçerlik Komitesi, 24.03.2009).

Yapılan ilk etkinlikte öğrencilerin tartışmalarını sağlamada öğretmen güçlük çekmiştir. Bir öğrencinin diğer bir öğrenci çalışmasını eleştirmesi aşamasında öğretmen sürece müdahale etmiş, bu durum geçerlik komitesinde de gündeme gelmiştir. Komite üyelerinin bu konudaki görüşleri ve sundukları çözüm önerileri şu biçimde olmuştur:

Türkkan: Sen biraz önce şurada oturan bir öğrenci vardı. Arkadaşının çalışmasını eleştireceksen müdahale etmişsin. Çocuk da susmuş.

A.Ö: Nerede hocam?

Türkkan: Burada bak geri alalım görüntüyü biraz.

A.Ö: Açıkçası fark etmemiştim izlerken. Aynı anda diğer öğrenci de konuşmuş ben diğerini susturmuş gibi olmuşum, gerçekten müdahale etmişim. Daha dikkatli olacağım bu konuda.

Türkkan: Biraz daha konuşmaya teşvik et onları, tartışsınlar (Geçerlik Komitesi, 24.03.2009).

Araştırmacı bu konuyu günlüğüne de yansıtmış ve durumu şöyle ifade etmiştir.

Kütüphane Araştırması etkinliğinde bir yerde bir hata yapmışım. Mehmet tam tartışma yaratacak bir soru sormuşken kısa keserek tartışma ortamını olumsuz yönde etkilemişim. Buna çok üzüldüm. Ama bu da süre konusundaki yetiştirme kaygımdan kaynaklanmış olabilir. Önümüzdeki haftalarda daha dikkatli olacağım. Sınıfımın çok sessiz olduğu üzerinde durularak daha çok tartışma ortamı sağlamam gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunuldu. Bir de gazete haberlerini bülten tahtasına asıp öğrencilere yorum yazmalarını söylemek yerine haberleri ders sonunda öğrencilerin tartışmasını sağlamanın daha etkili olacağı söylendi. Öğrencilerin grupça çok güzel çalıştıkları vurgulandı. Çalışma disiplinini kazanmış bir sınıfım olduğu gözlemlendi (AG., 24.03.2009).

Ders işleyiş sürecinde bazı sorunlar yaşanmış, araştırmacı bu sorunlara günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Kütüphane çok soğuktu. Hangi gün ve saatte gideceğimizi, işleyeceğimiz konuyu, yapacağımız etkinliğin nasıl bir etkinlik olacağını önceden haber vermeme rağmen soba yakılmamıştı ve gereken hazırlık kütüphane memuru tarafından gerçekleştirilmemişti. Bu duruma çok üzüldüm. Ancak öğrencilerim gayet hevesliydi. Kütüphanede yeterli sayıda kaynak yoktu. Öğrenciler genellikle sosyal bilgiler ders kitaplarından ve konu anlatımlı test kitaplarından yaptıkları araştırmalardan yararlandılar. Kütüphanedeki kaynaklardan buldukları bilgileri ve önbilgilerini de kullanarak araştırma sürecini tamamladılar. Zaten bugün ders sonunda günlüklerine göz attığımda da hep kaynak sıkıntısını dile getirdiklerini gördüm (AG., 16.03.2009).

Yaşanan bu olumsuzluğun komitede de araştırmacı tarafından dile getirilmesi üzerine geçerlik komitesi üyesi Burçin Türkkan şu şekilde bir öneri getirmiştir:

Türkkan: Bu sorunun çözümüne ilişkin bir proje yapabilirler. Hem böylece saptadıkları soruna bir çözüm bulmuş olurlar. Bilmiyorum bu durum tez konuyla direkt ilgili mi ama bu sadece bir öneri.

A.Ö: Aslında direkt ilgili. Ama benim aklıma hiç böyle bir şey gelmemişti. Bu şekilde sorunlar bulup çözüm için proje geliştirmelerine fırsat vermek yerel toplum çalışmalarına hizmet eder.

Türkkan: Hatta bunu genele yayabilirsin, yani her ders olmasa da bir sorun yakalamaları durumunda hemen bunu projeye döküp çözebilirler. Bence bu çok büyük bir gelişme sağlar hem tez hem de öğrenciler açısından.

A.Ö: Kesinlikle katılıyorum. O zaman buna kütüphaneye kitap toplama kampanyası diyebilirler. Bundan sonra da siz böyle sorun bulunca çözüm önerin diyerek onları da teşvik edebilirim.

Dal: Sadece kitap mı toplasınlar nasıl olacak?

A.Ö: Mesela pankartlar hazırlayıp Alpu'da her yere asabilirler. Zaten Alpu küçük bir ilçe, duyulur kampanya kısa zamanda. Tabii ki Milli Eğitimden de izin almalıyız. Çok teşekkür ederim hocam.

Türkkan: Rica ederim. Bence çok güzel olacak (Geçerlik Komitesi, 24.03.2009).

Bu konuyu komite sonrası, araştırmacı günlüğüne yansıtmış ve durumu şöyle ifade etmiştir.

Yapılan eleştiriler doğrultusunda çalışmalarına devam edeceğim. Kitap toplama kampanyası üzerinde de duracağım. Aslında bu konu beni çok mutlu etti. Araştırmanın daha yararlı, güzel ve eğlenceli hale geleceğini düşünüyorum (AG., 24.03.2009).

Kütüphane alan gezisi ve araştırması etkinliğinin ardından öğrencilerin günlüklerini yazmaları sağlanmıştır. Öğrenci günlüklerinin bazılarında yapılan doğrudan alıntılar şöyledir:

Bugün çok güzel bir gündü. Kütüphaneye gezi düzenledik ve araştırma yaptık gruplar halinde. Bu etkinlikte beğendiğim kısım araştırma yaptığım ve grupla çalıştığım oldu. Beğenmediğim kısım ise, bize göre olan kitapların, kitap sayısının azlığıydı. Bu çalışmadan öğrendiğim şey arkadaşlarımla birlikte çalışmanın çok zevkli olduğuydu (Ö.G., 16.03.2009, Buse).

Bugünkü kütüphane gezimiz güzeldi. Eminim ki sonrakiler de güzel olacak (Ö.G., 16.03.2009, Münevver).

Yapılan kütüphane alan gezisinin hemen sonrasında odak öğrencilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

Bundan sonra yapacağım araştırmalarda diğer derslerde de kütüphaneden yararlanacağım. Çünkü orada internetten daha çok olur. Kaynağın daha çok olduğu yer yani daha bilgilidir. Yani değişik

bilgiler edinebiliriz. İnternetten de ediniriz ama kütüphanede daha çeşitli bilgi edinebiliriz (16.03.2009, Büşra).

Bu etkinlikte araştırma yapmayı ve arkadaşlarımızla birlikte çalışmayı öğrendik. Bu etkinlik çok güzeldi. Yalnız kitap sayısının azlığı yüzünden biraz sorun yaşadık (16.03.2009, Dilara).

Bu etkinlikte kitaplardan araştırma yapmanın çok güzel bir şey olduğu ilgimi çekti. Eskiden böyle hiçbir şey yapmıyorduk. Yani kitapları hiç sevmeydik. İnternetten yapardık sadece. Kütüphaneye gidince bütün çocuklar kitaplardan araştırma yaptık. Bilgin gibi bir şey olduk (16.03.2009, Eda).

Öğrenciler günlüklerinde, yapılan görüşmelerde bu etkinliğin araştırma becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrenci günlüklerindeki genel görüş grupla çalışmaktan zevk aldıkları yönünde olmuştur. Öğrencilerin çoğu daha önce kütüphaneye gitmediklerini, araştırmalarını yalnızca internetten yaptıklarını belirtmişler, bu etkinlikten sonra kitaplardan araştırma yapmayı, kütüphanede çalışmayı sevdiklerini ve bundan sonra araştırma yapmaları gerektiğinde Sosyal Bilgiler dersi ve diğer dersler için kütüphaneden yararlanacaklarını ifade etmişlerdir.

Etkinlikte yaşanan sorunlarla ilgili olarak ise öğrenciler kütüphanenin soğuk olmasını ve kaynak kitap sayısının yetersizliğini vurgulamışlardır. Yapılan etkinliğin geçerlik komitesinde izlenmesinin ardından Burçin Türkkan öğrencilerin belirledikleri bu sorunla ilgili bir kitap toplama kampanyası yapmalarının çalışmayı zenginleştireceği, öğrencilerin gelişimine katkıda bulunabileceği yönünde görüşlerini ifade etmiş; diğer komite üyeleri de bu görüşü desteklemişlerdir. Bu öneri araştırmacı tarafından öğrencilerle paylaşılmış, öğrencilerin de böyle bir kampanyayı gerçekleştirmek istemeleri üzerine 02.04.2009 tarihinde “Kitap Toplama Kampanyası” yapılmasına, o güne kadar ise öğrenciler tarafından gerekli hazırlıkların yapılmasına karar verilmiştir. Öğrenci ve araştırmacı günlükleri, video, görüşme ve geçerlik komitesi kayıtları gibi tüm veri kaynakları bu yönde birbirini destekler niteliktedir.

4.1.2. Kaynak Kişi Davet Etme (Zabıta) Etkinliği

Bu etkinlik “Yerel Toplumda Yer Alan Kişilerden Yararlanma” başlığı altında ele alınmıştır. Öncelikle araştırmacı kaynak kişi ile iletişime geçmiş, işlenecek konu, ders saati ve görüşmenin süresi gibi konularda kaynak kişiyi bilgilendirmiştir. Daha sonra hazırlanan bir yönerge ile etkinlikten bir hafta önce öğrenciler etkinliğin amacı, yapmaları gereken hazırlıklar ve uyulması gereken kurallar konusunda bilgilendirilmiştir. İlgili ders planı Çizelge 3’te verilmiştir.

19.03.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 40 Dakika
Kazanım	: Toplumun temel ihtiyaçlarıyla kurumları ilişkilendirir.
Öğrenme Alanı	: Gruplar, Kurumlar, Sosyal Örgütler
Ünite	: Toplum İçin Çalışanlar
Konu	: Temel ihtiyaçlarımızı kimler karşılıyor? (Beslenme İle İlgili Kurumlar)
Etkinlik	: Kaynak Kişi Davet Etme (Zabıta)
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Hazırlanan sorular
I. Giriş	
1. Dikkat Çekme	: Öğretmenin “Bugün sınıfımıza beslenme ile ilgili kurumlar konumuzla bağlantılı olarak İsmail Kopuk isimli kaynak kişi gelecek. Konuyla ilgili daha önce sizlere dağıtılan yönergelerinizde yer alan hazırlıklarınızı tamamladınız mı?” demesi.
2. Güdüleme	: Yönergelerin gözden geçirilmesi: <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilere zabıtaya sormak üzere sorularını belirleyip belirlemediklerinin sorulması, • Önceden belirlenen soruların dışında, derste akıllarına gelen soruları da kaynak kişiye

yöneltebileceklerinin hatırlatılması,

- Kaynak kişi ile görüşme yaparken sınıfta uyulması gereken kurallara uymalarının önemini hatırlatılması.

3. Gözden Geçirme : Dersin konusu ile ilgili öğrencilerin getirdiği gazete kupürlerinin ders sonunda bülten tahtasına asılıp yorumlanması için toplanması.

4. Derse Geçiş : Kaynak kişinin sınıfa alınması, kaynak kişinin kendini tanıtmayı, sınıfta bulunma amacına ilişkin öğrencilere bilgi vermesi ve öğrencilere sorularını yöneltebileceklerini belirtmesi ile derse başlanması.

II. Geliştirme

- Öğrencilerin belirledikleri soruları yöneltmeleri ve kaynak kişinin yanıtlaması.
- Öğretmenin öğrencilere, başka sorularının ya da akıllarına takılan herhangi bir noktanın bulunup bulunmadığını sorması.
- Kaynak kişiye teşekkür edilmesi, kaynak kişinin gitmesinin ardından soru-cevap yoluyla zabıtanın görevlerinin, toplumun hangi ihtiyacını karşılamak için hizmet verdiğinin özetlenmesi.
- Öğrencilerin konuyla ilgili olarak getirdiği gazete haberlerinin sınıfta okunarak bülten tahtasına asılması.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugünkü dersimizde sınıfımıza kaynak kişi davet ederek ve ona sorduğumuz sorular yardımıyla temel ihtiyaçlarımızdan birini karşılayan zabıtalardan görevlerini öğrendik” demesi.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin dersin sonunda öğrencilerden konuyla ilgili günlüklerini yazmalarını istemesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde, “Zabıtalardan Görevleri” konulu bir kompozisyon yazdırılması. Görsel Sanatlar dersinde zabıtalardan ve belediyelerle ilgili afiş hazırlanması.

Gerçekleştirilen kaynak kişi davet etme etkinliğine (zabıta) ilişkin olarak bazı öğrencilerin günlüklerinden yapılan alıntılar şu şekildedir:

Bugün sınıfımıza İsmail Kopuk adlı zabıta geldi. Ona sorular sorduk o da cevap verdi... Bana göre çok güzel bir konuydu. Ben bu etkinlikten çok şey öğrendim. Umarım arkadaşlarım da öğrenmiştir...Ben artık bakkallardan bir şey alacağım zaman, son kullanma tarihlerine bakacağım. Bence çok güzel. Çok heyecanlıyım (Ö.G., 19.03.2009, Sevgi).

Bugün bizim sınıfımıza zabıta geldi. Bize görevlerini anlattı. Daha çok bilgi edinmiş oldum. Bugün her şeyi öğrenmiş ve çok mutlu olmuştum. Zabitanın hiç bu kadar şeyi üstlendiğini bilmiyordum. Şu şey ilgimi çekti. 24 saat çalışıyorlarmış gerekirse. Kendilerine özel bir kimlikleri var. Bu beni şaşırttı. Bu bilgileri hiç unutmuyacağıma, ileride ve bu senede işime yarayacağına karar verdim (Ö.G., 19.03.2009, Damla).

Gerçekleştirilen etkinliğin ardından araştırmacı gözlemlerini günlüğüne şu şekilde yansıtmıştır:

Etkinlik sırasında herhangi bir sorun yaşanmadı. Zabıta öğrencilerin ilgilerini çekti. Tenefüste de kendilerine etkinliği beğenip beğenmediklerini sorduğumda, hepsi ilgi çekici bulduklarını ve zabıta ile görüşme yapmanın eğlenceli olduğunu belirttiler. Eğer yalnızca siz anlatsanız belki unuturdum diyen öğrencilerim oldu. (AG., 19.03.2009).

Bu etkinliğin gerçekleştirilmesinden bir süre sonra bir grup öğrenci, kaynak kişi davet etme (zabıta) etkinliğinde öğrendiklerini günlük yaşamlarında karşılaştıkları bir sorunun çözümünde kullanmışlardır. Bu olayı sınıfta araştırmacı ile şu şekilde paylaşmışlardır:

Yasin: Öğretmenim bakkaldan aldığımız bozuk cips için bakkala geri gittik. Değiştirmesini istedik. Bakkal kabul etmedi. Değiştiremem dedi. Biz de çok sinirlendik. Belediyeye gittik, zabıta memuru İsmail

Kopuk'a şikâyette bulunduk. sonra onunla birlikte bakkala gittik. Dükkân sahibi hem ceza aldı hem de ürünü değiştirdi.

Mehmet: Tabii bazı arkadaşlarımız şikayet etmek istemedi.

Dilara: İlk başta ben şikayet etmek istemedim. Çünkü bakkal bizim akrabamız oluyor. Ama sonra yaptığının yanlış olduğunu düşününce haklı buldum arkadaşlarımı.

Eda: Evet sonra bizimle geldi yine de.

Mehmet: Biraz arkada durdu ama geldi.

A.Ö: Olsun ama gelmiş bak. Aferin size bu şekilde hakkınızı aramanız, derste öğrendiklerinizi günlük hayatınızda kullanmanız çok güzel. Zaten öğrendiklerinizi hayatınızda kullanmazsanız bir anlamı yok öyle değil mi? Tekrar tebrik ederim hepinizi. Bakkala da iyi olmuş o da tarihi geçmiş ya da bozuk mal satmasaymış. Belki akıllanır şimdi (26.03.2009, Yasin).

Bu duruma araştırmacı günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Öğrendiklerini hemen günlük yaşamda kullanmaya başlamaları beni çok memnun etti. Onları tebrik ettim. Dilara da aslında bakkalın akrabası olduğunu ilk başta şikâyet etmek istemediğini ama sonradan arkadaşlarına hak verdiğini belirtti. Bu konuda bir süre konuştuk. Hepsini tebrik ettim (AG., 26.03.2009).

Kaynak kişi davet etkinliği (zabıta) sonunda odak öğrenciler ile görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılar ise şu şekildedir:

Beslenme ile ilgili yerleri zabitanın denetlediğini, onların özel bir eğitim almadığını öğrendim. Bu etkinlikte insan sağlığı ile oynanmayacağını öğrendim. Zabitanın görevlerini öğrendim. Daha önce birisiyle nasıl görüşme yapılacağını da bilmiyordum ayrıca (19.03.2009, Büşra).

Bu konuyu kaynak kişi davet etmeden de anlayabilirdik. Ama kaynak kişinin gelmesiyle daha iyi anlayabildik. Kendi işini anlattığı için çok

iyi anlattı. Zabıta ile olan diyalogumuz çok güzeldi. Yani bize her şeyi anlattı. Sorduğum soruları cevapladı (19.03.2009, Dilara).

Biz bu etkinlikte ilk önce zabitanın beslenme ile ilgili kurumları kontrol ettiğini öğrendik. Biz aslında belediyeler, kaymakamlar kontrol ediyor sanıyorduk. Bu bilgi benim için yararlı oldu. Bundan sonra bakkallarda tarihi geçmiş bir şey görünce direk zabıtalara başvuracağız (19.03.2009, Eda).

Gerçekleştirilen kaynak kişi davet etme (zabıta) etkinliğine ilişkin olarak 24.03.2009 Cuma tarihli geçerlik komitesinde bir sorun göze çarpmamıştır. Öğrenciler derse önceden merak ettikleri soruları belirleyerek gelmişlerdir. Ayrıca öğrenciler o anda akıllarına gelen soruları sormaları, akıllarına takılan noktaların üzerinde durmaları için ders sırasında araştırmacı tarafından desteklenmiş, cesaretlendirilmiştir. Etkinlik sırasında herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Kaynak kişi öğrencilerin sorularını yanıtlamış ve sınıftan ayrılmıştır. Etkinlikten bir hafta kadar sonra ise öğrencilerin tarihi geçmiş bir ürünü bakkalın değiştirmemesi üzerine, dükkân sahibini belediye gidip zabıtaya şikayet ederek hem ürünün değiştirilmesini hem de dükkân sahibinin ceza almasını sağlamaları öğrenilenleri günlük yaşamlarına transfer ettiklerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Komitede izlenen görüntüler sonrasında komite üyeleri her hangi bir soruna rastlamamışlar, olumlu görüşlerini ifade etmişlerdir.

4.1.3. Kaynak Kişi Davet Etme (Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı)

Etkinliği

Eğitim ile ilgili kurumlar kapsamında kaynak kişi olarak Alpu Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısının gelmesine öğrenciler karar vermiştir. Eğitim ile ilgili kurumlar sıralanmış, bunlardan hangisinin yönetici ile görüşmek istedikleri sorulmuştur. Öğrenciler Halk Eğitim Merkezlerinin ne işe yaradığını bilmediklerini söylemiş ve oylama ile Alpu Halk Eğitim Merkezini seçmişlerdir. Bunun üzerine araştırmacı Halk Eğitim Merkezi ile irtibata geçerek Müdür Yardımcısı Mehmet Yaman'ı sınıfa kaynak kişi olarak davet etmiştir. Davet sırasında işlenecek konu ve süre gibi konularda gerekli açıklamaları yapmıştır. Bu etkinlik yerel toplum çalışmalarının "Yerel Toplumda Yer

Alan Kişilerden Yararlanma” başlığı altında ele alınmıştır. İlgili ders planı Çizelge 4’te verilmiştir.

23.03.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 40 Dakika
Kazanım	: Toplumun temel ihtiyaçlarıyla kurumları ilişkilendirir.
Öğrenme Alanı	: Gruplar, Kurumlar, Sosyal Örgütler
Ünite	: Toplum İçin Çalışanlar
Konu	: Temel ihtiyaçlarımızı kimler karşılıyor? (Eğitim Kurumları)
Etkinlik	: Kaynak Kişi Davet Etme (Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı)
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Hazırlanan sorular

I. Giriş

1. Dikkat Çekme : Öğretmenin “Bugün sınıfımıza eğitim ile ilgili kurumlar konusunda bağlantılı olarak Alpu Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı Mehmet Yaman kaynak kişi olarak gelecek. Konuyla ilgili daha önce sizlere dağıtılmış olan yönergelerinizdeki hazırlıklarınızı tamamladınız mı?” demesi.
2. Güdüleme : Yönergelerin gözden geçirilmesi:
  - Öğrencilere oylama yoluyla halk eğitim merkezi müdür yardımcısına sormak istedikleri sorularını belirleyip belirlemediklerinin sorulması.
  - Önceden belirledikleri soruların dışında, derste akıllarına gelen soruları da kaynak kişiye yöneltebileceklerinin hatırlatılması.
  - Kaynak kişi ile görüşme yaparken sınıfta uyulması gereken kurallara uymalarının öneminin

hatırlatılması.

3. Gözden Geçirme : Konu ile ilgili öğrencilerin getirdiği gazete kupürlerinin ders sonunda bülten tahtasına asılıp yorumlanması için toplanması.
4. Derse Geçiş : Kaynak kişinin sınıfa alınması, kendini tanıtması, sınıfta bulunma amacına ilişkin öğrencilere bilgi vermesi, öğrencilere sorularını yöneltebileceklerini belirtmesi ve derse başlanması.

II. Geliştirme

- Öğrencilerin belirlenen soruları yönelmeleri.
- Kaynak kişiye teşekkür edilmesi.
- Kaynak kişinin gitmesinin ardından soru-cevap yoluyla, halk eğitim merkezlerinin kuruluş amaçlarının, toplumun hangi ihtiyacını karşılamak için hizmet verdiğinin özetlenmesi.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugünkü dersimizde sınıfımıza kaynak kişi davet ederek eğitim kurumlarından biri olan Halk Eğitim Merkezlerinin görevlerini öğrendik” demesi. Dersin sonunda halk eğitim merkezlerinin görevlerinin, halk eğitim merkezlerinin toplumun hangi ihtiyaçlarını karşıladığının özetlenmesi.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin dersin sonunda öğrencilerden konuyla ilgili günlüklerini yazmalarını istemesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Görsel Sanatlar dersinde Halk Eğitim Merkezinin herhangi bir kursu ile ilgili afiş hazırlanması.

Gerçekleştirilen kaynak kişi davet etme (Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı) etkinliğine ilişkin olarak 24.03.2009 Cuma tarihli geçerlik komitesinde bir sorun göze çarpmamıştır. Bu etkinliğe ilişkin olarak araştırmacı günlüğünden alıntılar şu şekildedir:

Ders sırasında gerçekten dikkat konusunda sorunu olan öğrencilerin bile dikkatle kaynak kişiyi dinlediklerini gördüm. Derse en çok katılan kişi odak öğrencilerden biri olan Eda idi. Odak öğrencilerimden bir

diğeri olan Dilara kamera ile çekim yapmak istedi. Ancak onun da derste yer almasını gerektiğini söyleyip 4. Sınıflardan bir öğrenciye çekim yaptırdığım için bana kızdı. Derste kaynak kişi ile olan etkinliğe gayet iyi biçimde katılmış olmasına rağmen günlüğüne bu etkinliği hiç sevmediğini yazmış. Bunun gerçek düşünceleri olduğunu sanmıyorum. Çünkü görüşme yaptığımızda siniri geçmişti ve olumlu görüşlerini dile getirdi. Büşra Bakır ise genelde derslerde sessiz kalan bir öğrenci olmasına rağmen uygulama süreci başladığından beri çok gayret gösterdiğini ve derse katıldığını gözlemliyorum. Bu beni çok mutlu etti. Ayrıca kaynak kişi sınıf seviyesine inerek, sorulan tüm sorulara yanıt verdi (AG., 23.03.2009).

Dersin sonunda öğrencilerden, günlüklerine yapılan etkinliğe ilişkin duygu ve düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerden bazılarının günlüklerine yazdıkları notlardan şöyle örnekler verilebilir:

Sınıfımıza kaynak kişi gelince her zamanki gibi önceden hazırladığımız ya da o zaman aklımıza takılan soruları sorduk. O da cevapladı. Verilen kursları anlattı. Bence bu etkinlik her zamankiler gibi yararlıydı. Ben de yazın halk eğitime gitmeyi düşünüyorum (ÖG., 23.03.2009, Mehmet).

Bugün çok mutluydum. Çünkü bu sabah Mehmet öğretmen gelip bizimle görüşme yapacaktı. Sorularımızı sorduk ve Mehmet öğretmen cevapladı. Daha sonra geri döndü. Bence bu etkinlikte kaynak kişi gelmeseydi, belki bu konuyu anlayamazdık. Ben bu etkinliği hem çok sevdim hem de çok yararını gördüm. Halk Eğitim Merkezinde bir sürü kurs varmış. Eskiden orada kurslar açılıp verildiğini bizim de gidebileceğimizi bilmiyordum. Ama şimdi öğrendim (ÖG., 23.03.2009, Mehmet).

Gerçekleştirilen kaynak kişi davet etme (Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı) etkinliği sonunda odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılar ise şu şekildedir:

Halk eğitimde bir çok çalışanlar varmış. Öğretmenler, hatta bizim sınıf öğretmenlerimiz... Yaşlılar da orada okuma yazma öğrenebiliyormuş. Kurslarda bir yaş sınırı olmaması çok ilgimi çekti. Şu anda İngilizce kursuna gidiyorum halk eğitim merkezinde, yazın da yaşlılara okuma yazma kursu açılırsa yardım etmek istiyorum eğer öyle bir şey olursa (23.03.2009, Eda)

Bu görüşmenin bana soru sormayı öğrenmek sonra kaynak kişi ile konuşmak gibi yararları oldu. Öğrendiklerimden sonra halk eğitim merkezinde bir kursa yazılmayı düşünüyorum (23.03.2009, Dilara).

Ben bu etkinlikte onların kurs verdiğini öğrendim. İnsanların uzak da olsa köylerden bile bu kurslara geldiğini öğrendim. Yani okumak için. Bunu öğrendim (23.03.2009, Büşra).

Öğrenciler Halk Eğitim Merkezi müdür yardımcısının kaynak kişi olarak sınıfa gelmesinin ardından sordukları sorular yoluyla Halk Eğitim Merkezi hakkında bilgi edinmişlerdir. Etkinlik sonunda öğrencilerle yapılan görüşmeler ve öğrencilerin günlüklerine yansıttıkları görüşlerden yola çıkarak kaynak kişi ile etkili bir iletişim kurdukları ve sorularına yeterli yanıt aldıkları söylenebilir. Öğrencilerin çoğu halk eğitim merkezindeki kursların yetişkinleri kapsadığını düşündüklerini, kendi yaş gruplarının da katılabileceği kurslar olmasından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin çoğu, yaz tatilinde halk eğitim merkezinin açtığı halk oyunları, bilgisayar, İngilizce, enstrüman çalma gibi kurslardan birine katılacaklarını belirtmişlerdir. Bu durum, etkinliğin öğrencilerin günlük yaşamı üzerinde etkide bulunduğu biçiminde yorumlanabilir. Öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü, video kayıtları ve odak öğrencilerle görüşme gibi tüm veri kaynakları birbirini destekler niteliktedir.

4.1.4. Kaynak Kişi Davet Etme (Polis) Etkinliği

Yapılan etkinliklerden biri olan, kaynak kişi davet etme (polis) etkinliği, yerel toplum çalışmalarının “Yerel Toplumda Yer Alan Kişilerden Yararlanma” başlığı altında ele alınmıştır. Ders öncesinde kaynak kişi, yapılacak olan çalışmaya ilişkin olarak araştırmacı tarafından bilgilendirilmiştir. Ders işleyiş süreci anlatılmış, tarih ve saat kararlaştırılmıştır. Öğrenciler ise dersten bir hafta önce, dağıtılan yönergeler ile bilgilendirilmiştir. Bu yönergelerde de dersin amacı, ders öncesi yapılması gereken hazırlıklar, ders işleyiş süreci gibi konularda öğrencilerin bilgilendirilmesi sağlanmıştır. İlgili ders planı izelge 5’te verilmiştir.

26.03.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 80 Dakika
Kazanım	: Toplumun temel ihtiyaçlarıyla kurumları ilişkilendirir.
ğrenme Alanı	: Gruplar, Kurumlar, Sosyal rgtler
nite	: Toplum İçin alışanlar
Konu	: Kurumların Hayatımızdaki Yeri (Gvenliğimizi Sağlayan Kurumlar)
Etkinlik	: Kaynak Kişi Davet Etme (Polis)
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Hazırlanan sorular
I. Giriş	
1. Dikkat ekme	: Öğretmenin “Bugün biliyorsunuz i güvenliğimizi sağlayan kurumlar konumuzla bağlantılı olarak Alpu İlçe Emniyet Müdürlüğünde polis olarak görev yapmakta olan Osman Yeşilyurt isimli kaynak kişi gelecek. Konuyla ilgili daha önce sizlere dağıtılan yönergelerde belirtilen hazırlıklarınızı tamamladınız mı?” diye sorması.
2. Güdüleme	: Yönergelerin gözden geçirilmesi:

- Öğrencilere oylama yoluyla polise sormak üzere sorularını belirleyip belirlemediklerinin sorulması,
- Öğrencilere belirlenen soruların dışında, derste akıllarına gelen soruları da kaynak kişiye yöneltebileceklerinin hatırlatılması,
- Kaynak kişi ile görüşme yaparken sınıfta uyulması gereken kurallara uymalarının önemini hatırlatılması.

3. Gözden Geçirme : Öğretmenin “Bugünkü konumuz güvenliğimizi sağlayan kurumlar” demesi ve dersin konusu ile ilgili öğrencilerin getirdiği gazete kupürlerinin ders sonunda bülten tahtasına asılıp yorumlanması için toplanması.

4. Derse Geçiş : Kaynak kişinin sınıfa alınması, kendini tanıtmayı, sınıfta bulunma amacına ilişkin öğrencilere bilgi vermesi, öğrencilere sorularını yöneltebileceklerini belirtmesi ve derse başlanması.

II. Geliştirme

- Öğrencilerin belirlenen soruları yöneltmeleri.
- Kaynak kişiye teşekkür edilmesi. Kaynak kişinin gitmesinin ardından soru-cevap yoluyla polislerin önemini, toplumun hangi ihtiyacını karşılamak için hizmet verdiğinin özetlenmesi.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugünkü dersimizde sınıfımıza kaynak kişi davet ederek, sorduğumuz sorular yardımıyla iç güvenliğimizi sağlayan kurumlar ile ilgili bilgi aldık.” demesi. Kurumların toplum hayatındaki önemini tartışılarak özetlenmesi.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin dersin sonunda öğrencilerden konuyla ilgili günlüklerini yazmalarını istemesi. Öğrenilenlerin özetlenmesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde, “Polisler Olmasaydı?” konulu bir kompozisyon yazdırılması. Görsel Sanatlar dersinde iç ve dış güvenliğimiz ile ilgili resim yapılması.

Bu etkinlikte ders sonunda araştırmacı öğrencilerine “Bugün neler öğrendiğimizi defterlerinize birkaç cümle ile özetler misiniz?” demiş ve yazdıklarını okumalarını istemiştir. Emre isimli öğrencinin konuşmaları sırasında komite üyeleri bir sorun saptamışlar ve araştırmacıyı bu yönde uyarılmışlardır. Dersteki konuşmalar şu şekildedir:

Emre : Bugün neler öğrendik? Bugün sınıfımıza kaynak kişi Osman Yeşilyurt geldi. Kendisi polis. Alpu Emniyet Müdürlüğünde çalışıyor. Hazırladığımız soruları sorduk ve Osman Yeşilyurt olması gerektiğinden daha güzel anlattı ve ülkemizin ve ilçemizin güvenliğini sağladığı için mutluyum ve her zaman polisten korktuğum için ve öğretmenim ve Osman Yeşilyurt'a teşekkür ettim.

A.Ö : Hala korkuyor musun polislerden peki?

Emre: Artık korkmuyorum (26.03.2009.)

Bu konuşmalara ilişkin olarak geçerlik komitesinde komite üyeleri “Neden?” sorusunun işlenen derslerde daha fazla kullanılması yönünde öneri getirmişler ve bu yönde karar alınmıştır. Bu konuya ilişkin şu şekilde yorumlar ve çözüm önerileri getirmişlerdir:

Türkkan: Bence burada öğrencinin artık korkmadığını ifade etmesi üzerine. Neden? Sorusunu yöneltsen daha iyi olurdu. Yani işte polisin konuşmaları mı etkili oldu? Sınıfta size karşı yaklaşımı mı? Nedir buna neden olan bunun da üzerinde durulması gerekirdi.

Deveci: Çünkü bu şekilde sorulan üst düzey sorular hem öğrencilerin kendini ifade etmesi hem de sınıfta tartışmalara daha uygun bir zemin oluşturması bakımından önemlidir.

Dal: Evet bence de daha iyi olurmuş (03.04.2009).

Geçerlik komitesinde araştırmacının kaynak kişiyi davet etme aşamasında nasıl iletişim kurduğu, kaynak kişiyi bilgilendirip bilgilendirmediği konusunda komite üyeleri sorularını şu şekilde yöneltmişlerdir:

Deveci: Tuğba, iletişim nasıl kuruldu? Yani yerel toplum çalışmalarında önemli nasıl iletişim kurduğun. Nasıl davet ettin kaynak kişiyi?

A.Ö: İlk başta Emniyet Müdürü ile görüştim. O özellikle şey dedi. “Daha bilgilendirici olması için üniversite mezunu memurlarımızdan birini göndereceğim” dedi. Sonra memur beyi telefona çağırdı. Ben kendisini önce telefonda konuya ilişkin olarak bilgilendirdim. Derse girmeden önce de kendisi ile tekrar görüştim, aklına takılan sorularını yanıtladım. Daha sonra sınıfımıza geçtik ve öğrenciler görüşmeye başladılar. Çok güzel bilgiler verdi. Hatta o gittikten sonra sınıfında polis olmak isteyen öğrencilerimin sayısında çok fazla bir artış oldu (03.04.2009).

Araştırmacı etkinlik sonunda öğrencilerden “Bugün Neler Öğrendik?” başlığı altında neler öğrendiklerini özetlemelerini istemiş, komite üyeleri bu konuda görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Deveci: Şimdi kaynak kişi gitti. Daha sonra böyle bir yere bağladınız mı? Sonuç, özet, değerlendirme anlamında.

A.Ö: Zaten hocam “Bugün Neler Öğrendik?” başlığı altında yazdılar. Zaten final özetini yazmış oldular orada. Hepsine okuttum. Hatta on üçüne de okuttum. Kısaca yani polisin görevlerini öğrendik diyerek, onları söyledik genel olarak. Ondan sonra da işte günlüklerinizi yazın dedim. Daha sonra haberleri topladım ve tartıştık. Şimdi göreceğiz.

Türkkan: Ben aslında şey demiştim kendi uygulamamda. Bu aslında ders günlüğü olduğu için bu derste bu etkinliğin size neler kattığını ve neler öğrendiniz ve de beğendiğiniz beğenmediğiniz yönleri yazdırıyordum ben günlüğe. Yani ikisini birden günlüğe yazdırmış olursan hem vakitten tasarruf etmiş olursun. Bir de bu sıkabilir.

Deveci: O yüzden bu yazma etkinliği bu şekilde biraz azaltılabilir (03.04.2009).

Komite sonunda “Bugün Neler Öğrendik?” biçiminde öğrenilenlerin özetlenmesi yerine öğrencilerin öğrendiklerini de kısaca günlüklerine yansıtılmalarına karar verilmiş, sonraki çalışmalarda bu öneri doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

Gerçekleştirilen kaynak kişi davet etme (polis) etkinliğine ilişkin olarak 03.04.2009 Cuma tarihli geçerlik komitesinde başka bir sorun göze çarpmamıştır. Komite sonrası üyelerin önerileri ve yorumları konusunda araştırmacı günlüğünden yapılan alıntılar şu şekildedir:

Kaynak kişinin verdiği bilgiler, sorulara verdiği yanıtlar ve öğrencilere yaptığı yerinde uyarılar komite tarafından etkinliğin verimli geçtiği biçiminde yorumlandı. Bu hafta geçerlik komitesinde bulunan hocalarım sınıfın daha fazla tartışmaya başlamış olduğu konusunda görüş birliğine vardılar. Olumlu bir değişim gözlemlediklerini belirttiler (AG., 03.04.2009).

Ayrıca kaynak kişi davet etme (polis) etkinliği bitiminde, öğrencilerin Alpu Emniyet Müdürlüğünü ve Alpu İlçe Emniyet Müdürünü merak ettiklerini ifade etmeleri üzerine, araştırmacı tarafından kısa bir görüşme için randevu talep edilmiş, Emniyet Müdürünün öğrencilerle tanışması istenmiştir. Kendisinin kabul etmesi üzerine öğrenciler Alpu İlçe Emniyet Müdürlüğüne geziye götürülmüştür. Bu konuya araştırmacı günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Aslında ilk başta öğrencilerimi Emniyet Müdürlüğüne götürmeyi planlamıyordum. Ancak Emniyet Müdürünü çok merak etmeleri ve bazı öğrencilerin önceden polisten korkuyor olduklarını söylemeleri üzerine, olumlu tutumlarını pekiştirebilmek amacıyla ve meraklarını da gidermek için 10 dakikalık bir görüşme ayarlayarak Emniyet Müdürlüğüne gittik. Öğrenciler Emniyet Müdürlüğünü de gezmiş olmaktan çok mutlu oldular. Emniyet Müdürü öğrencilerime çok sıcak davrandı ve öğrencilere sınıf kitaplığına koymaları için kitaplar hediye etti. Gayet memnun ayrıldılar (AG., 26.03.2009).

Gerçekleştirilen etkinlik sonunda bazı öğrencilerin günlüklerinden yapılan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

Bugün sınıfımıza Osman Yeşilyurt geldi. Bu gelen kaynak kişiden çok güzel bilgi aldım. Bu etkinliğin bana çok yararı oldu. Çok bilgi öğrenmiş oldum. Mesela bir yere giderken yanımda kimlik taşımam gerektiğini öğrendim. Osman Yeşilyurt'un gelmesi benim polis olma isteğimi artırdı (ÖG., 26.03.2009, Damla).

Bugün sınıfımıza polis geldi. Hazırladığımız ve aklımıza gelen soruları sorduk. Önceden polislerden çok korkuyordum. Yolda görünce ya beni döverse diye yolumu değiştiriyordum. Şimdi hiç korkmuyorum. Bize çok iyi davrandı. İstedığımız zaman Emniyet Müdürlüğüne de gidebileceğimizi, yapabileceği bir şey olursa yardım edeceğini söyledi, teşekkür ettik, uğurladık. Çok güzeldi (ÖG., 26.03.2009, Emre).

Etkinlik sonunda odak öğrencilerle yapılan görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılar ise şu şekildedir:

Ben önceden polisten korkuyordum. Şimdi ise korkmuyorum... Çünkü polisin ateş etmesinden korkuyorduk. Haberlerde çıkıyor polis öldürüldü, öldürdü diye haberler var. Korkuyorduk ama şimdi kendi gelince, anlatınca daha güzel oldu bence (26.03.2009, Büşra).

Bu etkinlikte polisin görevlerini, iç güvenliğimizi sağladıkları bilgisine varmış oldum. Sorularımıza yeterli yanıtlar verdi. Polislerin her şeyi yaptığını öğrendim. Mesela kapkaççı gibi şeylerin polis tarafından yakalanıp sorguya alındığı bilgisine vardım (26.03.2009, Dilara).

Polisi davet etmenin benim için büyük yararları oldu. İç ve dış güvenliğimizi sağlayan kurumları öğrendik. İlk başta polisin çeşit çeşit görevleri olduğunu, gerektiğinde de çok fazla abartmadan şiddet

uyguladığını öğrendik. İnsanların bazen çok garip şeyler yaptıklarını ve polislerin de çok zor durumda kaldıklarını öğrendik. Onlar bizim için çok şeyler yapıyorlar. Ama biz onlara pek yardımcı olamıyoruz. O yüzden ben biraz üzuldüm. Ama bu etkinlik yararlı oldu tabii ki. Polislerden korkuyordum önceden ama şimdi hiç korkmuyoruz. Hatta yanlış hareketler gördüğümüzde polise başvurmayı düşünüyoruz. Onların iyi insanlar olduğunu, yani düşüncelerini öğrendik. Bu yüzden polisler hakkındaki görüşlerim değişti (26.03.2009, Eda).

Toplanan veriler ışığında öğrencilerin; derste bir kaynak kişiden bilgi elde etmekten hoşlandıkları, ders sonunda genel olarak konunun anlaşıldığı, bunun yanı sıra yapılan etkinliğin öğrencilerin polislik mesleğine karşı olan tutumlarında olumlu yönde katkıda bulunduğu gözlenmiştir. Öğrencilerde vatandaşlık görevlerini yerine getirme yönünde bilinç ve istek gözlenmiştir. Uygulamanın sonraki aşamalarında da öğrencilerin yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanmada bağımsız olarak çalışmalar yapmasına da katkı getirmiştir. Örneğin; öğrenciler kendilerinin planlayıp yürüttüğü tatbikat çalışmasında Emniyet Müdürlüğü ile öğretmene bilgi verme gereği duymadan irtibata geçmiş, çalışmalara polis araçları ve ambulans ile görevlilerin katılmasını istemişlerdir. Bu bağlamda kaynak kişi davet etme (polis) etkinliği sonrasında öğrenciler ile yapılan görüşmeler ve öğrencilerin günlüklerinde yansıttıkları görüşlerden yola çıkılarak birinci dereceden kaynaklara ulaşma, görüşme yapma, araştırma yapma, grupla ve bireysel çalışma gibi konularda öğrencilere katkılar getirdiği söylenebilir.

Yapılan çalışmalar sonrasında toplanan geçerlik komitesinde komite üyeleri, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin arttığı, kendilerini daha iyi ifade ettikleri ve sınıf tartışmalarının daha verimli hale geldiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü, odak öğrenciler ile yapılan görüşmeler, geçerlik komitesinde yapılan yorumlar bu yönde birbirini desteklemektedir.

4.1.5. Sunu Hazırlama (Sivil Toplum Kuruluşları) Etkinliği

“Sunu Hazırlama (Sivil Toplum Kuruluşları) Etkinliği “İnternet Kaynaklarından Yararlanma” başlığı altında ele alınmıştır. Bu etkinlik kapsamında araştırmacı önceden

hazırlayıp öğrencilere dağıttığı bir yönerge ile öğrencileri yapılacak etkinliğin amacı ve içeriği, arama motorlarında kullanılabilecek anahtar kelimeler ve resmi web sitelerinin bir kısmının adresleri gibi konularda bilgilendirmiştir. Öğrenciler bilişim teknolojileri sınıfında dersi işlemişler, sivil toplum kuruluşları ile ilgili araştırmalar yapmışlardır. Bunun yanı sıra grupları ile sunular hazırlayarak sunmuşlardır. Ayrıca sunularına çeşitli gazetelerin web sayfalarından sivil toplum kuruluşları ve etkinlikleri ile ilgili buldukları haberleri ekleyerek bu haberleri ders sonunda tartışmışlardır. İlgili ders planı Çizelge 6’da verilmiştir.

30.03.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 80 Dakika
Kazanım	: Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır.
Öğrenme Alanı	: Gruplar, Kurumlar, Sosyal Örgütler
Ünite	: Toplum İçin Çalışanlar
Konu	: Sivil Toplum Kuruluşlarını Tanıyalım
Etkinlik	: Sunu Hazırlayalım
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: İnternet kaynakları, gazete ve dergiler
I. Giriş	
1. Dikkat Çekme	: Öğretmenin “Sivil toplum kuruluşları ile ilgili neler biliyorsunuz?” demesi.
2. Güdüleme	: Öğretmenin “Sosyal Bilgiler dersini bugün teknoloji sınıfında işleyeceğiz” demesi.
3. Gözden Geçirme	: Öğretmenin “Bugünkü konumuz Sivil Toplum Kuruluşları” demesi ve konuya ilişkin olarak internette araştırma yapıp sunu hazırlanacağından söz etmesi
4. Derse Geçiş	: Bir örnek power point sunusu gösterilerek araştırma sürecinin başlatılması.

II. Geliştirme

- Öğretmen, öğrencilerden sivil toplum kuruluşları ile ilgili gazete, dergi ve internetten araştırma yapmalarını isteyerek, bu konulara ulaşmada yardımcı olabilecek anahtar kelimeleri belirler.
- Öğretmen öğrencilerin ziyaret edebileceği internet sitelerini önceden ziyaret ederek sitelerin öğrenciler açısından uygunluğunu kontrol eder ve bu adreslere ders öncesinde dağıttığı yönergelerde yer verir.
- Okul ve sınıf kitaplıklarında araştırma yapılır, gazetelerden ilgili haber kupürlerine ulaşılır.
- Araştırma sonucunda öğrencilerden bir sunu hazırlayarak projeksiyon yardımıyla araştırmalarını sunmaları istenir.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugünkü dersimizde sivil toplum kuruluşları ve etkinlik alanlarını öğrendik.” demesi. Sivil toplum kuruluşlarının etkinlik alanlarının kısaca tartışılarak özetlenmesi.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin dersin sonunda öğrencilerden konuyla ilgili günlükleri yazmalarını istemesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde, “Sivil toplum kuruluşları olmasaydı?” konulu bir kompozisyon yazdırılması. Görsel Sanatlar dersinde sivil toplum kuruluşlarından biri ile ilgili afiş yapılması.

İlk etkinliklerde öğrencilerin yeterince sınıf tartışmalarına katılmadığı yönünde yapılan uyarılar, bu etkinliğin sonunda olumlu yönde değişmiştir. 03.04.2009 tarihli geçerlik komitesinde yapılan yorumlara, araştırmacı günlüğünde şu şekilde verilmiştir:

Bu hafta Burçin Türkkın, Handan Deveci ve Sibel Dal sınıfın daha fazla tartışmaya başlamış olduğu konusunda görüş birliğine vardılar. Öğrencilerde olumlu bir değişim gözlemlediklerini belirttiler.

Ders sonunda getirilen haberlerin tartışılması sırasında, tartışılan haberlerden biri de engelliler ile ilgili bir sivil toplum kuruluşunun Eskişehir’deki engellilere yönelik şehir

düzenlemeleri nedeniyle Eskişehir Büyükşehir Belediyesine yaptığı teşekkür ziyareti idi. Alpu'da engelliler için uygun eğimli yollar olmadığı sorunu öğrenciler tarafından belirlendi. Çözüm konusunda ne yapılabileceği araştırmacı tarafından sorulduğunda ise bir öğrenci Belediye Başkanı ile görüşülebileceğini ifade etti. Diğer öğrencilerin de isteği ile bu çalışmanın gerçekleştirilmesine karar verildi.

A.Ö: Çocuklar peki Alpu'da bu şekilde kaldırımlarda böyle düzenlemeler var mı?

Sınıf: Hayır.

A.Ö: Peki siz bu konuda neler düşünüyorsunuz. Şimdi hepimiz kendimizi onların yerine koyalım. Herkes yürüme engelli olduğunu düşünsün. Yürüyemediğini düşünsün. Tekerlekli sandalyede olduğunu düşünsün ve Alpu'da da yaşamak zorundasınız. Bu okulda da değil hatta Atatürk İ.Ö.O'da okuyorsunuz. Sınıfınız da 2. katta. Neler yapılmalı? Kendinizi nasıl hissederdiniz?

Y.Emre: Öğretmenim ben kendimi kötü hissedirdim. Çünkü basamaklardan çıkamıyorum. 2. kat bir de. Merdivenler çok olduğu için çıkamam.

A.Ö: Peki ne yapılması gerek bu konuda?

Y. Emre: Eğimli bir yer yapılmalı bir yerine, oradan yukarıya çıksınlar diye.

A.Ö: Teşekkür ederiz. Peki bunu kim yapacak? Eda?

Eda: Öğretmenim belediyeler yapacak, çalışanlar yapacak. Tabii biz de yapabiliriz bunu.

A.Ö: Çok üzücü bir şey değil mi? Ama böyle oturup da kendi kendimize çok üzücü deyip de oturmak yerine bu insanlar için bir şeyler yapılabilir. Bunun için nereye başvurmak gerekir. Münevver?

Münevver: İlçede öğretmenim belediyeye veya ilde belediye başkanının yanına çıkıp izinli olarak ve çıkabilir onunla konuşabilir engelliler için ne yapabileceğimizi düşünebiliriz.

A.Ö: Peki siz böyle bir şey yapmak ister misiniz?

Sınıf: Evet isteriz (30.03.2009).

Komitede izlenen bu görüntülerin ardından komite üyelerinin yaptığı yorumlar şu şekildedir:

Türkkan: Bu kadar hevesli olmaları çok güzel. O sessiz sınıf gitti sanki bambaşka bir sınıfa dönüşmeye başladı sınıf. Demek ki fırsat vermek çok önemli gerçekten.

A.Ö: İşte bu şekilde aslında öğrenciler yerel toplum çalışmalarını gerçekten gerçekleştirmiş oldular. Hem öğrenmek bilgi edinmek için toplumda yer alan bütün kaynaklar işe koşulmuş oldu. Hem de toplumla ilgili farkındalıkları artırılarak sorun belirlemeleri ve çözüm için adımlar atmaları sağlanmış oldu.

Deveci: Bir de işbirliği yapmaları çok güzel. Birlikte çok güzel çalışıyorlar.

Araştırmacı gerçekleştirilen etkinlikle ve belirlenen yerel toplum projesi ile ilgili olarak gözlem ve görüşlerine günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Öğrenciler sivil toplum kuruluşları konulu bir power point sunusu hazırladılar. Her grubun seçtiği sözcü de sunumu gerçekleştirdi. Bu etkinlikte öğrencilerim beni çok şaşırttı. Aralarında işbölümü yapıp bir kısmı görselleri buldu, bir kısmı bilgileri düzenleyip sunularını tamamladı. Bir kısmı da araştırmalarını inceleyip notlar aldılar. Bu kadar çabuk ve iyi biçimde organize olmaları beni çok mutlu etti. Daha sonra sunularını oluşturdular. Sonuç olarak, ortaya güzel bir çalışma çıktı. Alpu'da engelliler için yapılabilecek çalışmalar konuşuldu ve kime başvurulabileceğini sordum. Belediye başkanına dilekçe yazarak görüşmeye gitmeye karar verdiler ben de aralarında yapacakları oylama ile görüşme için üç kişi belirlemelerini, dilekçelerini de sınıfça yazıp imzalamalarını söyledim. Dilekçede engellilere uygun kaldırımlar yapılması, belediye araçlarında engellilerin rahat binebileceği düzenlemeler yapılması ve engelli öğrencisi bulunan okullarda eğimli merdivenler yapılması gibi isteklerden söz edeceklerini belirttiler (AG., 30.03.2009).

Gerçekleştirilen etkinlikle ilgili olarak öğrencilerden bazılarının günlüklerinden yapılan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

Bugün sivil toplum kuruluşları ile ilgili internetten araştırma yaptık, haberler bulduk ve onları tartıştık. Önceden de bilgisayarda sunu hazırlamayı seviyordum ama şimdi hem daha iyi öğrendim hem de daha çok sevdim. Sınıfımızdan üç kişi engellilere uygun yollar yapılması konusunda belediye başkanıyla görüşecek tabii dilekçeleri birlikte yazacağız. Gidecekleri de oylama ile seçeceğiz. Çok merak ediyorum kim gidecek diye (ÖG., 30.03.2009, Münevver).

Bugün sivil toplum kuruluşları ile ilgili bilgi topladık ve sunu hazırlayıp sunduk. Gösteriyi başlattığımızda çok heyecanlıyım. Güzel olduğu için çok sevindik. Çalışmalarımız ve emeklerimiz çöpe gitmedi. Öğretmenimiz bizimle gurur duydu. Hepsini kameraya çekti. Haberleri de okuyup tartıştık sonra zil çaldı evimize gittik (ÖG., 30.03.2009, Y.Emre).

Etkinliğin sonunda odak öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

Bu etkinlik ile sivil toplum kuruluşlarının yararlarını öğrendik. Web sitelerini öğrendik, araştırma yapmayı öğrendik internette. Zaten daha önce de biliyorduk ama geliştirdik. Yararlı bir etkinlikti... Benim arkadaşlarımdan mesela o kadar güzel yapabileceğini (sunu hazırlamak) hiç düşünmemiştim. O çok ilgimi çekti bu etkinlikte... Günlük yaşamımda da mesela haberlerde duyuyoruz deprem oluyor, Kızılay yardım ediyor. O da sivil toplum kuruluşu. Yani mesela önceden bilmiyorduk. Onun görevlerini öğrendim (30.03.2009, Büşra).

Bu etkinlik sayesinde mesela yürüyemeyenler için eğimli yollar yapılmasını sağlayıp onların hayatını kolaylaştırabileceğimizi öğrendim (30.03.2009, Dilara).

Biz bu etkinlikte sivil toplum kuruluşlarının her şey gibi ilk önce amaçlarını öğrendik. İnternette bulduğumuz bilgi, resim ve haberleri birleştirerek sunu hazırladık. Bütün gruptaki hepimizin fikirlerini, düşüncelerini bir araya getirmek ve sunmak bizim açımızdan iyi. Hem de grup olarak çalışmayı ve sunu yapmayı öğrendik. Bu yönden iyi bir şeydi. Mesela ben internette şunu bilmiyordum. Ben google'a mesela insan resimleri yazıyordum orada onu iki saat arıyordum. Ama insan resimleri yazıp görseller deyince daha kolay oluyormuş. Bunun gibi şeyler de öğrendim. Yani internette araştırma yapma bakımından da faydası oldu. Engellilerle ilgili bir çalışma yapmaya da karar verdik. Kendimi mesela onların yerine koyunca ayağı tutmayan birinin, ne kadar zor oluyor. Çok güzel bir proje olacak eğer belediye başkanı kabul ederse böyle bir şeyi. Nasıl diyeyim çok güzel bir duygu bunu öğrendim (30.03.2009, Eda).

Etkinliğe ilişkin olarak öğrenciler; bu etkinliğin internette araştırma yapma becerilerine katkı sağladığını, sivil toplum kuruluşları ve etkinlik alanlarına ilişkin bilgi edindiklerini, grupta çalışma, sunum yapma gibi konularda katkılar sağladığını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra sivil toplum kuruluşları ile ilgili haberlerin tartışılması sırasında öğrenciler Alpu'da engelliler için gerekli düzenlemelerin yapılmadığı kaldırımların, okul binalarının ve diğer resmi binaların bedensel engelli vatandaşlara uygun olmadığı sorununu belirlemişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak Belediye Başkanı ile görüşmek istemişler sınıfça bir dilekçe yazarak imza altına almışlardır. Belediye başkanı ile görüşerek dilekçeyi vermesi için de seçim yoluyla üç kişi belirlemeye karar vermişlerdir. Bu gelişmelerden yola çıkılarak bu etkinliğin, öğrencilerin yaşadığı çevrede sorun belirlemelerine ve bu sorunu çözme yolunda adım atmalarına katkıda bulunduğu söylenebilir. Öğrencilerin çoğu bu etkinliğin internette araştırma yapma, sunu hazırlama gibi konularda katkı sağladığını ifade etmiştir.

4.1.6. Kitap Toplama Kampanyası Etkinliği

24.03.2009 tarihli komitede kütüphane alan gezisi etkinliği izlenmiştir. Etkinlik sırasında öğrencilerin, kitap sayısının azlığını bir sorun olarak belirlemeleri üzerine komite üyelerinden Burçin Türkkan öğrencilerin kitap toplama kampanyası düzenleyerek bu sorunu çözmesini önermiştir. Bu öneri diğer komite üyelerince de kabul görmüş, çalışmanın 02.04.2009 tarihinde gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Öğrenciler 02.04.2009 tarihinde kitap toplama kampanyası yapmaya başlamışlardır. Sınıfta afişler hazırlayarak, bu kampanyayı tüm ilçeye duyurmaya karar vermişlerdir. Afişlerin hazırlanması sırasında araştırmacı, öğrencilere İlçe Milli Eğitim Müdürü ile yaptığı görüşme sonucu gerçekleşen bir gelişmeyi şu şekilde aktarmış, öğrenciler bu duruma çok sevinmişlerdir:

A.Ö: Ben İlçe Milli Eğitim Müdürünü aradım. Bu kampanyanın daha ciddiye alınması için. Biliyorsunuz okullara resmi yazılar geliyor. Böyle yarışmalar, kampanyalar duyuruluyor. “Alpu’daki bütün okullara resmi yazı gönderebilir misiniz?” dedim. “Benim öğrencilerim bir kitap toplama kampanyası düzenlemek ve İlçe Halk Kütüphanesini zenginleştirmek istiyor.” dedim. “Öğrencileriniz dilekçe okula başvursun. Okuldan da üst yazı ile gönderin. Biz de okullara duyuralım” dedi. Yani kabul etti. Ama sizin dilekçe ile başvurmanız gerekiyor. Artık onu da halledersiniz.

Sınıf: Yaşasın...

Dilara: Öğretmenim hem herkes daha böyle ciddi olur. Başka okullardaki öğretmenler de der yardım edin diye öğrencilerine. Hem zaten afişleri de görecek herkes.

Yapılan çalışmaya ilişkin olarak komite üyeleri görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Deveci: İlçe Milli Eğitimin bu konuya verdiği destek çok iyi olmuş. Çünkü yalnızca afişlerle duyuru yapmak yerine hem yine resmi bir kurumla öğrenciler irtibata geçmiş oldular yani yerel çevrelerinde yer alan bir kurumla da ilişki kurdular. Bu da çalışmanın bir parçası zaten öyle değil mi?

A.Ö: Evet zaten okul idaresine dilekçeleri yazıp sınıfça imzaladılar. Üst yazı ile de hemen gönderdik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne. Resmi yazı çıktı. Haftaya da diğer okullara kampanya resmi yazı ile duyurulacakmış.

Türkkan: Çok güzel.

Bu çalışmanın ardından bir öğrenci günlüğüne şunları yansıtmıştır:

Kütüphane gezisinden sonra az kitap var diye kitap toplama kampanyası yapacaktık. İlçe Milli Eğitim Müdürü de yazı yazıp okullara da duyuru yaptı. Bütün ilçe bize yardım edecek. Biz de pankartlar hazırlayıp kampanyayı herkese duyurmaya karar verdik. Benim görevim pankartımı kütüphaneye asmaktı. Soner Bey gittiğimde beni odasına aldı ve hepsini teker teker anlattım. Bunu kütüphanenin camına astı. Ne güzel bir işi kendin başarmak. İnsanı gururlandırıyor. Ben bu ödevleri çok seviyorum. Bunların tekrarlanmasını istiyorum (ÖG., 02.04.2009, Münevver).

Odak öğrenciler ile yapılan etkinlik sonunda yapılan görüşme sonunda bir öğrenci görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Kitapların azlığı nedeniyle biz kitap toplama kampanyası düzenledik. Milli Eğitim Müdürü de resmi yazıyla duyurdu bütün okullara biz de afişler hazırlayıp ilçede astık kampanyayla ilgili. Bu kampanyayı yapmamıza çok sevindim öğretmenim. Herkes mesela biz, kitapları bağışlayacağız. Herkes de bu kitaplardan yararlanabilecek (16.03.2009, Dilara).

Etkinlik amacına ulaşmış, Alpu İlçe Halk Kütüphanesi için kitap toplanmıştır. Kampanya kapsamında öğrenciler, kampanya duyuru afişleri hazırlayarak ilçede çeşitli yerlere asmışlar, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne dilekçe ile başvurarak kampanyanın ilçe okullarına resmi yazı ile duyurulmasını sağlamışlardır. Öğrencilerin çevrelerine yararlı bir etkinlik yapmaktan duydukları mutluluk gerek odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde, gerekse öğrenci günlüklerinde öne çıkan noktalar olarak sayılabilir.

Öğrenci günlükleri, odak öğrencilerle yapılan görüşmeler, araştırmacı günlüğü ve geçerlik komitesinde ifade edilen görüşler gibi tüm veri kaynakları birbirini destekler niteliktedir.

4.1.7. Dosya Oluşturma (TEMA) Etkinliği

Bu etkinlik “İnternet ve Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma” başlığı altında ele alınmış, hem internet hem de kütüphane kaynaklarından öğrencilerin yararlanması sağlanmıştır. Etkinliğe ilişkin ders planı şu şekildedir:

06.04.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 80 Dakika
Kazanım	:Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir.
Öğrenme Alanı	: Gruplar, kurumlar, sosyal örgütler
Ünite	: Toplum İçin Çalışanlar
Konu	: TEMA'nın Kuruluş amaçları
Etkinlik	: Dosya Oluşturma (TEMA)
Kaynaklar, Araç ve Gereçler:	www.tema.org.tr ve diğer internet kaynakları, gazete ve dergiler
I. Giriş	
1. Dikkat Çekme	: Öğretmenin “TEMA ile ilgili neler biliyorsunuz?” demesi.
2. Güdüleme	: Öğretmenin “Yönergelerinizi getirdiniz mi? Ders öncesi yapmanız gereken hazırlıklarınızı yaptınız mı?” demesi.
3. Gözden Geçirme	: Öğretmenin yönergeleri kısaca gözden geçirmesi.
4. Derse Geçiş	: Ders sonunda tartışılmak üzere konu ile ilgili getirilen haberlerin toplanması ve derse geçilmesi.
II. Geliştirme	
• Öğretmen, öğrencilere TEMA ile ilgili gazete, dergi ve internetten araştırma	

yapmalarını söyleyerek, bu konulara ulaşmada yardımcı olabilecek anahtar kelimelerin ve TEMA'nın internet adresi (www.tema.org.tr)'nin de bulunduğu yönergelerinden yararlanmalarını hatırlatır.

- Öğretmen öğrencilerin ziyaret edebileceği internet sitelerini önceden ziyaret ederek sitelerin öğrenciler açısından uygunluğunu kontrol eder.
- Okul ve sınıf kitaplıklarında araştırma yapılır, gazetelerden ilgili haber kupürlerine ulaşılır.
- Araştırma sonucunda öğrencilerden TEMA ilgili birer dosya oluşturmaları istenir.

III. Sonuç

- Öğretmenin “TEMA'nın kuruluş amaçlarını öğrendik.” demesi.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin dersin sonunda öğrencilerden konuyla ilgili günlüklerini yazmalarını istemesi. Dosya oluşturma ile ilgili olumlu ya da olumsuz gözlemlerini yazarak paylaşımlarını istemesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde, “TEMA” konulu bir kompozisyon yazdırılması. Görsel Sanatlar dersinde TEMA ile ilgili afiş yapılması.

Ders sonunda getirilen haberlerin tartışılması sırasında, öğrencilerin Alpu'da insanların çevreye karşı yeterince duyarlı olmadığı yönünde birtakım örnekler verilmesi, ağaçlandırmanın da yeterli derecede olmadığını, okul bahçesinin yeterince temiz olmadığını belirtmeleri üzerine çözüm konusunda ne yapılabileceği araştırmacı tarafından sorulduğunda öğrenciler çevreye bilgilendirici, bilinçlendirici pankartlar asabileceklerini, bahçe temizliğini okulca gerçekleştirebileceklerini, fidan alıp dikebileceklerini çözüm önerisi olarak sunmuşlardır. Bunun üzerine belirlenen çözümlerin hepsini kapsayan bir proje gerçekleştirilmesine ve bu konunun çözüme ulaştırılmasına karar verilmiştir. Derste durum şu şekilde gerçekleşmiştir:

A.Ö: Alpu'da ne tür sorunlar saptıyorsunuz. Alpu'daki çevre sorunları nelerdir? Eda?

Eda: Öğretmenim Alpu'da çevre temizliğine dikkat edilmiyor. Ağaçlar böyle daha çok umursanmıyor.

A.Ö: Peki bu konuda neler yapabiliriz?

Eda: Sloganlar asabiliriz, öyle gördüğümüz kişileri uyarabiliriz.

A.Ö: Nerelere asacağız sloganları?

Eda: Çarşıya yollara caddelere... (06.09.2009)

A.Ö: Peki çocuklar başka ne yapabiliriz? Hadi insanları bilinçlendirmek için böyle bir şey yaptık. Alpu için biz ne yapabiliriz? Biz sınıf olarak, Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu 5/A sınıfı olarak sizler ne yapabilirsiniz bu konuda? Emre?

Emre : Öğretmenim geçen yıl, eee öğretmenim geçen yılki okulunda öğretmenimiz bizi ikişerli gruplara ayırmıştı. Sonra Fevziye köyünün orada kurumuş ağaçlar vardı. Oraya bir sürü fidan dikmiştik.

Dilara: Belediyenin ve okulların yardımı ile değişik yerlere fidanlar dikebiliriz.

A.Ö: Belediyenin ve okulların yardımıyla diyorsun ama okulların böyle bir parası yok biliyorsunuz değil mi? Ama belediyeden hadi diyelim ki söyleriz. Ne yapabiliriz, belediyeden nasıl yardım isteyebiliriz? Ne yaparak?

Eda: Herkes ağaç getirir. Fidan alıp daha çok ağacımız olur ve herkes getirir.

A.Ö: Peki herkes alabilir mi bir fidan?

Sınıf: Evet

A.Ö: Öğretmenim alabilirim diyenler kimler? Ben bir tane fidan alabilirim diyenler? Pazarda satılıyormuş, orman işletme şefliklerinde satılıyormuş... Neredeyse herkes alabilirim diyor değil mi?

Sınıf: Evet (06.09.2009).

Geçerlik komitesinde dersin işleyiş süreci ile ilgili olarak bir soruna rastlanmamıştır. Komite üyeleri bu etkinliğin ardından, daha önceki komitelerde üzerinde durulan, sınıfta gerçekleştirilen tartışmaların öğrencileri harekete geçirdiğini ve öğrencilerin geçen hafta kendine güvenlerinin arttığını gözlediklerinden söz etmişlerdir.

Deveci: Öğrenciler tartışma bile yapamazken şimdi fikir üretmeye başladılar. Her geçen hafta kendilerine olan güvenlerinin arttığını gözlemliyoruz. Bu da son derece sevindirici.

Türkan: Evet bir de bu kadar istekli olmaları çok güzel. Şunu da yapalım. Bunu da yapalım diye ne kadar istekle konuşuyorlar böyle. Ben bile heveslendim.

Ders sonunda araştırmacı, yapılan etkinliğine ilişkin gözlemlerine günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Öğrenciler derse geldiklerinde, yönergede yazan talimatlara uygun biçimde hazırlıklarını tamamlamışlardı. Her bir öğrenci dosyasını oluşturdu. Daha sonra ise sınıfta sunum gerçekleştirildi. İçerik yönünden ve biçimsel yönden herkes birbirinin çalışmalarını eleştirdi. Haberler tartışıldı. Kapak tasarımı, görseller, araştırmanın yeterliliği gibi pek çok konuda görüşlerini dile getirdiler. Her biri buldukları bilgileri sınıfta paylaştı ve sunumlarını gerçekleştirdiler. Derste haberlerin tartışılması sırasında Alpu'da çevre bilincinin yeterince gelişmediği ve ilçede gözlenen çevre kirliliğine ilişkin bir tartışma çıktı. Öğrenciler Alpu'daki insanların çevre konusunda bilinçsiz hareket ettiğini ve çevrenin olması gerektiği kadar yeşil olmadığını söylediler. Bunun üzerine öğrencilere ne yapılabileceğini sordum. Öğrenciler Alpu'nun her yerine çevre bilinci oluşturmak amacıyla pankartlar hazırlayıp asabileceğimiz yönünde görüş belirttiler. Bunun yanı sıra okul bahçesinden başlayarak ağaç dikilebileceğini söylediler. Ben de ilk olarak pankartları nerelere asabileceğimizi sordum. Evlerinin önüne, odalarının camına, esnaf dükkânlarına, izin alarak resmi kurumların camlarına ya da önlerine ve de otobüs durakları gibi herkesin kullandığı alanlara asabileceğimizi belirttiler. Bunun üzerine pankartlar hazırlanarak belirtilen yerlere asılmasına karar verildi. Öğrencilere pankartlarını hazırlamak için 1 hafta süre verildi. Fidan dikme konusunda ise fidanları nereden temin edebileceğimizi sordum. Münevver, Orman Müdürlüğü'nden

isteyebiliriz dedi. Öğle yemeğine giderken oraya uğrayabileceğini belirtti. Bunun üzerine gidip bilgi almasına ve öğleden sonra sınıfta paylaşmasına karar verildi. Münevver öğle arası Orman Müdürlüğüne gittiğini ancak şu anda ellerinde yeterince fidan olmadığını belirtti. Bir çözüm yolu aramaya başladık. Dilara cumartesi günleri Alpu'da kurulan pazarda fidan satıldığını oradan temin edilebileceğini belirtti. Bütün öğrenciler fidan alabileceğini belirtti. Büşra ise çiçek dikmek istediğini söyledi. Oy birliği ile fidan ve çiçek alınmasına ve pankartların asılacağı gün, fidanların da dikilmesine karar verildi (AG., 06.03.2009).

Öğretim sürecinde yapılmasına karar verilen yerel toplum çalışması ile ilgili olarak bazı öğrencilerin günlüklerinden yapılan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

Bugün dersimizi bilişim sınıfında yapık. Tema ile ilgili araştırma yapacaktık. Bence çok güzeldi. Bundan çok bilgi aldım. Ama keşke bir daha yapsak. Çünkü benim dosyam bence pek güzel olmadı o yüzden. Bu dersin sonunda “Çevre Konusunda Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası” düzenlemeye karar vermiştik (ÖG., 06.03.2009, Sevgi).

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

İnternette TEMA'nın yeşillendirme ile ilgili pek çok projesini öğrendim. Resimleri de amblemi de çok güzeldi. Dosya hazırlamamız da güzeldi... Haberler bulmak, onları tartışmak hoşuma gitti. Günlük yaşamımı da etkiledi. Çünkü yere çöp atıyorduk. Artık atmıyoruz. Mesela bunu öğrendik. Çevreyi bilinçlendirmek, insanları uyarmak istiyoruz. Biz yaparsak aynısını, ne anlamı kalır ki onun (06.03.2009, Büşra).

Bu etkinlik ile TEMA'nın amaçlarını, yararlarını öğrendim. Araştırmalar yapıp dosyalar hazırladık. Böyle kendimiz araştırmalar yapınca daha iyi anlıyoruz bence (06.03.2009, Dilara).

Bu etkinlikle ilgili olarak öğrencilerin çoğu, konuları araştırarak daha iyi öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Tema ve Tema'nın çalışmaları çok ilgilerini çekmiş, derste gerçekleşen tartışmalar sırasında Alpu'da çevre bilincinin yeterince gelişmediği ve yeterince ağaçlandırma yapılmadığı gibi sorunlar belirlemişlerdir. Bunun yanı sıra okul bahçesinden başlayarak, Alpu'da çevre kirliliğinin de olduğunu ifade etmişlerdir. Belirlenen bu sorunlara yönelik olarak bahçe temizliği yapılmasına, fidan dikme çalışması yapılmasına ve ilçe halkını bilinçlendirmek için çevre ile ilgili sloganlar yazılarak pankartlar hazırlanıp ilçenin her yerine asılmasına karar verilmiştir. Bu durum, etkinliğin öğrencilerin yaşadıkları çevrede sorunlar belirleyerek çözüme girişiminde bulunmalarına katkı sağladığı biçiminde yorumlanabilir.

4.1.8. Engellilere Yardım Projesi Etkinliği

30.03.2009 tarihinde gerçekleştirilen "Sivil Toplum Kuruluşları" konulu "Sunu Hazırlıyorum" etkinliği sonunda, sınıfa getirilen haberlerin tartışılması sırasında öğrenciler Alpu'daki engelli vatandaşlara yönelik olarak, ilçe'deki resmi kurumlarda ve kaldırımlarında gerekli düzenlemelerin yapılmadığı sorununu belirlemişler, bu sorunu çözmek için seçtikleri öğrenciler aracılığı ile Alpu İlçe Belediye Başkanı'na dilekçe ileterek görüşmeye karar vermişlerdir.

Seçilen kişiler sınıfça imzalanan bir dilekçe ile 09.04.2009 tarihinde Belediye Başkanı'na gitmiş, görüşme gerçekleştirmiş, görüşmeler de kamera ile kayıt altına alınarak sınıfta sunulmuştur. Görüşmede göze çarpan konuşmalar şu şekildedir:

Belediye Başkanı: Çocuklar önce hoş geldiniz. Ben dilekçelerinizi okudum. Sizin gibi çocukların bizim gibi büyüklere yol göstermesi çok güzel bir şey. Bu kadar duyarlı olduğunuz için de ayrıca çok memnun oldum. Dilekçede engellilere yardım için eğimli kaldırımlar okul gibi resmi kurumlarda da bu duruma uygun düzenlemeler istediğinizi belirtmişsiniz. Zaten biz yollar ve kaldırım yenileme için çalışmalar

yapacağız yani planımız dahilinde bu plana şimdi eğimli olmasını da ekleyebiliriz. Yalnız bu düzenleme için biz belediye olarak sizden biraz zaman istiyoruz olur mu?

Öğrenciler: Olur... Tabii...

Belediye Başkanı: Teşekkür ederim.

Eda: Biz teşekkür ederiz. Aslında ben bir şey söylemek istiyorum.

Belediye Başkanı: Tabii ki buyurun.

Eda: Şimdi biliyorsunuz bizim okulun orada semt pazarı kuruluyor hafta sonu. Biz pazartesi günü okula geliyoruz. Bahçemizin her tarafında pazarcıların çöpleri oluyor. Biz her pazartesi bahçe temizliği yapmak zorunda kalıyoruz.

Belediye Başkanı: Tamam. Bu konuda zabıtalara gerekeni söyleyelim. Onlar da pazarcılarını uyarsınlar. Hatta eğer isterseniz pazarın kurulduğu gün sizler de zabıtalalar ile birlikte uyarıları yapabilirsiniz.

Eda: Teşekkür ederiz. Bir de bizim okulun arka bahçesinde çok uzamış otlar var. Biz orada oyun oynayamıyoruz. Hiç kullanamıyoruz. Hem zaten kene falan da olabilir diye o otların içine giremiyoruz.

Belediye Başkanı: Aslında çok şanslısınız. Çünkü daha geçen hafta bir ot biçme makinesi aldık belediyeye. Ben pazartesi günü göndereyim görevlileri arka bahçenizi temizlensin.

Mehmet: Çok teşekkür ederiz. Son bir şey daha var. Okulun arka sokağına bir çöp bidonu koyabilir misiniz. Mahalleli de çöpleri bizim bahçeye atıyor da.

Belediye Başkanı: Tamam çocuklar onu da not alayım ben. Başka bir isteğiniz var mı?

Eda: Yok, çok teşekkür ederiz.

Belediye Başkanı: Ne zaman isterseniz gelebilirsiniz çocuklar oldu mu?

Büşra: Çok teşekkür ederiz (09.04.2009).

Komitede bu görüntülerin izlenmesinin ardından komite üyeleri şu şekilde yorumlarda bulunmuşlardır:

Dal: Tuğba okulla ilgili sorunları da iletme konusunda öğrencilerin önceden seninle de görüşmüş müydü?

A.Ö: Hayır aslında ben çok şaşırdım. Öğrenciler görüşme görüntülerini izletirken, o anda mı aklınıza geldi diye sordum. Yolda gelmiş akıllarına sonra birlikte karar verip gidince bunları da söyleyelim demişler.

Türkkan: Artık kendi belirledikleri sorunları bireysel olarak, yani sana bağlı kalmadan çözebiliyorlar.

A.Ö: Evet hocam buna çok sevindim.

Deveci: Vatandaşlık haklarını nasıl kullanmaları gerektiğini kavradılar. Bu çok güzel bir gelişme (10.04.2009).

Bu çalışma ile ilgili görüşlerini araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansıtmıştır:

Belediye başkanı ile bugün bir görüşme gerçekleştirerek dilekçelerini veren öğrencilerim beni bir konuda daha şaşırttılar. Oraya görüşmeye gitmişler. Dertlerini çok güzel biçimde ifade ederek söz almışlar. Ama beni asıl şaşırtan öğrencilerimin kendi rahatsızlık duydukları birkaç konuyu daha orada belediye başkanı ile çözmeye çalışmaları oldu. Görüşmeden sonra sınıfa geldiklerinde uzun uzun olanları anlattılar ve kamera görüntülerini izledik. Mehmet “Belediye Başkanına süre verdik. Ama zaman zaman hatırlatacağız.” dedi. Bu çalışmalarını da gerektiği gibi yapabildiler. Bunun yanı sıra belediye başkanından okula basketbol ve voleybol sahası yaptırılması konusunda da söz almışlar. Örneğin Büşra “Öğretmenim artık isteklerimizi büyüklerimize iletince onların bizimle ilgileneceğini biliyoruz. Bu yüzden bir sorun olunca çözebiliriz” dedi. Öğrencilerimin sorun çözebilen bireyler olarak yetişmelerine çalışmamın hizmet ediyor olması beni çok mutlu etti (A.G., 09.04.2009).

14. 05. 2009 tarihinde tenefüste iki öğrencinin araştırmacı ile paylaştıkları sorun çözme girişimlerine ilişkin olarak araştırmacının günlüğünden alınan notlar şu şekildedir:

Bugün bir olay yaşadım. Dün yolda belediye başkanını yürürken gören Münevver ve Büşra hemen yakalayıp bir istekte bulunmuşlar kapılarının önüne çöp varili istemişler. Bugün belediye başkanı isteklerini gerçekleştirmiş. Son derece mutlulardı bugün. Bu şekilde, yaşadıkları çevrede gözlerine çarpan aksaklıkları çözmeye çalışmaları, hatta hiç çekinmeden yetkililer ile görüşüp sonuca ulaştırmaları beni inanılmaz derecede mutlu etti (AG., 14.05.2009).

Öğrenciler yapmış oldukları çalışmaya ilişkin görüşlerini günlüklerine şöyle yansıtmışlardır:

Sınıfımız ilçemizdeki sorunları inceledi. Engelliler için çok ihtiyaç olduğunu gördü. Zaten ilçemizde bir sivil toplum kuruluşu yok. Biz çözüyoruz. Bunun için belediyeye dilekçe yazdık. Bütün sınıf da imzaladı. Dilekçeyi ben, Eda ve Büşra verecektik. Dilara ise kameraya görüşmemizi çekecekti. İlk gün belediye başkanını bulamadık. Sonraki gün şehir dışında olduğundan göremedik. Sonraki gün bulduk. Belediye başkanı bizi karşıladı, dilekçemizi okuyup bize en kısa zamanda bunu gerçekleştireceğine söz verdi. Biz de teşekkür edip oradan çıktık. Bu projenin engelliler için yararlı olacağını düşünüyorum (ÖG., 09.04.2009, Mehmet).

Bugün belediye başkanı ile görüşme yapacaktık. Dün yazmış olduğumuz dilekçeyi bütün arkadaşlarımızın imzasıyla götürüp verdik. Belediye başkanı çok sevindi. Sizin gibi küçük çocukların bizim gibi büyüklere akıl vermesi çok güzel dedi. Bize söz verip biraz zaman istedi. Tabii biz de ona bu zamanı tanyacağız. Ben bu yönden bizim böyle bir fikir sahibi olmamızla gurur duydum. Biz büyüyünce böyle çalışmalar sayesinde daha yardımsever olabileceğiz. Bence yararı bu. Bir de kendimi engellilerin yerine koydum ve ne kadar zor olduğunu gördüm. Ben bunları hissettim. Öğretmenime de çok teşekkür ederim (ÖG., 09.04.2009, Eda).

Odak öğrenciler ile yapılan görüşme sonucunda yapılan çalışmaya ilişkin olarak öğrencilerin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

Bu çalışma sayesinde, büyüyünce ben Belediye Başkanı ile konuşmuştum. Onun koltuğuna oturmuştum diye bir heyecan olacak içimde. Günlük yaşamda yolda gördüğüm bir engelli için, kendi işini kendi yapsın deyip geçmiyoruz. Ona yardım ediyoruz. Bundan dolayı günlük yaşamımızda etkisi oldu (09.04.2009, Eda).

Bu etkinlik çok hoşuma gitti. Daha çok bilgi sahibi olduk (09.04.2009, Dilara).

Bu etkinlik hakkında mesela yürüyemeyenler için eğimli yollar yapılarak onların hayatını kolaylaştırabiliriz. Eğer Belediye Başkanı verdiği sözü tutarsa (09.04.2009, Büşra).

Öğrencilerin kendilerini çok iyi ifade ettiği gözlenmiştir. Öğrenciler seçim yoluyla belirlenerek Belediye Başkanı ile görüşmeye gönderilmiştir. Kaldırımlarda ve resmi kurumlarda engelli vatandaşlara yönelik düzenlemeler yapılmasını sağlama amacıyla görüşmeye giden öğrenciler, Belediye Başkanı ile okul ile ilgili belirledikleri sorunlara ilişkin de görüşme yapmışlardır. Belediye Başkanı bu istekleri olumlu karşılamış ve dönem içinde çözmüştür. Böylece öğrenciler bu çalışma ile yaşadıkları çevrede belirledikleri sorunların çözülmesini sağlamışlardır. Uygulamanın ilerleyen aşamalarında da, örneğin tatbikat düzenleme etkinliğinde belediye başkanı ile araştırmacıya haber verme gereği duymadan iletişime geçerek çalışmalarına katkı getirmesini sağlamışlardır. Yine iki öğrenci sokaklarına çöp varili konması ile ilgili olarak yolda karşılaştıkları belediye başkanına isteklerini iletmişler ve sokaklarına çöp varili konmasını sağlamışlardır. Kısaca bu etkinliğin öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırdığı, bireysel çalışma becerilerinin gelişimine katkılar sağladığı söylenebilir. Öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü, odak öğrenci görüşmeleri, geçerlik komitesi kayıtları gibi tüm veri kaynakları birbirini destekler niteliktedir.

4.1.9. Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası

TEMA Dosyam etkinliğinin sonunda öğrenciler konuyu tartışırken Alpu ilçesinde yeterince ağaç bulunmadığını ve çevre konusunda insanların bilinçsiz davrandığını saptamışlardır. Buna yönelik olarak öğrenciler çevre konusunda insanları bilinçlendirmek amacıyla pankartlar hazırlayarak Alpu'da uygun olan her yere asmaya karar vermişler, bunun yanı sıra okul bahçesini temizleme ve okul bahçesine fidan dikme çalışmalarını yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bunun üzerine çalışmalar planlanmış, öğrenciler üçerli gruplara ayrılmış, pankart asılacak yerlerin önünde diğer gruplar beklerken, sırası gelen grup, kamera ile bu yerlere girip açıklamalarını yaparak pankartlarını asmak için izin istemiş ve pankartlarını asmışlardır. Öğrencilerin pankartları asmak için bir kahvehaneye girmesi sonucu şu şekilde bir konuşma gerçekleşmiştir:

Dilara: Biz Alpu'nun yeterince yeşil olmadığını ve insanların çevreyi kirlettiklerini düşünüyoruz. Bu konuda insanları bilgilendirmek için şöyle bir pankart hazırladık bunu camınıza asabilir miyiz?

Kahveci: Yasak olmasın!

Dilara: Yok yasak olacak bir şey değil. "Çevremizi Temiz Tutalım" yazıyor pankartımızda.

Kahveci: Babam gelsin ona sorun.

Dilara: Ne zaman gelir?

Kahveci: Birkaç saate gelir.

Dilara: Bizim o kadar vaktimiz yok. İyi günler (13.04.2009).

Bu duruma ilişkin olarak geçerlik komitesinde, komite üyeleri şu şekilde görüşlerini dile getirmişlerdir:

Deveci: Bu şekilde öğrencilerin içeriye tek başlarına yani sen olmadan gitmeleri çok güzel. Bir de böyle hiç çekinme yok. Kendilerini çok güzel ifade etmişler.

Türkkan: Evet bu da ne kadar gelişme gösterdiklerinin kanıtı aslında öyle değil mi?

Deveci: Evet hele bir yerde Dilara mıydı o kahvehanedeki?

A.Ö: Evet.

Deveci: Kahveci, pankartı asmak için babama sorun izin alın deyince Dilara'nın ne zaman gelir demesi ve sonrasında da ama bizim o kadar vaktimiz yok diyerek tavrını ortaya koyması ve öğrencilerin kızgın biçimde kahveden çıkmaları çok güzeldi. Pankartların asılma gerekçelerini de çok iyi açıkladılar.

Türkkan: Yalnız herkes çok anlayışlı ve nazikti kahvehane dışında. Onlara büyük insan gibi davrandılar. Resmi kurumlardaki görevliler de gayet sıcaktı. Öğrencilerdeki değişim zaten çok açık da, bu durum da bir artı.

A.Ö: Zaten Alpu küçük bir ilçe. Bu çalışmalar sayesinde tüm ilçe öğrencilerimi tanıdı artık. Acaba bu kez neyin peşindeler diye merak bile ediyorlar.

Deveci: İlçeye bir renk geldi aslında. Bir hareketlilik geldi.

Dal: Fidan dikme çalışması da güzeldi. Diğer sınıfların da ilgisini çekmiş. Kamera görüntülerinde hepsi fidan diken öğrencileri izliyordu.

A.Ö: Evet aslında bu durum örnek oldu. Onlar da öğretmenlerine ısrar etmişler biz de dikelim diye. Sanırım arka bahçeye de onlar dikecekler haftaya.

Dal: Ne güzel (17.04.2009).

Yapılan çalışmaya ilişkin olarak araştırmacı, günlüğünde görüşlerine şu şekilde yer vermiştir:

Öğrencilerim çevre bilinci oluşturabilmek amacıyla yazmış oldukları sloganlarla pankartlar oluşturup geldiler. Pankartlar çok güzel olmuştu. Sonra hep birlikte okuldan başlayarak Alpu'nun her yerine bu pankartları asmaya başladık. Esnaf dükkanlarına, resmi kurumlara, otobüs duraklarına kısacası halkın görebileceği her yere pankartları astık. Ben hiçbir şekilde öğrencilere müdahale etmedim yalnızca onları istedikleri yerlere götürdüm kamerayı da onlara verdim kendileri gidip açıklamaları yaparak pankartları asmak için ilgili kişileri ikna etiler. Teker teker insanlarla görüştüler. Daha sonra

okula geldik ve öğrenciler getirmiş oldukları fidanları okul bahçesine diktiler. Son derece girişkenlerdi. Çalışmanın başlarındaki halleriyle kıyasladığımda kendilerine çok daha fazla güvendiklerini ve daha kolay iletişim kurduklarını gözlemliyorum (13.04.2009).

Öğrenciler gerçekleştirilen çalışmaya ilişkin görüşlerini günlüklerine şu şekilde yansıtmışlardır:

Bugün bilinçlendirme için hazırladığımız, üzerinde sloganlar yazan pankartlarımızı astık. Marketlere, internet kafelere, karakola, belediyeye, kaymakamlığa, okulumuza, dükkānlara, otobüs duraklarına astık. Öğlende fidanlarımızı diktik, suladık. Aslında öncelikle okul bahçemizin temizliğini okulca yaptık. Bence buradaki insanlar da saygı gösterecekler de fidan diksekler çok güzel olurdu. Bir de daha çok fidanımız olsaydı iyi olurdu. Çevre ile ilgili bilgilendim, öğrendim. Yararları öğrenmemizi sağlaması ve çevre ile ilgili sorun belirlememiz. Proje bulmamız oldu (ÖG., 13.04.2009, Sevgi).

Bugün herkes okula fidan getirmişti. Ne yapacağımız belliydi. Okulumuzu temizledik, pankartlar astık ve fidanlarımızı diktik. Çevremizin güzelleşeceğinin düşüncesi bile beni mutlu ediyordu. Bence bu şekilde bulunduğumuz yeri güzelleştirmek ve temiz tutmak için çalışmalar yapmalıyız. Kendimiz ve geleceğimiz için yararlı olacaktır (ÖG., 13.04.2009, Mehmet

Yapılan çalışmanın ardından odak öğrenciler ile yapılan görüşmelere dair doğrudan alıntılar şöyledir:

Ağaçların, çevrenin önemini daha çok öğrendim. Projemiz ise beni heyecanlandırdı. Çünkü ilk kez böyle bir şey yaptım. Fidan dikme ile ilgili olarak çevremizi güzelleştirdiğimi düşündüm (13.04.2009, Dilara).

Benim için çevre bilincime faydası oldu. Çevreye karşı bilinçli olmak çok güzel bir şey, etraftı yeşillendirmek. Çevreyi ve ağaçları korumak çok hoş oldu. Biz de yavru temacı gibi bir şey olduk. Ağaç dikmemiz sanki akciğerlerimizi çoğaltıyoruz gibi bir şey oluyor. Hem oksijenimiz artıyor. Hem de çevremizi güzelleştiriyoruz. Çok heyecanlandım. Mesela bu proje bizim günlük yaşamımızı da etkiledi. Artık yediklerimizin çöpünü yere değil, çöp kutusuna atıyoruz. Çevreyi yeşillendirme bakımından da etkiledi. Yeşillik alanlarda oynamak, gülmek, eğlenmek çok güzel olacak (13.04.2009, Eda).

Çalışma sırasında herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Öğrencilerin çoğu yapmış oldukları bu çalışmanın kendi çevre bilinçlerinin gelişimine katkıda bulunduğunu, bu çalışmadan sonra daha iyi örnek olabilmek için çevreye karşı daha duyarlı davrandıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışma kapsamında okul bahçesi tüm okul öğrencileri ile birlikte temizlenmiştir. Bunun yanı sıra okul bahçesine her öğrenci bir fidan dikmiştir. Çalışmanın bu boyutu ile öğrencilerin okulları ile ilgili sorunları çözmeleri sağlanmıştır.

İlçedeki tüm dükkân, resmi kurum ve otobüs duraklarına ilçe halkının çevreye karşı duyarlılıklarını artırmak amacıyla hazırlanan uyarı pankartları asılarak da ilçede belirlenen bir sorun çözülmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin pankart asma çalışması sırasında kendilerine olumsuz yanıt veren kahvehane çalışanına gösterdikleri tepki ve çalışmalarının amacını esnaf ve resmi kurum çalışanlara iyi biçimde ifade etmeleri araştırmacı ve komite üyeleri tarafından olumlu bir gelişme olarak yorumlanmıştır. Esnafın çoğunun ve resmi kurum çalışanlarının nazik tavırları ve öğrencilere yardımcı olmaları da komite üyeleri tarafından çalışmaya olumlu katkı getiren etkenler olarak nitelendirilmiştir. Öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü, odak öğrenci görüşmeleri, geçerlik komitesi kayıtları gibi tüm veri kaynakları birbirini destekler niteliktedir.

4.1.10. Bağımsız Öğrenci Etkinliği

Bu çalışma araştırmacı tarafından planlanan ve yürütülen bir çalışma değildir. Odak öğrencilerden Eda ve Dilara'nın okul dışında kendi aralarında sohbet ederken Tarım İlçe Müdürlüğü ve Ziraat Bankası ile ilgili merak ettikleri şeyler olduğunu düşünmeleri, bu konuda bireysel olarak çalışma yapmaya karar vermeleri ile ortaya çıkmış bir çalışmadır. İlçede bulunan fotoğrafçıdan bir kamera kiralarak belirledikleri yerlere görüşme yapmaya gitmiş, görüşmelerini kamera ile kayıt almış, aynı zamanda fotoğraflar ile belgelemişlerdir. Çektikleri fotoğraflar ile de bir slayt gösterisi hazırlamışlardır. Yaptıkları bu çalışmanın ardından araştırmacıya gelerek çalışmalarından söz etmiş, bu çalışmalarını sınıfta arkadaşları ile de paylaşmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bunun üzerine araştırmacı 16.04.2009 tarihinde Sosyal Bilgiler dersini bilişim sınıfında gerçekleştirerek bir ders saatini öğrencilerin bu sunumuna ayırmıştır. Derste geçen önemli diyaloglara örnekler şöyledir:

Eda: Arkadaşlar Tarım İlçe Müdürlüğü ve Ziraat Bankası hakkında merak ettiğimiz şeyler vardı. Okul çıkışı bir de kamera kiralarak görüşme yapmaya gittik. Resim de çektik. Onları sunacağız şimdi size.

Yasin: Kamera mı kiraladınız?

Dilara: Evet.

A.Ö: Önce bir izleyelim bakalım. Sonra fikirlerinizi söylersiniz. Ya da sorularınızı sorarsınız.

(Görüntüler izleniyor.)

A.Ö: Teşekkür ederiz. Eda ve Dilara'ya. Nereden aklınıza geldi böyle bir çalışma yapmak?

Dilara: Biz her şeyi sizden beklemeylem dedik. Çünkü sınıfta her yere gitmeye vaktimiz yetmez. Kütüphaneye, Milli Eğitime götürdünüz. Ama her yere gidemeyebiliriz diye düşündük. Bir de böyle sürpriz olsun diye yaptık. Tek başımıza yapmak istedik.

A.Ö: Gerçekten de sürpriz oldu. Harika olmuş. Aferin size.

Mehmet: Öğretmenim bence müdürler çok iyi davranmışlar. Her yeri gezdirmişler. Bütün soruları cevaplamışlar. Fotoğraf bile çektirmişler.

A.Ö: Demek ki kimseden çekinmenize gerek yok değil mi çocuklar?

Büşra: Evet randevu alınca yardım ederler ki zaten (16.04.2009).

Öğrencilerden bazıları, bu dersin ardından günlüklerine görüşlerini şu şekilde yansıtmıştır:

Bugün Eda ile Dilara yaptıkları çalışmayı sundu. Keşke ben düşünseydim diye düşündüm. Çalışmaları çok güzeldi. Meraklarını gidermişler. Öğretmen de çok beğendi. Boş boş zaman geçireceğime ben de bir şeyler yapabilirim böyle. Zaten Emre ile de konuştuk biz de çalışmalar yapacağız. Belki biz de un fabrikasına gidebiliriz. Hem o makineleri görürüz. (Ö.G., 16.04.2009, Yasin).

Bu çalışmanın ardından odak öğrenciler ile görüşülmüştür. Yapılan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

Bugün çalışmamızı sunduk. Kendi başımıza yapmak çok güzeldi. Hem arkadaşlarımızı da bilgilendirdik. Müdürler çok iyiydi. Bize çok iyi davrandılar. “Alpu’yu gazeteciler basmış haberimiz yokmuş.” dedi Tarım İlçe Müdürü bizi kamera ile görünce. Her yeri gezdik (Eda, 16.04.2009).

Eda ile çalışmamızı sunduk. Herkes çok beğendi. Öğretmenim siz de beğendiniz. Biz de çok sevindik. Kendimizle gurur duydum. Fondaki müziği ben seçmiştim. Eda ile çok güzel çalıştık. Okul dışında bir arkadaşla çalışmak güzelmiş (Dilara, 16.04.2009).

Araştırmacı bu çalışmaya ilişkin görüşlerine günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Öğrencilerim okul dışında, benden habersiz gerçekleştirdikleri bu çalışmada uygulamanın başından beri kazandıkları tüm becerileri tek başlarına kullanmış oldular. Kurumlarla önceden görüşüp randevu almışlar, merak ettikleri soruları belirleyerek görüşme sorularını hazırlamışlar, kamera kiralayarak görüşmelerini kayıt altına almışlar, gittikleri kurumları gezerek fotoğraf çekmişler, bu fotoğraflar ile de bir video klip hazırlamışlar. Tüm bu çalışmalarını sınıfta arkadaşları

ile paylaştılar. Görüntüleri ve video klipi teknoloji sınıfında sundular. Öğrenciler çalışmanın beğenilmesinin sonucunda kendileri ile gurur duyduklarını ifade ettiler. Öğrencilerim bireysel olarak bir çalışma planlayıp yapmaktan mutluluk duyduklarını, diğer öğrenciler ise böyle çalışmalar yapmak istediklerini ifade etmişlerdir (16.04.2009).

Öğrencilerin yaptığı bu çalışma tüm kurumlara alan gezisi düzenlemeye sürenin yetmeyeceğini bir sorun olarak belirlemeleri sonucu ortaya çıkmıştır. Öğrenciler kendi aralarında Tarım İlçe Müdürlüğü ve Ziraat Bankası Alpu Şubesini seçerek bu kurumlarla görüşmeye karar vermişler, böylece belirledikleri sorunu çözmüşlerdir. Kurumların müdürlerinden randevu almaları, görüşme soruları hazırlayarak görüşmelerini gerçekleştirmeleri, fotoğraf makinesi, kamera gibi araçlarla çalışmalarını kayıt altına almaları, sunumlar hazırlayarak bu çalışmayı sınıfta diğer öğrencilerle paylaşmaları uygulama süresince yapılan çalışmalar ile öğrencilerin kazanması gereken bilgi ve becerileri öğrencilerin kazanmış olduğu biçiminde yorumlanabilir. Öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü, odak öğrenci görüşmeleri, geçerlik komitesi kayıtları gibi tüm veri kaynakları birbirini destekler niteliktedir.

4.1.11. Çalışma Yaprağı (Yasalar) Etkinliği

“Bir Ülke Bir Bayrak” ünitesinin ilk etkinliği olan bu etkinlikte ünite ile ilgili temel kavramları öğrencileri öğrenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin ünite ile ilgili her kavramı kitaptan ve internetten araştırmaları daha sonra da kendi tanımlarını yazmaları istenmiştir. Bu çalışma için çalışma yaprakları hazırlanmıştır. Dersin işleyiş sürecine ilişkin ders planı şu şekildedir:

20.04.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	:5
Süre	: 40 Dakika
Kazanım	: Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.
Öğrenme Alanı	: Güç, Yönetim ve Toplum

Ünite : Bir Ülke, Bir Bayrak

Konu : Yasalar Bizim İçin

Etkinlik : Çalışma yaprağı (Yasalar)

Kaynaklar, Araç ve Gereçler : Çalışma yaprağı

I. Giriş

1. Dikkat Çekme : Öğretmenin “Yasalar ile ilgili haber bulan var mı?” demesi.
2. Güdüleme : Getirilen haberlerin ders sonunda tartışılacağını belirtmesi.
3. Gözden Geçirme : Öğretmenin “Bugünkü konumuz Yasalar Bizim İçin” demesi ve dersin konusu ile ilgili haberleri toplaması.
4. Derse Geçiş : Öğretmenin konuya ilişkin olarak hazırladığı çalışma yaprağını öğrencilere dağıtması.

II. Geliştirme

- Öğrencilerden toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığı ve önemi konusunda düşünceleri ve tartışmaları istenir.
- Öğrencilerden çalışma yaprağında belirtilen kavramları araştırmaları ve çalışma yaprağını tamamlamaları istenir.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Yasaların bizim için olduğunu ve ünitemizle ilgili temel kavramları öğrendik.” demesi. Yasaların önemini tartışılması. Okulda uyulan kurallar, kütüphanede uyulan kurallar gibi konularla yasalar arasında ilişki kurularak yasaların toplum hayatındaki önemini tartışılması.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin dersin sonunda öğrencilerden etkinlikle ilgili günlüklerini yazmalarını istemesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde, “Yasaların önemi” konulu bir kompozisyon yazdırılması. Görsel Sanatlar dersinde yasalar ile ilgili afiş yapılması.

Bu etkinliğe ilişkin görüş ve gözlemlerine araştırmacı günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Bu çalışma öğrencilerin yerel toplum çalışmaları kapsamında yer alan yazılı kaynak ve internet kullanımını gerçekleştirmeye ve üniteye giriş yapmaya yönelik olarak tasarlandı. Daha sonra getirilen haberler tartışıldı. Bu derste öğrenciler daha fazla derse katıldılar. Dersin tartışma kısmında daha fazla görüş belirten öğrencim oldu. Bu durum beni çok mutlu etti. Yavaş yavaş olumlu yönde değişmeye başladıklarını, kendilerini daha iyi ifade ettiklerini düşünüyorum. Bu etkinliğin sonunda da bir sınıf anayasası hazırlayıp uygulamaya konulmasına karar verildi. Sınıfta düzeni sağlamaya yardımcı olabileceğini belirttiler. “Düzenin yeterince olmadığını mı düşünüyorsunuz?” diye sordum. Emre “Bazı arkadaşlarımız kurallara uymuyor ya da bazen bazı konularda kavga ediyoruz kurallar olursa oylarsak herkes uyar.” dedi. Ben de “Maddeleri belirleyin oylama ile seçelim ve anayasamızı oluşturalım o zaman.” dedim (A.G, 20.04.2009).

Bu etkinliğin sonunda öğrencilerden bazılarının günlüklerinden yapılan alıntılar ise şu şekildedir:

Öğretmenimiz bugün bize çalışma yaprağı dağıttı. Bu yaprakta yasalarla, bir ülke bir bayrak ünitesi ile ilgili önemli kelimeler vardı. Biz çoğunun anlamını bilmiyorduk. Kaynak olarak sözlük, dergiler, kitaplar, internet kullandık. Bir de kendi tanımlarımızı yazdık. Araştırmamız sonunda bitmişti. Ben de bilmediğim kelimeleri öğrenmiş oldum. Bu benim için yararlı oldu (ÖG., 20.04.2009, Mehmet).

Bugün öğretmenimiz bize bir kâğıt verdi. Üzerinde olan kelimeleri araştırdık. Sonra sunduk. Onları araştırdık. Biz bu kelimeleri çok merak etmiştik. Öğrendik. Bu etkinlik bilgilendirici bir etkinlikti (ÖG., 20.04.2009, Buse).

Bugün öğretmenimiz bize çalışma yaprakları dağıttı. Aslında ilk başta sıkılmıştım. Ama en çok kendi tanımımı yazmayı sevdim. Bundan sonra Türkçe dersinde de anlamını bildiğim kelimelerin tanımını kendim yazacağım (ÖG., 20.04.2009, Emre).

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

Yasalar çalışma kağıdı bence iyi oldu. Hani Fen dersinde konunun başında önemli kelimeler yazıyor. Önceden araştırıyordum ben onları. Aynısını sosyal bilgiler dersinde de yapmış oldum. En başta öğrendik o kelimeleri üniteye başlamadan o zaman duyunca şaşırılmaz ki. Bu neymiş ki demeyiz bence (20.04.2009, Dilara).

Yasalar çalışma kâğıdında en çok kendi tanımımı yazma bölümünü beğendim. Böyle kendimi önemli biri gibi hissettim. Kitap yazabilmişim gibi. Bu kez de sınıfımızla ilgili sorun belirlemiş olduk bir de (20.04.2009, Eda).

Yasaların bütün ülkelerde olduğunu ve önemli olduğunu öğrendim. Kamuoyu, anayasa, yasa, bakanlar kurulu gibi kelimeleri bilmiyordum. Artık öğrendim. Sınıfımızda da bir anayasa hazırlamaya karar verdik. Cezalar da belirleyeceğiz. Herkes uymak zorunda kalacak. Sınıfımız daha düzenli olabilir böylece (20.04.2009, Büşra).

Bu etkinlik ile ilgili olarak komite üyeleri bir soruna rastlamamışlar, bu etkinliğin sonunda karar verilen sınıf anayasası etkinliğini uygun bulmuşlardır. Çalışma yaprakları ile ilgili olarak öğrencilerin çoğu yeni kelime ve kavramları ünite başında araştırmış olmanın üniteyi anlamalarını kolaylaştıracağı yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğrenciler en çok kavramların tanımını kendileri yapmaktan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu etkinlik ile aynı anda birden fazla kaynaktan araştırma yapmanın; bilgileri sınıflandırma, gereksiz ve ilgisiz bilgileri ayırt etme, kitaplardan araştırma yapma,

internetten araştırma yapma gibi becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü, odak öğrenci görüşmeleri, geçerlik komitesi kayıtları gibi tüm veri kaynakları birbirini destekler niteliktedir.

4.1.12. “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” Etkinliği

Yapılan bir diğer etkinlik “Özel Günler ve Güncel Olaylardan Yararlanma” başlığı altında ele alınabilir. Öğrenciler ile birlikte “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” törenlerine katılım sağlanmış, tören sonunda öğrencilerden günlüklerini yazmaları istenmiştir. Yine tören sonunda odak öğrencilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı bu etkinliğe ilişkin olarak günlüğünde şu cümlelere yer vermiştir:

23 Nisan töreni havanın yağmurlu olması sebebiyle bu yıl belediye salonunda kutlandı. Ancak halk da davet edilmiş olduğu için salona sığmadı ve izdiham yaşanacak bir hale dönüştü birden. Öğrencilerimin töreni izleyebilmeleri için sandalyelerin üzerine çıkan velileri sürekli indirmeye çalıştım. Ancak bir türlü buna izin vermediler. Sonunda öğrencilerimi ezilmekten kurtarmakla yetinmek zorunda kaldım. Şiir okuyacak öğrencim Yunus Emre'ye şiirinin aynısının bir başka okulun öğrencisine de verilmiş olması nedeniyle, bilgim dâhilinde olmadan, okumayacağı söylenmiş. Yunus Emre'yi o kadar üzgün görünce görüşüp okumasını istedim. Kabul ettiler, Yunus Emre de şiirini okudu. Çok mutlu oldu. Ama okutmayacaklar diye kızıp yüzündeki boyaları silmişti bile. Tören sonrasında ise bütün veliler çocuklarını alıp gittiği için sınıfa da dönemedik. Ben de hepsine günlüklerini yazmalarını söyledim. Neler yazacaklarını merak ediyorum. Odak öğrencilerle yaptığım görüşmelerde yalnızca bu yılki törenle ilgili görüşlerini değil genel olarak 23 Nisan ile ilgili düşüncelerini, duygularını da sordum. Çünkü bu yıl, törendeki aksaklıklar nedeniyle eskisi kadar zevk alamadıklarını gördüm (A.G, 23.04.2009).

Öğrencilerden bazılarının günlüklerinden yapılan alıntılar ise şu şekildedir:

23 Nisan'da bu kez Alpu'ya başka ülkelerden misafir gelmedi. Geçen yıl çok eğlenmiştik. Birbirimize oyunlarımızı öğretmeye çalışmıştık. Yemeklerimizi çok beğenmişlerdi. Bir de ülkelerinin resimlerini göstermişlerdi. Biz de onlara gösterdik. Aslında başka dil konuşuyorlardı. Ama biz yine de anlaştık. 23 Nisan'da değişik ülkelerin oyunlarını görmek bence güzel bir şey. Atatürk'ü anmak da çok güzel. Ben Atam'a teşekkür ederim bu güzel çocuk bayramı için (ÖG., 23.04.2009, Yunus Emre).

Bugün 23 Nisandı, çok sevinçliydim. Çünkü bugün bize armağan edilen bir gün. Hem çok mutlu oluyorum. Hem de Atatürk'ün öldüğünü hatırladıkça üzülüyorum. Ama onun istediği gibi çalışkan olmak isterim. 23 Nisan töreni bu yıl yağmur yüzünden güzel geçmedi. Ama yine de biz çocuklar hepimiz çok mutluyduk. Bugün bizim günümüzdü (ÖG., 23.04.2009, Zuhale).

Bugün güzel bir gündü. Çünkü 23 Nisan'dı. Bu günün daha güzel geçmesini bekliyordum. Ama bizi yağmur yağdığı için belediyeye götürdüler. Çok sıkıştı. Veliler bir de sandalyelerin üstüne çıkınca biz hiçbir şey göremedik. Ama 23 Nisandı bu ve çok anlamlıydı. 23 Nisan bütün çocuklara gurur veriyordu. Çünkü Atatürk'ümüzün bize armağan ettiği için anlamlıydı. Bence orası bu sene ne kadar sıkıcı olursa olsun, bütün çocukların içinde bir sevinç vardı (ÖG., 23.04.2009, Eda).

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

23 Nisan deyince bana duygu geliyor. Çünkü Atatürk bunu bütün çocuklara armağan etmiş. O gün de herkes çok neşeli oluyor ve herkesin bir rolü oluyor oynaması için. O benim çok ilgimi çekiyor ve hiç kimse rolsüz kalmıyor. Bizim ülkemizde hiç ayırım olmuyor. Irk farkı olduğu için ayırım olsaydı onlar da kendi ülkelerinde yapardı. Ama o da

hiç eğlenceli olmazdı. O da bizim gösterimizi izliyor o ülkeler. Biz de onlarınkini izliyoruz. Yani onlara saygı duyuyoruz. Hem gelmeleri de çok güzel bir şey ülkemizi tanıyorlar. Biz de onların ülkesine gitmeyi isteriz. Onlar kendileri Türkçe konuşmayı da çok seviyorlar. Mesela televizyonda gördüğümüzde o benim ilgimi çok çekiyor (23.04.2009, Büşra).

Bu sene çok kötü yönden hislerim oldu. Yağmur yağdığı için Belediyede toplandık. Bu yüzden hem öğretmenler hem öğrenciler hem de velileri çağırılmışlar. Veliler hep sandalyelerin üstlerine çıkarak izlediler. Bizim de boyumuz küçük olduğu için biz sandalyeye çıksak da fark etmedi. O yüzden hiç göremedik. Mikrofonların sesi de azdı. Sonuçta onlar bizden büyük ama böyle yapmamaları lazımdı. Çocuklara öncelik tanınmaları lazımdı. Tabii ki büyüklere de öncelik tanımak lazım ama oturdukları yerden rahatça görebilirlerdi. Ayaklara kalkıyorlar yani boyları da çok fazla olduğu için o zaman biz de çok zor gördük. Hatta çok bunalım geçirdik. Eda ile ben ikimiz çok bunaldık. Kendimizi yukarıya attık. Yani bayılıyorduk neredeyse o yüzden çok kötüydü (23.04.2009, Dilara).

23 Nisan deyince aklıma bütün çocuklar geliyor. Atatürk geliyor. Çünkü Atatürk bugünü bize armağan etti. Hem bugünde TBMM kuruldu. Bana çok büyük duygu yaşatıyor. Çok sıkıcı olmuştu yağmur yağdığı için. Ama bütün çocukların içinde bir sevinç vardı. Çünkü bugün onların bayramıydı. Bütün çocukların içinde bir duygu vardı (23.04.2009, Eda).

Öğrenciler 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile ilgili olarak olumlu görüşlerini belirtmişler, bu gün hakkındaki güzel duygularını günlüklerinde ifade etmişlerdir. İlçe’de kötü hava şartlarından dolayı tören organizasyonunda olan aksaklıklar nedeniyle öğrencilerin çoğu duydukları rahatsızlığı dile getirirken, yine de bu ulusal bayramın içlerinde yarattığı mutluluğu günlüklerine yansıtmışlardır. Öğrenciler için bu bayramda herhangi bir etkinlikte yer almanın büyük önem taşıdığı,

öğrencilerin duyuşsal gelişimi üzerinde de büyük etkisi olduğu söylenebilir. Öğrenciler günlüklerinde ve görüşmelerde bayram, Atatürk ve vatan sevgisinden söz etmişlerdir. Bütün veri kaynakları bu yönde birbirini destekler niteliktedir.

4.1.13. Sözlü Tarih Çalışması Etkinliği

Bir sonraki etkinlik sözlü tarih etkinliğidir. Bu etkinlikte öğrenciler yazısız kurallar konusu ile ilgili olarak yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma amacına yönelik bir etkinlik olan bu çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Etkinliğe ilişkin ders planı şöyledir:

27.04.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 80 Dakika
Kazanım	: Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.
Öğrenme Alanı	: Güç, Yönetim ve Toplum
Ünite	: Bir Ülke, Bir Bayrak
Konu	: Yasalar Bizim İçin (Toplum yaşamı, kurallar ve yasalar)
Etkinlik	: Sözlü Tarih Çalışması
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Kaynak kişiler, eski fotoğraf ve eşyalar
I. Giriş	
1. Dikkat Çekme	: Öğretmenin geleneklerimiz, yazısız ya da yazılı kurallarımıza ilişkin bulunan haberleri toplaması.
2. Güdüleme	: Ders öncesinde dağıtılan yönergeye uygun biçimde, değerlendirme ölçütleri göz önünde bulundurularak etkinliklerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin öğrencilere sorulması.
3. Gözden Geçirme	: Öğrencilere sözlü tarih çalışma gruplarında yer alan kişilerin tümünün çalışmaya katılıp katılmadığının sorulması.

4. Derse Geçiş : Sözlü tarih çalışmaları sunumlarını yapmak üzere grupların sıra ile projeksiyon başına davet edilerek çalışmalarını sunacaklarının söylenmesi ile derse geçilmesi.

II. Geliştirme

- Tüm öğrencilerin toplum yaşamında yazılı ve yazısız kurallar ile ilgili araştırma yapması.
- Araştırma sonucunda her grubun kendi arasında tartışarak ve öğrendiklerinden yola çıkararak kaynak kişiye sormak üzere sorular hazırlaması.
- Ders öncesinde geçmişten günümüze yazısız kuralları içeren soruların kaynak kişiye öğrenci tarafından yöneltilerek kayıt altına alınması. (yazılı, video kayıt..vb)
- Sınıfta grubun seçtiği sözcüler ile eğitim teknolojilerinden yararlanılarak sunumlar gerçekleştirilmesi.
- Sözlü tarih projesi değerlendirme kriterlerine de dikkat edilmesi gerektiği belirtilmesi, öğrencilere gereken çalışmaları yapıp yapmadıkları sorularak, gruplar halinde sunumların gerçekleştirilmesi. Sunumların bitmesinin ardından sunumlar hakkında konuşulması ve eleştirilmesi. Öğrenilenlerin kısaca soru-cevap yoluyla ve sınıf tartışmalarıyla özetlenmesi.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Toplum yaşamı, kurallar ve yasalar konularını öğrendik.” demesi. Getirilen haberlerin tartışılması.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin dersin sonunda öğrencilerin sözlü tarih çalışmasına ilişkin görüşlerini günlüklerine yazmalarını istemesi. Sözlü tarih çalışmasına ilişkin olumlu ya da olumsuz gözlemlerin yazılarak paylaşılması.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde, “Toplumsal Kurallarımız” konulu bir kompozisyon yazdırılması. Görsel Sanatlar dersinde toplumsal kurallara ilişkin resim çalışmasının yapılması.

Derste birinci grup sunumunun ardından sadece yaşlı bir kişi ile görüşmekle kalmayıp biraz daha genç biriyle daha görüşme yaptıklarından söz etmişler ve şu şekilde bir konuşma geçmiştir:

A.Ö: Oradaki kişiye de mi sordunuz soruları? Peki ona da sormanızın amacı neydi?

Eda: Öğretmenim acaba nasıl bir fark var? Yani o nasıl hissediyor?

A.Ö: Daha genç olduğu için mi arada fark olduğunu düşündünüz?

Eda: Evet.

A.Ö: Peki sizce verdiği cevaplar arasında farklılıklar var mıydı gerçekten de?

Eda: Vardı (27.04.2009).

Öğrenciler yaşların farklılığından kaynaklı olarak cevapların da farklı olacağını düşündüklerini ifade etmişler. Bu farklılıkları ortaya koymak istemişlerdir. Bu kişinin konuşması sırasında geleneksel bazı kıyafetlerden ve geleneklerden söz etmesi üzerine, aslında böyle bir çalışma yapmalarını istememiş olmama rağmen, bu kavramları görselleştirdikleri ve sözlü tarih çalışması ile öğrendiklerini özetledikleri bir levha hazırlamışlardır. Derste olay şu şekilde gerçekleşmiştir:

A.Ö: Güzel. Şimdi burada bazı kıyafetlerden söz edilmiş. Bindallı, şalvarlar gibi. Böyle, bunlarla ilgili bir resim var mı?

Eda: Var öğretmenim şurada.

A.Ö: Tam teçhizat gelmişsiniz. Aferin size. Ne sorsak var.

Eda: Öğretmenim yumurtalarla bir şey yapıyorlar demişlerdi.

Büşra: Tarlalarda yumurta kaynatırlarmış.

Eda: Öğretmenim bayramlarda birlikte oluyoruz demişlerdi.

A.Ö: Onunla ilgili resim bulmuşsunuz.

Eda: Eller öpülüyor demişlerdi.

A.Ö: Bu ne ile ilgili?

Eda: Çeyiz ile ilgili.

A.Ö: Yani geleneksel el sanatları diyebilir miyiz?

Eda: Evet.

A.Ö: Gayet güzel değil mi?

Eda: Öğretmenim Hacivat ile Karagöz oynattıyormuş bayramlarda

A.Ö: Aferin size. Peki burada?

Eda: Yağlı güreş

A.Ö: Peki o bizim neyiz?

Eda: Kültürümüz.

A.Ö: Geleneksel sporlarımızdan birisi değil mi? Kültürümüzün bir parçası. Burada?

Eda: Öğretmenim burada bayramlarda baklavalara yapıyor.

A.Ö: Yani geleneklerimizde bizim kültürümüzün içinde yer alıyor değil mi? Konuşulan ne varsa daha net anlaşılabilir diye resimlerini de bulmuşsunuz. Aferin size harika bir ödev olmuş. Ne güzel değil mi çocuklar? Hem yaşlıları bulmuşlar, hem de gençlerle röportaj yapmışlar, karşılaştırmışlar.

Diğer grup, sunumlarının sonunda bir video klip hazırlayarak yazısız kurallar konusunu ele almış, sözlü tarih projesi ile öğrendiklerini özetlemişlerdir Komitede izlenen bu gelişmeler komite üyeleri tarafından çok beğenilmiş şu şekilde yorumlar yapılmıştır:

Deveci: Ben açıkçası çok etkilendim bu çalışmadan. Öğrenciler çok uğraşmışlar. Kaydettikleri gelişme bariz biçimde görülüyor artık. Uygulamanın başındaki durumları ile şimdiki arasında çok fark var.

Türkkan: Kesinlikle öyle. Ben özellikle camiden çıkan dedeleri sözlü tarih çalışması için ikna edip otobüs durağına oturtmalarına bayıldım. Ciddiyetle sorularını yöneltip kameraya kaydetmişler.

Dal: Kaç kişi ile görüşmelerini yapıp, beğenmemeleri ve cevaplarını alacak birini bulana kadar uğraşmaları da çok güzel. Yılmamışlar yani zorluklara rağmen.

Türkkan: Tam görev insanı oldular. Görevi veriyorsun öğrenciler havada karada hallediyorlar. Önceden ne kadar çekingenlerdi. Ses tonları, duruşları bile değişti bence.

Yapılan etkinliğe ilişkin olarak araştırmacı günlüğünde yer alan notlara örnekler şu şekildedir:

Sözlü tarih çalışması için buldukları kişilerin önce yeterli olup olmadığını ölçmek için sorular sormuşlar çalışmaları güzel olsun, sordukları sorulara iyi yanıtlar alabilsinler diye. Bugün sunum için sınıfa geldiklerinde yerlerinde duramıyorlardı. Hatta 3. ve 4. ders yapacağım sosyal bilgiler dersini ilk 2 derse almamı istediler. Ben de kabul ettim. Dersi teknoloji sınıfında gerçekleştirdik (A.G., 27.04.2009).

Bir grup, açıklayıcı olması için bazı kavramları görsellerle açıkladıkları sözlü tarih levhası hazırlamışlar. Bu levhada da görüşme yaptıkları kişinin söz ettiği gelenekler ile ilgili görsellere yer vermişlerdir. Söylemediğim şeyleri bile düşünüp, çalışmaları bu denli zenginleştirmeleri beni çok gururlandırdı. Başka bir grup ise, bir film dosyası hazırlamış. Bu çalışmada da geleneklerimizle ilgili görsellere yer vererek görüşme yaptıkları kişi ile çekilen resimlerini eklemişler. Müziği de görselleri de çok etkileyiciydi. İtiraf etmeliyim ki her izleyeni uygulandıracak bir çalışmaydı. Aynı bir belgesel gibi hazırlanmıştı. Çok şaşırdım ve etkilendim. Son grubun çalışması ise çok ilginçti. Çünkü sözlü tarih çalışmasını gerçekleştirecekleri kişi rahatsızlanınca başka birini aramaya başlamışlar. İkinci buldukları kişinin de hastanede olduğunu öğrenmişler. Bunun üzerine Alpu'da görüşme yapmak üzere birilerini ararken camiden çıkan dedeleri yakaladıklarını söylediler. Bu dedelere önce soruları kamera kapalıyken sorarak bilip bilmediklerini kontrol etmişler daha sonra tekrar sorarak kayıt altına almışlar. Ancak kamera kapalı iken daha güzel anlattıkları söylediler. Bu konuda üzgünlerdi. Dedelerin hepsini birden bir otobüs durağına oturtmuşlar. Çok eğlenceliydi. Gerçekten çok hoşuma gitti. Soruna hemen bir çözüm bulmaları çok güzeldi. Kısaca görsellik, sunum yapma becerisi, araştırma, dili kullanma becerisi, özgünlük, araştırma sorularının uygunluğu gibi ölçütler açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin bu çalışmalarını çok başarılı bulduğumu söyleyebilirim (A.G., 27.04.2009).

Bu etkinliğe ilişkin olarak öğrenci günlüklerinden yapılan alıntılara örnekler şöyledir:

Bugün sözlü tarih projelerimizi sunduk. Etkinliği sunarken üzerinde de konuştuk. Bu etkinlik çok güzeldi. Çok beğendim. Hem insanlarla röportaj yapma yeteneğimizi geliştirdik. Öğretmenimiz bizim için hep çalıştı. Artık biz de çalışalım. En çok Mehmetlerin sunumunu beğendim. Hem eğlendim, hem de öğrendim. Geleneklerin yazısız kurallarımız olduğunu bilmiyordum. Eski geleneklerimizi de bilmiyordum. Ben yararlarını çok fazlasıyla gördüm. Hislerim de heyecanlı ve sevinçliydi. Yaşlılardan dolayı tabii duygusallık da vardı (ÖG., 27.04.2009, Büşra K).

Geleneklerimizle ilgili sözlü tarih çalışması yaptık. Hem de kameraya çektik. Başımıza gelmeyen kalmadı. Yağmura yakalandık, şimşek çaktı. Ama sonunda başardık. Bu etkinlikte ilgimi çeken olay yaşlıların önceki hayatlarında daha mutlu olması ve bizden daha çok bilgiye sahip olmalarıydı. Yararları ise yaşlılar kadar olmasa da eskiden geleneklerimizin çok güzel olduğu ve eskiden hayatın çok neşeli olduğuydu. Bir de hissettiklerim var. Yaşlılar hiç ölmese hep bize bilgi verselerdi. Sonra sınıf arkadaşlarım da sundu. Hepsinin yaptığı çalışmalar çok güzel olmuştu. Hepimiz birbirimizin çalışmalarını eleştirdik. Bunun çok yararlı olduğunu fark ettim. Münevverler camiden çıkan yaşlı dedeleri otobüs durağına oturtup yapmışlar sözlü tarih çalışmasını çok komik ve çok güzeldi ama bir tane dede hep sigara içmişti ona çok üzüldük (ÖG., 27.04.2009, Dilara).

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

Eskiden geleneklerimizi bilmiyordum. Aklıma sormak gelmiyordu. Bu proje güzel oldu benim için yararlı da oldu. Yaşlıların anlattığı şeyler güzeldi. Unutmamışlar o günleri o da güzel bir şeydi. Eskiden gelenekler çok değişmiş. Yani bugüne bakarak daha çok değişmiş...

Ben biraz duygulandım çok güzeldi yani anlatma şekilleri. Unutmamışlar. Onları kafada tutmak da bir şey. Çok güzel anlattılar bizim istediğimiz gibi. Biz o kadar anlatamazlar diye düşündük ama biz baya bir cevabını aldık soruların. Çok güzel oldu... Bu etkinlikte ilgimi çeken yönü geleneklerimizi öğrendim o çok ilgimi çekti ve yazılı yazısız kurallarımızı öğrendik. Gazeteci gibi çalıştık (27.04.2009, Büşra).

Bu çalışmanın yararları çok oldu. Örneğin soru hazırlamayı öğrendik, ondan sonra görüşme yapmayı öğrendik. Sonra çeşitli kaynaklardan yararlanarak yaşlıları bulduk. Onlarla sevgi, saygı, şefkat göstererek o kadar güzel çalışma yapmıştık ki çok hoşuma gitti bu çalışma... Aslında bazı sorunlar yaşadık yaparken bu çalışmayı. Komik de var değişik de var. Yağmur çok yağıyordu. Önce bir tane 93 yaşında yaşlı birisini bulmuştuk. Onu kırmadan hani akli yerinde mi? Kulakları duyuyor mu diye öyle kamerayı açmadan konuştuk biraz. Ondan sonra pek duymadığını anlayınca onunla yapamadık. Oradan dönüşte yolda bir tane amca bulduk. Amca çok güzel şeyler söyleyecekti. 70 yaşındaydı tam da görüşürken yağmur yağdı. Amca gitti bizde yapamadık. O yüzden o amcaı da kaçırdık. Sonra Edaların evine gittik. Yağmur yağdıktan sonra onların evinin yanında bir teyzeye gittik. Onun da kocası vefat etmişti. “Kocam öldüğünden beri aklım yerinde değil. O yüzden yapamam” dedi. Yağmur dinince eski Alpu tarafına gittik. Orada bir müezzın teyzeye gittik. O da evde yokmuş, komşusundaymış. Artık tek çaremiz o diye komşusuna gittik. İki yaşlı teyze vardı. İkisi de birbirinden güzel şeyler anlattılar... Yaşlılarla iletişim kurdum. Bu etkinliği yaparken hislerim çok güzeldi. Mesela soruları hazırlarken “acaba bunları cevaplayabilirler mi” diye şüphe ettim. Hatta soruları iki türlü hazırladık cevaplayamazlarsa diye, hem kolay hem zor soruları da koyduk. Duruma göre sormak için. Önce kamerayı açmadan onlara sorular sorduk. Cevapladıklarını görünce kamerayı açıp röportajımıza başladık (27.04.2009, Dilara).

Eski zaman insanlarını tanımış oldum. Onlar düğünlerde bindallı giyermiş, kadife şeyler giyerlermiş. Hatta gelinler örgü çorap diye bir şey giyermiş. Gelinler kafasında tepsi ile çıkarmış. Bunlar benim çok hoşuma gitti. Bundan dolayı bana yararları oldu. Eski zaman insanlarını tanımak çok güzel bir şey. Zamanla teknoloji iyice gelişmiş. Çok şeyler olmuş. Ondan dolayı bana çok yararları oldu... Onların fikirlerini, düşüncelerini almak, onlarla görüşmek çok güzel bir şey. Bazı yaşlılar hani kendi köşelerine çekilip benimle kimse konuşmuyor derecesinde yalnız hissediyor. Biz hem onların gönüllerini almış olduk, önemsendiklerini hissettiler. Hem de geçmişimizi de öğrenmiş olduk. Bu yaşlılar için de bizim için de bence çok iyi bir şeydi. Kamera ile de çekince kendimi kameraman gibi hissettim. Sanki böyle televizyona çıkacağız gibi şeyler hissettim. Hatta biz bir yaşlı ile bir genci karşılaştırdık. Gencin ve yaşlının düşünceleri çok farklıydı. Kısaca herkes kendi zamanını daha çok seviyor... Yaşlı teyzelerle böyle konuşmak ilgimi çekti. Arkadaşlarımın ve benim onlara saygımız da çok ilgimi çekti. Diğer gruplar da saygılıydı (27.04.2009,Eda).

Öğrenciler bu etkinlik ile görüşme yapmayı, kamera ile çekim yapmayı, sunu hazırlamayı, grupla çalışmayı öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Duyuşsal boyutla ilgili olarak ise öğrencilerin çoğu yaşlı insanlara karşı daha çok yakınlık duyduklarını, onların anlattıkları şeylerin ilgilerini çektiğini, bilgilerinin çokluğu karşısında şaşırıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, etkinliğin nesiller arasındaki duygusal bağın güçlenmesine; geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağlantının kurulmasına katkı sağladığı; öğrencilerin grupla çalışma, işbölümü gibi beceriler kazanmasını sağladığı söylenebilir. Öğrencilerin çoğu sözlü tarih çalışmasını çok sevdiklerini, kendilerini gazeteci gibi hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü, odak öğrenci görüşmeleri, geçerlik komitesi kayıtları gibi tüm veri kaynakları birbirini destekler niteliktedir.

4.1.14. Sınıf Anayasası Etkinliği

Sınıf anayasası etkinliği “Yasalar Çalışma Yaprağı” etkinliği sonunda öğrenciler tarafından sınıfta yaşanan sorunların belirlenmesinin ardından bu sorunları çözmek için kabul edilmiş bir çalışmadır. Öğrenciler sınıftaki sorunları çözmek için birlikte kurallar belirleyerek bir sınıf anayasası hazırlamaya ve tüm sınıf üyeleri olarak imzalayarak sınıfa asmaya karar vermişleridir. Kuralların yanı sıra sınıfça, verilecek cezaların da belirlenmesi kararlaştırılmıştır. İlgili ders planı aşağıda verilmiştir:

30.04.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 40 Dakika
Kazanım	: Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder. Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.
Öğrenme Alanı	: Güç, Yönetim ve Toplum
Ünite	: Bir Ülke, Bir Bayrak
Konu	: Yasalar Bizim İçin (Sınıf Anayasamız)
Etkinlik	: Yerel Toplum Çalışmaları (Sınıf Anayasamız)
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Kartonlar, çeşitli renklerde kalemler.
I. Giriş	
1. Dikkat Çekme	: Öğretmenin “Yasalarla ilgili çalışma yaprakları üzerinde çalıştığımız gün, sınıf anayasası hazırlamaya karar vermiştik. Bu anayasada değişebilir ve değişemeyecek maddelerin bunun yanı sıra maddelere uyulmadığında uygulanacak cezaların yer alacağını belirtmiştik. Bu konu üzerinde herkes düşündü mü?” demesi
2. Güdüleme	: Öğretmenin herkesin teker teker önerilerini alacağını ve oylama ile sınıf anayasasının hazırlanacağını,

görsel açıdan da en güzel biçimde sınıf anayasasını hazırlayanın anayasasının sınıfın tüm üyeleri tarafından imza altına alınacağını ve sınıfta uygun görülen bir yere asılacağını belirtmesi.

3. Gözden Geçirme : Öğretmenin herkesin malzemelerini çıkarmasını istemesi.

4. Derse Geçiş : Öğrencilerin düşüncelerinin dinlemesi ile derse geçilmesi.

II. Geliştirme

- Değişebilecek maddelerin oylanması, değişmeyecek maddelerin oylanması, cezaların oylanması, seçilen maddeleri içeren sınıf anayasaların hazırlanması, en güzel görünen anayasanın seçilmesi, herkesçe imzalanması, sınıf duvarına asılması ve atılan imzaların bu anayasaya uyulacağını bir göstergesi olduğunun ifade edilmesi.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugün bir sınıf anayasası hazırladık.” demesi. Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığı ve önemine ilişkin öğrenciler ile tartışılması. Konunun getirilen gazete haberleri ile ilişkilendirilmesi.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin dersin sonunda öğrencilerden konuyla ilgili günlüklerini yazmalarını istemesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde öğrenciler tarafından “Sınıf Anayasamız” konulu şiir yazılması.

Toplanan geçerlik komitesinde çalışmaya ilişkin bir soruna rastlanmamıştır. Araştırmacı görüşlerini günlüğüne şu şekilde yansıtmıştır:

Bugün evde belirledikleri maddeleri ve cezaları okudular ve oylama yoluyla sınıf anayasası oluşturuldu. Yazılı hale getirilerek öğrencilerin her biri tarafından imzalandı. Sınıfta uygun bir yere asıldı. Bugün anayasayı hemen uygulamaya başladılar. Kuralları da

cezaları da kendileri belirledikleri için çok mutlular ve her birinin sınıf anayasasına uyduklarını gözlemliyorum (AG., 20.04.2009).

Öğrencilerden biri yapılan etkinliğe ilişkin görüşlerine günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Bugün sınıf anayasasını hazırladık. Öğretmenimiz okudu, yazdıklarımızın içinden oy birliğiyle seçtik. Sınıfımız düzene girdi. Bu sınıf anayasasına hemen uymaya başladık. Herkes bu kurallara uydu. Biz koyduk ama bazı cezalar çok ağır ve çok kötüydü. Ama neyse, herkes o zaman akıllanır (ÖG., 20.04.2009, Yunus Emre).

Sınıf anayasası etkinliği sonunda odak öğrenciler ile gerçekleştirilen görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılar şöyledir:

Sınıf anayasasını seçtik bugün. Bir de yazılı olarak hazırladık. Büşra'nın yazıları çok güzel olduğu için onu imzaladık hepimiz sınıfımıza astık. Bence okulda bir ülke gibi olduk, anayasamız bile var. Zaten herkes çok şaşıyor. Çalışmalarımıza özeniyorlar. Şimdi anayasamızı da görecekler. Kesin onlar da bunu yapmak ister (30.04.2009, Dilara).

Sınıf anayasamız bence çok güzel oldu. Kendi kuralımızı kendimiz koyduk. Sene başında da beraber belirlemiştik ama cezalar belirlemiştik. Bir de yazılıydı ama imzalarımız yoktu. He bu seferki daha uzun daha güzel oldu bence (30.04.2009, Eda).

Sınıfta bazıları gerçekten sabrımı zorluyordu. Başkan yardımcısı olduğum için sorumluluk da var tabii. Şimdi daha rahatım. Sınıf anayasasını gösterip "Sen imzalamadın mı bunu bak imzan var. Bence uysan iyi olur. Yoksa cezalardan birini sınıfça seçmek zorunda kalacağız" diyorum. Herkes uyuyor. Uymayanlar için iyi oldu. Mesela geçenlerde Emre'ye üç gün sınıf nöbetçisine yardım cezası verdik. Tenefüslere de çıkamadı çok komikti ama hak etmişti. Bir daha da yapmaz herhalde. Sınıfta top oynanıyordu (30.04.2009, Büşra).

Sınıf anayasası etkinliğine ilişkin olarak öğrencilerin çoğu bu çalışmadan memnun olduklarını ve sınıfta herkesin kurallara uyması konusunda yararı olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler uyulmasını istedikleri kuralların yanı sıra kurallara uymayanlara verilecek cezaları da kendileri belirlemişlerdir. Anayasa hazırlanmasının hemen ardından yürürlüğe konmuştur. Sınıf anayasası etkinliği ile ilgili olarak geçerlik komitesinde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü, video kayıtları, görüşme kayıtları ve geçerlik komitesi kayıtları gibi tüm veri kaynakları bu yönde birbirini destekler niteliktedir.

4.1.15. Mahalle Modeli Oluşturma Etkinliği

“Mahalle Modeli Oluşturma” etkinliği “Trafik ve Çocuk” başlıklı konu için tasarlanmış bir etkinliktir. Toplumsal yaşamı düzenleyen kuralların varlığı ve öneminin kavranmasını sağlamak amaçlanmıştır. Öğrencilerin yaşadıkları çevrenin bir modelini yapmasına ve bu modelin üzerinde trafik işaret ve levhalarını yerleştirmesi biçiminde gerçekleştirilmiştir. İlgili ders planı aşağıda verilmiştir:

04.05.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 40 Dakika
Kazanım	: Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.
Öğrenme Alanı	: Güç, Yönetim ve Toplum
Ünite	: Bir Ülke, Bir Bayrak
Konu	: Yasalar Bizim İçin (Çocuk ve Trafik)
Etkinlik	: İlçe Modeli Oluşturma
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Karton, el işi kâğıdı, yapıştırıcı, mukavva, makas...vb.

I. Giriş

1. Dikkat Çekme : Öğretmenin “Trafik kazaları ya da trafik kuralları

- ile ilgili haber var mı?” demesi ve ders sonunda tartışılmak üzere getirilen haberlerin toplanması.
2. Güdüleme : Öğretmenin “Ynergelerinizde yer alan hazırlıkları tamamladınız mı?” demesi.
3. Gözden Geçirme : Öğretmenin “Bugünkü konumuz ocuk ve Trafik” demesi ve dersin konusu ile ilgili malzemeleri herkesin hazır hale getirmesini syemesi.
4. Derse Geçiş : İlçe modelinin sınıfın çalışma gruplarına ayrılması ile derse geçmesi.

II. Geliştirme

- Öğrenciler dörderli gruplara ayrılır. Öğrencilerden trafik işaret ve levhaları hakkında araştırma yapmalarının, trafik işaret ve levhalarını içeren bir mahalle modeli yapmalarının istenmesi. Yapılan modeller önce sınıfta tanıtılır sonra da bir sergi ile tüm okul öğrencilerine sunulur.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugün trafik işaret ve levhalarını öğrendik.” demesi. Getirilen haberlerin tartişılması, trafik kurallarına uymanın önemi konuşularak yapılan modeller üzerinde trafik işaretlerinin anlamlarının zetlenmesi.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin dersin sonunda öğrencilerden konuyla ilgili günlüklerini yazmalarının istemesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde, “Trafik Kurallarının nemi” konulu bir kompozisyon yazdırılması. Görsel Sanatlar dersinde hazırlanan trafik işaret ve levhalarıyla “Benim İlem Modeli”nin çeşitli malzemeler ile grsel açıdan geliştirilmesi.

Öğrenciler üç gruba ayrılarak ilçenin bir modelini yapmışlar, gerekli yerlere trafik işaret ve levhalarını yerleştirmişlerdir. Bunun yanı sıra hayallerindeki ilçeye ilişkin bir takım eklemelerde bulunmuşlardır. Öğrencilerin ders süresince birbiri ile uyum içinde,

işbirliğine dayalı bir çalışma sergiledikleri komite üyelerince görüntülerin izlenmesinin ardından şu şekilde belirtilmiştir:

Türkkan: Çok ciddi çalışıyorlar. Sınıfta çıt çıkmıyor. Ne kadar güzel herkesin işi belli. Telaş da yok ama işi ciddiye de alıyorlar.

Deveci: Zaten gözlemediğim kadarıyla çok olgun çocuklar. Daha doğrusu hiç çocuk gibi değiller bile diyebilirim. Çok disiplinli çalışıyorlar. Gerçi tabii ki bunda Tuğba'nın da sınıfta oluşturduğu düzenin etkisi büyük. Kendi sınıfının olması, öğrencileri tanıyan olman, bunlar çalışma için sınıf atmosferi için hep artı getirdi diye düşünüyorum ben.

Dal: Evet süre kısıtlaması yok. Öğrenciler zaten öğretmenleri olduğu için Tuğba'ya alışıklar. Sınıfta onu bir yabancı olarak görmüyorlar. Ayrıca bu etkinlikle ilgili olarak modelleri çok güzel yaptılar. Bence diğer sınıflara da güzel sundular.

Derste getirilen haberlerin okunması sırasında bir habere rastlanmış. Haber uzun süre tartışılmıştır. Haber şu şekildedir:

A.Ö: Burada çok değişik bir haber getirmiş Buse. Kaza ihmal, alkol dört genci öldürdü. Bakalım neymiş? Çorlu'da kaza yapan gençler araçtaki yangını söndürmek için arkadaşlarını çağırdı. Yangını söndürmeye çalışan dört gence alkollü bir sürücü çarptı. Bunun üzerine kaza yerine bir de ambulans geç geldi. Dolayısıyla bu dört genç birden öldü. Düşünün kaza yapıyorlar, araba alev alınca onu söndürmek için arkadaşlarını çağırıyorlar. Onlar söndürürken bu sefer de ambulans geç geliyor. Bakın kaç tane olay var (04.05.2009).

Tartışmalar sırasında gençlerin ambulans, itfaiye ya da polis yerine arkadaşlarını yardıma çağırmasını da tartışmışlardır. Öğrencilerin bu konuya ilişkin derste yaptıkları yorumlar şu şekildedir:

Emre : Arkadaşlarını çağırmışlar. Beraber söndürürlerken belki de araba alev aldığı için patlayabilirdi. Hem yanındakilere de zarar vermiş olurdu.

A.Ö: Doğru söylüyor. Yangın çıkmış bir arabanın patlama riski vardır öyle değil mi? O halde arkadaşlarını çağırması mantıklı mı? Hayır değil.

Eda: Öğretmenim arabası yanan adam ölmüş mü?

A.Ö: Evet dördü de ölmüş. Münevver?

Münevver: Kaza anında arkadaşlarını aramış. Arkadaşının da itfaiyeyi ya da köy yerinde olduğu zaman jandarmayı, ilçe genelinde ya da köy yerinde olduğu zaman jandarmayı ilçe genelinde ya veya il yerinde olduğu zaman belediyeyi araması gerekirdi.

A.Ö: Belediyeyi mi araması gerekirdi?

Münevver: Hayır polis imdat (04.05.2009).

Öğrencilerden Mehmet'in yaptığı yorum üzerine öğrenciler acil durumlarda ne yapmaları gerektiğini bilmediklerini ifade etmişler bunun üzerine de okulda bir tatbikat düzenlenmesine karar vermişlerdir. Daha sonraki günlerde öğrenciler bir de drama yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. Dersteki öğrenci yorumu şu şekildedir:

Mehmet: Bizim ülkemizde çok heyecan ve kendine güven var. Bir okulda bir öğretmen olsam burası yansa ben de hemen itfaiye aklıma gelmez ve kendim söndürmeye çalışırdım. Hemen heyecanlanır, korkuya kapılırdım.

A.Ö: Ashında demek ki böyle acil durumlar konusunda eğitilmemiz gerekiyor mu?

Sınıf: Evet

A.Ö: Ne yapabiliriz bu konuda peki?

Emre : Tatbikat yapabiliriz.

A.Ö:Yapalım mı peki tatbikat? İster misiniz?

Sınıf: Evet

Dersin sonunda öğrencilerden günlüklerine yapılan etkinliğe ilişkin duygu ve düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerden bazılarının günlüklerine yazdıkları notlardan şöyle örnekler verilebilir:

Grubumla birlikte benim ilçem adlı bir maket yaptık. Önce dört gruba ayrılıp birer model düşündük. Grubumla birlikte fikirlerimizi ortaya koyup yaptık. Bütün grupların projesi çok güzeldi. Hem Alpu'daki bilmediğimiz yerleri hem de trafik işaret ve levhalarını öğrenmek için bir kaynak gibiydi. İstedığımız yerlere levhalar da koyduk. Etkinlik çok güzeldi (ÖG., 04.05.2009, Eda).

İlk önce grup halinde trafik işaret ve levhaları ile başladık ve ilk önce yapamamıştık ama sonunda yapmıştık. Zor da olsa belediye, banka, okul, tren yolu, kaymakamlık, bakkal binaları vardı. Yaptık ve herkesin bitince diğer sınıflara da tanıttık. Çok güzel olduğuna inanıyorum. Biz çok iyi bir gruptuk (ÖG., 04.05.2009, Emre).

Herkes kendi üzerine düşen görevleri yaptı. Çok güzel bir çalışma oldu. Bu etkinlikte takım çalışması ve sorumluluklarımı yerine getirmeyi öğrendim. Aynı zamanda ise hızlı çalışmayı öğrendim (ÖG., 04.05.2009, Dilara).

Bugün Alpu'nun modelini yaptık. Bütün sınıflara tanıttık. Etkinliğin her şeyini sevdim. Alpu'ya trafik işaretleri ve ışıklar koyduk. Bu etkinlik çok hoşuma gitti. Trafik işaretleri ve ışıklarını öğrendim. Etkinlikte her şeyi öğrendim, eğlendim ve çok mutluyum (ÖG., 04.05.2009, Yunus Emre).

Günün sonunda araştırmacının günlüğüne yazdığı notlardan bazı bölümlerden örnekler şöyledir:

Öğrenciler, derse belirtilen hazırlıkları yapmış olarak geldiler. Sınıf üç gruba ayrıldı. Okulumuzun bulunduğu mahallenin bir modelini yapacağımızı, gereken yerlerde trafik levhalarını da kullanmalarını belirttim. Ancak Alpu'da çok fazla trafik levhası bulunmadığı için ve yoğun bir trafik de olmadığı için şu anda ilçede olmayan işaret ve trafik unsurlarını da modellerine dahil edebileceklerini, hayallerindeki

Alpu'nun modelini çizebileceklerini ifade ettim. Üç grup da çok güzel modeller yaptılar. Her gruptan seçilen bir sözcü modellerini tanıttı. Daha sonra ise her grup birbirinin çalışmasını ve kendi çalışmalarını eleştirdi (04.05.2009).

Günün sonunda tatbikat ve drama projesine karar verilmesine ilişkin olarak araştırmacının günlüğüne yazdığı notlardan bazı bölümler şöyledir:

Daha sonra trafik kazalarıyla ilgili getirilen haberler tartışılmaya başlandı. Getirilen bir haber, trafik kazası yapan aracın şoförünün yardım için arkadaşlarını araması, kaza yerine gelen arkadaşlarına da alkollü bir sürücünün aracı ile çarpması ve olay yerine ambulansın geç gelmesi ile ilgili idi. Haber tartışılmaya başlandı. Kaza anında ambulans ve polisi aramalıydı, alkollü araç kullanılması yanlıştı, ambulans vaktinde gelmeliydi, ambulans şoförü işini iyi yapmalıydı, emniyet şeridini ülkemizde yalnızca itfaiye, ambulans ya da polis kullanmıyor gibi pek çok yorum yapıldı. Acil durumda ambulans ve polis aranmalıydı yorumu üzerine Mehmet "Bizler de acil durumlarda ne yapacağımızı bilmiyoruz. Örneğin sınıfımızda bir yangın çıksa hemen kendimiz söndürmeye çalışırız. Aklımıza itfaiyeyi aramak gelmez" dedi. Bunun üzerine "Acil durumda ne şekilde davranacağımızı biliyor muyuz?" sorusunu öğrenciler tartışmaya başladılar. Bilmediklerine karar verdiler. Ben de "Bu konuda ne gibi bir şey yapabilirsiniz" dedim. Tatbikat yapabileceklerini belirttiler. Oylamaya sunup kabul ettiler. Deprem ve yangınla ilgili iki gruba ayrılıp drama yapabileceklerini belirttiler. Ben de senaryo, kostüm gibi tüm ayrıntıları kendilerine bıraktığımı belirterek yapmalarını söyledim. Şimdi de nasıl bir şey yapacaklarını çok merak ediyorum. Umarım güzel ve yararlı olur (04.05.2009).

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

Alpu'da pek trafik işareti olmadığından, anlamlarını da pek bilmiyordum. Önce araştırdık, bulduk. Alpu'da olmayan işaretlere de yer verdik. Bir de olmayan şeyleri üst geçit hayal ettik ve yaptık. Bence yaratıcı olduk bu etkinlikte. Bu yararları oldu. Grupla çalışmak çok güzel. Yeteneğimize göre de çalışabiliyoruz grupla olunca (04.05.2009, Büşra).

Çeşitli modeller yapmayı öğrendim. El becerilerimi geliştirdiğimi düşünüyorum. Aslında daha iyi olabilirdi bizim model ama zamanımızı iyi planlayamadık... Arkadaşlarımla birlikte yaptığımızda çok mutlu oldum. Çünkü bir elin nesi var iki elin sesi vardır. Benim ihtiyacım olduğu yerde ben ev yaparken, diğer arkadaş çatıyı yaptı, diğeri camları kesti. Yani beraberce çalıştık ve bence bu çok güzeldi (04.05.2009, Dilara).

Biz hepimiz bitirince birbirimizin çalışmalarını eleştirdik. Kırmadan eleştirmeyi, yanlışlarımızı düzeltmeyi öğrendik ve grup arkadaşlarımızın da düşüncelerini sormayı öğrendik. Hem beraber çalışmayı öğrendik. Gelecek zamanlarda bizi grup yapsalar ve burada çalışın deseler bunu yapmasaydık biz o ortama uyum sağlayamazdık. Şimdi biliyoruz. Bu etkinliklerin bize çok faydası oldu. Hem grupla çalışmayı hem de değişik birçok konuyu öğrendik (04.05.2009, Eda).

Öğrenciler bu etkinlik ile grupla çalışma becerilerinin arttığını, modeli iyi yapabilmek için çevrelerini daha iyi gözlemlediklerini, trafik işaretleri ilçede pek yer almadığı için modellerine daha çok trafik işareti koyarak bu işaretleri de öğrendiklerini, yaratıcılıklarının gelişimine katkı sağlayan bir etkinlik olduğunu günlüklerinde ve görüşmelerde belirtmişlerdir. Etkinlik sonunda trafik kazaları ile ilgili getirilen haberlerin tartışılması sırasında acil durumlarda ne yapacaklarını bilmediklerini ifade ederek bu sorunu çözmek istemişlerdir. Çözüm olarak da tatbikat düzenlemeye ve drama yapmaya karar vermişlerdir. Bu bağlamda etkinliğin sorun belirleme ve çözüme becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğu söylenebilir. Komite üyeleri karar verilen

tatbikat ve drama çalışmasına ilişkin olarak olumlu görüşlerini dile getirmişler, ders işleyiş sürecinde bir soruna rastlamadıklarını ifade etmişlerdir. Tüm veri kaynakları bu yönde birbirini destekler niteliktedir.

4.1.16. Alan Gezisi Düzenleme (İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü) Etkinliği

Merkeze bağlı yerel yönetim birimleri konusu kapsamında öğrenciler ile İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne gezi düzenlenmiş ve ilçe milli eğitim müdürü ile öğrencilerin görüşme yapmaları sağlanmıştır. Gezi ve görüşme öncesinde ilçe milli eğitim müdürü etkinliğin amacı, süresi gibi konularda bilgilendirilmiştir. Tarih ve saat kararlaştırılmıştır. Öğrenciler ise etkinlik öncesinde dağıtılan yönergeler ile yapılacak etkinlik, etkinliğin amacı, gezide uyulması gereken kurallar gibi konularda bilgilendirilmiş, ilçe milli eğitim müdürüne sormak üzere merak ettikleri soruları hazırlamaları belirtilmiştir. Etkinlik öncesinde hazırlanan sorular okunmuş, sınıfça oylama yoluyla önemli ve uygun olan sorular belirlenmiştir. Öğrencilere görüşme sırasında akıllarına takılan soruları yöneltebilecekleri araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. Bu etkinliğe ilişkin ders planı şöyledir:

07.05.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 40 Dakika
Kazanım	: Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir. Merkez□ yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleri ile ilişkilendirir.
Öğrenme Alanı	: Güç, Yönetim ve Toplum
Ünite	: Bir Ülke, Bir Bayrak
Konu	: Merkez□ Yönetim
Etkinlik	: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne Alan Gezisi ve İlçe Milli Eğitim Müdürü ile Görüşme
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Soru K□ıtları

I. Giriş

1. Dikkat Çekme : Öğretmenin “Biliyorsunuz bugün ilçe milli eğitim müdürümüzle görüşme yapmak üzere Milli Eğitim Müdürlüğüne gideceğiz.” demesi.
2. Güdüleme : Hazırlanan soruların okunması.
3. Gözden Geçirme : Sorulardan uygun görülenlerin sınıfça oylama yoluyla seçilmesi.
4. Derse Geçiş : Sınıfça İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Toplantı Salonuna gidilmesi.

II. Geliştirme

- Öğrencilere İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne gidiliş amacına ilişkin olarak dağıtılan yönergelerin gözden geçirilmesi
- Görüşmenin ve gezinin gerçekleştirilmesinin ardından sınıfa dönülmesi.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugün merkeze bağlı yerel yönetim birimlerinden İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü hakkında bilgi edindik.” demesi. Öğrencilerin yerel yönetim birimleri ya da eğitim ile ilgili kurumlara ilişkin getirdiği haberlerin toplanarak tartışılması.

IV. Değerlendirme

- Öğretmenin ders sonunda öğrencilerden İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne yapılan alan gezisine ve yapılan görüşmeye ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerini günlüklerine yazmalarını istemesi. Merkeze bağlı yerel yönetim birimleri ile ilgili örnekler verilmesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Görsel Sanatlar dersinde “İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Gezimiz” konulu resim çalışmasının yapılması.

Öğrencilere Alpu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne gidileceği ve İlçe Milli Eğitim Müdürü olarak görev yapmakta olan Latif Salkın ile görüşme gerçekleştirileceği belirtilmiş, etkinlikle ilgili yönergeler dağıtılmıştır. Latif Salkın’a sormak üzere öğrencilerin soru hazırlamaları istenmiş, hazırlanan sorular oylama yoluyla seçilerek uygun olanlar sınıfça belirlenmiştir. Sorulan tüm sorulara İlçe Milli Eğitim Müdürü

Latif Salkın yanıt vermiştir. Okula dönülmesinin ardından konu özetlenmiş, öğrenciler günlüklerini yazmışlardır. Dersin uygulama sürecinde bir sorun yaşanmamış, geçerlik komitesinde de bir soruna rastlanmamıştır. Etkinlik sırasında odak öğrencilerden biri olan Eda, aklına gelen okulla ilgili bir sorunu hemen görüşme anında çözme girişiminde bulunmuştur. Yaşanan bu durum şu şekilde gerçekleşmiştir.

Eda : Bizim bir sıkıntımız var. Fotokopi çekecek oluyoruz. Tonerimiz bitiyor veya kâğıtlarımız olmuyor. O konuda bir çare bulunmasını istiyoruz (07.05.2009).

Geçerlik komitesinde de bu görüntülerin izlenmesinin ardından komite üyelerinin yaptığı yorumlar şöyledir:

Türkkan: Bu görüntüdeki Eda mıydı? Hani toner isteyen?

A.Ö: Evet hocam Eda.

Türkkan: Böyle bir istekte bulunacağını önceden söylemiş miydi sana?

A.Ö: Hayır hocam. O anda aklına geldi sanırım. Ya da önceden karar verdiyse de benim haberim yoktu.

Türkkan: Çok güzel. Artık sorun çözmeyi görev edindiler.

Deveci: Evet artık sorunu belirleyip direkt çözme girişiminde bulduklarını görüyoruz.

Dersin sonunda öğrencilerden günlüklerine bugünkü derse ilişkin duygu ve düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerden bazılarının günlüklerine yazdıkları notlardan şöyle örnekler verilebilir:

Bugün İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne gittik. Ona hazırladığımız soruları sorduk. Sorduğumuz soruları uzun ve detaylı bir şekilde anlatıyordu. Sonra hepimize büyüünce hangi meslek sahibi olacağımızı sordu. Çok hoş bir etkinlikti. Ben okulumuzdaki fotokopi makinesi için bir şeyler istedim. Bugün öğretmenimiz sayesinde yine bilgi sahibi olduk (ÖG., 07.05.2009, Eda).

Bugün İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne gittik. Bizi toplantı odasına aldı. Çok güzeldi, ama biraz soğuktu. Sorularımıza gayet güzel cevap verdi. Anladık (ÖG., 07.05.2009, Münevver).

Günün sonunda araştırmacının günlüğüne yazdığı notlardan bazı bölümlerden örnekler şöyledir:

Görüşmeye gittik. İlçe Milli Eğitim Müdürü öğrencileri toplantı odasına aldı. Gayet sıcak davrandı, zamanını ayırıp uzun uzun soruları yanıtladı. Öğrenciler ilk başta hallerinden gayet memnun görünüyorlardı. Sorularını sormaya başladılar. Ancak sorulara verilen çok uzun yanıtlar ve teknik terimler çok zihinlerini karıştırdı. Etkinlik boyunca dikkatlerini toplamak için yoğun gayret gösterdiklerini gördüm. Ancak çok sıkıldılar. Gözlemlerimde yanılmadığımı etkinlik bitip İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden çıkınca anladım. Hepsi ayrı ayrı söylenmeye başladı. Çok sıkıldıklarını ifade ettiler. Sınıfa döndük. Döner dönmez öğrendiklerini, sorularına aldıkları yanıtları anladıkları kadarıyla özetlediler. Daha sonra haberleri tartıştık. Etkinlik sona erdiğinde öğrencilerden günlüklerine görüşlerini yazmalarını istedim. Her ne kadar çok sıkılmış da olsalar sorularına verdikleri yanıtlardan konuyu anladıklarını gördüm. En azından bu beni memnun etti. Ayrıca öğrencilerimin tavırlarının bu kadar kısa zamanda bu denli değişmesi beni çok şaşırtıyor. Genellikle pek eleştirmeyen karşı çıkmayan bir sınıf olmasına rağmen bugün İlçe Milli Eğitim Müdürüne karşı bile net tavır koymaları beni etkiledi.

Günün sonunda araştırmacıyla görüşmek üzere okula üç veli gelmiş ve yapılan çalışmalardan duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir. Yapılan konuşmalara ilişkin olarak araştırmacının günlüğünden bazı notlar şöyledir:

Bugün beni mutlu eden bir olay yaşadım. Öğrenci velilerinden üç tanesi birlikte benimle görüşmeye geldiler. Yaptığımız çalışmalardan duydukları memnuniyeti dile getirdiler. Çocuklarımız dışarıda amaçsız oynamak ya da gezmek yerine sürekli buluşup birbirlerinin evinde

çalışmalar planlıyorlar, ders çalışıyorlar çok memnunuz dediler. Çocuklarındaki değişimin onlar da farkına varmışlar.

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

İyi bir iletişim kurduk. Eğitimle ilgili çok katkısı oldu. Bize ilçe milli eğitim müdürünün ne yaptığını o yönden katkısı oldu. O bizi bir sekreteri gibi toplantı odasına aldı. Kendi odasına sokabilirdi. Ama o bizimle çok iyi ilgilendi. Soruların daha çok fazlasını cevapladı. Güzel bir etkinlikti (07.05.2009, Büşra).

İsteklerde bulunduk onlara. Onlar da bize yardımcı olmayı çok istiyorlarmış ama para durumu, yani kriz olduğu için yapamıyorlarmış. Onların fikirlerini almak, düşüncelerini almak yararlı oldu (07.05.2009, Dilara).

Hoşuma gitti. Onu görmüştüm ama hiç konuşmak gibi bir şeyim olmamıştı. Sizin sayenizde büyük büyük kişilerle konuşuyoruz. Böyle korktuğumuz kişilerden korkmuyoruz artık. Daha samimi oluyoruz. Çok çekiniyordum. Yani bizi böyle okulda bırakacak gibi bir şey var mıdır acaba diye korkuyorduk. İlk başta biz soruları hazırlarken arkadaşlarım dedi ki bana acaba bize orada bir şey yapar mı dedi. Sizi okulda bırakırım diye bizi tehdit eder mi diye sözler söylemişlerdi bana. Ben de ondan çok korkmuştum ve gidince çok güzel karşılandık. Çok hoşuma gitti. Verdiği cevaplar güzeldi. Ama çok uzundu. Aklımızı karıştırdı o yüzden. Biraz daha onları kısa biçimde verseydi özetleyerek daha güzel olurdu (07.05.2009, Eda).

Toplanan veriler ışığında öğrencilerin; İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne yapılan alan gezisinden hoşlandıkları söylenebilir. İlçe Milli Eğitim Müdürünün sıcak karşılaması ve öğrencileri toplantı odasına alarak orada görüşmesi öğrencileri son derece memnun eden bir durum olarak ifade edilebilir. Öğrenciler önceden hazırladıkları soruları ve

görüşme anında akıllarına gelen soruları ilçe milli eğitim müdürüne yöneltmişlerdir. Öğrencilerin çoğu etkinlikle ilgili yaşadıkları bir sorun olarak, görüşme süresinin uzamasının dikkatlerinin dağılmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Tüm veri kaynakları birbirini destekler niteliktedir.

4.1.17. Dosya Oluşturma (Bakanlıklar) Etkinliği

Gerçekleştirilen diğer etkinlik kütüphane ve internet araştırmalarının bir arada kullanıldığı bir etkinlik olarak planlanan “Dosya Oluşturma (Bakanlıklar)” etkinliğidir. Bu etkinlik kapsamında öğrenciler bakanlıkların görevleri, şu anda hangi bakanların görev yaptığı ve bakanlıklar ile ilgili haberleri kapsayan birer dosya oluşturmuşlardır. Ders planı ise şu şekildedir:

11.05.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 80 Dakika
Kazanım	:Merkezî yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri, temel görevleriyle ilişkilendirir.
Öğrenme Alanı	: Güç, Yönetim ve Toplum
Ünite	: Bir Ülke, Bir Bayrak
Konu	:Seçim Heyecanı Sona Erdi (Bakanlıkları Tanıyoruz)
Etkinlik	: Dosya Oluşturma (Bakanlıklar) Etkinliği
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Okul, sınıf ve ilçe kütüphanelerindeki materyaller, gazeteler, internet kaynakları

I. Giriş

1. Dikkat Çekme : Öğretmenin “Bakanlıklara ilişkin haberler varsa çıkarın” demesi.
2. Güdüleme : Bakanlıklara ilişkin haberlerin ders sonunda tartışılmak üzere toplanması.
3. Gözden Geçirme : Ders öncesinde dağıtılan yönergelerin gözden geçirilerek gerekli hazırlıkların yapılıp yapılmadığının kontrol edilmesi.
4. Derse Geçiş : Dersin teknoloji sınıfında işleneceğinin belirtilmesi ve sınıfça teknoloji sınıfına gidilmesi.

II. Geliştirme

- Öğrencilerden merkez□ yönetim birimleri ile ilgili gazetelerden ve internetten araştırma yapmalarının istenmesi, bu konulara ulaşmada yardımcı olabilecek anahtar kelimelerin belirlenmesi.
- Öğrencilerin ziyaret edebileceği internet sitelerinin önceden ziyaret edilerek sitelerin öğrenciler açısından uygunluğunun kontrol edilmesi.
- Öğrenci gruplarına araştırılacak konu ile ilgili bilgi toplanmasına yarayacak bir arama motorunun internet adresi verilir (www.meb.gov.tr / www.tbmm.gov.tr / www.basbakanlik.gov.tr gibi).
- Okul ve sınıf kitaplıklarında araştırma yapılması, gazetelerden ilgili haber kopyalarına ulaşılması.
- Araştırma sonucunda öğrencilerin dosyalarını oluşturmalarının istenmesi.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugün bakanlıklarımız hakkında bilgi edindik.” demesi ve getirilen haberlerin tartışılması. Merkez□ yönetim birimleri ile konunun ilişkilendirilmesi.

IV. Değerlendirme

- Öğrencilerin birbirlerinin çalışmalarını ve kendi çalışmalarını eleştirmeleri.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Görsel Sanatlar dersinde “Meclisimiz” konulu resim çalışması yapılması.

Öğrencilere bakanlıklarımız konusu kapsamında bir kütüphane ve internet araştırması yapılacağı, bu araştırmalarının sonunda da birer dosya oluşturulacağı belirtilerek etkinlikle ilgili yönergeler dağıtılmıştır. Öğrenciler dosyalarını hazırlayarak sunmuşlar ve dosyalar diğer öğrencilerce eleştirilmiştir. Ders sonunda getirilen gazete haberleri tartışılmış, konu özetlenmiş, öğrenciler günlüklerini yazmışlardır. Ders sırasında bir sorun yaşanmamıştır. Ancak araştırmacı bu etkinlikte bir sorun belirlenememesi üzerine görüşlerine günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Dosyalarını hazırladılar. Daha sonra teker sundular ve sınıfça dosyalar eleştirildi. Eleştirilerinde daha sistematik konuşmaya başladılar. Görsel unsurlar, araştırmanın niteliği ve sunum yapma becerisi bakımından ayrı ayrı değerlendirmeler yaptılar. Bunun dağıtılan yönergelerde yer alan değerlendirme ölçütlerinden de kaynaklanmış olabileceğini düşünüyorum. Ancak bu etkinlikte bir sorun belirleyip o soruna yönelmelerini sağlayamadım. O nedenle bir şeyler daha yapmalıydım hissine kapıldım. (AG., 11.05.2009).

Bakanlıklar dosyalarının ardından bir sorun belirlenememesi üzerine izleme jürisi sınıf meclisi uygulamasını önermiş, öğrencilerin de onayı üzerine bu çalışmanın gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Komitede bu durum şu şekilde dile getirilmiştir:

Türkkan: Sanki böyle bir şey eksik kalmış. Aslında etkinliği tek başına değerlendirince amacına ulaşmış bir etkinlik ama biz şimdiye kadar senin yaptığın çalışmada hep beklentimizin üzerinde şeylerle karşılaştık bu etkinlik biraz eksik kaldı sanki.

Deveci: Ben de böyle düşündüm. Yani aslında ders sürecine ilişkin bir sorun yok. Ama diğerlerinin çoğunda bir sorun belirleyip o sorunu çözmeye girişiminde bulundular. Bunda da öyle bir şey olsa güzel olurdu.

A.Ö: Aslında hocam ben de aynı şeyi ifade etmek istiyordum. Hatta araştırmacı günlüğümde de belirttim. Ama aklıma bu etkinliği zenginleştirecek bir şey gelmedi.

Deveci: Tuğbacım sınıf meclisi oluştursunlar. Bakan falan olsunlar.

Türkkan: Hatta bakanlıkların adını da kendileri belirlesinler. Hangi alanda çalışmak istiyorlarsa o bakan olsunlar. Hizmet versinler bir süre.

A.Ö: Evet hocam ne güzel olur. Hem okulda kendilerini rahatsız eden durumları belirlemelerini isterim. Okulda yaşadıkları sorunları da çözmüş olurlar (15.05.2009).

Komitenin ardından araştırmacının günlüğünden bazı notlar şöyledir:

Bugün toplanan geçerlik komitemin ardından içim çok rahatlamış durumda çünkü bu hafta yaptığım etkinliklerde sorun çözüme boyutunun eksik kaldığını düşündüğümü yazmıştım. Komite üyeleri de aynı şeyi düşündüklerini ifade ettiler. Ben de ne yapabileceğimi danıştım. Handan Hocam ve Burçin Hocam “Hepsi birer bakan olsun okulun sorunları belirleyip onları bir hafta süre ile çözmeye çalışsınlar” diye bir öneride bulundular. Bu öneri beni çok mutlu etti. Üstelik bakanlıkların isimlerini görevlerini kendileri belirleyecekler. Çalışmaları da kendileri yürütecekler. Bir an önce uygulamaya başlamak için sabırsızlanıyorum. Bu çalışmaya da sınıf meclisi diyebiliriz diye konuştuk (AG., 15.05.2009).

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

Bakanlıkların hepsini bilmiyorduk ama televizyondan duyuyorduk. Onları yani dosya şekline getirmek güzel bir şeydi. Bizim de ilgimizi çekti. Çok güzeldi. Bunu yine eleştirdik. Yapıştırma yeteneğimiz daha çok arttı dosya yaparken(11.05.2009, Büşra).

Bu etkinlikte tabii ki her şeyden önce araştırma yapmayı öğrendik. Ondan sonra sırasıyla bakanlarımızı öğrendik. Ondan sonra bakanlıkların ve bakanların resimlerini, amblemleri, daha önce hiç bilmediğim amblemleri bile öğrendim... Eleştirme önceden bildiği kadarıyla kötü eleştirme olur diye biliyordum. Ama bu eleştirileri

yaparken iyi yönden de kötü yönden de eleştiriyorduk. Mesela bazı arkadaşlarımızın tek kelimeyle harika olmuştu. Bazı arkadaşlarımızın eksikleri vardı. Onları de çok güzel olmuştu. Herkes emek harcadı. Bence bazılarında yeterince araştırma yoktu. Tabii onlar da olsaydı güzel olurdu. Yalnız emek harcadılar. Hepsi çok güzeldi (11.05.2009, Dilara).

Bakanlıkları öğrendik. Maliye Bakanlığı işte Çevre Bakanlığı gibi bir sürü bakanlıklar varmış onları öğrendik. Bu yönden faydası oldu. Başbakan gibi Recep Tayyip Erdoğan gibi, Recep Akdağ gibi sağlık bakanını falan öğrendik. Bu yönden faydası oldu. Binalarının resimleri görmüş olduk. Amblemlerini öğrendik mesela bir yerde bir amblem gördüğümüzde bu neyin amblemi diye hiç şaşırılmayacağız. Artık direk söyleyeceğiz. Mesela çevre bakanının amblemi bu diyerek o yönden bana faydası oldu. Tabii arkadaşlarıma da oldu (11.05.2009, Eda).

Etkinlik sırasında herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Öğrenciler bu etkinliğin bireysel çalışma, internetten araştırma yapma, sunum yapma ve eleştiri yapma becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğunu günlüklerinde ve yapılan görüşmelerde ifade etmişlerdir. Bakanlıklar dosyası etkinliği sonucunda bakanlıkların görevlerini ve bakanların isimlerini öğrendiklerini böylece günlük yaşamlarında haberleri izlerken ya da gazeteleri okurken artık bakanlıklarla ilgili konuları daha iyi kavrayabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda etkinliğin öğrencilerin günlük yaşamları üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Tüm veri kaynakları bu yönde birbirini destekler niteliktedir.

4.1.18. Dosya Oluşturma (Cumhurbaşkanlarımız) Etkinliği

Yapılan diğer etkinlik “Cumhurbaşkanlarımız” etkinliğidir. Bu etkinlik, internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma başlığı altında ele alınabilir. Bu etkinlik kapsamında öğrencilerin şimdiye kadar görev yapan cumhurbaşkanlarını ve özgeçmişlerini araştırarak birer dosya oluşturmaları istenmiştir. Ders planı şu şekildedir:

14.05.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 40 Dakika
Kazanım	:Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.
Öğrenme Alanı	: Güç, Yönetim ve Toplum
Ünite	: Bir Ülke, Bir Bayrak
Konu	: Demokrasi ve Yönetim
Etkinlik	: Cumhurbaşkanlarımız
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: İnternet Kaynakları, Karton, Yapıştırıcı, Makas

I. Giriş

1. Dikkat Çekme : Öğretmenin “Geçmişten günümüze kadar görev yapan cumhurbaşkanları hakkında neler biliyorsunuz?” demesi.
2. Güdüleme : Öğretmen tarafından cumhurbaşkanlarının resimlerinin gösterilmesi.
3. Gözden Geçirme : Öğretmenin “İnternette geçmişten günümüze kadar görev yapan cumhurbaşkanları hakkında araştırma yapıp birer dosya oluşturacağız.” demesi.
4. Derse Geçiş : Dersin teknoloji sınıfında işleneceğinin belirtilerek sınıfça teknoloji sınıfına gidilmesi.

II. Geliştirme

- Cumhuriyetimizin ilanından günümüze kadar geçen sürede görev yapan cumhurbaşkanlarımız ile ilgili internet araştırması yapılacağıının söylenmesi. Daha önce öğretmen tarafından ziyaret edilerek uygunluğu kontrol edilen internet sitelerinin öğrencilere adreslerinin verilmesi
www.cankaya.gov.tr
http://okulweb.meb.gov.tr/34/27/307963/cumhurbaskanlarimiz.html
http://www.tccb.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanlarimiz/
- Araştırma yapılarak ilgili kısımların yazılması, resimlerin yapıştırılması ve her öğrenci tarafından “Cumhurbaşkanlarımız” başlıklı bir dosya hazırlanması.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Bugün cumhurbaşkanlarımız hakkında bilgi edindik.” demesi. Cumhurbaşkanlarının sayılarak tekrarlanması.

IV. Değerlendirme

- Ders sonunda öğrencilerden günlüklerine etkinlikle ilgili görüşlerini yazmalarının istenmesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde “Cumhurbaşkanlarımız” konulu şiir yazılması.

Dersin işleyiş sürecinde bir sorun yaşanmamış, geçerlik komitesinde de bir soruna rastlanmamıştır. Günün sonunda araştırmacının günlüğüne yazdığı notlardan bazı örnekler şöyledir:

Herkes bitirdikten sonra da teker teker tahtaya çıkararak sunumlarını gerçekleştirdiler. Her dosya tüm sınıf tarafından eleştirildi. Eleştiriler doğrultusunda son değişiklikler de yapılarak dosyaların teslim edilmesine karar verildi. Öğrencilerin eleştirilerini gerçekleştirirken nezaket kurallarına dikkat etmelerini birbirlerini kırmadan eleştirmeleri çok hoşuma gitti. “Arkadaşımız emek vermiş bence çok güzel olmuş ama şöyle yapsa daha da iyi olabilirdi.” gibi cümlelerle eleştirilerini dile getirdiler (AG., 14.05.2009).

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

Cumhurbaşkanlarının görevlerini öğrendik. Ne kadar süre ile çalıştıklarını öğrendik. Mustafa Kemal Atatürk'ün uzun süre ile cumhurbaşkanı olduğunu öğrendik. Çok sayıda cumhurbaşkanlarımız olduğunu öğrendik. Özgeçmişlerini bilmiyorduk ama isimleri duymuştuk. Sırasını da öğrendik bunların. Güzel bir etkinlikti (14.05.2009, Büşra).

Araştırma yapmayı, ondan sonra cumhurbaşkanlarımızın isimlerini öğrenmeyi, ondan sonra resimlerini ve isimlerini araştırdık. Özgeçmişlerini öğrendik. Hangi tarihler arasında görev yaptıklarını öğrendik (14.05.2009, Dilara).

Bu etkinlikte eleştirmek, arkadaşlarımıza bizim kendi dosyalarımız için fikirlerini sormak çok güzel. Tabii onları kırmayacak şekilde yapmamız daha da güzel. Biz her şeye dikkat ederek yapıyoruz. Kurallara uyuyoruz da, onları eleştirmek çok iyi. Hem biz büyüyünce iş sahibi oluruz. Birini eleştirmemiz gerekir. İlgimi çeken yönler cumhurbaşkanları oldu. Çünkü böyle çeşit çeşitti. Hepsinin hayatları değişik. Değişik değişik hayatlardan geçmişler. Okulları farklı, bazılarının da aynı oluyor. Küçükken yani hiç hayal edemeyeceğin bir meslek, ama büyüyünce cumhurbaşkanı olmak çok isterdim (14.05.2009, Eda).

Öğrenciler cumhurbaşkanlarımız dosyası ile sırasıyla cumhurbaşkanlarını öğrendiklerini ve özgeçmişleri hakkında bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Dosyaları hazırlamanın el becerilerine katkıda bulunduğunu, etkinlik sonunda kendi çalışmalarını ve birbirlerinin çalışmalarını eleştirirken de eleştiri yapma konusunda gelişmelerine katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Dosya oluşturma etkinliklerinin (bakanlıklar ve cumhurbaşkanlarımız) geçerlik komitesinde izlenmesinin ardından ders işleyiş sürecine ilişkin bir soruna rastlanmamış olmakla birlikte bu etkinliğin sonunda öğrencilerin bir

sınıf meclisi oluşturmalarına, okulda belirlenen sorunlara yönelik bakanlıklar tasarlayıp birini seçerek sınıfa ve okula hizmet etmelerine karar verilmiştir. Bu bağlamda etkinliğin öğrencilerin çevrelerinde sorun belirlemelerine ve çözüme girişiminde bulunmalarına katkı sağladığı söylenebilir. Tüm veri kaynakları bu yönde birbirini desteklemektedir.

4.1.19. Sınıf Meclisi Etkinliği

Bakanlıklar ve Cumhurbaşkanlarımız etkinliklerinden sonra toplanan geçerlik komitesinde, komite üyeleri bu etkinliklerle ilgili olarak bir yerel toplum çalışması yapılmasının araştırmayı zenginleştireceğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda öğrencilerin bir sınıf meclisi oluşturmalarını, okulda belirledikleri sorunlara yönelik bakanlıklar tasarlayıp birini seçerek sınıfa ve okula hizmet etmelerini önermişlerdir. Bunun üzerine öğrencilere bu öneriden söz edilmiş, öğrenciler istekli olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilere çalışmayı gerçekleştirmeleri için süre verilmiştir. Derste durum şu şekilde gelişmiştir:

A.Ö: Çocuklar toplanan komitede bakanlıklar ve cumhurbaşkanları ile ilgili yaptığınız çalışmalar izlendi. Herkes çok beğendi. Ancak komite üyeleri, eğer siz de isterseniz, bir çalışma yapmanızı önerdiler. Dediler ki; “Herkes okulda ya da sınıfta kendini rahatsız eden bir sorun belirlesin, bu sorunu çözmek için bakanlıklar oluştursun. Kendisi de bir bakanlık seçerek sınıfa ve okula hizmet etsin” dediler. Seçilen bakanın gerçekte ülkemizde olan bir bakan olması gerekmiyor. Ne düşünüyorsunuz daha doğrusu ne demek istediğimi anladınız mı?

Sınıf: Evet, anladık.

A.Ö: Peki ister misiniz?

Eda: Evet de, isteriz de ne yaparak başlayalım şimdi ilk olarak.

A.Ö: Önce yaşadığınız sorunları belirleyin okulda. O sorunu çözecek bakanlığı belirleyin. Sonra da kendiniz için bir bakanlık seçin. Mesela ne gibi sorunlar var ve onu hangi bakanlık çözebilir. Önce şöyle bir beyin fırtınası yapalım. Fikirlerinizi söyler misiniz hemen şu anda aklınıza gelen.

Sevgi: Koridorlarda çok koşan var. Bir de koridordaki tenis masasında tenis oynayanları rahatsız ediyor küçük sınıflar özellikle. Koridor bakanı diye bir Şey olabilir mi?

A.Ö: Siz belirledikten sonra ne isterseniz olur. Çok güzel mesela bunu yaz. Ama başka da düşün.

Damla : Küçük sınıflar oyun oynamayı bilmiyor. Onlara yardımcı olabiliriz. Ne diyelim yani oyun bakanı olsun küçüklerle ilgilensin.

Emre: Tasarruf bakanı olsun bence. Çünkü ışıklar ve musluklar hep açık bırakılıyor. Derse girmeden tasarruf bakanı onları kapatır.

Mehmet: Gıda bakanı olsun. Diğer sınıflar boyalı Őekerler falan alıyor bakkaldan onları yasaklarız.

Yasin: Bilişim bakanı olsun. Okul bitince saat beşe kadar açık. Müdüre yardım etsin, bilişim odasında görev yapsın internete oyun oynamak için gelenleri dışarı çıkarsın.

Zuhal: (işitme engelli bir öğrenci) Özel eğitim bakanı olsun. Okul panosuna engellilerle ilgili bilgilendirici yazılar assın.

Büşra K: Kütüphane bakanı olsun okul kütüphanesinde çalışsın.

Büşra B: Gezi ve eğlence bakanı olsun. Ders boş olursa, mesela öğretmen gelmezse ya da okuldan sonra etkinlikler, eğlenceler düzenlesin.

Buse: Çevre bakanı olsun diktiğimiz fidanları düzenli olarak sulasın, okul temizliğine de dikkat etsin. Kirletenleri görünce uyarısın.

Y. Emre: Sevgi ve saygı bakanı olsun. O da öğrencilerin yanlış davranışlarını rapor etsin ve uyarısın.

A.Ö: Peki başbakan ve başbakan yardımcısı da olsun onlar da bakanlar kurulunu toplasın her hafta. Bakanlar çalışmalarını tutanaklar halinde rapor olarak hazırlasın. Başbakan ve başbakan yardımcısının başkanlığında toplanan bakanlar kurulunda sunsunlar. Kim olsun başbakan ve yardımcısı? İsteyenler adını tahtaya yazsın. Oylama yapalım (18.05.2009).

Oylama sonucunda Eda başbakan Dilara ise başbakan yardımcısı olarak seçilmiştir. Öğrenciler çalışmalarını gerçekleştirmişler, düzenli olarak bakanlar kurulu toplantıları yaparak çalışmalarını raporlaştırmışlar ve sınıfta sunmuşlardır. Öğrenci çalışmalarına ilişkin görüşlerini ve gözlemlerini araştırmacı günlüğünde şu şekilde ifade etmiştir:

Birkaç gündür rahatsızlığım nedeniyle okula gidemedim. Sınıf meclisi projesi ile ilgili olarak öğrencilerim ben yokken sınıfları gezip görevlerini anlatmışlar. Okul panosu hazırlayarak görevlerini yazmışlar. Her bakan görevini yerine getirmiş. Hatta gezi ve eğlence bakanı ben yokken okul bahçesinde bir piknik organize etmiş. Piknikte halat çekme yarışı, çuvalla koşma yarışı, yumurta taşıma yarışı ve futbol maçı da düzenlenmiş. Bütün gün çok eğlenmişler. Öğleden sonra bütün okul öğrencileri yarışmalarını izlemiş. Artık ben okulda yokken bile çalışmalarını organize edip, kimseye ihtiyaç duymadan uygulamaya geçebildiklerini gördüm. Çok mutlu oldum. Bugün de uzun uzun her bakan bana okul için nasıl hizmet ettiğini anlattı. Oyun bakanı birinci ve ikinci sınıfları her tenefüs oynatmış. Onlar da bugün yanıma gelerek çok güzel zaman geçirdiklerini anlattılar. Her bakanın ayrı ayrı belirledikleri sorunu çözmek için çaba harcadığını ve başardığını gördüm. Bunu görmek öğrencilerimi de çok mutlu etti (AG., 18.05.2009).

Öğrenciler yapılan çalışmanın ardından günlüklerine görüşlerini yansıtmışlardır.

Öğrencilerden birinin yapılan çalışmaya ilişkin görüşleri şöyledir:

Ben koridor bakanı oldum. Bunu seçtim çünkü koridorda masa tenisi oynayanlara küçük sınıflar hiç rahatlık vermiyordu. Bir de hep ama hep koşuyorlar, düşüyorlardı. Bunları engellemek için. Çok eğlendim. Bence iyi oldu (Ö.G., 18.05.2009, Damla).

Çalışma sonunda odak öğrenciler ile gerçekleştirilen görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılar şöyledir:

Özel eğitim bakanı da engelliler konusunda bilgi verdi. Ondan sonra siz yoktunuz herkes toplandı ciddi bir şekilde bakanlar kurulu olarak.

Ondan sonra herkes o gün her gün yaptığı işi herkese söyledi başbakana. Ondan sonra başbakan da tutanakları tuttu. Biz mesela baya bir sorun çözdük siz yokken... Başbakan 6-7 tane bakanı götürüp diğer bütün sınıflara tanıttı. Öğretmenlerimiz de çok beğendi bizim etkinliğimizi siz yokken yaptığımız için. Gıda konusunda mesela zararlı yiyecekler yenilmeyeceği için sorun çözüldü. Başka çevre bakanı vardı. Çevre temiz tutuldu. Ondan sonra sulandı diktiğimiz ağaçlar. Ondan sonra o sorun çözüldü. Kimse yere çöp atmadı yani o günden yani başladığımızdan beri. Bence çok güzel oldu... Benim ilgimi çeken yönleri bakanlıkların isimleri çok değişti (18.05.2009, Büşra).

Bir arkadaşımız oyun bakanı olarak tüm öğrencilere oyun oynattıyordu. O yüzden çok güzeldi. Bakanlıkların hepsinin görevleri çok güzeldi. Çevre bakanımız, o çöpleri toplattı. Ondan sonra her gün ağaçları suluyorduk. Bütün bakanlar görevlerini yaptı. Bunun dışında gezi bakanımız bir tane piknik düzenledi. Ben mesela yumurta yarışı yapabiliriz dedim. Başka arkadaşımız da halat çekme yapabiliriz dedi. Ondan sonra da aklımıza futbol geldi. Onun için de babamın orada kupa vardı. Futbol kupası vardı. Onu getirdik. İşte hani kazanana. Kızlar ve erkekler yaptık. Zaten erkekler güçlüydü. Berabere kaldık. Sizin de kupamızı vermenizi bekledik. Orada kupamız da. Bakanlar kurulu toplantılarında da önce dilekçe gibi yani şey yapmışlar. Yakaladıkları şeyleri tutanak halinde yazmışlardı. Onları topladık okuduk. Yani kendi hatalarını da anlamış oldular. Ondan sonra Eda ile ikimiz (Başbakan ve başbakan yardımcısı) sınıflara çıktık. İkimizin elinde de kâğıt vardı. Eda kâğıtlara şöyle yaptı. Görevini yapıyor mu yapmıyor mu? Yapıyorsa olumlu, yapmıyorsa olumsuz bir şekilde not almamı istedi. İkimiz de birlikte gözlemleyerek not aldık. Ondan sonra Büşra vardı, kütüphane bakanı, kütüphanemiz için yardım topladı. Tabii zorunlu değildi. Ama herkes gönlünden ne kadar kopuyorsa verdi (18.05.2009, Dilara).

Sınıf meclisi etkinliğimizin yararları şöyle oldu. Okul için mesela sağlık açısından yararı oldu. Gıda bakanı diye bir şey vardı. Onları kötü mallarla gördüğü zaman uyarıyordu. Çevre bakanı vardı. Okulun çevresini temizliyordu, ağaçları suluyordu, görevler veriyordu. Bunlara görev veren özellikle de başbakan vardı. Başbakan da bendim. Onlara çeşitli çeşitli görevler verdim. Başbakan yardımcısı da bana yardımcı oldu. Ona çok teşekkür ederim. Sınıf içinde bakanları öğrenmiş olduk. Onların bizim hem hayal gücümüzdeki bakanlıkları yaptık. Hem de en çok hayal ettiğimiz hangisi, olmak istediğimizi seçtik. Kendi seçtiğimiz bakanın görevlerini yazdık. Görevlerimizi yapmaya çalıştık. Yeterince de yaptık. Bir arada çalışmayı da öğrendik. Hem bir de toplantı yapmış olduk biz. Toplantıda herkes düşüncelerini dedi. Ben sordum ne yaptınız diye onlar işte bugün ne yaptıklarını söylediler. Sonra bir tane anlaşmazlık vardı. Sınıfta bir arkadaşımızı uyarmış gıda bakanımız o da yemiş. O sorunu çözdük. Sorunları çözdük... İlgimi çeken yönü benim başbakan olmamdı. Takım elbiseli gibi hissettim kendimi böyle. Okulda böyle göğsüm kabararak yürür gibi oldum. Başbakan yardımcısı da öyleydi. O da sanki başbakan gibiydi. O da yardımcı olmaktan çok büyük bir mutluluk duyuyordu (18.05.2009, Eda).

Çalışma ile ilgili görüntülerin geçerlik komitesinde izlenmesinin ardından komite üyelerinin yorumları şu şekilde olmuştur:

A.Ö: Bu çalışmayı öğrenciler tamamen kendi kendilerine gerçekleştirdiler. Açıkçası çalışmanın başında ben gereken açıklamayı yaptım. Ancak sonradan takip edemedim süreci. Onlar görevlerini yerine getirip bakanlar kurulu toplantılarını yapıp, tutanakları ile bana gelişmeleri derste anlattılar. Ben okuldaki değişimi gözlemlemeye çalıştım. Gerçekten de belirledikleri sorunları çözebildiklerini gözlemledim.

Türkkan: Bence çok güzel bir çalışma oldu. İyi ki de yapmışlar diye düşünüyorum. Sonuçta şimdiye kadarki çalışmalarında sürekli bir sorun belirleyip o sorunu çözmeye girişiminde bulunmuşlardı. Bu da

hem işlenen konuya uygun oldu. Hem de yerel toplum çalışmasının özüne uygun oldu.

Deveci: Hem okula da hizmet etmiş oldular. Yalnız diğer sınıflar nasıl dinlemiş onları. Yani bakanların dediklerini yapmayı nasıl kabul etmişler.

A.Ö: Öğrenciler sınıfları teker teker gezip amaçları ve görevleri hakkında bilgilendirmişler. Bir de her bakan kendi görev alanını açıkladığı levhalar hazırlayıp okul panosuna asmış. Öğrencilerden beklentilerini de yazmışlar. Öğretmenler de tebrik edip çalışmayı destekleyince bütün okul öğrencileri gönüllü olarak yardımcı oldular.

Deveci: Öğrencilerin bu çalışmalarına birlikte mi karar verdiniz?

A.Ö: Benim bir etkim de bilgim de olmadı hocam. Onlar bakanlar kurulu toplantısında karar verip uygulamışlar kararlarını benim tutanakları ile yanıma gelip çalışmaya ilişkin rapor verdiklerinde haberim oldu. Sadece okul panosunu görmüştüm hazırlarlarken onun dışında her şey bana da sürpriz oldu (18.05.2009).

Öğrenciler sınıf meclisi çalışmasını araştırmacıdan bağımsız olarak yürütmüşler, çalışmanın bitiminde araştırmacıyı verdikleri rapor ile bilgilendirmişlerdir. Okul panosunu okuldaki diğer öğrencileri bilgilendirmek için düzenlemişler, sınıfları teker teker gezerek görevlerini anlatmışlar, öğretmen ve öğrencilerden bu çalışmanın amacına ulaşabilmesi için destek istemişlerdir. Her hafta düzenli olarak bakanlar kurulu toplantısı yapmışlardır. Okulla ilgili belirledikleri tüm sorunları çözmüşlerdir. Geçerlik komitesi bu etkinlikle ilgili herhangi bir soruna rastlamamıştır. Etkinliğin amacına ulaştığı gözlenmiştir. Öğrenci ve araştırmacı günlükleri, görüşme kayıtları ve geçerlik komitesi kayıtları gibi tüm veri kaynakları bu yönde birbirini desteklemektedir.

4.1.20. Tatbikat ve Drama Etkinliği

Öğrenciler “Mahalle Modeli Oluşturma” etkinliğinin sonunda haberlerin tartışılması sırasında acil durumlarda ne yapacakları konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları sorununu belirlemişler, bu sorunun çözümüne ilişkin olarak tatbikat ve bir drama yapmayı planlamışlardır. Öğrenciler bu iki çalışmayı da kendi kendilerine planlamış ve

uygulamaya koymuşlardır. Tatbikat için öncelikle öğrenciler belediye başkanı ile görüşmeye giderek kendisinden itfaiye aracı istemişlerdir. Daha sonra İlçe Emniyet Müdürlüğüne giderek tatbikata polis araçları ile katılmalarını rica etmişlerdir. Alpu Gün Hastanesinden de ambulans ile katılmalarını istemişlerdir. Hastane dışında bütün kurumlar öğrencilerin bu isteklerine olumlu yanıt vermişlerdir. Drama için de senaryoyu, kostümleri ve araç gereçleri öğrenciler kendileri hazırlamışlardır. Etkinliğin komitede izlenmesi sırasında komite üyeleri görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

Deveci: Gerçekten bu çocuklar harika oldular. Belediye başkanına gitmeleri, itfaiye aracı ayarlamaları. Kostümler, senaryo, her şey çok güzel. Yani aslında bu çalışmayı çok daha üst sınıflarda öğrencilere versek bu kadar nitelikli yapabileceklerini düşünmüyorum.

Türkkan: Çok gelişme kaydettiler. Bağımsız ne kadar güzel çalışıp iş bölümü yapabiliyorlar. Belediye başkanıyla, emniyetle samimi olmuşlar. Mesela hastane ile ilgili daha önce hiç bir etkinlik yapmamış olmalarına rağmen özgüvenlerini öyle güzel kazandılar, görüşme yapmayı bu alandaki becerileri öyle güzel kazandılar ki hastaneden de gidip ambulans istemişler.

A.Ö: Evet zaten biliyorsunuz gidip resmi kurumlarla ya da kim gerekli ise herkesle gayet rahat görüşme yapabiliyorlar artık.

Dal: Ben drama çalışmasını da çok beğendim. Kostümleri de senaryoları da çok güzeldi (22.05.2009).

Yapılan çalışmaya ilişkin olarak araştırmacı, görüşlerine günlüğünde şu şekilde yer vermiştir:

Bu çalışmanın tez uygulama sürecindeki en etkili çalışma olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerim beni çok şaşırttılar. “Size sürprizimiz var” diyorlardı son iki gündür. Gerçekten de büyük sürpriz oldu. Tatbikat ve drama planlamıştık. Tatbikatı tüm sınıf planlayıp yapacaktı. Tüm okulun katılımı sağlanacaktı. Drama için ise sınıf iki gruba ayrıldı. Yarısı deprem yarısı da yangın konulu drama senaryosu hazırlayarak yapacaklarını belirttiler. Ben yine hiçbir şekilde çalışmalarına karışmadım. O nedenle bugün yaptıkları her şey beni daha da çok

şaşırttı. Tatbikat başlamadan önce dışarı bakmamı istediler öğrencilerim. Çok şaşırdım bahçede koca bir itfaiye arabası duruyordu. “Belediye Başkanı ile gidip görüştük tatbikat yapacağız dedik. O da bize gönderdi aracı” dediler. Polis araçları ve ambulans da istedik ama ambulans acil durum için hastaneden ayrılamıyormuş polisler de geleceğiz dediler ama h□l□ gelmediler sanırım yetişemeyecekler dediler. Hiç bu kadar çok şaşırmamıştım (AG., 21.05.2009).

Sıra dramaya gelmişti tüm okul öğrencileri sıra olup olacakları izlemeye başladılar öğretmenler, öğrenciler herkes merak içindeydi. Öğrencilerim önce sessizliği sağladılar sonra ilk dramanın yangın konulu olduğunu belirttiler. Buzdolabı kutusundan yaptıkları evi getirdiler evin içinde soba, hatta bordür bile vardı. İki çocuk kibritle oynarken yangın çıktı. Bir büyükleri onları dışarı çıkararak itfaiye ve acil servisi aradı. Yangın çıktığını belirterek adresi verdi. Yangın çıktığı esnada itfaiye aracı sirenlerini çalıştırdı. Yasin itfaiye görevlisi rolündeydi. İtfaiye aracının hortumunu alarak yanan evi söndürdü. İkinci drama ise deprem. Öğrenciler diğer evi getirdiler. Onlar da kıyafetlerini değiştirmiş, hazırlanmışlardı. Üç öğrenci evin içine girdi. Mehmet öğrencilere ben anlatıcıyım dedi ve anlatmaya başladı. Bir aile sessiz sakin evlerinde otururken deprem olmaya başlar dedi. Bu sırada başka bir öğrencim de evi sallamaya başladı ve evi yıktı. Evin içindekiler çığlık çığlığa bağıryordu. Sonra ambulans şoförü rolünde Münevver geldi. Mehmet ile birlikte enkazdan yaralıları çıkardılar hastaneye kaldırdılar. Sonra kaymakam rolünde Büşra geldi ve hastanedeki yaralıya “Geçmiş olsun üzülmeyin devletimiz yanınızdadır. Her türlü ihtiyacınız karşılanacak evinizi de tekrar yapacağız.” dedi. Alkışlarla drama çalışmaları sona erdi. Harika bir çalışma oldu. Bu güne kadar yaptıkları ile güzel bir şeyler yapacaklarına olan inancım tamdı. Ancak bu kadarını hiç beklemiyordum. Sonra sınıfta bugün neler öğrendiğimiz üzerinde konuştuk. Hepsi etkinlikten çok memnundu. Günlüklerini yazdılar ve dersi bitirdik. Ders bitiminde diğer

öğretmenler de gelerek öğrencilerimi kutladılar. Bu durum onları çok gururlandırdı. Çok mutlu oldular (AG., 21.05.2009).

Yapılan çalışmaya ilişkin olarak öğrenciler görüşlerini günlüklerine şu şekilde yansıtmıştır:

Tatbikat ve drama yaptık. Bu tatbikatta sakin olmayı ve sıra olmayı öğrendim. Bir de biz Dilara ile yangın filmi çekmiştik öğretmenimize verdik sınıfta izletti herkes çok beğendi (ÖG., 21.05.2009, Eda).

Ben bugün yaptığımız tatbikatta kurtarma ekibindeydim. Tatbikatu yaptık. Çok güzel oldu. Acil durumlarda nasıl davranacağımı öğrendim. Sonra dramalar yaptık. Yangında evi yaktık, depremde ise başka bir evi yıktık. Çok eğlenmişim. Yangın dramasında kibrit gibi yanıcı maddelerle oynamamayı ve ortada bırakmamayı öğrendim (ÖG., 21.05.2009, Büşra K).

Yapılan çalışmanın ardından odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Odak öğrencilerden Büşra'nın çalışmaya ilişkin görüşleri şöyledir:

Tatbikat ve dramalardan önce acil durumlarda ne yapacağımızı tam olarak bilmiyorduk. Senaryolarımızı biz yazdık bence çok güzel oldu. Planlamaları, çalışmalarını okuldan sonra arkadaşlarımızla yaptık. Hem bize de böyle iyi oluyor. Okuldan sonra arkadaşlarımızla güzel vakit geçiriyoruz. Hem de etkinliklerimiz güzel oluyor (21.05.2009, Büşra).

Etkinlik tamamen öğrenciler tarafından planlanmış ve yürütülmüştür. Tatbikatla ilgili olarak öğrenciler belediye, hastane ve emniyet müdürlüğü gibi kurumlar ile görüşerek tatbikata katılmalarını istemişlerdir. Drama ile ilgili olarak da bütün kostüm ve dekorları öğrenciler kendileri hazırlamışlar, senaryoyu da kendileri yazmışlardır. Hazırlıklarını okul dışında da gruplar halinde toplanarak tamamlamışlardır. Bu çalışmalar ile ilgili olarak öğrenciler; grupla çalışma becerilerini artırdığını, resmi kurumlara başvuruda bulunma, dilekçe yazma gibi konularda katkı sağladığını, insanla görüşme yapma konusunda katkı sağladığını, yaratıcılıklarını geliştirdiğini, arkadaşları ile olan

ilişkilerini geliştirdiğini, kendilerine olan güvenlerinin arttığını, bağımsız çalışma becerilerini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Öğrenci ve araştırmacı günlükleri, görüşme kayıtları, geçerlik komitesi kayıtları ve video kayıtları gibi tüm veri kaynaklarının bu yönde birbirini desteklediği söylenebilir.

4.1.21. Tarih Sergisi Etkinliği

Yapılan diğer etkinlik de tarih sergisidir. Yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma başlığı altında ele alınabilir. Aynı zamanda yerel toplumda yer alan eşya, fotoğraf, belge gibi materyallerin de elde edilmesine olanak sağlayan bir etkinliktir. Etkinliğe ilişkin ders planı şöyledir:

25.05.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 80 Dakika
Kazanım	: Ulusal egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.
Öğrenme Alanı	: Güç, Yönetim ve Toplum
Ünite	: Bir Ülke, Bir Bayrak
Konu	: Kültürel Miras
Etkinlik	: Tarih Sergisi
Kaynaklar, Araç ve Gereçler	: Çeşitli Tarih □ Eşyalar, (eski fotoğraflar, eski paralar vb)
I. Giriş	
1. Dikkat Çekme	: Öğretmenin “ Kültürel mirasımız temalı bir tarih sergisi düzenleyeceğiz. ” demesi.
2. Güdüleme	: Daha önceden dağıtılan yönergeler ile sınıfa tarih sergisinin nasıl ve hangi amaçla yapılacağı duyurulduğu için herkesten bulduğu eski eşyaları ve sergi alanını hazırlamaya başlamalarının istenmesi.
3. Gözden Geçirme	: Getirilen materyallerin sergi alanına yerleştirilmesi.
4. Derse Geçiş	: Önce sınıfta sunu yapılacağına sonra tüm okula

serginin tanıtılacağıının belirtilerek derse geçilmesi.

II. Geliştirme

- Çeşitli tarihi eşyalar, eski fotoğraflar, eski paralar vb. bulunarak, bu materyaller okulda bir tarih sergisi düzenlemek üzere sınıfa getirilir. Getirilen her materyal ile ilgili olarak, nereden edinildiği ve hangi yıllara ait olduğu gibi bilgilerin de öğrenilmesi gerektiği önceden dağıtılan yönergelerde belirtilir.
- Tarih sergisi boyunca kamera çekimleri yapılır. Öğrenciler getirdikleri eşya ve materyalleri tanıtırlar. Daha sonra okulun diğer sınıfları da tarih sergisini gezer ve 5/A sınıfı diğer öğrencilere tarih sergisi ve sergide bulunan eşyalar hakkında bilgi verir.

III. Sonuç

- Öğretmenin “Kültürel mirasımız hakkında bilgi edindik” demesi. Tarih sergisinde tanıtılan geçmişte kullanılan eşyalar ile günümüzde kullanılan eşyaların karşılaştırılması ve geleceğe ilişkin tahminlerde bulunmalarının istenmesi, ulusal egemenlik ve bağımsız sembollerimizin neler olduğunun tartışılması.

IV. Değerlendirme

- Öğrencilerin sergiye etkin katılım sağlanma durumlarının belirlenmesi.
- Öğrencilerden tarih sergisine ilişkin görüşlerini günlüklerine yazmalarının istenmesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde “Kültürel Mirasımız” konulu kompozisyon yazılması.
- Görsel Sanatlar dersinde “Kültürel Mirasımız ya da Tarih Sergimiz” konulu resim çalışmasının yapılması.

Dersin başında öğrencilere tarih sergisine ilişkin kısa bir hatırlatma yapılmış, sergi sırasında dikkat etmeleri gereken noktalar hatırlatılmıştır. Örneğin yerel toplum çalışmaları toplum tarihini ve bugünü anlamak, karşılaştırmak ve gelecekteki konumuna ilişkin tahminde bulunmak gibi konuları kapsadığından öğrencilerin eşyaları bu şekilde incelemeleri araştırmacı tarafından şu şekilde hatırlatılmıştır:

A.Ö: Biz böyle hem eskiden kalma kültürümüzün parçalarını burada sergiliyoruz. Hem de o fotoğraflara bakarak “Eskiden yaşayış nasılmış?” ya da bu eşyalara bakarak “Günümüzde nasıl?” ve de “Gelecekte nasıl olabilir?” gibi tahminlerde bulunacağız öyle değil mi?

Sınıf: Evet (25.05.2009).

Yukarıda yapılan hatırlatmanın ardından öğrenciler sergi sunumlarını gerçekleştirmişler bu noktalara da dikkat etmişlerdir. Örneğin geçmiş ve günümüz arasında bağ kurmaya dayalı geçen bir konuşma şöyledir:

Büşra: Evet çok eskiymiş. Burada tespîh var. Sonra şurada gaz lambası var.

A.Ö: Evet gaz lambası artık günümüzde kullanılıyor mu?

Sınıf: Hayır.

A.Ö: Onun yerine ne kullanılıyor?

Sınıf : Lamba, mum (25.05.2009).

Öğrencilerin Osmanlı zamanından kalma tapular, Çanakkale gazisinin fotoğrafı, eski fotoğraflar, mektuplar eskiden kullanılan pek çok eşya getirdiği gözlenmiştir. Sergilenen eşyalar arasında en çok dikkat çeken Osmanlı zamanından kalma tapular, Çanakkale gazisinin fotoğrafı, kömürle çalışan ütü, daktilo ve eski paralar olmuştur. Derste sergilenen eşyalar ile ilgili geçen konuşmalara örnekler şöyledir:

A.Ö: Bu resimdeki kimdir Büşra?

Büşra: Dedemin dedesi Teyfik Savaş.

A.Ö: Dedenin dedesi.

Büşra: Evet.

A.Ö: Kaç yılından kalma bu resimler?

Büşra: Öğretmenim şunun arkasına bakmam lazım. Öğretmenim Çanakkale gazisiymiş.

A.Ö: 1968’de ölmüş değil mi? Ne diyor bakalım arkasında Osmanoğlu Teyfik Savaş, Çanakkale Gazisi. Ölümü 1968 Mayıs diyor.

Görüyor musunuz çocuklar bakın. Çanakkale gazisiymiş. Büşra şöyle götürür müsün? Göster arkadaşlarına görüyor mu herkes?

Sınıf: Evet.

A.Ö: Oraya bakıyorsunuz. Çanakkale gazisi dedesinin dedesi, ne kadar eski değil mi gerçekten fotoğraf? 1968 yılında ölmüş, öleli 41 yıl olmuş (25.05.2009).

Ders sonunda neler öğrendiklerini özetleyen öğrenciler en çok hangi eşyaların ilgilerini çektiğini anlatmışlardır. Bu anlatımlara örnekler şu şekildedir:

Büşra: Bir de 1970'lerden kalma bir para getirmiştım. Arkasında ay yıldız vardı. Bir de Osmanlı zamanından kalma tapular getirmiştım eski dilde yazılmıştı.

A.Ö: Evet eski paralarımızda eskiden kullanılan dilin nasıl yazıldığını görme, inceleme olanağı bulduk değil mi?(25.05.2009)

Günün sonunda araştırmacının günlüğüne yazdığı notlardan bazı bölümlerden örnekler şöyledir:

Bugün “Kültürel Mirasımız ve Bağımsızlık Sembollerimiz” temalı bir tarih sergisi düzenledik okulda. Öğrencileri önceden dağıttığı yönergeler ile bilgilendirdim. Bulabildikleri bütün eski eşyaları getirdiler. Masaları koridora çıkararak sergi alanını hazırladılar. Eşyalarını sergilemek üzere yerleştirdiler. Teker teker eşyalarını tanıttılar. “Eskiden ne amaçla kullanıyordu. Şimdi onun yerine ne kullanılıyor ve gelecekte nasıl olabilir?” gibi konularda da görüşlerini dile getirdiler. Çok güzel eşyalar gelmişti. Eski daktilolar, fotoğraf makineleri, gaz lambaları, fotoğraflar, kıyafetler, ev eşyaları, eski mektuplar, eski paralar, eski radyolar, el işleri, eski halılar...v.b. En güzeli de bir Çanakkale Gazisinin fotoğrafıydı. Büşra dedesinin babası olduğunu belirtti. Bir de eski bir Osmanlı tapusu ve 1948'den kalma bir diploma bütün öğrencilerin yoğunlaştığı eşyalardı... Hem kendi öğrencilerim hem de okulun bütün öğrencileri sergiye büyük ilgi gösterdi. Okulumuz müze gibi oldu. Eskiden hayat ne kadar da zormuş

gibi yorumlar yaptılar. Öğrencilerin hepsi etkin olarak katıldılar çalışmaya. Hatta Büşra, Zuhul ve Dilara eski kıyafetleri giymişler. Üzerlerinde sergilediler. Sonra sınıfta bu etkinlikle neler öğrendiğimizi tartıştık, günlüklerini yazılar. Sergi alanını topladılar. Etkinlik bu şekilde tamamlandı. Çok güzel geçti (AG., 25.05.2009).

Dersin sonunda öğrencilere günlüklerine derse ilişkin duygu ve düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerden bazılarının günlüklerine yazdıkları notlardan şöyle örnekler verilebilir:

Tarih sergisi yaptık. En çok ilgimi çeken şey ise kömürle çalışan ütü ve daktiloydu. Daha önce hiç görmemiştim (ÖG., 25.05.2009, Münevver).

Bugün okulumuzu tıpkı bir müzeye çevirdik. Bütün sınıflar tek tek gezerek geçmişteki aletleri tanıdılar. Eskiden teknoloji bu kadar gelişmemişti. İnsanlar kıtlıkla uğraşıyor, bunalıyorlardı. Bu işin daha kolayı yok diyorlardı. Günler ilerledikçe teknoloji gelişti. Elektrikli temizlik eşyaları falan çıktı. Şimdiki insanlar bir düğme ile bilmediklerini kolay öğreniyorlar. Bu etkinlik çok güzeldi. Geçmişte kullanılan eşyaları öğrendim (ÖG., 25.05.2009, Mehmet).

Masaları koridora çıkartıp getirdiğimiz eski eşyaları yerleştirdik. Sergimizi düzenledik. Beraber gezdik. Herkes getirdiği eşyaları tanıttı. Önceden hiç görmediğim eşyaları görmüş oldum. Eskiden nasıl paralar, giysiler, eşyalar olduğunu öğrenmiş oldum. Çok mutlu oldum (ÖG., 25.05.2009, Damla).

Edaların masası çok ilginçti. Hepsini gezdik, sonra da diğer sınıflar gezdiler. Kültürel mirasımızı daha iyi anladım. Bu etkinliği sevmiştim (ÖG., 25.05.2009, Emre).

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

Ben bu sergi için eşyaları babaannemden buldum. Amcamın marketi vardı. Orada değişik paralar vardı eski zamanların. Ondan buldum. Komşularımızdan buldum. Dayımlardan buldum. Kendimizde vardı. Yengemlerden buldum. Yani eskiden ne yapıldığını, nasıl eşyalar kullanıldığını, kıyafetleri gördük. Çok ilginçmiş, şimdi zamanımızda hep renkli fotoğraflar var. Ama o zaman hep siyah beyaz çekiliyormuş. Benim için çok yararı oldu. Eski zamanda ne kullandıklarını öğrendim. O benim yararına oldu (25.05.2009, Büşra).

Önceki eşyalarımızı sunduk yani kıyafetlerimiz, çok eski eşyalarımız, paralarımız gibi bir sürü şeyler öğrendik. Başka yaşlılardan bunları isterken bunların özgeçmişlerini de sorduk “nasıl bir şey bu” diye ben sordum. Onlar da bana çok güzel şeyler anlattılar(25.05.2005, Dilara).

Eski siyah beyaz fotoğraflar geldi. Çok güzellerdi. Hem insanlar çok geçmişte yaşadığı için onları anlatıyordu. Hem de geçmişi anlatıyordu. Siyah beyaz fotoğraflar oldu. İki arkadaşımız biri ben, biri de Dilara eski zamandan kalma fotoğraf makinesi getirmiştik. Böyle dürbün gibiydi. Geçmişte buzdolabı gibi elektronik eşyalar yoktu. İnsanlar bozulmayan yiyecekler alıyordu. Kışın onları saklıyordu. Her şeyi kışın yapıyorlardı ama hepsi bayatlayıp çürüyordu. Şimdi ise buzdolabı icat edildi. Gelecekte bence daha da çok ilerleyecek. Belki evde bir tane robot olacak. O da insan gibi yardım edecek. Çeşitli fotoğraflar vardı. Kimilerinin dedelerinin dedeleri Çanakkale gazisiymiş. O hem bize geçmişteki gazimizi hatırlattı, bizi duygulandırdı. O resmi gördüğümde sanki benim abimmiş gibi oldu, babamış gibi oldu. Onun bizim için savaşıp bizi kurtarmak için gazi olması bacağının sakatlanması çok duyguluydu. Anlatması bile zor (25.05.2005, Sevgi).

Tarih sergisi etkinliği ile geçmiş zamanlarda kullanılan eşyalar günümüzde kullanılanlar ile karşılaştırılmış, gelecekte kullanılabilcek eşyalara ilişkin tahminlerde bulunulmuştur. Bu bağlamda tarih sergisinin öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağlantı kurmasına, toplum tarihinin korunması aktarılmasına katkı sağladığı söylenebilir. Öğrenciler tarih sergisi için eskiden kullanılan eşya, fotoğraf, belge, gazete, mektup gibi materyaller araştırırken çevrelerinde yer alan kişilerle, komşularıyla, akrabalarıyla iletişime geçmişlerdir. Bu sayede yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanmışlardır. Öğrenciler tarih sergisini çok sevdiklerini ifade ederlerken öğrencilerin çoğu daha önce müzeye gitmediklerini belirtmiş ve okulum tıpkı bir müze gibi olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin sergide en çok dikkatini çeken eşyalar etkinlik video kayıtları, ğrenci günlükleri ve öğrenciler ile yapılan görüşme kayıtlarından yola çıkılarak: anakkale gazisinin fotoğrafı, Osmanlı tapuları ve tapularda yazan eski yazı, kömür ile çalışan t, eski paralar ve eski daktilo olarak sıralanabilir. Öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü, odak ğrenci görüşmeleri, geçerlik komitesi kayıtları gibi tüm veri kaynakları bu yönde birbirini destekler niteliktedir.

4.1.22. Aile Anayasası Hazırlama Etkinliği

Bu etkinlik “Yerel Toplumda Yer Alan Kişilerden Yararlanma” başlığı altında ele alınabilir. Burada da öğrencilerin ailelerinin de içinde bulunduğu bir etkinlik gerçekleştirmelerini sağlamak hedeflenmiştir. İlgili ders planı şöyledir:

28.05.2009 Tarihli Sosyal Bilgiler Ders Planı

Dersin Adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Süre	: 40 Dakika
Kazanım	: Ulusal egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.
ğrenme Alanı	: G, Yönetim ve Toplum
nite	: Bir lke, Bir Bayrak
Konu	: Bağımsızlığın Sembolleri (Anayasamız)
Etkinlik	: Aile anayasası oluşturma etkinliği

I. Giriş

1. Dikkat Çekme : Öğretmenin “ Bugün anayasamızı işleyeceğiz. ” demesi.
2. Güdüleme : Öğretmenin bir gün önceden ödev olarak verilen aile anayasası oluşturma etkinliğinin sunulacağını söylemesi.
3. Gözden Geçirme : Aile anayasalarının kontrol edilmesi.
4. Derse Geçiş : Sunu yapılmak üzere derse geçilmesi.

II. Geliştirme

- Öğrencilerden aileleri ile birlikte bir ‘Aile Anayasası’ hazırlamalarının istenmesi.
- Hem aile hem de öğrencileri yapılacak çalışma konusunda bilgilendirmek üzere hazırlanan yönergelerin dersten bir hafta kadar önce dağıtılması.
- Dağıtılan yönergelerde çeşitli yasalarla, hazırlanan aile anayasası karşılaştırılarak aile anayasasının yasalara uygun olma durumu, yasalara uymayanların nasıl uyarılacağı gibi ilkeleri içermesinin istenmesi.
- Hazırlanan aile anayasasında değişmeyecek hükümlerin belirlenmesi istenerek, değişmeyen maddeler dışındaki diğer maddelerin de zamanla değişip geliştirilebileceğinin belirtilmesi.
- Hazırlanan aile anayasalarının sınıfta okunması, daha sonra isterlerse evde de uygun bir yere asabileceklerinin belirtilmesi. Derste getirilen aile anayasaların okunması, sınıfta da paylaşılması.
- Yapılan konuşmalar ve tartışmalar yoluyla anayasa, değişen ve değişmeyen hükümler, cezalar, kanunlar gibi konularla aile anayasalarının ilişkilendirilmesinin istenmesi.

III. Sonuç

- Öğretmenin “anayasamız hakkında bilgi edindik” demesi. Öğrencilerin ders sonunda yaptıkları bu etkinliğe ilişkin görüşlerini yazmalarının istemesi.

IV. Değerlendirme

- Öğrencilerden yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklayan

kompozisyon yazmalarının istenmesi. Öğrencilerden günlüklerine aile anayasası hazırlama konusundaki görüşlerini yazmalarının istenmesi.

V. Dersin Diğer Derslerle İlişkisi

- Türkçe dersinde “Anayasamız” konulu şiir yazılması.
- Görsel Sanatlar dersinde “Aile Anayasamız” konulu resim çalışmasının yapılması.

Öğrencilerin aile anayasaları sınıfta okunarak bu anayasalar üzerine konuşmalar yapılmıştır. Örneğin odak öğrencilerden biri olan Dilara'nın aile anayasasına ilişkin yaptığı yorumlar komite üyelerinin de dikkatini çekmiştir. Derste geçen konuşmalara örnekler şu şekildedir:

A.Ö: Bakalım Dilara'nın anayasasına. Kavga olmayacak, iki saatten fazla televizyon izlenmeyecek, herkes saat 10'da evde olacak, günde en az 30 dakika kitap, roman okunacak, çocukların önünde anne baba kavga etmeyecek, meseleler evden dışarı çıkmayacak, her gün kedilere bakılacak, ayda en fazla 300 veya 500 lira harcanacak. Haftada toplam kişi başına bir kere banyo yapılacak. Niye? Daha mı çok yapılıyordu?

Dilara: Öğretmenim su tasarrufu olsun diye.

A.Ö: Onun için haftada 2 veya 3 kere saç yıkanabilir. İş meseleleri eve taşınmayacak, savurgan olunmayacak, düzenli olarak kahvaltı yapılacak, anne baba kızları ders çalışırken ona yardım edecek. Maç veya dizi az seyredilecek, her gün düzenli olarak spor yapılacak, yemekten sonra yürüyüş yapılacak. Ne güzel kurallar bunlar böyle. Eve eşya alınırken herkesin fikri sorulacak. Gereksiz yere bakkal alışverişi yapılmayacak, Eskişehir'e giderken herkes götürülecek. Seni bırakıyorlar mıydı?

Dilara: Bazen öyle oluyordu.

A.Ö: Bu kuralı sen mi istedin?

Dilara: Evet öğretmenim.

A.Ö: Bilgisayarda oyun oynamak ve gereksiz yere kullanmak yasak, bilgisayarda sadece ödev ve iş yapılabilecek, saygısızlık

yapılmayacak, çocuğun yanında kötü sözler söylenmeyecek, anne babaya bağırlanmayacak, eve misafir çağırırken herkesin fikri alınacak. Gayet güzel kurallar bunlar. Bunu annen mi istedi.

Dilara: Evet.

A.Ö: Komşulara güler yüzlü olunacak, herkes dükkânlarını altıda kapatmış olacak. Annen de baban da herhalde değil mi?

Dilara: Evet.

A.Ö: Sigara içilmeyecek, alkol gibi maddeler eve getirilmeyecek, ayriyeten böyle maddeler kullanılmayacak. Bunlar için nasıl karar verdiniz Dilara?

Dilara: Öğretmenim önce nasıl yaptık? Toplandık. Ondan sonra ben kâğıtlar dağıttım. Herkes fikirlerini yazdı. Öğretmenim en sonunda ben beş dakika süre verdim. Sonra topladım. Hep birlikte okumaya başladık. Ondan sonra da en sonunda da oylama yöntemiyle bunları bulduk.

A.Ö: Güzel. Peki, memnun musun hazırladığınız aile anayasasından?

Dilara: Çok memnunum.

A.Ö: Öyle mi? Peki neden bu kadar memnun oldun? Mesela böyle bir anayasa olmasa ne olurdu?

Dilara: Evdeki kurallar çok karışık olurdu. Demokrasi denilen bir şey kalmazdı evde.

A.Ö: Tamam bunları da anne babana imzalatırsın sen de imzalarsın. Evde nereye istersen kendi odan da olabilir. Nereye istiyorsan asabilirsin. Hepiniz için aynı şey geçerli tamam mı?(28.05.2009)

Özellikle evde demokrasi ile aile anayasasını Dilara'nın ilişkilendirebilmesi komitede memnuniyet yaratmıştır. Öğrencilerden biri olan Buse ise aile anayasasını şu şekilde hazırlamıştır:

A.Ö: Buse'nin. Aile anayasası demiş, büyüklere saygılı olmak, küçüklere sevgiyle davranmak, yatağını düzenlemek, evi dağıtmamak, ev işinde anneye ve babaya yardımcı olmak. Evi annesinin işi olduğu zaman toplamak. Cezalar: Üç hafta boyunca herkesin yataklarını

düzeltilmek, altı hafta boyunca Adanalı seyretmemek, dört hafta boyunca televizyon seyretmemek, bahçeye üç tane çiçek almak gibi cezalar koymuşlar.

Buse: Öğretmenim çiçek almak babaannemin fikriydi.

A.Ö: Öyle mi babaannen de mi katıldı aile anayasasına? Kimler vardı?

Buse: Öğretmenim tek amcam katılmadı. Öğretmenim annem, babam, Fehmi katıldı. Bir de babaannem katıldı.

A.Ö: Evet ne güzel. Peki, kararları oylama yoluyla mı aldınız?

Buse: Evet öğretmenim (28.05.2009).

Günün sonunda araştırmacının günlüğüne yazdığı notlardan bazı bölümlerden örnekler şöyledir:

Herkes aile anayasalarını hazırlamış olarak geldi. Hepsinin çalışmalarını topladım ve teker teker okuduk. Bu çalışmadan çok memnun olduklarını ve aileleriyle böyle bir çalışma yapmanın çok eğlenceli olduğunu dile getirdiler. Ben de aile anayasalarını çok beğendim. Hatta uygulamaya başladıklarını, bazı cezaları kendilerinin bazılarını ise anne ve babalarının şimdiden aldığını söylediler. Bu durum çok hoşlarına gitmişe benziyordu (AG., 28.05.2009).

Dersin sonunda öğrencilere günlüklerine bugünkü derse ilişkin duygu ve düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerden bazılarının günlüklerine yazdıkları notlardan şöyle örnekler verilebilir:

Aile anayasasını hazırlamak çok ama çok güzeldi. Aile anayasasında önce herkes istediği kuralları kâğıtlara yazdı. Sonra hepsini oyladık ve kurallarımızı belirledik. Cezalar belirledik. Değiştirilemez maddeler belirledik. Çok güzel geçmişti. Ben ve aile bireylerim bunu çok ama çok beğenmişti. Gerçekten güzel bir duyguydu. Ben bu etkinlikten çok hoşlanıp çok eğlenip çok sevinmiştim (ÖG., 28.05.2009, Büşra K).

Aile kuralları bizde zaten vardı ama ailemle birlikte oturup belirledik. Yenilemiş olduk böylece. Yeni kurallar daha da güzel. Uymayanlara cezalar var. Çok heyecanlıyım. Öğretmenime ve aileme bana yardımcı oldukları için teşekkür ederim (ÖG., 28.05.2009, Damla).

Aile anayasası hazırladık bugün. Konuşmalar ve oy birliğiyle seçtik. Öğretmenimiz beğendi ve aldı. Evimiz bir düzene girdi. Kurallara uymayanlar cezalar aldı. Annem ceza aldı 1 TL ödeyecekti ve ödedi. Bu etkinlik çok güzeldi ben çok beğendim ve sevdim. Bir de biriken paralarla da oylama yapılacak eve istenen bir şey alınacak (ÖG., 28.05.2009, Yunus Emre).

Etkinliğin sonunda odak öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılara örnekler ise şu şekildedir:

Herkes kendi başına buyruktu. Ama şimdi herkes bir araya toplanıp kararları öyle alıyoruz ve kavga gürültü olmuyor. Bunun benim için çok yararları oldu. Oylama yoluyla yaptık etkinliği. Ben kendim yapsaydım onlar umursamazdı. Yani herkes oylamayla yapınca daha güzel oldu. Hem cezalarımızı da belirledik onlara da uyduk. Yani etkinlik çok güzel oldu... Bana duygu hissettirdi. Ailemle hiçbir etkinlik yapmamıştım. Paylaşmak güzeldi. Birlikte vakit geçirdik. Siz ödev verince de biz kendimiz yapıyorduk. Ama şimdi ailemle yapınca bana duyguyu, sevgiyi hissettirdi aileme karşı. Benim için çok yararlı oldu. Hem anayasamız oldu evin içinde o da çok ilginçti. Ondan sonra da ailemin bir de benim yaptığım etkinliğe saygı duymasıydı (28.05.2009, Büşra).

Aile sorunlarını bu yasalarla çözebilmemize yararı oldu. Mesela kavga olabiliyordu. Öyle şeyler olunca hani belki yasalar olunca cezalar da oluyor ya. Belki o zaman yapmazlar. Evdeki düzeni sağlamak açısından yararlı oldu. Ailemle birlikte etkinlik yapmak ayrıca çok güzel bir duyguydu çünkü daha önce ailemle ilgili böyle birtakım etkinlikler

yapmamıştım. Genellikle arkadaş çevremle ya da öğretmenlerimle yaptım. Ama ailemle yaptığım için çok mutluyum (28.05.2009, Dilara).

İlgimi çeken önceden böyle aile anayasasını annelerimiz babalarımız hazırlardı. Kuralları onlar koyardı. Şimdi kardeşlerimiz, ağabeylerimiz, ablalarımız da hazırlıyor. Yani ailede böyle bir demokrasi oldu (28.05.2009, Eda).

Toplanan geçerlik komitesinde gerçekleştirilen aile anayasası oluşturma etkinliği ile ilgili olarak bir soruna rastlanmamıştır. Öğrenciler aileleri ile etkinlik yapmaktan mutluluk duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu çalışma ile aileleri ile paylaşamadıkları isteklerini ifade ettiklerini önceden evde alınan kararlarda söz sahibi değilken bu etkinlik ile evde alınan kararlarda söz sahibi olabildiklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler bu etkinle yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanmışlardır. Öğrenci ve araştırmacı günlükleri, görüşme, geçerlik komitesi ve video kayıtları gibi tüm veri kaynakları birbirini destekler niteliktedir.

4.2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları üzerindeki etkilerini belirleyebilmek için yerel toplum çalışmalarıyla Sosyal Bilgiler dersi işlenmeye başlamadan önce ve uygulama bittikten sonra öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum düzeyleri incelenmiş, daha sonra tutum düzeyleri arasındaki farkların önemli olup olmadığı sınıanmıştır. Tutum ölçeği işlem yolu Çizelge 3’te verilmiştir.

Çizelge 3
Tutum Ölçeği İşlem Yolu

Uygulama Öncesi	Uygulama Süreci	Uygulama Sonrası
Ön Tutum Ölçeğinin Uygulanması	Yerel toplum çalışmalarıyla Sosyal Bilgiler dersinin işlenmesi	Son Tutum Ölçeğinin Uygulanması

Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum düzeylerini belirlemek için öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ön ölçüm ve son ölçümlerine göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Tutum ölçeğinin ön ölçüm sonuçları ile son ölçüm sonuçları arasındaki farkın önemli olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmış, sonuçlar ise Çizelge 4’te sunulmuştur.

Çizelge 4
Tutum Ölçeğine İlişkin t-testi Sonuçları

	N	X	s.s.	s.d	t	p
İlk Tutum	13	79.1538	5.14532	12	26.023	.000
Son Tutum	13	124.3077	3.61443			<0.05

Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ön ölçüm ve son ölçüm sonuçları karşılaştırıldığında, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum son ölçüm ortalamalarının (124.3077) ön ölçüm ortalamalarından (79.1538) daha yüksek olduğu görülmüştür. Aradaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla t-testi yapılmış anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, yerel toplum çalışmalarının öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının nasıl yürütülebileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında *kurum ve kuruluşlardan yararlanmaya yönelik olarak alan gezisi düzenleme ve çeşitli kampanyalar düzenleme etkinlikleri; kaynak kişilerden yararlanmaya yönelik olarak kaynak kişi davet etme, sözlü tarih, tarih sergisi ve çeşitli kampanyalar düzenleme etkinlikleri; internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanmaya yönelik olarak kütüphane araştırması ve dosya oluşturma etkinlikleri; özel günlerden yararlanmaya ilişkin olarak 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı törenine katılma; güncel olaylardan yararlanmaya yönelik olarak da her etkinliğin sonunda ilgili haber ve olayları sınıfta tartışma etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.*

Öğrenciler yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanmaya yönelik olarak gerçekleştirilen geziler ile günlük yaşamlarında kullanabilecekleri pek çok beceri edindiklerini, bu çalışmaların daha girişken olmalarına, kendilerini daha iyi ifade etmelerine olanak tanıyan çalışmalar olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrenciler, kaynak kişilerden yararlanmaya yönelik olarak gerçekleştirilen sözlü tarih etkinliğinin nesiller arasında bağın güçlenmesine katkıda bulunduğunu, görüşme yapmanın konuyu anlamayı kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Tarih sergisi etkinliğine ilişkin olarak toplumsal yaşama ilişkin görüş kazandıklarını, geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağlantı kurmalarına katkı sağladığını ifade etmişlerdir.

Öğrenciler kütüphane ve internet kaynaklarından yararlanmaya ilişkin olarak yapılan kütüphane araştırması ve dosya oluşturma etkinliklerini gerçekleştirmişler, bu etkinliklerin araştırma yapma becerileri üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu, grupla çalışma ve bireysel çalışma becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrenciler özel gün ve güncel olaylardan yararlanmaya ilişkin olarak gerçekleştirilen bayram törenine katılma, çeşitli kitle iletişim araçlarında yer alan olayları tartışma etkinliklerine ilişkin olarak çevrelerinde, ülkelerinde ve dünyada gelişen olaylara karşı daha duyarlı olmalarına, çevrelerindeki sorunları belirleyerek çeşitli kurumlarla iletişime geçmelerine ve böylece belirledikleri sorunları çözme girişiminde bulunmalarına katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Öğrenciler önceden planlanan etkinliklerin gerçekleştirilmesi sırasında çevrelerinde çeşitli sorunlar belirleyerek bu sorunları çözme amacıyla çeşitli çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmalar; kitap toplama kampanyası, engellilere yardım etkinliği, çevre bilinçlendirme ve ağaçlandırma kampanyası, sınıf anayasası, sınıf meclisi, tatbikat ve drama etkinliği olarak sıralanabilir. Bu etkinliklere ilişkin olarak öğrenciler çevrelerinde belirledikleri sorunları çözmekten mutluluk duyduklarını, kendilerine olan güvenlerinin arttığını, kurum ve kuruluşlara başvuruda bulunmayı ve

onlarla işbirliği yapmayı öğrendiklerini, çevrelerine, ülkelerine ve dünyaya karşı daha duyarlı olduklarını, bu çalışmalardan zevk aldıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrenciler yapılan tüm çalışmaların sonunda edindikleri bilgi ve becerileri günlük yaşamlarında kullanacaklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmalar sırasında kazandıkları kütüphaneden ve internetten araştırma yapma, kişiler ile iletişim kurma, görüşme yapma, çalışmalarını kayıt altına alma gibi becerileri diğer derslerde de kullanacaklarını, bunun yanı sıra bir vatandaş olarak haklarını öğrendiklerini ve günlük yaşamda haklarını kullanacaklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilere uygulama öncesinde ön tutum, uygulama sonunda da son tutum testi olarak uygulanan “Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği” nden elde edilen verilere göre öğrencilerin tutumları yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersinden sonra olumlu yönde değişmiştir.

5. SONUÇ TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada izlenen yöntemle ortaya çıkan bulgular ve yorumların irdelenmesiyle ulaşılan sonuçlara, sonuçların alanyazında yerel toplum çalışmalarına ilişkin araştırma bulgularıyla ilişkilendirilerek tartışılmasına ve hem uygulayıcılara hem de ileride yapılabilecek benzer araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ

Araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde uygulanan yerel toplum çalışmaları kapsamında toplam 22 etkinlik gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde planlanan 15 etkinlik yapılmış, öğrencilerin uygulama sürecinde belirledikleri sorunları çözmeleri amacıyla sonradan 7 etkinlik daha yapılmasına karar verilmiştir. Bunun yanı sıra Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği uygulama öncesinde ön tutum uygulama sonrasında da son tutum ölçeği olarak uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçları gerçekleştirilen tüm etkinliklerin araştırma soruları kapsamında ele alınması ile ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra yerel toplum çalışmalarının yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma, yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma, internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, özel gün ve güncel olaylardan yararlanma alt başlıkları ile sunulmuştur. Elde edilen veriler ışığında ulaşılan sonuçlar her alt başlık için yapılan etkinlik sırasında, öğrenci günlüklerinde, odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde, araştırmacı günlüğünde, öğrencilerin sorun belirlemelerine ve çözmelerine ilişkin sonuçlar alt başlıkları ile ifade edilmiştir.

5.1.1. Yerel Toplumda Yer Alan Kurum ve Kuruluşlardan Yararlanma Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar

Bu araştırma kapsamında yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanmaya yönelik olarak alan gezisi düzenlenmiştir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne düzenlenen bu alan gezisinde hem öğrencilerin bu kurumu görmeleri hem de İlçe Milli Eğitim Müdürü ile görüşmeleri sağlanmıştır.

5.1.1.1. Alan Gezisi Düzenleme (İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü) Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne düzenlenen gezi ve görüşme etkinliğine ilişkin olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler yerel yönetim birimlerinin, merkez□ yönetim birimlerinin yapısı hakkında bilgi edinmiş ve ilçe milli eğitimin görevleri ve bunun gibi meraklarını uyandıran noktalara ilişkin bilgi edinmişlerdir. Bir öğrenci görüşme bitiminde İlçe Milli Eğitim Müdürünün başka sorularının olup olmadığını sorması üzerine okulda belirlediği bir sorunu çözüme girişiminde bulunmuştur. Okulda fotokopi makinesi ile ilgili olarak toner ve k□ğıt yetersizliği sorununun çözümünde İlçe Milli Eğitim Müdürünün yardımını istemiştir.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler bu etkinliğin görüşme yapma becerilerine katkıda bulunduğunu, konuya ilişkin bilgi edinmelerini sağladığını, kaynak kişiye karşı daha önce duydukları korku ve çekinme duygularının yok olduğunu, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne nasıl bir yer olduğunu gördüklerini, meraklarını giderilmesine yardımcı olduğunu, okulla ilgili sorunlarını çözmelerine yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde**, öğrenciler bu etkinliğin toplantı odasında gerçekleştirilmesinin ve İlçe Milli Eğitim Müdürünün kendilerini önemsemesinin hoşlarına gittiğini, merak ettikleri soruların yanıtlarını öğrenmelerine katkı sağladığını, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne nasıl bir yer olduğunu gördüklerini belirtmişlerdir. Ancak görüşmenin çok uzun sürmesi nedeniyle dikkatlerinin dağıldığını ve kimi sorularda kullanılan terimlerden dolayı bazı yanıtları anlayamadıklarını belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** öğrencilerin etkinlikten genel olarak memnun olarak ayrıldığını gözlemlediğini ancak görüşme süresinin çok uzaması nedeniyle öğrencilerin dikkatlerinin dağıldığını ifade etmiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak bir öğrenci, yapılan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü alan gezisi sırasında İlçe Milli Eğitim Müdürüne okulda fotokopi makinesinin toneri ve fotokopi kağıdı konusunda sıkıntı çekildiğini ve bu sorunun çözümü için yardımcı olup olamayacağını

sormuştur. Bu durum yapılan etkinliğin öğrencilerin çevrelerinde yaşanan bir sorunu belirlemelerine ve ozmelerine katkıda bulunduğu biçiminde ifade edilebilir.

Alan gezilerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Gidilecek yeri ğretmen gezi öncesinde belirlemeli, gerekli düzenlemeleri yapmalı, gidilecek yer bir kurum ya da kuruluş ise yöneticileri ile iletişime geçmeli, yöneticileri de gezinin amacı ve kendilerinden beklenenler konusunda bilgilendirmelidir. Öğrenciler ise gezi öncesinde, gezinin amacı ve gezide dikkat edilmesi gereken noktalar konusunda bilgilendirilmeli ve cesaretlendirilmelidir.

5.1.2. Yerel Toplumda Yer Alan Kaynak Kişilerden Yararlanma Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar

Bir toplumun en önemli kaynağı kuşkusuz o toplumda yaşayan kişilerdir. Sosyal Bilgiler dersinde toplumda yaşayan birçok kişiden kaynak olarak yararlanılabilir. Çeşitli meslek sahipleri, yerleşim biriminin en yaşlı kişileri, konu alanı uzmanları kaynak kişi olarak kullanılabilir. Bu kişiler öğrencilere kendi mesleklerini tanıtabilirler. Buldukları yerin tarihi ile ilgili ilginç anılar anlatabilirler, çalıştıkları kurumu tanıtabilirler. Kaynak kişilerden yararlanmak (Erden, tarihsiz, s.159):

- Öğrencilerin ilgisini çeker,
- Yeni bilgiler edinmelerine yardımcı olur,
- Yeni bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olur.

Bu araştırma kapsamında yerel toplumda yer alan kaynak kişilerden yararlanmaya ilişkin olarak kaynak kişi davet etme etkinlikleri (zabıta, halk eğitim merkezi müdür yardımcısı ve polis), sözlü tarih etkinliği, aile anayasası etkinliği ve tarih sergisi etkinliği düzenlenmiştir.

5.1.2.1. Kaynak Kişi Davet Etme Etkinliklerine İlişkin Sonuçlar

Zabıta, Halk Eğitim Merkezi müdür yardımcısı ve polis, ilgili konular kapsamında sınıfa kaynak kişi olarak davet edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında ulaşılan sonuçlar aşağıda sunulmaktadır.

Kaynak kişi davet etme (zabıta) etkinliği ile ilgili elde edilen veriler ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler zabitanın kaynak kişi olarak davet edilmesi sonucunda beslenme ile ilgili kurumlar konusunda bilgi edindiklerini, zabitanın görevlerini öğrenmelerini sağladığını, görüşme sorusu hazırlamayı öğrenmelerine katkıda bulunduğunu ve görüşme yapma becerilerini geliştirdiğini belirtmişlerdir.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler bu etkinlik ile öğrendiklerini unutmayacaklarını, bu etkinliğin hem eğlenceli olduğunu hem de günlük yaşamları üzerinde etkisi olduğunu, artık aldıkları malların son kullanma tarihine baktıklarını, bu konuda bir sorun ile karşılaşırlarsa zabıtaya başvurabileceklerini ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrenciler sınıfa bir uzmanın kaynak kişi olarak davet edilmesinin konuyla ilgili merak ettiklerini öğrenmelerine, dersin daha ilgi çekici olmasına katkıda bulunduğunu ve bu etkinliğin sonunda vatandaşlık haklarını öğrendiklerini ve kullanacaklarını belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** yapılan etkinliğin öğrencilerin ilgisini çektiği, öğrencilerin görüşme öncesinde hazırladıkları soruların yanı sıra görüşme sırasında da akıllarına takılan noktalar ile ilgili sorular yönelttikleri, ders sonunda öğrenilenlerin özetlenmesi sırasında öğrencilerin beslenme ile ilgili kurumlar konusunu anladıklarının gözlemlendiği belirtilmiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak zabitanın kaynak kişi olarak davet edilmesinden bir süre sonra, öğrencilerin tarihi geçmiş bir ürünü bakkalın değiştirmemesi üzerine belediyeye giderek dükkân sahibini zabıtaya şikayet etmeleri, hem ürünün değiştirilmesini hem de dükkân sahibinin ceza almasını sağlamaları ile öğrencilerin öğrenilenleri günlük yaşamlarına transfer ettikleri, bir sorun belirleme ve çözme girişiminde buldukları söylenebilir.

Kaynak kişi davet etme (halk eğitim merkezi müdür yardımcısı) etkinliği ile ilgili olarak elde edilen veriler ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler Halk Eğitim Merkezi müdür yardımcısının kaynak kişi olarak sınıfa gelmesinin ardından sordukları sorular yoluyla Halk Eğitim Merkezi hakkında bilgi edinmişlerdir.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler kaynak kişi ile iyi iletişim kurduklarını ve sorularına aldıkları yanıtlardan tatmin olduklarını belirtmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrencilerin çoğu halk eğitim merkezindeki kursların yetişkinleri kapsadığını sandıklarını, kendi yaş gruplarının da katılabileceği kurslar olmasından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin çoğu, yaz tatilinde halk eğitim merkezinin açtığı halk oyunları, bilgisayar, İngilizce, enstrüman çalma gibi kurslardan birine katılacaklarını belirtmişlerdir. Bu durum etkinliğin, öğrencilerin günlük yaşamını etkilediği biçiminde yorumlanabilir.
- **Araştırmacı günlüğünde** ders sırasında dikkat konusunda sorunu olan öğrenciler de dahil olmak üzere öğrencilerin tümünün etkinliğe katıldığı belirtilmiştir. Öğrencilerin kaynak kişi ile iyi iletişim kurduğu, kaynak kişinin öğrenci seviyesine inerek, sorulan tüm sorulara içtenlikle yanıt verdiği belirtilmiştir.

Kaynak kişi davet etme (polis) etkinliği ile elde edilen veriler ışığında ulaşılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrencilerin kaynak kişiden bilgi elde etmekten hoşlandıkları, ders sonunda genel olarak konunun anlaşıldığı söylenebilir. Bunun yanı sıra yapılan etkinliğin öğrencilerin polislik mesleğine karşı olan tutumlarına olumlu yönde katkıda bulunduğu gözlenmiştir.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler vatandaşlık görevlerini öğrendiklerini, bu etkinlikten sonra yasa dışı ya da şüphe uyandıran bir olaya şahit olduklarında polise başvurarak vatandaşlık görevlerini yerine getireceklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler bu etkinliğin birinci dereceden kaynaklara ulaşma, görüşme yapma,

araştırma yapma, grupla ve bireysel çalışma gibi konularda katkılar getirdiğini ifade etmişlerdir.

- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** uygulamanın sonraki aşamalarında bu etkinlik öğrencilerin yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanmada bağımsız olarak çalışmalar yapmasına katkı getirmiştir. Örneğin; öğrenciler kendilerinin planlayıp yürüttüğü tatbikat çalışmasında Emniyet Müdürlüğü ile öğretmene bilgi verme gereği duymadan iletişime geçmiş, çalışmalara polis araçları, itfaiye aracı ve ambulans ile görevlilerin katılması için gerekli kurumlara başvurularda bulunmuşlardır.
- **Araştırmacı günlüğünde** araştırmacı, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin arttığını, kendilerini daha iyi ifade ettiklerini ve sınıf tartışmalarının daha verimli hale geldiğini belirtmiş, toplanan geçerlik komitesinde de komite üyeleri araştırmacı ile aynı görüşleri paylaşmışlardır.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak, bu etkinlik gerçekleştirildikten bir süre sonra öğrenciler düzenledikleri tatbikat sırasında öğretmene haber verme gereği duymadan Emniyet Müdürlüğüne giderek polislerin de arabalarıyla tatbikata katılmaları için başvuruda bulunmuşlardır. Bu durum, yapılan kaynak kişi davet etme etkinliklerinin öğrencilerin bireysel çalışma becerilerinin gelişmesine, kendilerine olan güvenlerinin artmasına, öğrencilerin kurum ve kuruluşlarla iletişim kurma konusunda gelişim göstermelerine katkıda bulunduğu biçiminde yorumlanabilir. Öğrenciler çevrelerinde bir sorun gördüklerinde il ya da ilçede bulunuyorlarsa polislere, köyde bulunuyorlarsa jandarmaya başvuruda bulunacaklarını belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin etkinlik ile öğrendikleri bilgileri günlük yaşamlarına transfer edebildikleri ve karşılaştıkları sorunların çözümünde bu etkinlikte öğrendiklerinden yararlanacakları biçiminde yorumlanabilir. Bu bağlamda yapılan etkinliğin öğrencilerin belirledikleri sorunlara çözüm bulmalarına katkı getirdiği söylenebilir.

Kaynak kişi davetlerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğretmenler davetten önce kaynak kişiyi tarih ve saat, görüşmenin konusu ve süresi, davetin amacı gibi konularda bilgilendirmelidir.

Öğrenciler de kaynak kişinin gelme amacı konusunda bilgilendirilerek, sorularını hazırlamaları sağlanmalıdır. Kaynak kişi davetinin amacına ulaşabilmesi ve önemli noktaların gözden kaçmaması için hazırlanan sorular sınıfta paylaşılmalı ve önemli görülenler seçilmelidir. Bunun yanı sıra öğrencilere görüşme sırasında merak ettiklerini de sorabilecekleri belirtilerek kaynak kişi ile iletişimleri desteklenmelidir. Görüşme bitiminde öğrenciler ile bu görüşme sonucunda neler öğrenildiği ve etkinliğin ne gibi katkılarının olduğu tartışılmalıdır.

5.1.2.2. Sözlü Tarih Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler görüşme yapmış, görüşmelerini kamera ile kayıt altına almış, sözlü tarih etkinliklerini hazırladıkları görsellerle de zenginleştirerek sınıfta sunmuşlardır. Sözlü tarih sunumları ardından yapılan sınıf tartışmalarında eski gelenekler, günümüz ve geleceğe ilişkin tartışmalar gerçekleştirilmiş, karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu durum, sözlü tarih etkinliğinin öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurmasına katkı getirdiği biçiminde yorumlanabilir. Bunun yanı sıra öğrenciler bu etkinlikte gruplar halinde çalışmışlardır. Bu bağlamda etkinliğin grupla çalışma, işbölümü gibi becerilerin geliştirilmesinde etkili olduğu söylenebilir.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler bu etkinlik ile görüşme yapmayı, kamera ile çekim yapmayı, sunu hazırlamayı, grupla çalışmayı öğrendiklerini ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** duyuşsal boyutla ilgili olarak öğrencilerin çoğu yaşlı insanlara karşı daha çok yakınlık duyduklarını, onların anlattıkları şeylerin ilgilerini çektiğini, bilgilerinin çokluğu karşısında şaşırdıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, etkinliğin nesiller arasındaki duygusal bağın güçlenmesine katkı sağladığı söylenebilir. Bunun yanı sıra yapılan etkinlik ile ilgili olarak öğrencilerin çoğu sözlü tarih çalışmasını çok sevdiğini, kendilerini gazeteci gibi hissettiklerini ifade etmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** araştırmacı öğrencilerin hazırladığı sözlü tarih sunumlarından çok etkilendiğini belirtmiş, görsellik, sunum yapma becerisi, araştırma, dili kullanma becerisi, özgünlük, araştırma sorularının uygunluğu gibi ölçütler açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin bu çalışmalarını çok başarılı

bulduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin çalışma sürecinde karşılaştıkları sorunlar karşısında vazgeçmemelerini, gruplarıyla uyum içinde çalışmalarını ve işbölümü yapmalarını bu etkinliğin yararları olarak ifade etmiştir.

- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak öğrenciler sözlü tarih görüşmeleri yapabilmek için yaşlı bir kişi ararlarken pek çok sorunla karşılaştıklarını ancak komşularına, akrabalarına, ailelerine sorarak bu kişileri bulmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bir grup öğrenci de yağın yağmur nedeniyle görüşme yapacakları kişiye ulaşamamaları sonucunda, camiden çıkan bir grup yaşlı kişiyle otobüs durağında oturmalarını sağlayarak görüşmelerini gerçekleştirdiklerini ve kayıt altına aldıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler karşılaştıkları sorunların çözümünde yakın çevrelerinde yer alan kişilerden yararlanmış, karşılaştıkları sorunları çözmek için çaba harcamışlardır. Bu durum yapılan etkinliğin öğrencilerin sorun çözmelerine katkıda bulunduğu biçiminde yorumlanabilir.

Sözlü tarih çalışmalarının ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir; sözlü tarih etkinlikleri yapılmadan önce öğrencilerin; araştırma yapma, görüşme soruları hazırlama, görüşme yapma, görüşmeleri kayıt altına alma, sunu hazırlama, sunum yapma gibi konularda gerekli becerileri kazanmış olmaları gerekir. Sözlü tarih etkinlikleri sonunda öğrenilenlerin tartışılması, geçmiş ve günümüz arasında bağ kurulması, geleceğe ilişkin tahminde bulunulması için öğrencilerin yönlendirilmesi gerekir. Sözlü tarih etkinliklerinin sonunda öğrencilerin yaptıkları etkinliğe ilişkin görüşleri alınarak kuşaklar arasında bağ kurulmasına katkı sağlanmalıdır.

5.1.2.3. Tarih Sergisi Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler tarih sergisi için eskiden kullanılan eşya, fotoğraf, belge, gazete, mektup gibi materyaller araştırırken çevrelerinde yer alan kişilerle, komşularıyla, akrabalarıyla irtibata geçmişlerdir. Bu sayede yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanmışlardır. Tarih sergisi etkinliği ile geçmiş zamanlarda kullanılan eşyalar günümüzde kullanılanlar ile karşılaştırılmış, gelecekte kullanılacak eşyalara ilişkin tahminlerde bulunulmuştur. Bu

bağlamda tarih sergisinin öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağlantı kurmasına, toplum tarihinin korunması ve aktarılmasına katkı sağladığı söylenebilir.

- **Öğrenciler günlüklerinde** tarih sergisini çok sevdiklerini ifade ederlerken öğrencilerin çoğu daha önce müzeye gitmediklerini belirtmiş ve okulun bir müze gibi olduğunu belirtmişlerdir.
- **Öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrencilerin sergide en çok dikkatini çeken eşyalar Çanakkale gazisinin fotoğrafı, Osmanlı tapuları, tapularda yazan eski yazı, kömür ile çalışan ütü, eski paralar ve eski daktilo olarak belirtilmiştir.
- **Araştırmacı günlüğünde** yapılan tarih sergisinin öğrencilerin geçmişte toplumsal yaşam, teknolojinin gelişimi gibi konularda bilgi edinmesine katkıda bulunduğu, öğrencilerin geçmiş ve günümüz arasında bağ kurmasını ve geleceğe ilişkin tahminde bulunmasını sağladığı belirtilmiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözümleri** ile ilgili olarak öğrenciler tarih sergisinde kullanacakları eski eşyaları bulmada sorun yaşamışlardır. Ancak aileleri, akrabaları ve komşuları ile iletişime geçerek sergi için gerekli eşyaları bulmuşlardır. Sorunlarının çözümünde yakın çevrelerinden yararlanarak çözüme ulaşmışlardır.

Tarih sergilerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir; tarih sergisi öncesinde öğretmenler, öğrencileri eski eşyaların hangi zamandan kalmış olduğu, kimden edinildiği, ne amaçla kullanıldığı konusunda araştırma yapmaları ve sergi sırasında eşyaları tanıtırken bu bilgilerden yararlanmaları için uyarmalıdır. Öğretmenler geçmiş zamanlarda kullanılan eşyaların yerine günümüzde ne gibi eşyalar kullanıldığı ya da bazı eşyaların teknolojik gelişimi konusunda öğrencilerin tahminlerde bulunmalarını sağlamalıdır. Tarih sergisi ile öğrencilerin geçmiş ve günümüz arasında bağ kurmaları ve geleceğe ilişkin tahminde bulunmaları, toplum tarihinin korunması ve aktarılması yönünde katkı sağlamaları için öğretmen rehber olmalıdır.

5.1.2.4. Aile Anayasası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler aile anayasalarındaki maddelere oylama yoluyla ailece karar verdiklerini belirtmişlerdir. Bu durum Sosyal Bilgiler dersinde öğrenilenleri günlük yaşamlarında uygulamaları biçiminde yorumlanabilir.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler aileleri ile etkinlik yapmaktan mutluluk duyduklarını ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrenciler yapılan etkinliğin yararına ilişkin olarak ailede demokrasiyi sağladığını ifade etmişlerdir. Evde alınan kararlarda daha önce söz sahibi değilken bu etkinlik ile evde alınan kararlarda söz sahibi olduklarını bu bağlamda etkinliği çok sevdiklerini belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** araştırmacı öğrencilerin aileleri ile bir çalışma yapmaktan memnun olduklarını, etkinliği eğlenceli bulduklarını gözlemlediğini belirtmiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak öğrencilerin çoğu bu etkinliğin, aileleri ile yaşadıkları sorunları çözmelerine yardımcı olan bir etkinlik olduğunu belirtmişlerdir. Bu etkinliğin evde işbölümünü sağlama, alınan kararlarda söz sahibi olma yönünde katkılar getirdiğini ifade etmişlerdir.

Aile anayasası etkinliğinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğrencilerin aileleri ile birlikte bir görevi yerine getirmeleri, öğrenmeleri ve karar almaları, bilgi ve düşüncelerini paylaşmaları, Sosyal Bilgiler dersinde öğrendikleri demokrasi gibi kavramları aile yaşamlarında uygulamaları sağlanmalıdır. Bu bağlamda öğretmenler aile anayasası gibi etkinliklerin öncesinde ailelerle görüşerek ya da aileleri hazırladıkları yönergeler ile yapılacak etkinlikler konusunda bilgilendirerek, etkinliklerde ailelerin rol ve sorumluluklarını açıklamalıdır. Gerek sınıfta ailelerin katılımıyla, gerekse evde aileler ile öğrencilerin birlikte çalışmasına olanak sağlayabilecek etkinliklerle bu çalışmalar yürütülmelidir.

5.1.3. İnternet ve Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Sonuçlar

Bu araştırma kapsamında internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanmaya ilişkin olarak kütüphane araştırması, dosya hazırlama (TEMA, bakanlıklar, cumhurbaşkanlarımız), sunu hazırlama (sivil toplum kuruluşları) etkinlikleri düzenlenmiştir.

5.1.3.1. Sunu Hazırlama (Sivil Toplum Kuruluşları) Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler internetten ve kütüphaneden sivil toplum kuruluşları ve çalışma alanlarını araştırarak power point sunuları hazırlamışlar, sunularını görseller ve çeşitli kitle iletişim araçlarından buldukları haberlerle zenginleştirmişlerdir. Sunumlarının ardından bu haberleri tartışmışlardır.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler yapılan etkinliğin internette araştırma yapma becerilerinin gelişimi, sivil toplum kuruluşları ve etkinlik alanlarına ilişkin bilgi edinme, grupla çalışma, internetten araştırma yapma, sunum yapma yönünde katkılar sağladığını belirtmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrenciler bu etkinlikten önce sivil toplum kuruluşları ile ilgili haberler duyduklarında anlamadıklarını, bu etkinlikten sonra sivil toplum örgütlerini ve çalışma alanlarını öğrendiklerini ifade ederek, gelecekte bir sivil toplum kuruluşunda çalışmak istediklerini söylemişlerdir. Bu durum etkinliğin, öğrencilerin günlük yaşamı üzerinde etkili olduğu ve bilgi edinmelerine katkı sağladığı biçiminde yorumlanabilir. Bunun yanı sıra öğrenciler bu etkinliğin sunu hazırlama ve sunum yapma becerilerinin gelişimini sağladığını belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** öğrencilerin gruplar halinde hazırladığı sunumları beğendiğini ve öğrencilerin uygulamanın ilk haftalarına daha çok tartışmaya başladığını gözlemlediğini ifade etmiştir. Bu etkinlikten sonra toplanan geçerlik komitesinde komite üyeleri araştırmacı ile aynı görüşü paylaşmıştır. Araştırmacı günlüğünde belediye başkanı ile yapılacak görüşme için öğrencilerin oylama yaparak gidecek öğrencilere kendilerinin karar vereceğini ve görüşmeye yanlarında araştırmacı olmadan kamera ile gideceklerini belirtilmiştir.

- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak bu etkinlik sırasında öğrenciler getirdikleri haberleri tartışırken Alpu’da engelli vatandaşlar için kaldırım ve resmi binalarda gerekli düzenlemelerin olmamasını bir sorun olarak belirlemişlerdir. Bu sorunu çözmek amacıyla sınıfla birlikte dilekçe yazmaya ve belediye başkanı ile görüşmeye giderek dilekçeyi kendisine vermeye karar vermişlerdir. Bu durum yapılan etkinliğin öğrencilerin yaşadıkları çevrede bir sorun belirlemelerine ve çözmelerine katkıda bulunduğu biçiminde yorumlanabilir.

Öğretim sürecinde internet destekli uygulamaların ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğrencilerin internet araştırmaları yapmalarını gerektiren etkinliklerde, öğretmenler internet sitelerinde etkinlik öncesinde araştırma yaparak, konuya ilişkin yeterli kaynak bulunup bulunmadığını, öğrenciler için uygun internet sitelerini, konuyla ilgili resmi kurumların internet sitelerini incelemelidir. Etkinlik öncesinde öğrencilere dağıttığı yönergeler ile öğrencilere bazı internet sitelerinin adreslerini örnek olarak vermelidir. Öğretmenler internet araştırmaları sırasında ilgili ve ilgisiz, önemli ve önemsiz bilgileri ayırt etme, internette araştırma yapma, edinilen bilgileri özetleme, sunu hazırlama gibi konularda öğrencilere rehber olmalıdır.

5.1.3.2. Dosya Oluşturma Etkinliklerine İlişkin Sonuçlar

Bu başlık altında TEMA; bakanlıklar ve cumhurbaşkanlarımız ile ilgili dosya oluşturma etkinlikleri sonunda ulaşılan sonuçlar sunulmuştur.

Dosya Oluşturma (TEMA) etkinliğine ilişkin olarak elde edilen veriler ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- **Yapılan etkinlik sırasında** TEMA ve TEMA’nın çalışmaları öğrencilerin ilgilerini çekmiştir. Öğrenciler TEMA ve TEMA’nın yürüttüğü kampanyaları araştırmış, görsellerle zenginleştirerek sunular hazırlamışlardır. TEMA ile ilgili çeşitli kitle iletişim araçlarından buldukları haberleri sınıfa getirerek ders sonunda tartışmışlardır. Öğrencilerden biri Alpu İlçe Orman Bölge Müdürlüğüne giderek yapacakları ağaçlandırma çalışması için fidan verip veremeyeceklerini

sormuştur. Bu durum etkinliğin öğrencilerin çevrelerinde yer alan kurum kuruluşlardan yararlanmasına da katkı sağladığı biçiminde yorumlanabilir.

- **Öğrenci günlüklerinde** öğrencilerin çoğu, konuları araştırarak daha iyi öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler etkinlik sonunda belirledikleri sorun ve çözüme yönünde yapacakları çalışmaya ilişkin çok heyecanlandıklarını, çevrelerinde bir şeyleri değiştirecekleri için çok mutlu olduklarını belirtmişlerdir.
- **Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde** öğrenciler bu etkinlikten önce yerlere çöp attıklarını ancak TEMA ve etkinlik alanını öğrendikten sonra çevrelerine karşı daha duyarlı bireyler olduklarını belirterek bu etkinliğin günlük yaşamları üzerinde etkili olduğunu söylemişlerdir. Bu etkinliğin araştırma becerilerinin gelişimine katkı sağladığını, bilgi edindiklerini, kendi hareketleri ile de diğer insanlara örnek olmak istediklerini ifade etmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** öğrencilerin dosyalarını hazırlamalarının ardından birbirlerinin çalışmalarını eleştirdiği, eleştirirken de biçimsel yönden ve içerik yönünden ders öncesinde belirtilen ölçütleri göz önünde bulundurdıkları belirtilmiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözümleri** ile ilgili olarak derste gerçekleşen tartışmalar sırasında Alpu'da çevre bilincinin yeterince gelişmediği ve yeterince ağaçlandırma yapılmadığı, okul bahçesinden başlayarak, Alpu'da çevre kirliliğinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu etkinliğin sonunda belirlenen bu sorunlara yönelik olarak: bahçe temizliği yapılmasına, fidan dikme çalışması yapılmasına ve ilçe halkını bilinçlendirmek için çevre ile ilgili sloganlar yazılarak pankartlar hazırlanıp, ilçenin her yerine asılmasına karar verilmiştir. Bu durum, etkinliğin; öğrencilerin yaşadıkları çevrede sorunlar belirleyerek, çözüme girişiminde bulunmalarına katkı sağladığı biçiminde yorumlanabilir.

Dosya Oluşturma (Bakanlıklar) etkinliğine ilişkin olarak elde edilen veriler ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler bakanlıkları, bakanlıkların görevlerini ve bakanların isimlerini öğrenmişlerdir. Kaynak olarak kitle iletişim araçları ve internetten yararlanmışlardır. Dosyalarını sınıfta sunmuşlar, birbirlerinin

çalışmalarını eleştirmişler ve yapılan eleştiriler doğrultusunda gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra çalışmalarını araştırmacıya teslim etmişlerdir.

- **Öğrenci günlüklerinde** bu etkinliğin bireysel çalışma, internetten araştırma yapma, sunum yapma, eleştiri yapma becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmiştir.
- **Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde** öğrenciler dosya oluşturma sonucunda bakanlıkların görevlerini ve bakanların isimlerini öğrendiklerini, böylece günlük yaşamlarında haberleri izlerken ya da gazeteleri okurken artık bakanlıklarla ilgili konuları daha iyi kavrayabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda etkinliğin öğrencilerin günlük yaşamları üzerinde etkisi olduğu söylenebilir.

Dosya Oluşturma (Cumhurbaşkanlarımız) etkinliğine ilişkin olarak elde edilen veriler ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- **Öğrenciler günlüklerinde** dosya oluşturma etkinliği ile sırasıyla cumhurbaşkanlarını öğrendiklerini ve özgeçmişleri hakkında bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrenciler dosya hazırlamanın el becerilerine katkıda bulunduğunu, etkinlik sonunda kendi çalışmalarını ve birbirlerinin çalışmalarını eleştirirken eleştiri yapma konusunda geliştiklerini belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** öğrencilerin dosyalarının sunumu sonrasında birbirinin dosyalarını daha önce belirtilen ölçütler doğrultusunda eleştirdiklerini belirtmiştir. Öğrencilerin eleştirilerini yaparken nezaket kurallarına dikkat ettiklerini, birbirlerini kırmadan eleştiriler yaptıklarını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra araştırmacı öğrencilerin konuyu anlamalarında dosya oluşturma etkinliğinin etkili olduğunu gözlemlediğini belirtmiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak bu etkinliğin sonunda geçerlik komitesi üyeleri öğrencilerin sınıf meclisi oluşturarak, okulda belirleyecekleri sorunlara yönelik bakanlıklar tasarlamalarını ve her öğrencinin bir bakanlık seçerek sınıfa ve okula hizmet etmesini önermiştir. Öğrencilerin bu çalışmayı gerçekleştirmek istemesi üzerine sınıf meclisi oluşturulmasına karar

verilmiştir. Öğrencilerden okulla ilgili kendilerini rahatsız eden noktaları, sorunları belirlemeleri istenerek bu sorunların çözümüne yönelik bakanlık tasarımları istenmiştir. Bu bağlamda etkinliğin öğrencilerin çevrelerinde sorun belirlemelerine ve çözüme girişiminde bulunmalarına katkı sağladığı söylenebilir.

Dosya oluşturma etkinliklerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir; etkinlik öncesinde öğrenciler dosya değerlendirme ölçütleri konusunda bilgilendirilmelidir. İçerik, görsellik, sunum gibi çeşitli sınıflamalar yapılarak net biçimde öğrencilerin dosya oluşturmada nelere dikkat etmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Öğrencilerin kendi dosyalarını ve birbirlerinin dosyalarını belirlenen ölçütler doğrultusunda eleştirmeleri sağlanmalıdır.

5.1.3.3. Çalışma Yaprağı (Yasalar) Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler sözlük, ansiklopedi, dergi, internet gibi pek çok farklı kaynaktan çalışma yapraklarında ünite ile ilgili verilen temel kavramları araştırmıştır. Çalışmanın öğrencilerin farklı kaynaklardan araştırma yapma, aynı kavramın farklı tanımlarını karşılaştırma, ilgili ve ilgisiz bilgileri, önemli ve önemsiz bilgileri ayırma gibi yönlerden katkı sağladığı söylenebilir.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler bu etkinlik ile aynı anda birden fazla kaynaktan araştırma yapmanın; bilgileri sınıflandırma, gereksiz ve ilgisiz bilgileri ayırt etme, kitaplardan araştırma yapma, internette araştırma yapma gibi becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu etkinlikle öğrendikleri kavramların tanımını kendi ifadeleri ile yapmayı başka derslerde gerçekleştireceklerini ifade etmişlerdir. Bu durum öğrencilerin öğrendikleri bilgileri farklı durum ve konularda da uygulamaları biçiminde yorumlanabilir.
- **Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde** öğrencilerin çoğu yeni kelime ve kavramları ünite başında araştırmış olmanın üniteyi anlamalarını kolaylaştıracağı yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğrenciler en çok kavramlara ilişkin kendi tanımlarını yapmaktan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Böylece bu etkinliğin öğrencilerin yazılı ifade becerileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.
- **Araştırmacı günlüğünde** bu etkinlikte öğrencilerin daha fazla derse katıldığı, dersin tartışma kısmında daha fazla görüş belirten öğrenci olduğu belirtilmiştir.

Öğrencilerin yavaş yavaş olumlu yönde değişmeye başladıkları, kendilerini daha iyi ifade ettikleri ve bu etkinliğin sonunda bir sınıf anayasası hazırlayıp uygulamaya konulmasına karar verildiği ifade edilmiştir.

- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak sınıfta bazı öğrencilerin sınıf kurallarına uymadığını, yazılı bir anayasa ile bu sorunun çözülebileceğini belirten öğrenciler sınıf anayasası hazırlanarak bu sorunun çözülmesine karar vermiştir. Bu bağlamda yapılan etkinliğin öğrencilerin sorun belirleyerek çözmelerine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Çalışma yaprağı etkinliklerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğretmen çalışma yaprağını kazanımlar doğrultusunda hazırlamalı, öğrencilerin değişik kaynaklardan araştırma yapmalarına olanak tanımalıdır. Çalışma yaprakları doldurulduktan sonra sınıfta öğrencilerin birbiriyle tartışmaları sağlanmalıdır.

5.1.3.4. Kütüphane Araştırması Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler bireysel araştırmalar yapmış, araştırmalarını gruplar halinde birleştirmiş ve grup raporlarını hazırlayarak sunmuşlardır. Öğrencilerin yeterince sınıf tartışmalarına katılmadığı belirlenmiştir. Yapılan etkinliğin geçerlik komitesinde izlenmesinin ardından kitap toplama kampanyası yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
- **Öğrenci günlüklerinde** bu etkinliğe ilişkin olarak araştırma becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğu ve grupla çalışmaktan zevk aldıkları belirtilmiştir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrencilerin çoğu daha önce kütüphaneye gitmediklerini, araştırmalarını yalnızca internetten yaptıklarını belirtmişler, bu etkinlikten sonra kitaplardan araştırma yapmayı, kütüphanede çalışmayı sevdiklerini ve bundan sonra araştırma yapmaları gerektiğinde Sosyal Bilgiler dersi ve diğer dersler için kütüphaneden yararlanacaklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra kütüphanenin soğuk olmasının ve kaynak kitap sayısının yetersizliğinin kendilerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** araştırmacı kütüphanenin soğuk olmasını, kütüphane görevlisinin yeterince öğrencilere rehberlik edememesini, kaynak kitapların

azlığını birer sorun olarak gördüğünü ifade etmiştir. Öğrencilerin sınıf tartışmalarına yeterince katılmaması da belirlenen diğer bir sorundur. Etkinlik sonunda toplanan geçerlik komitesinde komite üyelerinin “Kitap toplama kampanyası yapılabilir ve etkinlikler sırasında öğrenciler çevrelerinde sorunlar belirleyerek çözmeleri konusunda cesaretlendirilebilir” biçiminde yaptıkları öneriye ilişkin olarak olumlu görüşlerini ifade etmiştir.

- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak bu etkinliğin “kütüphanede kaynak kitap sayısının azlığı” biçiminde belirlenen sorunun belirlenmesi ve çözümlenmesi yönünden katkısı olduğu söylenebilir.

Kütüphane kaynaklarından yararlanma etkinliklerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde kütüphane kaynaklarından yararlanması desteklenmelidir. Bu bağlamda öğrencilerin kütüphaneden araştırma yapmalarına olanak sağlayacak etkinlikler geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Öğrenciler ile kütüphanelere alan gezileri düzenlenerek öğrencilerin kütüphane çalışanları ile iletişim kurmaları sağlanmalıdır. Kütüphaneye yapılacak alan gezileri öncesinde araştırma yapılacak konuya ilişkin olarak kütüphane görevlisi bilgilendirilmeli, öğrencilere rehberlik etmesi istenmelidir. Okul ve sınıf kitaplıkları zenginleştirilerek öğrencilerin daha çok kaynağa ulaşmasına katkıda bulunulmalıdır.

5.1.4. Özel Günler ve Güncel Olaylardan Yararlanmaya İlişkin Sonuçlar

Ulusal bayramlar ve mahalli kurtuluş günleri, belirli gün ve haftalarda düzenlenen törenler özel günler olarak adlandırılabilir. Bu günlerde yapılan çalışmaların öğrencilerin duyuşsal gelişimi açısından önemli katkıları vardır. Bu araştırmada özel günlerden yararlanmaya ilişkin olarak araştırmanın uygulama sürecine denk gelen “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” törenine katılım gerçekleştirilmiştir. Güncel olaylardan yararlanmaya ilişkin olarak ise Sosyal Bilgiler derslerinin sonunda getirilen gazete haberleri ve diğer kitle iletişim araçlarından öğrencilerin derlediği haberler tartışılmıştır.

5.1.4.1. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Törenine İlişkin Sonuçlar

- **Tören sırasında** törenin düzenlenmesinde yaşanan aksaklıklar nedeniyle öğrencilerin çoğu duydukları rahatsızlıktan söz etmişlerdir.
- **Öğrenci günlüklerinde** belirtilenler göz önünde bulundurulduğunda öğrenciler için bu bayramda herhangi bir etkinlikte yer almanın büyük önem taşıdığı, öğrencilerin duyuşsal gelişimi üzerinde büyük etkisi olduğu söylenebilir. Öğrenciler çoğunlukla günlüklerine Atatürk ve vatan sevgisinden söz etmişlerdir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'ndan duydukları mutluluğu ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde** öğrenciler tören düzeninde yer alan sorunlar nedeniyle bu sene önceki senelere oranla daha az zevk aldıklarını belirtmişlerdir. Yağmur yağmasının töreni olumsuz yönde etkilediğini ifade ederek 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın yarattığı coşkuya değinmişlerdir. Bu bağlamda ulusal bayramların öğrencilerin ulusal değerleri kazanmasına, öğrencilerin kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.
- **Araştırmacı günlüğünde** de araştırmacı, tören düzeninde olan sorunlardan söz ederek öğrencilerin 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na ilişkin duydukları coşkuyu dile getirmiştir.

Özel günlerden yararlanmaya yönelik çalışmaların ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar; ulusal günler, yerel kurtuluş günleri ya da özel günlerde düzenlenen törenlerde öğrencilerin çoğuna görev verilmesi sağlanmalıdır. Tören öncesinde günün anlam ve önemi konusunda öğrenciler bilgilendirilmelidir. Öğrencilerin coşku, sevinç gibi duyguları yaşayabilmeleri için sınıf ya da okulları süsleme gibi özel etkinlikleri öğrencilerin birlikte gerçekleştirmesi desteklenmelidir. Törenlerden sonra öğrencilerin törene ilişkin görüşlerini paylaşması sağlanmalıdır.

Güncel olaylardan yararlanmaya yönelik çalışmaların ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar; güncel olaylardan Sosyal Bilgiler dersinde yararlanılmalı, bu çalışmalarda özellikle öğrencilerin yorumlama ve eleştiri yapma becerilerinin gelişimi üzerinde durulmalıdır. Öğrencilerin güncel olaylarla Sosyal Bilgiler dersi arasında ilişki kurmalarına olanak sağlanmalıdır. Öğretmenler güncel

olayların seçiminde güncel olayların öğrenci düzeyine uygun olması, ilgi çekici olması gibi noktalara dikkat etmelidir.

5.2. Öğrencilerin Sorun Çözmeye Yönelik Olarak Gerçekleştirdiği Etkinliklere İlişkin Sonuçlar

Önceden planlanan etkinlikler sırasında öğrenciler çevrelerinde gözlemledikleri bir sorunu belirleyerek bu sorunun çözümü için önerilerde bulunmuşlardır. Sınıfça karar verilen etkinlikler gerçekleştirilerek öğrencilerin belirledikleri sorunları çözmeleri sağlanmıştır. Örneğin “Kütüphane Araştırması” etkinliğinin sonunda “Kitap Toplama Kampanyası”, “Sunu Hazırlama (sivil toplum kuruluşları)” etkinliği sonunda “Engellilere Yardım Kampanyası”, “Dosya Oluşturma (TEMA)” etkinliği sonunda “Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası”, “Mahalle Modeli Oluşturma” etkinliği sonunda “Tatbikat ve Drama”, “Çalışma Yaprağı (Yasalar)” etkinliği sonunda “Sınıf Anayasası”, “Dosya Oluşturma (Bakanlıklar ve Cumhurbaşkanlarımız)” etkinlikleri sonunda “Sınıf Meclisi” etkinliklerinin gerçekleştirilmesine karar vermişlerdir. Yapılan etkinliklere ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmaktadır:

5.2.1. Kitap Toplama Kampanyası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** kampanya kapsamında öğrenciler, kampanya duyuru afişleri hazırlayarak ilçede çeşitli yerlere asmışlar bunun yanı sıra İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne dilekçe ile başvurarak kampanyanın ilçe okullarına resmi yazı ile duyurulmasını sağlamışlardır.
- **Öğrenciler günlüklerinde** çevrelerine yararlı bir etkinlik yapmaktan duydukları mutluluğu ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde** öğrenciler İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne yaptıkları dilekçe ile başvurunun ardından okullara kitap toplama kampanyasının resmi yazı ile duyurulmasından duydukları mutluluk ve heyecanı belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** yapılan etkinliğe ilişkin olarak İlçe Milli Eğitim Müdürü’nün kampanyayı resmi yazı ile tüm okullara duyurmasının öğrencileri olumlu yönde etkilediğini belirterek, öğrencilerin kampanyayı ilçe halkına duyurmak üzere afişler hazırlayarak ilçede çeşitli yerlere astığını ifade etmiştir.

Araştırmacı öğrencilerin okul dışında gerçekleştirilen bu etkinliklerden hoşlandığını ve okul saatleri dışında gruplar halinde görüşerek çalıştıklarını gözlemlediğini ifade etmiştir.

- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak bu etkinlik ile öğrenciler, ilçe halk kütüphanesi için kitap toplama kampanyası düzenleyerek kütüphanenin zenginleşmesine katkıda bulunmuşlar, böylece belirledikleri bir sorunu çözmüşlerdir.

5.2.2. Engellilere Yardım Kampanyası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler seçim yoluyla belirlenerek Belediye Başkanı ile görüşmeye gönderilmiştir. Kaldırımlarda ve resmi kurumlarda engelli vatandaşlara yönelik düzenlemeler yapılmasını sağlama amacıyla görüşmeye giden öğrenciler, belediye başkanı ile okul ile ilgili belirledikleri sorunlara ilişkin de görüşme yapmışlardır. Belediye başkanı okulla ilgili belirtilen bu istekleri de olumlu karşılamış ve dönem içinde çözmüştür. Engelliler konusundaki istek için ise biraz zaman istemiş ve bu isteği dikkate alacağını ifade etmiştir. Böylece öğrenciler bu çalışma ile yaşadıkları çevrede belirledikleri sorunların çözülmesini sağlamışlardır.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırdığı, bireysel çalışma becerilerinin gelişimine katkılar sağladığını, bilgi edindiklerini belirtmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** bu çalışmadan sonra engellilere karşı daha duyarlı olduklarını ve bu tür çalışmaların daha yardımsever insanlar olmalarına katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** araştırmacı öğrencilerin bu etkinliğe ilişkin olarak ilgili ve istekli olduklarını gözlemlediğini ifade etmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin kendi başlarına sorun belirleme ve çözme yönünde gelişim sağladıklarını, daha girişimci, kendini daha iyi ifade eden, hakkını arayan, tartışan, eleştiren ve aynı zamanda eleştiriye açık bireyler olma yönünde gelişim sağladıklarını belirtmiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak uygulamanın ilerleyen aşamalarında, örneğin tatbikat düzenleme etkinliğinde, öğrenciler

belediye başkanı ile iletişime geçerek çalışmalarına katkı getirmesini sağlamışlardır. Bunun yanı sıra belediye başkanından okula basketbol ve voleybol sahası yaptırılması konusunda da söz almışlardır. Okul saatleri dışında iki öğrenci yolda karşılaştıkları belediye başkanına sokaklarına çöp varili konması ile ilgili olarak isteklerini iletmışler ve sokaklarına çöp varili konmasını sağlamışlardır. Bu durum, yapılan etkinliğin öğrencilerin çevrelerinde yaşanan sorunları belirlemeleri ve sorunların çözümünde yerel toplumda alan kurum ve kuruluşlardan yararlanmaları, vatandaşlık haklarını bilmeleri ve kullanmaları yönünde katkı sağlandığı biçiminde yorumlanabilir.

5.2.3. Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan çalışma sırasında** öğrencilerin pankart asılmasına ilişkin olarak kendilerine olumsuz yanıt veren kahvehane çalışanına gösterdikleri tepki ve çalışmalarının amacını esnaf ve resmi kurum çalışanlara iyi biçimde ifade etmeleri komite üyeleri tarafından olumlu bir gelişme olarak yorumlanmıştır. Esnafın çoğunun ve resmi kurum çalışanlarının nazik tavırları ve öğrencilere yardımcı olmaları komite üyeleri tarafından çalışmaya katkı getiren etkenler olarak nitelendirilmiştir.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrencilerin çoğu yapmış oldukları bu çalışmanın kendi çevre bilinçlerinin gelişimine de katkıda bulunduğunu, bu çalışmadan sonra daha iyi örnek olabilmek için çevreye karşı daha duyarlı davrandıklarını belirtmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrenciler bu etkinlikle çevrelerine karşı daha duyarlı olduklarını belirterek, ağaçlandırma çalışmaları gerçekleştirmekten duydukları mutluluğu ifade etmişlerdir.
- **Araştırmacı, günlüğünde** öğrencilerin pankartlar hazırlayarak ilçenin değişik yerlerine astıkları bunun için de esnaflarla ve çeşitli kurum kuruluşlarla iletişime geçerek çalışmalarını anlattıkları, bu kişileri ikna ettikleri, okul bahçesine fidan dikildiği ve okulun tüm öğrencileri ile okul bahçesinin temizlendiği belirtilmiştir. Araştırmacı, çalışmalar sırasında öğrencilerin son derece girişken olduklarını, uygulamanın başındaki halleriyle kıyaslandığında kendilerine çok

daha fazla güvendiklerini ve daha kolay iletişim kurduklarını gözlemlediğini ifade etmiştir.

- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak okul bahçesi tüm okul öğrencileri ile birlikte temizlenmiştir. Okul bahçesine her öğrenci bir fidan dikmiştir. Çalışma bu boyutu ile öğrencilerin okulları ile ilgili sorunları çözmelerini sağlamıştır. İlçedeki tüm dükkân, resmi kurum ve otobüs duraklarına ilçe halkının çevreye karşı duyarlılıklarını artırmak amacıyla hazırlanan uyarı pankartları asılarak da ilçede belirlenen bir sorun çözülmeye çalışılmıştır.

5.2.4. Bağımsız Öğrenci Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler teknoloji sınıfında hazırladıkları sunularını diğer öğrencilerle paylaşmışlardır. Bu çalışma diğer öğrencilerin ilgisini çekmiştir.
- **Öğrenciler günlüklerinde** araştırmacının bütün kurum ve kuruluşlara alan gezisi düzenlemeye süresinin yetmeyeceğini düşündükleri için görevlerini merak ettikleri Ziraat Bankası Alpu Şubesi ve Alpu Tarım İlçe Müdürlüğüne gezi düzenleyerek gittikleri yerlerin müdürleriyle de görüşerek merak ettiklere sorulara cevaplar aldıklarını belirtmişlerdir. Görüşme ve gezilerini kamera ile kayıt altına almalarının nedenini ise arkadaşlarını bilgilendirmek olduğunu ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrenciler çalışmanın beğenilmesinin sonucunda kendileri ile gurur duyduklarını, bunun yanı sıra bireysel olarak bir çalışma planlayıp yapmaktan mutluluk duyduklarını belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** okul dışında, araştırmacıdan habersiz gerçekleştirilen bu çalışmanın öğrencilerin uygulamanın başından beri kazanması hedeflenen becerilerin kazanıldığı biçiminde yorumlanabileceğini ifade etmiştir. Sınıftaki diğer öğrencilerin de böyle bağımsız çalışmalar gerçekleştirmek için isteklerinin arttığını belirtmiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak öğrenciler merak ettikleri tüm kurumları gezmeye sürenin yetmeyecek olmasını bir sorun olarak görmüş, okul dışında bağımsız bir çalışma gerçekleştirerek arkadaşlarına

sunmaya böylece sorunları çözmeye karar vermişlerdir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmanın sorun çözmeye yönelik bir çalışma olduğu söylenebilir.

5.2.5. Sınıf Anayasası Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler uyulmasını istedikleri kuralların yanı sıra kurallara uymayanlara verilecek cezaları da kendileri belirlemişlerdir. Sınıf anayasası hazırlanmasının hemen ardından yürürlüğe konmuştur.
- **Öğrenci günlüklerinde ve odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde** öğrenciler sınıf anayasası etkinliğine ilişkin olarak memnun olduklarını ve sınıfta herkesin kurallara uyması konusunda yararı olduğunu belirtmiştir.
- **Araştırmacı, günlüğünde** öğrencilerin evde belirledikleri maddeleri ve cezaları sınıfta okuyarak oyladıklarını ve sınıf anayasasını oluşturduklarını belirtmiştir. Sınıf anayasasının hemen uygulanmaya başladığına, öğrencilerin bu çalışmadan mutlu olduklarına ve her öğrencinin sınıf anayasasına uyduğuna ilişkin gözlemlerine yer vermiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak yasalar konusu işlenirken öğrenciler tarafından yapılmasına karar verilen sınıf anayasası etkinliği öğrencilerin sınıf kurallarına uymayan bazı öğrenciler nedeniyle yaşadıkları sorunları çözmek için gerçekleştirdiği bir etkinliktir. Öğrenciler sınıf kurallarını sınıf anayasası ile yazılı hale getirerek, kural ve cezaları belirleyerek imza altına almış ve sınıfa asmıştır. Kurallara daha önce uymayan öğrencilerin de sınıf anayasasına uyduğu gözlenmiş böylece sorunlar çözülmüştür.

5.2.6. Sınıf Meclisi Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan etkinlik sırasında** öğrenciler sınıf meclisi çalışmasını araştırmacıdan bağımsız olarak yürütmüşler, çalışmanın bitiminde, araştırmacıyı verdikleri rapor ile bilgilendirmişlerdir. Okul panosunu okuldaki diğer öğrencileri bilgilendirmek için düzenlemişler, sınıfları teker teker gezerek görevlerini anlatmışlar, öğretmen ve öğrencilerden bu çalışmanın amacına ulaşabilmesi için destek istemişlerdir. Her hafta düzenli olarak başkanlar kurulu toplantısı yapmışlardır.

- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler etkinlikler sırasında eğlendiklerini belirtmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde** öğrenciler çeşitli sorunları çözdüklerini, kendilerini çok önemli hissettiklerini belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** araştırmacı birkaç gün rahatsızlığı nedeniyle okula gidemediğini ancak kendisi yokken öğrencilerin çalışmalarına devam ederek araştırmacıya raporlar sunduklarını belirtmiştir. Sınıf meclisi projesi ile ilgili olarak öğrencilerin sınıfları gezip görevlerini anlattıklarını, okul panosu hazırlayarak görevlerini okula duyurduklarını, her bakanın görevini yerine getirdiğini, gezi ve eğlence bakanının araştırmacı yokken okul bahçesinde bir piknik düzenlediğini, halat çekme yarışı, çuvalla koşma yarışı, yumurta taşıma yarışı ve futbol maçı gibi eğlenceler düzenlediğini öğrencilerin araştırmacıya gereksinim duymadan çalışmalarını gerçekleştirdiklerini görmenin kendisini mutlu ettiğini ifade etmiştir.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak okulla ilgili belirledikleri tüm sorunları çözmüşlerdir. Her bakan ayrı ayrı belirlenen sorunu çözmek için çaba harcamıştır. Çevre bakanı çevre bilinçlendirme ve ağaçlandırma kampanyasında dikilen ağaçların düzenli sulanmaması sorununu çözmüş bir nöbet çizelgesi ile tüm öğrencileri görevlendirmiştir. Bunun yanı sıra bahçeyi kirletenleri uyararak bahçe temizliği yaptırmıştır. Gıda bakanı zararlı yiyecekler yiyenleri uyarmıştır. Oyun bakanı birinci sınıflara oyunlar öğretmiştir. Koridor bakanı koridorda koşanları ve masa tenisi oynayanları rahatsız edenleri uyarmıştır. Bilişim bakanı okul çıkışında saat 17:00'a kadar teknoloji sınıfında görev yaparak okul öğrencilerine araştırmalarında yardımcı olmuş, bilgisayarların dikkatli kullanılmasını sağlamaya çalışmıştır. Tasarruf bakanı okulda açık kalan çeşme ve elektrik düğmelerini kapatmıştır. Gezi bakanı piknik ve çeşitli yarışmalar düzenlemiştir. Sevgi ve saygı bakanı arkadaşlar arasında çıkan sorunları çözmeye çalışarak herkesi kibar olma konusunda uyarmıştır. Kütüphane bakanı okul kütüphanesi zenginleştirmek için kampanya düzenlemiştir. Özel eğitim bakanı okul koridorunda engellilerle ilgili yazılar ve engellilere yardım için önerilerin yer aldığı bir pano hazırlamıştır. Bakan ve başbakan çalışmaları kontrol etmiştir. Her hafta tüm sınıf öğrencileri bakanlar

kurulu toplantısı düzenleyerek yaptıkları çalışmalarını yazdıkları tutanaklar ile sunmuşlardır. Bu bağlamda sınıf meclisi etkinliğinin öğrencilerin sorun belirlemelerine ve çözmelerine katkı sağladığı söylenebilir.

5.2.7. Tatbikat ve Drama Etkinliğine İlişkin Sonuçlar

- **Yapılan çalışma sırasında** öğrenciler araştırmacıdan bağımsız olarak çalışmış, tüm hazırlıklarını okul saatleri dışında gruplar halinde toplanarak tamamlamışlardır. Belediye, hastane ve emniyet müdürlüğü gibi kurumlar ile görüşerek tatbikata katılmalarını istemişlerdir. Drama ile ilgili olarak bütün kostüm ve dekorları öğrenciler kendileri hazırlamışlar, senaryoyu da kendileri yazmışlardır.
- **Öğrenci günlüklerinde** öğrenciler etkinliklerin grupla çalışma becerilerinin arttığını, resmi kurumlara başvuruda bulunma, dilekçe yazma gibi konularda gelişmelerine katkı sağlayan bir etkinlik olduğunu, görüşme yapmayı öğrendiklerini, yaratıcılıklarının geliştiğini, arkadaşları ile olan ilişkilerinin geliştiğini, kendilerine olan güvenlerinin arttığını, bağımsız çalışma becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde** öğrenciler acil durumlarda nasıl davranacaklarını öğrendiklerini, grupla çalışmaktan, okul saatleri dışında da çalışmalar yapmaktan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğünde** tatbikat ve drama etkinliğinin uygulama sürecindeki en etkili çalışma olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Öğrenciler tamamen araştırmacıdan bağımsız olarak, okul dışında gruplar halinde çalışarak gerçekleştirdikleri bu çalışmalar kapsamında senaryolar yazmışlar, kostümler hazırlamışlar, dekor hazırlamışlar, rol paylaşımı gerçekleştirmişler ve yerel toplumda yer alan çeşitli kurumlarla (Emniyet müdürlüğü, belediye, hastane gibi) iletişime geçerek itfaiyenin de tatbikatta yer almasını sağlamışlardır. Öğretmen bu gelişmeler karşısında duyduğu memnuniyeti ve mutluluğu günlüğünde yansıtmıştır.
- **Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri** ile ilgili olarak öğrenciler bu çalışma ile acil durumda nasıl davranacaklarını bilmedikleri yönünde belirledikleri sorunu çözmüşlerdir. Ayrıca daha önceki etkinliklerde yerel

toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanmaya yönelik gerçekleştirilen etkinlikler ile kazandıkları becerilerini bu etkinliği gerçekleştirirken kullanmışlar bu kurumların da etkinliğe katkısını sağlamışlardır. Bu durum rencilerin rendiklerini günlük yaşam problemlerinin üzümünde kullanabildikleri biçiminde yorumlanabilir.

rencilerin sorun belirlemelerine ve zmelerine yönelik çalışmaların ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar; rencilerin günlük olayları takip etmeleri sağlanmalı, renciler vrelerinde sorun belirlemeleri ve zmeleri konusunda desteklenmelidir. Bu bağlamda renciler vrelerindeki yerel yöneticiler ile ya da kurumların yöneticileri ile nasıl iletişim kuracakları, resmi kurumlara nasıl başvuru yapacakları gibi konularda bilgilendirilmeli ve çeşitli etkinliklerle deneyim kazanmaları sağlanmalıdır. rencilerin kurum ve kuruluşlarda rol ve sorumluluklarını renmeleri, vatandaşlık haklarını bilmeleri ve kullanmaları için olanaklar sağlanmalıdır.

Araştırma bulgularına dayalı olarak rencilerin yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin tümünden hoşlandığı, yerel toplum çalışmalarına dayalı olarak işlenen Sosyal Bilgiler dersinin rencilere; internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, araştırma yapma, insanlarla iletişim kurma, görüşme yapma, kurum ve kuruluşlara başvuruda bulunarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarını kullanma ve bilme, kendini daha iyi ifade etme, yaşadığı vre, ülke ve dünyaya karşı daha duyarlı olma, kendini içinde yaşadığı toplumun bir parçası olarak görme, güncel olayları takip etme ve yorumlayabilme yönünde katkı sağladığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersi, rencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları üzerinde olumlu yönde etkide bulunmuştur.

5.3. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma ile elde edilen bulgular, araştırma kapsamındaki önceki kuramsal bilgiler ve ilgili araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Mills (2001) Sosyal Bilgiler dersinin ilköğretimdeki önemine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçladığı araştırmasında öğretmenlerin hiçbirinin eleştirel düşünme ya da problem çözme gibi becerilerden söz etmediğini belirlemiş, bunun nedenini sorduğunda öğretmen ve uzmanlar bu becerilerin birinci kademedен çok ikinci kademe öğrencilerine uygun beceriler olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenler zamanın sınırlı olduğunu belirterek ilköğretimde öncelikli amaç olarak temel matematik becerilerinin ve okuma yazma becerilerinin gelişimini önemsediklerini, Sosyal Bilgiler dersini bir şeyleri değiştirmekten çok, mevcut durumu ortaya koyan bir ders olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Oysa yerel toplum çalışmalarının Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı ile özellikle varılmak istenen nokta, Sosyal Bilgiler dersinin günlük yaşamla bütünleştirilmesi yönünde somut adımlar atabilmek, öğrencilerin yaşadıkları topluma, dünyaya karşı farkındalık ve duyarlılıklarını artırarak, çevrelerindeki sorunları belirlemelerini ve vatandaşlık haklarını kullanarak bu sorunları çözmeye girişiminde bulunmalarını sağlamaya çalışmaktır.

Sunal ve Haas'a (2002) göre de öğrenciler, gazetelerden yararlanılarak işlenen bir Sosyal Bilgiler dersi yoluyla, kendi sosyal dünyalarındaki anlayışları yapılandırdıkları gibi düşünme becerilerini ve tüm okul programından elde ettikleri bilgileri bütünleştirip, bunlardan sonuç çıkarırlar ve sunulan problemleri çözmek için araştırma yapmaya başlarlar. Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarını kullanımına ilişkin olarak gerçekleştirilen bu çalışmada gazeteler de bir yerel toplum kaynağı olarak kullanılmış, her dersin sonunda öğrencilerin getirdiği gazete kupürlerinin tartışılmasına zaman ayrılarak, konu ile haberlerin ilişkilendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada öğrenciler derse getirilen haberlerin tartışılması sırasında çevrelerinde çeşitli sorunlar belirleyerek bu sorunları çözmeye girişiminde bulunmuşlardır. Bu bağlamda elde edilen bu sonuç, sözü edilen çalışmalarla birbirini destekler niteliktedir.

Morris (2004) tarafından gerçekleştirilen “Yerel Tarihi Betimlemede Ders Dışı Araştırma Projesi” başlıklı, yerel tarihle ilgili çalışmada öğrenciler alan gezilerine katılmışlar, ilgili dokümanları incelemişler, tarihe tanıklık etmiş kişilerle görüşmeler yapmışlar ve elde ettikleri verileri bir araştırma dosyasında toplamışlardır. Projenin toplum tarihinin korunması ve aktarılmasına hizmet ettiği vurgulanmıştır. Bu çalışmada öğrenciler alan gezileri, kaynak kişiler, dokümanlar gibi kaynakları kullanarak uygulama sürecini tamamlamışlar; tarih sergisi, sözlü tarih ve kaynak kişi daveti etkinliklerinin sonunda toplumun dünü, bugünü ve geleceğine ilişkin çalışmalarda bulunmuşlardır. Morris’in elde ettiği “Toplum tarihinin korunması ve aktarılmasına hizmet eder” biçimindeki bulgu, bu araştırma kapsamında yapılan tarih sergisi sonunda da elde edilmiştir. Bu bağlamda araştırma bulgularının birbiriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

Morris (2005) Sosyal Bilgiler dersinin zenginleştirilmesi için ders dışı bir model önermiştir. Bu modelde öğrencilerin tarihi kişilikleri daha iyi tanıyabilmesi için bir dizi etkinlik yer almıştır. Bu etkinlikler geziler, kaynak kişilerle görüşmeler yapma, akranlarla bilgi paylaşımı, aileden yardım alma biçiminde sıralanmıştır. Modelin öğrencilere yaratıcı problem çözme ve esnek düşünme becerilerini kazandıracığı belirtilmiştir. Morris’in araştırması ile paralel olarak bu çalışmada da öğrenciler okulla ilgili yaşadıkları çevre ile ilgili alan gezileri, kaynak kişiler ile görüşme, aileleri ile çalışma gibi etkinlikler sonunda sorunlar belirleyerek çözme girişiminde bulunmuşlardır. Bu durum sözü edilen etkinliklerin problem çözme ve düşünme becerilerini kazandırmaya katkıda bulunduğu biçiminde yorumlanabilir.

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersi yerel toplum çalışmaları kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler ile işlenmiş, öğrencilerin derse etkin olarak katılması ve yerel toplumda yer alan tüm kaynaklardan sistematik biçimde yararlanması sağlanmıştır. Yapılan bu çalışmaların öğrencilerin derse yönelik tutumları üzerinde olumlu etkisinin bulunduğu belirlenmiştir. Peters (2005) de üçüncü sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumsuz tutumlarını belirleyerek, bu tutumu değiştirmeyi amaçladığı çalışmada beş hafta süre ile olumsuz tutuma neden olduğunu düşündüğü ders kitabını kullanmak yerine kendi hazırladığı etkinliklerle

uygulama sürecini tamamlamıştır. Uygulama sürecinde öğrencilerin etkin olabileceği etkinlikler düzenlemeye dikkat etmiştir. Öğrencilerin başarıları ve öğrenilenlerin kalıcılığı üzerinde bunun yanı sıra öğrencilerin derse yönelik tutumları üzerinde olumlu etkiler sağlamayı başarmıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu söylenebilir.

Zabitanın kaynak kişi olarak davet edilmesi etkinliği sonucunda elde edilen “Öğrencilerin yaşadığı çevrede bir sorun belirleyerek çözmeleri yönünde vatandaşlık haklarını kullanma ve girişimde bulunmalarına katkıda bulunmuştur” bulgusu ile Chapin’in (2006) “Öğrencilerin yerel çevrelerinde bir sorun belirlemeleri ve bu sorunu çözmeleri, öğrencilere vatandaşlık görevlerini yerine getirme olanağı sunar. Öğrencilerin başarı ve tatmin duygusunu tatmalarına fırsat verir” biçimindeki görüşü paralellik göstermektedir.

Pumpian, Fisher ve Wachowiak (2006)’ın “Dışarıdaki Okul” başlıklı araştırmaları öğrencileri okul saati içinde toplumla bağ kurmaya yönlendiren, müzeye dayanan eğitimsel bir girişim olarak açıklanmıştır. Öngörülen eğitim müzelerde eğitim görme, alan gezileri okuma, yazma ve dil becerilerinin geliştirilmesini amaçlayan etkinlikleri kapsamaktadır. Bu araştırmada öğretimin sınıf dışına taşınmasının, geleneksel eğitimin sınırlılıklarını ortadan kaldırdığı; öğrenme ve öğretmeye farklı bakış açılarının getirilmesine olanak sağladığı belirtilmiştir. Yerel toplum çalışmaları da öğrencileri yalnızca okul saati içinde değil, okul dışında da çalışmaya yönlendiren etkinliklerden oluşmaktadır. Bu araştırmada yerel çevreden elde edilen kaynaklar ile okulda düzenlenen tarih sergisi de öğrenciler tarafından okulun bir müzeye benzediği biçiminde yorumlanmış, öğrencilerin geçmiş, bugün ve geleceğe ilişkin farklı bakış açıları kazanmalarına yardımcı olmuştur.

Bu araştırma ile öğrencilerin kütüphane ve internet kaynaklarından yararlanmalarını sağlamaya yönelik etkinlikler de gerçekleştirilmiştir. Bu etkinliklerin sonucunda öğrenciler aynı anda birden fazla kaynaktan araştırma yapmanın; bilgileri sınıflandırma, gereksiz ve ilgisiz bilgileri ayırt etme, kitaplardan araştırma yapma, internetten araştırma yapma, sunum yapma, bireysel ve grupta çalışma gibi becerilerinin gelişimine

katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen bu bulgular Oliver'ın (2007) "Öğrenciler araştırmalar yaparak araştırma becerilerinin yanında bir çok üst düzey bilgi kazanırlar." görüşü ile paralellik göstermektedir.

Deveci ve Selanik Ay (2008) tarafından yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin toplumu merkeze alan etkinlikler gerçekleştirilebilmesi için yerel toplum çalışmalarından yararlanmasına yönelik olarak 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 'Güç, Yönetim ve Toplum' öğrenme alanı 'Bir Ülke, Bir Bayrak' ünitesindeki kazanımlara ulaşmak için yerel toplum çalışmalarına dayalı etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Ünitelerde yerel toplum çalışmaları kapsamında internet araştırması, gözlem, alan gezisi, haber dosyası oluşturma, anekdot yazma, tarih sergisi düzenleme, kaynak kişi ile görüşme, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlaması gibi etkinlikler gerçekleştirilmiş ve etkinlik planları ile kimi uygulama örnekleri sunulmuştur. Ayrıca ilgili etkinliklere ilişkin öğrenci anekdotları doğrudan alıntı biçiminde verilmiştir. Bu çalışma ile Sosyal Bilgiler dersinin kendinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için iyi bir planlama ile Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarına yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ünlüer (2008) "Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi" isimli doktora tez çalışmasında ilköğretim dördüncü sınıfta Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımına ilişkin olarak öğrencilerin akademik başarıları ve derse ilişkin tutumları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde öğrencilerin tümü derste gazete kullanımıyla dersi sevdiğini, tümüne yakını da derste gazete kullanımında güçlüklerle karşılaşmadığını ve tüm derslerde gazetenin kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Bu araştırmada da her dersin sonunda öğrenciler, gazetelerden ve çeşitli kitle iletişim araçlarından edindikleri haberleri sınıfa getirerek ders sonunda tartışmışlardır. Öğrenciler günlüklerinde ve yapılan görüşmelerde gazete kullanımına ilişkin olumlu görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu Ünlüer'in Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanılmasına ilişkin öğrenci görüşlerinin genelde olumlu olduğu yapılan görüşmelerde

öğrencilerin tümünün derste gazete kullanımının okuma ve okuduğunu anlama becerisini artırdığını, tümüne yakınının gazete kullanımıyla dersi daha iyi öğrendiğini, dersi günlük yaşamla ilişkilendirdiğini ve araştırma becerilerini geliştirdiğini belirttikleri biçimindeki sonucu ile paralellik göstermektedir.

Yapılan bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde alan gezilerinin kullanımının öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini günlük yaşamla bütünleştirmelerine ve sorun çözme becerileri kazanmalarına katkı getirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne yapılan alan gezisi ve görüşme etkinliği sonucunda öğrenciler okulları ile ilgili belirledikleri sorunu bu kurum ile iletişime geçerek çözmeye çalışmışlardır. Elde edilen bu bulgu yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirebilecek etkinliklerden biri olan alan gezilerine ilişkin olarak, Gökçe, Çengelci ve Selanik Ay (2009) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Alan Gezilerini Gerçekleştirme Becerilerine İlişkin Görüşleri” isimli çalışma sonucunda elde edilen, öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında daha fazla geziye yer verilmesi gerektiği yönündeki bulgu ile paralellik göstermektedir. Bu bağlamda programda daha fazla alan gezisine yer verilebilir ve bu yeterliklerin öğretmenlere kazandırılması ile öğretmenler alan gezilerini sınıfları daha sık ve etkili biçimde kullanabilir.

Öğrenciler yakın çevrelerinden başlayarak dünyayı tanır ve anlamlandırır. Okulda öğrenilen bilgilerin günlük yaşamda kullanılabilmesi için öğrencilerin toplumla iletişim içinde olması gerekir. Öğrencilerin vatandaşlık hak ve sorumluluklarını öğrenebilmesi için, kurumlar içindeki yerini ve rolünü anlayabilmesi için bu kurumla doğrudan iletişim kurmalıdır. Öğrencilerin yalnızca haklarını ve sorumluluklarını ders kitaplarından okuması yerine öğrencilerin aktif olduğu zengin öğrenme ortamları tasarlanabilir. Öğrencilerin okul dışında da deneyim kazanmalarına olanak tanınabilir.

Yerel toplum çalışmaları içinde yer alan yerel tarih, sözlü tarih gibi çalışmaların yanı sıra yerel toplum çalışmaları ile ilgili olabilecek araştırmalara bakıldığında Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma durumunu belirlemeye yönelik bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu araştırma alandaki bu gereksinime karşılık

verme gerekçesinden kaynaklanmaktadır. Bu araştırma ile elde edilen bulguların yerel toplum çalışmaları konusunda yapılacak uygulamalara ve öğretmenlere ışık tutması beklenmektedir.

5.4. ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir. Geliştirilen öneriler uygulamaya yönelik öneriler ve araştırmaya yönelik öneriler olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur.

5.4.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler programında yerel toplum çalışmalarına ilişkin olarak öğretmenlere örnek oluşturabilecek açıklama ve etkinliklere yer verilebilir.
- Öğretmenler yerel toplum çalışmaları ve uygulama örnekleri kapsamında hizmet içi eğitime alınabilir.
- Sınıf öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümlerinde, Sosyal Bilgiler öğretimi ders içeriğinde yerel toplum çalışmalarına yer verilebilir.
- Öğrencilerin birbiriyle yerel toplum çalışmalarına ilişkin araştırma, alan gezileri, sözlü tarih çalışmaları, sergiler gibi çeşitli uygulama örneklerini ve araştırmalarını paylaşabilecekleri web ortamları tasarlanabilir.
- Tüm kurum ve kuruluşlarda okullarla iletişim sağlayabilecek birimler açılabilir. Bu birimlerin öğrencilere rehberlik etmesi ve onları bilgilendirmesi, öğrenciler ile kurum yöneticilerinin görüşmesi için randevular ayarlaması sağlanabilir.
- Öğrencilerin geçmişte toplumsal yaşama ilişkin görüş geliştirmesini sağlamak amacıyla, müze bulunmayan yerleşim birimlerinde, günümüzde kullanılmayan eski eşyalar okullarda toplanarak sergilenebilir.
- Okulun bulunduğu çevrede uzun süredir yaşayan insanlar ve konu alanı uzmanları her öğretim yılı başında belirlenerek hangi ünite ve temalar ile ilişkilendirilerek davet edileceklerine ya da sözlü tarih çalışmaları yapılacağına karar verilerek bir çalışma planı oluşturulabilir. İlgili kişilerden randevu alınabilir.

- Ailelerin katılımını sağlamak amacıyla çeşitli etkinliklerin okulda ailelerle birlikte yapılması sağlanabilir. Okulların bünyesinde aile merkezleri açılarak öğretmen, öğrenci, yönetici ve ailelerin birlikte çalışabileceği ve paylaşımda bulunabileceği ortamlar düzenlenebilir.
- Okullarda alan gezilerinin daha sık kullanılabilmesi için çeşitli şirketlerle il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinin anlaşması ile rehberlik, ulaşım, konaklama, yemek gibi hizmetler sağlanabilir.
- Öğrencilerin grupta ya da bireysel olarak okul dışında çalışmalar yapmalarına olanak sağlamak amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından etüd merkezleri açılabilir.
- Öğrencilerin interneti araştırma yapmak amacıyla daha sık kullanmalarını sağlamak için okullarda bilgisayar sayısı artırılabilir. Teknoloji sınıflarının donanım eksiklikleri tamamlanabilir.
- Öğrencilerin kütüphanelerden daha sık yararlanmaları için ilköğretim Türkçe ve Sosyal Bilgiler programlarına kütüphane kullanımını sağlayacak daha fazla etkinlik eklenebilir.
- Öğrencilerin kütüphanelerden daha fazla yararlanabilmesi için ilçe ve il halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri ve sınıf kitaplıkları zenginleştirilebilir.
- Çeşitli sivil toplum örgütlerinde öğrencilerin toplum hizmeti çalışmalarına katılmaları sağlanabilir.

5.4.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımına ilişkin farklı sınıf düzeylerinde nicel ve nitel araştırmalar yapılabilir.
- Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımına ilişkin olarak farklı üniteler için farklı etkinlikler düzenlenerek nicel ve nitel çalışmalar gerçekleştirilebilir.

EK 1
ESKİŞEHİR İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ

T.C.
ALPU KAYMAKAMLIĞI
İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.26.01.01.510/ 379
Konu: Uygulama İzni

11/03/2009

ERTUĞRULGAZİ İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: Eskişehir Anadolu Üniversitesinin 06 Mart 2009 tarih ve 211/2706 sayılı yazısı.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Doktora Programı öğrencisi (Okulu Sınıf Öğretmeni) Tuğba Selanik AY "Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarından Yararlanma Durumu" başlıklı tezini hazırladığından, Tez çalışması uygulamasını 2008-2009 öğretim yılı Bahar Döneminde Okulunuz 5-A sınıfında öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmesi ilgi yazı ile talep edilmektedir.

Söz konusu talep edilen Tez çalışması Tuğba Selanik AY tarafından okulunuz 5-A sınıfında öğrenim gören öğrencilerimiz üzerinde uygulanması ile ilgili Alpu Kaymakamlık Makamından alınan 11/03/2009 tarih ve 367 sayılı Olur yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinize ve gereğini rica ederim.

Latif SALKIN
İlçe Millî Eğitim Müdürü

EKLER :
Ek-1 Olur (1 adet)
Ek-2 İlgi yazı

K
107

Adres : Fevzipaşa Mh. İstasyon Cd. No:1-Kat:2 Alpu/ESKİŞEHİR
Tel : 0(222) 51 12030
Faks : 0(222) 51 13296
Web : <http://alpu.meb.gov.tr>
e-Posta : alpu26@meb.gov.tr-148512@mcb.k

www.egitimdestek.meb.gov.tr

www.haydikizlar.org

Ek 2

ALAN GEZİSİ (İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ) ETKİNLİĞİ
ÖĞRETMEN VİDEO KONTROL LİSTESİ

Yapılacak etkinliğe ilişkin genel bir bilgi verir.	Evet	Hayır	Kısmen
Öğrencilerin yöneltilecek soruları önceden belirlemesini ister.			
Görüşmede sorulacak soruların hazırlanan sorular arasından sınıfça belirlenmesini sağlar.			
Gezi öncesi yapması gereken hazırlıkları yapar..			
Gezi sırasında uyulması gereken kurallar konusunda öğrencileri bilgilendirir.			
Gezinin amacına ilişkin olarak öğrencileri bilgilendirir.			
Gezi sonunda sınıfta öğrencilerin birbiriyle tartışabilmelerine uygun demokratik bir sınıf ortamı yaratır.			
Sınıf tartışmalarına gerektiğinde yön verir.			
Öğrencilere etkinlik sırasında hoşlarına giden, ilgilerini çeken ya da merak ettikleri noktaları not etmelerini belirtir.			
Öğrencilerle karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Öğrenciler görüşlerini belirtmeleri için cesaret verir.			
Öğretim sürecini ders planına uygun biçimde gerçekleştirir.			
Gezideki ilgili kişilerle iletişim kurmasını kolaylaştırır.			
Öğrencilere uygun yönergeler verir.			
Öğrencilerin konuyu özetlemelerini sağlar.			
Öğrencilerin etkin katılımını destekler.			
Öğrencilere pekiştireçler verir.			
Öğrencilere dönüt ve düzeltmelerde bulunur.			

Ek 2 Devamı

**ALAN GEZİSİ (İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ) ETKİNLİĞİ ÖĞRENCİ
VİDEO KONTROL LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Yöneltilecek soruları önceden hazırlar.			
Yöneltilecek sorular seçilirken fikirlerini belirtir.			
Konuya ilişkin eleştirel sorular sorar.			
Gezi sırasında uyulması gereken kurallara uyar.			
Gezinin amacının farkındadır.			
Gezi sonunda deneyimlerini sınıfta paylaşır.			
Sınıf tartışmalarına katılır.			
Düşüncelerini savunur.			
Gezi sırasında hoşuna giden, ilgisini çeken ya da merak ettiği noktaları not eder.			
Sınıf arkadaşlarıyla karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Gezideki ilgili kişiyle iletişim kurar.			
Gezi sonunda öğrendiklerini özetler.			
Derse etkin katılır.			
Yapılan gezide öğrendikleriyle ön bilgilerini bütünleştirir.			
Gezi sırasında dikkat düzeyi yüksektir.			
Geziye karşı ilgilidir.			

Ek 2 Devamı

**ALAN GEZİSİ (İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ) ETKİNLİĞİ
ÖĞRENME ORTAMI VİDEO KONTROL LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Fiziksel ortam oturma düzeni bakımından görüşme yapmaya uygundur.			
Öğrenciler ilgiyle karşılanmışlardır.			
Görüşme yapılan ortam yeterince temizdir.			
Görüşme yapılan ortam yeterince düzenlidir.			

Ek 2 Devamı

SÖZLÜ TARİH ETKİNLİĞİ ÖĞRETMEN VIDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Sözlü tarih etkinliğine ilişkin bilgi verir.			
Öğrencilerin çalışma yapacakları grupları öğrencilerle birlikte belirler.			
Öğrencilerin sözlü tarih etkinliğinde görüşme yapacakları kişiye yöneltecekleri soruları önceden belirlemesini sağlar.			
Görüşmede sorulacak soruların hazırlanan sorular arasından grupça belirlenmesini sağlar.			
Öğrencileri bilgilendirmek amaçlı bir sözlü tarih etkinliği yönergesi hazırlar.			
Sözlü tarih etkinliği değerlendirme formu hazırlar.			
Sözlü tarih etkinliği değerlendirme formunu etkinlik öncesi öğrencilere dağıtır.			
Sözlü tarih etkinliği sonunda yapılan sunumlar sırasında öğrencilerin birbirlerine sorular sorabilecekleri demokratik bir sınıf ortamı yaratır.			
Sınıf tartışmalarına gerektiğinde yön verir.			
Öğrencilere etkinlik sırasında hoşlarına giden, ilgilerini çeken ya da merak ettikleri noktaları not etmelerini belirtir.			
Öğrencilerle karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Öğretim sürecini ders planına uygun biçimde gerçekleştirir.			
Öğrencilerin sunum sonrasında öğrendiklerini özetlemelerini sağlar.			
Öğrencilerin etkin katılımını destekler.			
Öğrencilere pekiştireçler verir.			
Öğrencilere dönüt ve düzeltmelerde bulunur.			

Ek 2 Devamı

SÖZLÜ TARİH ETKİNLİĞİ ÖĞRENCİ VIDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Grup oluşturulması aşamasında fikirlerini belirtir.			
Konuya ilişkin eleştirel sorular sorar.			
Yöneltilecek soruları önceden hazırlar.			
Yöneltilecek sorular seçilirken fikirlerini belirtir.			
Sözlü tarih etkinliğinin amacının farkındadır.			
Sözlü tarih etkinliği sonunda deneyimlerini sınıfta sunum yaparak paylaşır.			
Sınıf tartışmalarına katılır.			
Düşüncelerini savunur.			
Sözlü tarih etkinliğini kayıt altına alır.			
Sözlü tarih etkinliği sırasında hoşuna giden, ilgisini çeken ya da merak ettiği noktaları not eder.			
Sınıf arkadaşlarıyla karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Sözlü tarih etkinliğinde görüşme yaptığı kişiyle iletişim kurar.			
Sunum sırasında eğitim teknolojilerinden yararlanır.			
Derse etkin katılır.			
Yapılan sözlü tarih etkinliğinde öğrendikleriyle ön bilgilerini bütünleştirir.			
Sözlü tarih etkinliği sırasında dikkat düzeyi yüksektir.			
Sözlü tarih etkinliğine karşı ilgilidir.			

Ek 2 Devamı

**SÖZLÜ TARİH ETKİNLİĞİ ÖĞRENME ORTAMI VIDEO KONTROL
LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Sözlü tarih sunumu için gerekli olan donanım sınıfta bulunur (projeksiyon, perde, bilgisayar...v.b).			
Sunum için ders öncesi hazırlıklar tamamlanmıştır.			
Sınıf yeterince temizdir.			
Sınıf yeterince düzenlidir.			

Ek 2 Devamı

KAYNAK KİŞİ DAVET ETME ETKİNLİĞİ ÖĞRETMEN VİDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Kaynak kişiyi yapılacak çalışma konusunda bilgilendirir.			
Öğrencileri yapılacak çalışma konusunda bilgilendirir.			
Öğrencilerin kaynak kişiye yöneltecekleri soruları önceden belirlemesini sağlar.			
Kaynak kişiye sorulacak soruların hazırlanan sorular arasından grupça belirlenmesini sağlar.			
Öğrencilerin kaynak kişi ile iletişim ve etkileşimde bulunmasına yardımcı olur.			
Öğretim sürecini ders planına uygun biçimde gerçekleştirir.			
Öğrencilerin etkin katılımını destekler.			
Öğrencilere pekiştireçler verir.			
Öğrencilere dönüt ve düzeltmelerde bulunur.			
Öğrencilerin sunum sonrasında öğrendiklerini özetlemelerini sağlar.			
Görüşme sonunda öğrencilerin birbirlerine sorular sorabilecekleri demokratik bir sınıf ortamı yaratır.			
Sınıf tartışmalarına gerektiğinde yön verir.			
Öğrencilere etkinlik sonrasında hoşlarına giden, ilgilerini çeken ya da merak ettikleri noktaları not etmelerini belirtir.			

Ek 2 Devamı

**KAYNAK KİŞİ DAVET ETME ETKİNLİĞİ ÖĞRENCİ VIDEO KONTROL
LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Yöneltilcek soruları önceden hazırlar.			
Yöneltilcek sorular seçilirken fikirlerini belirtir.			
Kaynak kişi davet etme etkinliğinin amacının farkındadır.			
Kaynak kişi davet etme etkinliği sonunda deneyimlerini sınıf tartışmalarına katılarak paylaşır.			
Düşüncelerini savunur.			
Kaynak kişi davet etme etkinliği sırasında hoşuna giden, ilgisini çeken ya da merak ettiği noktaları not eder.			
Kaynak kişi ile iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Derse etkin katılır.			
Yapılan kaynak kişi davet etme etkinliğinde öğrendikleriyle ön bilgilerini bütünleştirir.			
Kaynak kişi davet etme etkinliği sırasında dikkat düzeyi yüksektir.			
Kaynak kişi davet etme etkinliğine karşı ilgilidir.			

Ek 2 Devamı

**KAYNAK KİŞİ DAVET ETME ETKİNLİĞİ ÖĞRENME ORTAMI VIDEO
KONTROL LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Fiziksel ortam oturma düzeni bakımından görüşme yapmaya uygundur.			
Görüşme yapılan ortam yeterince temizdir.			
Görüşme yapılan ortam yeterince düzenlidir.			

Ek 2 Devamı

**AİLE ANAYASASI OLUŞTURMA ETKİNLİĞİ ÖĞRETMEN VIDEO
KONTROL LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Aileyi yapılacak çalışma konusunda hazırladığı yönerge ile bilgilendirir.			
Öğrencileri yapılacak çalışma konusunda bilgilendirir.			
Öğrencilerin çalışma öncesinde anayasa kavramına ilişkin araştırmalar yapmasını sağlar.			
Öğretim sürecini ders planına uygun biçimde gerçekleştirir.			
Öğrencilerin etkin katılımını destekler.			
Öğrencilere pekiştireçler verir.			
Öğrencilere dönüt ve düzeltmelerde bulunur.			
Öğrencilerin etkinlik sonrasında öğrendiklerini özetlemelerini sağlar.			
Etkinlik sonunda öğrencilerin birbirlerine sorular sorabilecekleri demokratik bir sınıf ortamı yaratır.			
Sınıf tartışmalarına gerektiğinde yön verir.			
Öğrencilere etkinlik sonrasında hoşlarına giden, ilgilerini çeken ya da merak ettikleri noktaları not etmelerini belirtir.			

Ek 2 Devamı

AİLE ANAYASASI OLUŞTURMA ETKİNLİĞİ ÖĞRENCİ VİDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Anayasa kavramını etkinlik öncesinde araştırır.			
Ailesi ile birlikte aile anayasasını oluştururken konulacak maddeler konusunda fikirlerini belirtir.			
Aile anayasası oluşturma etkinliğinin amacının farkındadır.			
Aile anayasası oluşturma etkinliği sonunda deneyimlerini bir sunum yaparak sınıfta paylaşır.			
Düşüncelerini savunur.			
Aile anayasası oluşturma etkinliği sırasında hoşuna giden, ilgisini çeken ya da merak ettiği noktaları not eder.			
Derse etkin katılır.			
Yapılan aile anayasası etkinliğinde öğrendikleriyle ön bilgilerini bütünleştirir.			
Etkinlik sırasında dikkat düzeyi yüksektir.			
Aile anayasası etkinliğine karşı ilgilidir.			

Ek 2 Devamı

**AİLE ANAYASASI OLUŞTURMA ETKİNLİĞİ ÖĞRENME ORTAMI VIDEO
KONTROL LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Fiziksel ortam oturma düzeni bakımından sunum yapmaya uygundur.			
Sınıf ortamı yeterince temizdir.			
Sınıf ortamı yeterince düzenlidir.			

Ek 2 Devamı

KÜTÜPHANE ARAŞTIRMASI ETKİNLİĞİ ÖĞRETMEN VIDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Yapılacak kütüphane araştırması etkinliğine ilişkin genel bir bilgi verir.			
Araştırma konusunu kütüphaneye gitmeden öğrencilere duyurur.			
Kütüphane araştırması etkinliği öncesi yapması gereken hazırlıkları yapar..			
Kütüphane araştırması etkinliği sırasında uyulması gereken kurallar konusunda öğrencileri bilgilendirir.			
Kütüphane araştırması etkinliğinin amacına ilişkin olarak öğrencileri bilgilendirir.			
Kütüphane araştırması etkinliği sonunda sınıfta öğrencilerin yaptıkları araştırmaları sunmalarına uygun demokratik bir sınıf ortamı yaratır.			
Öğrencilere kütüphane araştırması etkinliği sırasında hoşlarına giden, ilgilerini çeken ya da merak ettikleri noktaları not etmelerini belirtir.			
Öğrencilerle karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Öğrenciler görüşlerini belirtmeleri için cesaret verir.			
Öğretim sürecini ders planına uygun biçimde gerçekleştirir.			
Kütüphane araştırması etkinliği sırasında kütüphane memuru gibi ilgili kişilerle iletişim kurmasını kolaylaştırır.			
Öğrencilere uygun yönergeler verir.			
Öğrencilerin konuyu özetlemelerini sağlar.			
Öğrencilerin etkin katılımını destekler.			
Öğrencilere pekiştireçler verir.			
Öğrencilere dönüt ve düzeltmelerde bulunur.			

Ek 2 Devamı

KÜTÜPHANE ARAŞTIRMASI ETKİNLİĞİ ÖĞRENCİ VIDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Kütüphanede uyulması gereken kurallara uyar.			
Kütüphane araştırmasının amacının farkındadır.			
Kütüphane araştırması sonunda öğrendiklerini sınıfta paylaşır.			
Kütüphane araştırması sırasında hoşuna giden, ilgisini çeken ya da merak ettiği noktaları not eder.			
Sınıf arkadaşlarıyla karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Kütüphanedeki ilgili memurla iletişim kurar.			
Derse etkin katılır.			
Yapılan kütüphane araştırmasında öğrendikleriyle ön bilgilerini bütünleştirir.			
Kütüphane araştırması sırasında dikkat düzeyi yüksektir.			
Kütüphane araştırmasına karşı ilgilidir.			

Ek 2 Devamı

**KÜTÜPHANE ARAŞTIRMASI ETKİNLİĞİ ÖĞRENME ORTAMI VIDEO
KONTROL LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Öğrenciler ilgiyle karşılanmışlardır.			
Ortam yeterince temizdir.			
Ortam yeterince düzenlidir.			

Ek 2 Devamı

DOSYA OLUŞTURMA ETKİNLİĞİ ÖĞRETMEN VİDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Dosya oluşturma etkinliğine ilişkin bilgi verir.			
Öğrencilerin çalışma yapacakları grupları öğrencilerle birlikte belirler.			
Öğrencileri dosya oluşturma etkinliğinde üzerinde çalışacakları konu hakkında önceden bilgilendirir.			
Öğrencileri bilgilendirmek amaçlı haber dosyası oluşturma yönergesi hazırlar.			
Dosya değerlendirme formu hazırlar.			
Dosya oluşturma etkinliği sonunda yapılan sunumlar sırasında öğrencilerin birbirlerine sorular sorabilecekleri demokratik bir sınıf ortamı yaratır.			
Sınıf tartışmalarına gerektiğinde yön verir.			
Öğrencilere etkinlik sırasında hoşlarına giden, ilgilerini çeken ya da merak ettikleri noktaları not etmelerini belirtir.			
Öğrencilerle karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Öğretim sürecini ders planına uygun biçimde gerçekleştirir.			
Öğrencilerin sunum sonrasında öğrendiklerini özetlemelerini sağlar.			
Öğrencilerin etkin katılımını destekler.			
Öğrencilere pekiştireçler verir.			
Öğrencilere dönüt ve düzeltmelerde bulunur.			

Ek 2 Devamı

DOSYA OLUŞTURMA ETKİNLİĞİ ÖĞRENCİ VİDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Dosya oluşturma etkinliğinin amacının farkındadır.			
Konuya ilişkin grsel materyaller bulur (Fotoğraf, amblem... vb.).			
Konuya ilişkin güncel haberleri takip eder ve dosyasına ekler.			
Konuya ilişkin araştırmalar yapar.			
Etkinlik sonunda öğrendiklerini sınıfta paylaşır.			
Dosya oluşturma etkinliği sırasında hoşuna giden, ilgisini çeken ya da merak ettiği noktaları not eder.			
Sınıf arkadaşlarıyla karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Derse etkin katılır.			
Dosya oluşturma etkinliği ile öğrendikleriyle n bilgilerini bütünleştirir.			
Dosya oluşturma etkinliği sunumu sırasında dikkat düzeyi yüksektir.			
Dosya oluşturma etkinliğine karşı ilgilidir.			

Ek 2 Devamı

**DOSYA OLUŞTURMA ETKİNLİĞİ ÖĞRENME ORTAMI VİDEO KONTROL
LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Fiziksel ortam oturma düzeni bakımından sunum yapmaya uygundur.			
Görüşme yapılan ortam yeterince temizdir.			
Görüşme yapılan ortam yeterince düzenlidir.			

Ek 2 Devamı

TARİH SERGİSİ ETKİNLİĞİ ÖĞRETMEN VIDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Öğrenciyi yapılacak çalışma konusunda hazırladığı yönerge ile bilgilendirir.			
Öğrencilerin çalışma öncesinde bağımsızlık sembollerimizden paralarımıza ilişkin araştırmalar yapmasını sağlar.			
Öğretim sürecini ders planına uygun biçimde gerçekleştirir.			
Öğrencilerin etkin katılımını destekler.			
Öğrencilere pekiştireçler verir.			
Öğrencilere dönüt ve düzeltmelerde bulunur.			
Öğrencilerin buldukları tarihi eşya, para ve fotoğraflara ilişkin açıklamalar yapmasını sağlar.			
Öğrencilerin etkinlik sonrasında öğrendiklerini özetlemelerini sağlar.			
Etkinlik sonunda öğrencilerin birbirlerine sorular sorabilecekleri demokratik bir sınıf ortamı yaratır.			
Sınıf tartışmalarına gerektiğinde yön verir.			
Öğrencilere etkinlik sonrasında hoşlarına giden, ilgilerini çeken ya da merak ettikleri noktaları not etmelerini belirtir.			

Ek 2 Devamı

TARİH SERGİSİ ETKİNLİĞİ ÖĞRENCİ VIDEO KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Bağımsızlık sembollerimizden paralarımıza ilişkin etkinlik öncesinde araştırma yapar.			
Bulduğu eski eşya, fotoğraf ve paralara ilişkin olarak hangi tarihten kalmış olduğu konusunda bilgi verir.			
Bulduğu eski eşya, fotoğraf ve paralara ilişkin olarak nereden elde ettiği konusunda bilgi verir.			
Bulduğu eski eşya, fotoğraf ve paralara ilişkin olarak görünüşüne ve günümüzdeki benzerlerinden farklılıklarına değinir.			
Tarih sergisi düzenleme etkinliğinin amacının farkındadır.			
Tarih sergisi düzenleme etkinliği sonunda deneyimlerini sınıfta paylaşır.			
Tarih sergisi düzenleme etkinliği sırasında hoşuna giden, ilgisini çeken ya da merak ettiği noktaları not eder.			
Derse etkin katılır.			
Yapılan tarih sergisi düzenleme etkinliğinde öğrendikleriyle ön bilgilerini bütünleştirir.			
Tarih sergisi düzenleme etkinliği sırasında dikkat düzeyi yüksektir.			
Tarih sergisi düzenleme etkinliğine karşı ilgilidir.			

Ek 2 Devamı

**TARİH SERGİSİ ETKİNLİĞİ ÖĞRENME ORTAMI VİDEO KONTROL
LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Fiziksel ortam sergi için uygundur.			
Sergi yapılan ortam yeterince temizdir.			
Sergi yapılan ortam yeterince düzenlidir.			

Ek 2 Devamı

ÇALIŞMA YAPRAĞI (YASALAR) ETKİNLİĞİ ÖĞRETMEN VIDEO
KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır	Kısmen
Yapılacak internet araştırması etkinliğine ilişkin genel bir bilgi verir.			
Araştırma konusunu ders öncesinde öğrencilere duyurur.			
İnternet araştırması etkinliği öncesi anahtar sözcükler, bazı resmi kurumların internet siteleri adreslerini içeren bir yönerge hazırlar. yapar.			
Öğrencilerin internet araştırması yaparken dolduracakları bir çalışma yaprağı hazırlar.			
İnternet araştırması etkinliğinin amacına ilişkin olarak öğrencileri bilgilendirir.			
İnternet araştırması etkinliği sonunda sınıfta öğrencilerin yaptıkları araştırmalar soru-cevap yöntemi ile paylaşılır.			
Öğrencilere internet araştırması etkinliği sırasında hoşlarına giden, ilgilerini çeken ya da merak ettikleri noktaları not etmelerini belirtir.			
Öğrencilerle karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Öğrenciler görüşlerini belirtmeleri için cesaret verir.			
Öğretim sürecini ders planına uygun biçimde gerçekleştirir.			
Öğrencilerin konuyu özetlemelerini sağlar.			
Öğrencilerin etkin katılımını destekler.			
Öğrencilere pekiştireçler verir.			
Öğrencilere dönüt ve düzeltmelerde bulunur.			

Ek 2 Devamı

**ÇALIŞMA YAPRAĞI (YASALAR) ETKİNLİĞİ ÖĞRENCİ VIDEO KONTROL
LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Araştırmasını yaparken yönergeyi dikkate alır.			
İnternet araştırmasının amacının farkındadır.			
İnternet araştırması sonunda öğrendiklerini sınıfta paylaşır.			
İnternet araştırması sırasında hoşuna giden, ilgisini çeken ya da merak ettiği noktaları not eder.			
Sınıf arkadaşlarıyla karşılıklı iletişim ve etkileşimde bulunur.			
Çalışma yaprağındaki her kavramı araştırır.			
Derse etkin katılır.			
Yapılan internet araştırmasında öğrendikleriyle ön bilgilerini bütünleştirir.			
İnternet araştırmasına karşı ilgilidir.			

Ek 2 Devamı

**ÇALIŞMA YAPRAĞI (YASALAR) ETKİNLİĞİ ÖĞRENME ORTAMI VIDEO
KONTROL LİSTESİ**

	Evet	Hayır	Kısmen
Oturma düzeni “U” biçimindedir.			
Sınıf yeterince temizdir.			
Sınıf yeterince düzenlidir.			

Ek 3
ÖĞRENCİ KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz:

Erkek

Kız

2. Kardeş sayınız:

Yok

1

2

3

Diğer (Lütfen belirtiniz)_____

3. Annenizin eğitim düzeyi:

İlköğretim

Ortaöğretim (Lise)

Üniversite

Diğer (Lütfen belirtiniz)_____

4. Babanızın eğitim düzeyi:

İlköğretim

Ortaöğretim (Lise)

Üniversite

Diğer (Lütfen belirtiniz)_____

5. Annenizin mesleği:

Ev hanımı

İşçi

Memur

Diğer (Lütfen belirtiniz)_____

Ek 3 Devamı

6. Babanızın mesleği:

İŖçi

Memur

Diğer (Lütfen belirtiniz)_____

Ek 4

SOSYAL BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğrenci,

Bu ölçek, Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarınızı ölçmek amacıyla Deveci ve Güven (2003) tarafından hazırlanmıştır. Aşağıda Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumunuzu belirlemek için cümleler bulunmaktadır. Her bir cümleyi okuduktan sonra, cümlelere ne derece katıldığınızı belirlemek için cümlelerin sağındaki seçeneklerden size en uygun olanını işaretleyiniz. İşaretlediğiniz seçeneklerin doğru ya da yanlış olması söz konusu değildir. Lütfen, her bir seçeneği okuduktan sonra aklınıza ilk gelen seçeneği (X) işareti koyarak işaretleyiniz. Cümlelerden hiçbirini yanıtızsız bırakmayınız. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkürler.

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlar	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Sosyal Bilgiler dersinin çok önemli ve yararlı bir ders olduğuna inanıyorum.					
3. Sosyal Bilgiler dersiyle bilgilerimin daha da arttığına inanıyorum.					
5. Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiğimiz bazı bilgiler yararlı değildir.					
7. Sosyal Bilgiler derslerimiz çok zevkli geçiyor.					
9. Sosyal Bilgiler dersinin konuları bana çok eğlenceli geliyor.					
11. Sosyal Bilgiler dersinde merak ettiğim konuları öğreniyorum.					
13. Sosyal Bilgiler dersinde tarihleri ezberlemek bana zor geliyor.					

Ek 4 Devamı

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlar	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
15. Sosyal Bilgiler dersinde geçmişte yaşanmış olayları öğrenmek hoşuma gidiyor.					
17. Sosyal Bilgiler, herkes için gerekli olan, temel bir derstir.					
19. Sosyal Bilgiler dersinde bazı konular bana çok sıkıcı geliyor.					
21. Sosyal Bilgiler dersinde okuma, yazma, anlatma gibi çalışmalar hoşuma gitmiyor.					
23. Büyüyünce Sosyal Bilgiler öğretmeni olmak istiyorum.					
25. Sosyal Bilgiler dersi bende güzel duygular uyandırıyor.					
27. Sosyal Bilgiler derslerine ayrılan sürenin azaltılmasını istiyorum.					
29. Sosyal Bilgiler dersini, bize çevreyi tanıttığı için çok seviyorum.					
31. Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiğim bilgileri günlük yaşamda kullanmak hoşuma gidiyor.					

Ek 5
GÖRÜŞME SORULARI

Merhaba

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ederim. Bu araştırma, ilköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının nasıl yürütülebileceğine ve bu kapsamda Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu 5/A sınıfında yapılan etkinliklerine ilişkin görüş ve önerilerinizi almak üzere düzenlenmiştir. Bu amaçla sizinle kişisel olarak görüşme yapmayı planlıyorum. Görüşmemiz yaklaşık 15 dakika sürecektir. Görüşmemiz sırasında zamanı etkili kullanabilmek ve sorulara vereceğiniz yanıtların kaydını daha ayrıntılı tutabilmek için ses kaydı almak istiyorum. Görüşmemizde elde edilen veriler yalnızca bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri silebiliriz. Araştırma verileri siz istediğiniz takdirde tarafınıza ulaştırılacaktır. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığınıza ve benim de görüşme kayıtları konusunda verdiğim sözü tutacağıma dair bu sözleşmeyi imzalamamızın uygun olacağını düşünüyorum.

Araştırmacı:	Görüşülen Kişi	:.....
Tuğba SELANİK AY	Görüşme Tarihi	:.....
e-posta: tsay@anadolu.edu.tr	İmza	:.....
İmza		:.....

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne Alan Gezisi ve Görüşme Etkinliği

1. Bu etkinliğin size ne gibi yararları oldu?
2. Bu etkinliği uygulamada yaşadığınız sorunlar nelerdir?
3. Bu etkinliğin ilginizi çeken ve çekmeyen yönleri nelerdir?

Sözlü Tarih Etkinliği

1. Sözlü tarih etkinliğinin size ne gibi yararları oldu?
2. Sözlü tarih etkinliğini uygulamada karşılaşılan güçlükler nelerdir?
3. Sözlü tarih etkinliğinin ilginizi çeken ve çekmeyen yönleri nelerdir?

Ek 5 Devamı

Kaynak Kişi Davet Etme Etkinliği

1. Kaynak kişi davet etme etkinliğinin size ne gibi yararları oldu?
2. Kaynak kişi davet etme etkinliğini uygulamada karşılaşılan güçlükler nelerdir?
3. Kaynak kişi davet etme etkinliğinin ilginizi çeken ve çekmeyen yönleri nelerdir?

Aile Anayasası Oluşturma Etkinliği

1. Aile anayasası oluşturma etkinliğinin size ne gibi yararları oldu?
2. Aile anayasası oluşturma etkinliğini uygulamada karşılaşılan güçlükler nelerdir?
3. Aile anayasası oluşturma etkinliğinin ilginizi çeken ve çekmeyen yönleri nelerdir?
4. Ailenizle böyle bir etkinlik yapmak size neler hissettirdi?

Kütüphane Araştırmaları Etkinliği

1. Kütüphane araştırmaları etkinliğinin size ne gibi yararları oldu?
2. Kütüphane araştırmaları etkinliğini uygulamada karşılaşılan güçlükler nelerdir?
3. Kütüphane araştırmaları etkinliğinin ilginizi çeken ve çekmeyen yönleri nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler dersi ya da diğer derslerde bundan sonra kütüphane araştırmalarından yararlanmayı düşünüyor musunuz?

Tarih Sergisi Düzenleme Etkinliği

1. Tarih sergisi düzenleme etkinliğinin size ne gibi yararları oldu?
2. Tarih sergisi düzenleme etkinliğini uygulamada karşılaşılan güçlükler nelerdir?
3. Tarih sergisi düzenleme etkinliğinin ilginizi çeken ve çekmeyen yönleri nelerdir?

İnternet Araştırmaları Etkinliği

1. İnternet araştırmaları etkinliğinin size ne gibi yararları oldu?
2. İnternet araştırmaları etkinliğini uygulamada karşılaşılan güçlükler nelerdir?
3. İnternet araştırmaları etkinliğinin ilginizi çeken ve çekmeyen yönleri nelerdir?

Ek 6
VELİ İZİN FORMU

../../..

Sayın Veli,

Öncelikle yapacağım bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve bana ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Bu form, araştırmanın amacını ve öğrencinizin bir katılımcı olarak haklarını tanımlamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden almış olduğum resmi izinle gerçekleştirilmektedir. Araştırma, Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının nasıl gerçekleştirildiğini betimlemeyi amaçlayan doktora tez çalışması için yapılmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımına yönelik olarak gerçekleştirilen uygulamalar konusunda öğrencilerin görüşleri araştırmanın veri kaynaklarından birini oluşturacaktır.

Velisi bulunduğunuz öğrencinin araştırmama gönüllü olarak katılımının ve dile getireceği görüşlerin, bu çalışmaya ışık tutacağına inanıyorum. Araştırmamın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak, ayrıca görüşme sırasında ortaya çıkabilecek olası kesintileri önleyebilmek amacıyla görüşmenin ses kaydını almak istiyorum. Kayda alınacak bu görüşme, yalnızca bilimsel bir veri olarak bu araştırma için kullanılacak ve bunun dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Öğrencinizin ya da sizin isteğiniz doğrultusunda ses kayıtları, veriler yazıldıktan sonra silinebilecek ya da size teslim edilecektir. İzniniz olmadığı takdirde, öğrencinizin ismi bu araştırmada kullanılmayacak, yerine takma bir isim kullanılabilir. Öğrenci istediği zaman görüşmeyi kesebilir ya da çalışmadan ayrılabilir. Bu durumda yaptığımız kayıtları ve yazılan raporları size teslim edeceğim. Bu sözleşmeyi okuyup, bu araştırmaya velisi bulunduğunuz öğrencinin gönüllü olarak katıldığına ve araştırma kapsamında benim size verdiğim güvenceye ilişkin olarak bu formu imzalamamızı rica ediyorum. Bu sözleşmeyi okuyarak imzaladığınız için teşekkür ederim.

Görüşülen Öğrenci Velisi

Görüşmecisi: Tuğba SELANİK AY

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ek 7
OREGON EYALET ÜNİVERSİTESİNDEN ALINAN “EYLEM
ARAŞTIRMASI” DERSİNİN SERTİFİKASI

Oregon State University
Corvallis, Oregon 97331-2130

SSN: *****0645   OSU ID: 931601991   Date of Birth: 19-JUL   Date Issued: 22-DEC-2008
OFFC

Record of: Tugba Selanik ay   Page: 1

Issued To: Tugba Selanik ay
Visnelik Mah. S. Gungor Bostan
Sok. Bahar Apt. 6/11
Eskisehir,
Turkey

Course Level: Non-Degree / Credential

Current Program
College : Graduate School
Major : Non-Degree Graduate

SUBJ NO.	COURSE TITLE	CRED	GRD	PTS	R
INSTITUTION CREDIT:					
Fall 2008					
TCE 561	ACTION RESEARCH	2.00	A	8.00	
Ehrs: 2.00 GPA-Hrs: 2.00 QPts: 8.00 GPA: 4.00					
***** TRANSCRIPT TOTALS *****					
Earned Hrs GPA Hrs Points GPA					
TOTAL INSTITUTION	2.00	2.00	8.00	4.00	
TOTAL TRANSFER	0.00	0.00	0.00	0.00	
OVERALL	2.00				
***** END OF TRANSCRIPT *****					

AN OFFICIAL SIGNATURE IS WHITE WITH AN ORANGE BACKGROUND   REJECT DOCUMENT IF SIGNATURE BELOW IS DISTORTED

This officially sealed and signed transcript is printed on orange SCRIP-SAFE® security paper with the name of the University printed in white type across the face of the document. When photocopied a security statement containing the name of the university should appear. A raised seal is not required. A BLACK AND WHITE OR COLOR COPY SHOULD NOT BE ACCEPTED.

Thomas Kent Kuo, Registrar

TO VERIFY: TRANSLUCENT GLOBE ICONS MUST BE VISIBLE WHEN HELD TOWARD A LIGHT SOURCE

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veritabanından 10 Aralık 2009 tarihinde edinilmiştir.
- Andrew P, J. (2005). *A short guide to action research*. United States of America: Pearson Education.
- Akkök, F. Kökdemir, H. ve Öğetürk, B. (1998). *İlköğretimde aile katılımı*. Eğitim '97-'98 TED Ankara Koleji 1 (1), 14-17.
- Aldağ, H., Gürpınar, K. (2007) Üniversite Öğrencilerinin Sunu Becerilerini Etkileyen Faktörler. *Akademik Bilişim Konferansında sunulmuş bildiri*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi. <http://ab.org.tr/ab07/bildiri/205.doc> adresinden 12.12.2009 tarihinde edinilmiştir.
- Alleman, J., Knighton, B., Brophy, J. (2007). Incorporating all children using community and cultural universals as a centerpiece. *Journal of Learning Disabilities*. 40 (2), 166-173.
- Allen, M. G. & Stevens, R. L. (1998). *Middle grades social studies teaching and learning for active and responsible citizenship*. (2nd ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Arın, D. (2006). *Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrenci başarısı ve hatırd tutma düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Ataöv, A. (2007). Planlamada sosyal bilimcinin değişen rolü: toplumdan biri olmak. *Metu Jfa* 2007/1. http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/2007/cilt24/sayi_1/139-152.pdf adresinden 03.03.2010 tarihinde erişilmiştir.
- Aykaç, N. (2007). Sosyal bilgiler dersinde aktif öğretim yöntemlerinin kullanılmasının öğrencilerin derse karşı tutumuna, erişî düzeyine ve kalıcılığa etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 24-37.
- Bilen, Mürüvvet. (1999). *Plandan uygulamaya öğretim*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Blozis, C., Scalise, R. ve Waterman, C. E., Wells, M. (2002). Building citizenship skills in students. ERIC veritabanından 5 Mayıs 2008 tarihinde elde edilmiştir.
- Burz, H. L. ve Marshall, K. (1998). *Performance- based curriculum for social studies from knowing to showing*. California: Corwin Press Inc.
- Chapin, J. R. (2006). *Elementary social studies*. Boston: Pearson Education Allyn and Bacon.
- Checkley, Kathy. (2008). *Priorities in practice: the essentials of social studies, grades k-8: effective curriculum*. [Çevrimiçi Sürüm]. Instruction, and Assessment: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research desing: choosing among five traditions*. CA: Sage: Thousand Oaks.
- Creswell, J.W. (2005). *Educational research*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Çalışkan, H. (2008). Sosyal bilgiler dersinde münazara ve araştırmaya dayalı öğrenmenin birlikte kullanılmasına yönelik örnek bir uygulama. *Internatinal Conference on Educational Sciences* içinde (s.473-477). Kıbrıs: Doğu Akdeniz Üniversitesi.

- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu okul-aile dayanışması. *İlköğretim-Online*. 2 (2). 28-34. <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 4 Mayıs 2006 tarihinde edinilmiştir.
- Davies I. ve Evans M. (2003). Encouraging active citizenship. *Educational Review*. 54(1), 69-78.
- Demir, M. K. ve Özsoy Eşki, I. (2010). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Gözlem Gezisi Yöntemine Karşı İlgilerinin İncelenmesi. *IX. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu* içinde (s.1070-1071). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). Sözlü tarihin bir öğretim yaklaşımı olarak tarih derslerinde kullanımı. *II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi* içinde (s.140-147). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Demirel, Ö. (2005). *Eğitim sözlüğü* (3. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2005). *Öğretme Sanatı* (8. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Demirkaya Gedik, H. (2008). Sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel konular. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 12 (1), 117-134.
- Demirtaş, A., Barth J. L. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Yök ve Dünya Bankası, (13.6).
- Deveci, H., Selanik Ay, T. ve Çengelci, T. (2008). Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma durumları. *III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi* içinde (s.464-474). Adana: Çukurova Üniversitesi, Milli Eğitim Bakanlığı.

- Deveci, H. ve Selanik Ay, T. (2008). Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları ve uygulama örnekleri. *Internatinal Conference on Educational Sciences* içinde (s. 649-658). Kıbrıs: Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Deveci, H. (2007). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 7 (1), 415-451.
- Deveci, H. (2005). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımı. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 4 (3). <http://www.tojet.net> adresinden 6 Ağustos 2006 tarihinde edinilmiştir.
- Deveci, H. (2003). *Sosyal bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına, akademik başarılarına ve hatırlama düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Ediger, M. (1998). Trends and issues in teaching elementary school social studies,” *College Student Journal*. 32 (3), 347-363.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elliott, J. (1991). *Action research for educational change*. Buckingham: Open University Press.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Farmer, J., Knapp, D. ve Benton G.M. (2007). The effects of primary sources and field trip experience on the knowled. *Multicultural Education*, 14 (3), 27-31. ERIC veritabanından 7 Mayıs 2008 tarihinde elde edilmiştir.
- Farris, P.J. (2007). *Elementary and middle school social studies: An interdisciplinary multicultural approach (4th ed.)*. Illinois: The McGraw Hill Companies Inc.

- Gelen, İ. (2002). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10 (10), 100-119.
- Gökçe, N., Çengelci, T. ve Selanik Ay, T. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Alan Gezilerini Gerçekleştirme Becerilerine İlişkin Görüşleri. *IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Gram, K. (2007). An elementary school environmental education field trip: long-term effects on ecological and environmental knowledge and attitude development. *The Journal of Environmental Education*. 38 (3).
- Griffith, L. (1996). Relation of parent involvement empowerment and school traits to student academic performance. *The Journal of Educational Research*. 90 (1), 33-41.
- Haas, M. E., ve Laughlin, M. A.(2000). *Teaching current events: its status in social studies today* (ED 440899). ERIC veritabanından 19.12.2009 tarihinde edinilmiştir.
- İlyasoğlu, A. (2005) Toplumsal Tarih. Tarih Vakfı Yayınları. <http://www.tarihvakfi.org.tr/profesyonelhizmetler.asp?StrId=3> adresinden 10 Mart 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Johnson, A. P. (2005) *A short guide to action research*. (Second Edition). Boston: Allyn ve Bacon.
- Kaltsounis, T. (1987). *Teaching social studies in the elementary school*. New Jersey: Prentice Hall.

- Kısakürek, M. A. (1987). Sosyal bilgiler öğretimi. B. Özer (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kızılçaoğlu, A. (2003). İlköğretim okullarında bir kırsal yerleşmeye düzenlenecek gözlem gezisinde gerçekleştirilecek etkinlikler ile bir gezi planı önerisi. *Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*. 6(9), 1-20.
- Kolay, Y. (2004). Okul-aile-çevre iş birliğinin eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*. 164. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/164/kolay.htm> adresinden 8 Temmuz 2007 tarihinde edinilmiştir.
- Köklü, N. (2001). Eğitim Eylem Araştırması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 34(1), 35-43.
- Kurtdede Fidan, N. Ve Ergün, M. (2007). İlköğretim okulları web sitelerinden öğretimde yararlanma. *VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu* içinde (s.649-653) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kuzu, A. (2005). *Oluşturmacılığa dayalı çevrimiçi destekli öğretim: bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Küçükahmet, L. (2001) *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lee, J.K. (2008). Toward democracy: Social studies and TPCK. AACTE Committee on Innovation and Technology (Ed.). Handbook of technological pedagogical content knowledge (TPCK) for educators içinde (s.129-144). New York: Routledge.
- Lyons, J. F. (2007). Integrating the family and the community into the history classroom. *Society for History Education*. 40(4), 481-491.

- Maxim, G. W. (2006). *Dynamic social studies for constructivist classrooms*. (8th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Martorella, P. H. (2001). *Teaching social studies in middle and secondary schools*. (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Mazman, F. (2007). Sosyal bilgiler eğitiminde gezi-gözlem metodunun uygulanmasına ilişkin bir araştırma (tokat örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veritabanından 2 Nisan 2010 tarihinde edinilmiştir.
- McMillan, J. H. (2004). *Educational research: fundematals for the consumer*. (Fourth Edition). USA: Pearson Education.
- McNiff, Jean, Lomax, P., Whitehead, J. (2003). *You and your action research project*. New York: RoutledgeFalmer
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2004). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. Sınıflar) öğretim programı*. (Eğitim Amacıyla Hazırlanan Taslak Baskı). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Michaelis, J. U. ve Garcia, J. (1996). *Social studies for children a guide to basic instruction*. (11th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Mills, R.(2001) Elementary teachers' views of the role of social studies education *Elementary Level. Education* 109 (1), 82-87.

- Molebash, P. (2001) Becoming an effective technology integrating teacher: the effects of a technology enriched elementary social studies methods course. Proquest Dissertations and Thesis veritabanından 4 Eylül 2008 tarihinde edinilmiştir.
- Morris, R. V. (2004) The atterbury files: an extracurricular inquiry project illustrating local history. *Gifted Child Today*. 27 (3), 28-35.
- Morris, R. V. (2004). The clio club: an extracurricular model for elementary social studies enrichment. *Gifted Child Today*. 28 (1), 41-48.
- Munck, S. (2007). Using newspapers and news magazines to teach history. Master's of Arts Thesis. Wayne State University. ERIC veritabanından 6 Eylül 2009 tarihinde edinilmiştir.
- Munoz, J. S. (2003). Community resource mapping an exciting tool for decision making in the social studies classroom. *The Social Studies*. January/February. ERIC veritabanından 3 Mayıs 2010 tarihinde edinilmiştir.
- NCSS. (1992). A Vision of Powerful Teaching and Learning in the Social Studies: Building Social Understanding and Civic Efficacy, approved by the NCSS Board of Directors in 1992, <http://www.socialstudies.org/positions/powerful/> adresinden 7 Mart 2008 tarihinde edinilmiştir.
- Oliver, R. (2007). Exploring an inquiry-based learning approach with first-year students in a large undergraduate class. *Innovations in Education and Teaching International*. 44 (1) 3-15. ERIC veritabanından 15 Mayıs 2009 tarihinde edinilmiştir.
- Özbayraktar, Mehtap. (2005) Bilgi Teknolojilerinin Öğrenim Alanı Planlamasına Etkileri: İlköğretim Okullarının Derslik ve Kütüphane Mekanları Örneğinde. *The Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET* . 4 (3), 101-108. www.tojet.net adresinden 11 Ekim 2009'da edinilmiştir.

- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. C. Öztürk, (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 24–49). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C., Tuncel, G. ve Kop, Y. (2005) Yapılandırmacı Öğrenme Kuramına Dayalı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Sözlü Tarihin Kullanımı. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* içinde (s.220-224). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Pektaş, H. M., Katrancı M. ve Çelik, H. (2008). Sınıf öğretmenleri ve fen bilgisi öğretmenleri ile öğretmen adaylarının bilgisayar destekli eğitime yönelik tutumları. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu* içinde (s.157-161). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Peters, C. A. (2005). *Changing Attitudes Towards Social Studies for Meaningful Teaching and Learning*. A Seminar Paper Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Science Education, Curriculum and Instruction. Oshkosh: University of Wisconsin.
- Pumpian, Ian; Fisher, Douglas ve Wachowiak, Susan. (2006) *Challenging the Classroom Standard through Museum-Based Education: School in the Park*. [Çevrimiçi Sürüm]. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Roslyne H. (2005). Successful strategies to keep students focused during internet research in social studies. Proquest Dissertations and Thesis veritabanından 11 Ekim 2008 tarihinde edinilmiştir.
- Richards, J. E. (2008). A functional community based curriculum for students with emotional disabilities. Proquest Dissertations and Thesis veritabanından 3 Mayıs 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Saban, A. (2004) *Öğrenme öğretme süreci*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

- Savage, T. V. ve Armstrong, D. G. (1987) *Effective teaching in elementary social studies*. New York: Macmillan Publishing.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmenlik kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. ve Deveci, H. (2007). Sosyal Bilgiler Dersinde Aile Katılımı ve Çeşitli Uygulama Örnekleri. *VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu* içinde (s.185-190). Eskişehir, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. G. Can, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi*. içinde (s.1-13). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Sunal, C. S. ve Haas, M. E. (2002). *Social studies for the elementary and middle grades a constructivist approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Şahan, H. (2005). İnternet Tabanlı Öğretim. Ö. Demirel (Ed). *Eğitimde Yeni Yönelimler* içinde (s.223-234). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Tan, Ş. ve Erdoğan, A. (2004). *Öğretim planlama ve değerlendirme*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Thompson, P. (1999). *Geçmişin sesi*. (Layık Şehnaz, Çev.). Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (Orijinal eser 1988 yılında basılmıştır).
- Turner, T. N. (1999). *Essentials of elementary social studies*. (2nd ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Tutkun, Ö. ve Köksal, A. (2000) Okul- aile işbirliğinde yeni yaklaşımlar. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 216-224.

- Ünlüer, G. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Welton, D. A. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: strategies for teaching social studies*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Variş, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*. Altıncı baskı. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Yaşar, Şefik. (1998). Yapısalcı kuram ve öğrenme-öğretme süreci. *11. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* içinde (s.695-701) Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Yaşar, Ş. (2005). Sosyal bilgiler programı ve öğretimi. *Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu* içinde (s.329-342). Kayseri.
- Yaşar, Ş. (2006). Etkili ve Anlamlı Öğrenme için Yol Haritası Oluşturma: Öğretimi Planlama. C. Öztürk (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.369-394). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yaşar, Ş. (2008). Sosyal bilgiler ve dünya vatandaşlığı. Ş. Yaşar (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.229-239). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2000). Viyana ilkokullarında okuyan türk öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma *Bilgi Dünyası*. 2, 280-306.

Yiğit B. ve Bayraktar M. (2006). *Okul çevre ilişkileri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Yönev, M. (2008). *Ortaöğretimde okutulan tarih derslerindeki gezi gözlem ve inceleme etkinliklerinin öğrenciler açısından kazanımları*. Yüksek lisans tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veritabanından 15.04.2010 tarihinde edinilmiştir.

Zarrillo, J. J. (2004). *Teaching elementary social studies principles and applications*. (2nd ed.). New Jersey: Prentice Hall.